

Borger = Bennen.

Et

Ugeskrift,

udgivet for

det foreenede Understøttelses Selskab.

Femte Aargang.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Christian Friderik Holm,

1793.

05.6
Bo66

1792/93
Aug. 5

17439

Register

over

Indholdet af Borger- & Vennens Blade. Femte Aargang.

1) Afhandlinger, Breve, Anekdoter &c.

No.		Side
1.	Indledning.	1—5
	Høitidelighed ved Grundstenens Legning til Minde om de imod Danmarks Bøns destand af Kongen viiste Belgierninger.	5'8
2.	Fortsættelse.	9'12
	En aldrende Borgeres Følelser over Dan- marks Lykke.	12'16
4.	Et sandfærdigt Bidrag om Almuens Op- lysning i Aaret 1792.	24'27
	Brev af Seneca om Slaver.	28'32
5.	Fortsættelse.	35'37
	En Betragtning om Klædedragt	37'40
6.	Fortsættelse	41'46
	Noget om Regnbuen	47'48
7.	Fortsættelse	51'56
9.	Den fangne Konge og hans Ven	71'72
10.	Svar paa den danske Tilskuers Opfordring til Borgervennen, om af og til at	

give

No.		Side
	give Anviisning paa gode Skriver til Læsning for unge Fruentimre	74:80
11.	Brev fra Sincerus, angaaende Ugebladet Bidrag til Beskrivelsen over Regnbuen	83:87 88
12.	Tanker om Bøgers Læsning især i Bær- dommen	89:96
13.	Om Fædrenelandets Lærhedsforbrug . Kiøbenhavns Folketal, samt noget om Fæ- drenelandets Folkemængde	97:99 100:103
	Grønlandste Anekdote	104
14.	Vaisenhuus Børnenes Sang den 11te October 1792	105
15.	Om danske Edelstene . . . . . Nogle europæiske store Stæders Folketal Om Kaffe-forbrug i Fædrenelandet	111:114 114:117 117:118
16.	Fortsættelse . . . . . Om Kortfabrikation og Kortstemplings- penge	121:123 123:126
18.	Hans Jochen Stender, Hollænder paa Godset Brodau . . . . . En Munks Snildhed mod nogle Nøvere Vottemad; et Exempel paa Menneske- tierlighed	129:138 139 139:142
19.	Et Exempel paa en besynderlig Tørst Hyænen, et afrikansk Noydyr . . . . . En ædel Handling . . . . . Fabrikslid i Bøhmen	143:145 146 147:49 149
		Anek-

No.		Side
	Anekdote	149
20.	Formaninger fra en engelsk Dame af Stand	151:57
	Anekdoter	157:58
21.	Et par Ord om Opdragelse	159:64
	Anekdote	165:66
22.	Bidrag til Menneſkelighedens Historie	168:74
23.	Slutning	177:79
	Om Præmiers Udsættelse for den jødiske Nations Drengedøds Oplærelse til Haandværker	179:181
	Kaiser Joseph den andens Resolution, angaaende Bogtrykkerne og Bog- handlerne	182
24.	Om Advarſler fra Præſtolene imod Op- rørsaad	183:90
25.	Om Forførelse	191:95
	Anekdote	196
26.	Fortsættelse om Forførelse	200:205
	Forſkiellige Tanker	205:206
27.	Tanker angaaende at faae den jødiske Na- tion vandt til Aolsbruget	207:111
	Anekdote	212:14
28.	Bestemte Sammenkomſter af Konſt- nere og Haandværkere, med Henſyn paa gavnlig Oplyſning vilde være nyttige	216:211
	Forſkiellige Tanker	222
29.	Brev om de Kiøbenh. Gaders Oplyſen	222:25
	Om at ſende April	225:28

No.		Side
30.	Et rart naturhistorisk Forstbibliothek Mineralogiske Samlinger, samt Modeller af Bierg, Egne	231 232:36
	Det besværligste og det letteste	236
31.	Om Kald til at skrive, og en offentlig Skribents Pligter	237:47 248
	Taalmodighed	248
32.	Banen er den anden Natur	249:55
	Lovgiveren Charondas	255:56
33.	Brev fra Claus Opløber; og Svar, samt Skoemagerlaugets Beslutning at hin- dre dets Drenges Deeltagelse i Sam- menløb	257:64 274:78
35.	Saadruhed	274:78
	Egenkierlighed og Selvkierlighed	278:80
36.	At Haandverksstandens Børns Anbrin- gelse til Studeringer som oftest ikke er velgiort m. m.	281:88 289:95
37.	Anmærkninger om Fruentimr. Opdragelse Anekdote	289:95 295:96
38.	Opmærksomhedens Nytte og Nødvendighe- den af dens tidlige Brug	297:303 303:304
	Regler for Omgang med andre	303:304
39.	Udfkillingt om Haandværker, Lauge, Fa- briker og slige Handteringer	306:10 310
	Anekdote	310
40.	Tænk ikke ilde om din Broder	314:17
	Anekdote	317:19
	Om Speile	320
41.	Om Oprindelsen til den Talemaade: at sætte een Horn paa; saa og til Ta- lemaaden: at leve paa en stor Fod	327 328
	Fadderbrev til en Klokkes Daab	328
42.	Skoemagermester Fahrenholz om Skoenes beste og beqvemmeste Form	330:40

No.	Side
43. Sammenligning imellem ældre og nyere Eider	342-48
44. Fortsættelse	349-56
45. Fortsættelse	357-64
46. Fortsættelse	366-72
47. Fortsættelse	373-74
Skrivelse fra Snydenstrup til Trekholt	375-80
48. I Anledning af den nye Prøve-Psalmbog	384-88
49. Fortsættelse	391-96
50. Fortsættelse	397-401
Forflag til nyere Overveielse angaaende en Forbedring ved den Kongelige Fødselsstiftelse	401-404
51. Om Kierlighed til Forældre	405-12
52. Fortsættelse	413-18
Ordholdenhed af en Munk	428-19
Anekdote	419-20

2) Anmeldelser fra Administrationen
for det forenede Understøttelses Selskab.

3. Valg paa et Medlem i Ugebladets besty- rende Commission	19
35. Ligesaa	273
16. Repræsentant Valg	120
17. Ligesaa	127
22. Ligesaa	167
23. Ligesaa	177
26. Angaaende Ugebladet	199
34. Administrateur Valg	265
39. Ligesaa	306

3) Lister over nye indgaaende Medlemmer.

No. 3. S. 18-19.	No. 11. S. 82-83.	No. 12. S. 89.
No. 16. S. 120.	No. 23. S. 175-76.	No. 26. S. 200.
No. 29. S. 221.	No. 34. S. 266.	No. 35. S. 274.
No. 39. S. 305.	No. 46. S. 365-66.	

4) Selskabets Regnskaber og Regnskabsvæsen		
No.	vedkommende.	Side
3.	Andet Quartals Regnskab fra 8 Junii til 8 Septbr. 1792.	20:24
10.	Nogle Penges Udsættelse	73
17.	3die Quart. Regnskab fra 8 Sept. til 8 Dec	130:34
28.	Penges Udsættelse	215
30.	Om en Kasserers Antagelse	229:30
34.	Fjerde Quartals Regnskab fra 8 Decbr. 1792 til 31 Marti 1793	268:72
41.	Instrux for Selskabets Kasserer	321:26
42.	Penges Udsættelse vedkommende	330
43.	Ligesaa	341
48 og 49.	Ligesaa.	

5) Uddeelt Pensioner.

No. 7. S. 49:50. No. 8. S. 57:58.

6) Biographier.

8.	Hvo der har paataget sig at besørge Biographiernes Udarbeidning	58:59
	Afgangne Gen. Maj. Wegners Biographie	59:64
9.	Gen. Maj. Classens	65:69
	Commandeurinde v. Lüchow	69
	Chirurgus Reinhardt	70
17.	Staldmester Brochenhuus	128:30
14.	Urtekræmmer H. Biering. Hørkræmmer Nør. Skipper Kleffen. Skipper Lycke. Slotsforvalter Cassius. Laugs- skriver Brandt. Secretair Møckrose. Rustmester Mahr. Grovsmedmester Johansen. Varykmagermester Langebek	105:10
25.	Kæremager Klofoksky. Karver Busch- mann. Jernhandler og Tømmersvend O. Holm	196:97

7) Angivelser af Trykfeil.

No. 8. S. 64. No. 11. S. 88. No. 25. S. 198.
No. 32. S. 256. No. 47. S. 380.

Borger - B l a d e t .

No. I.

Femte Aargang.

Fredagen den 7. September 1792.

Anmeldelse.

Administrationen giver sig herved den Frihed at indbyde de Herrer Repræsentantere til at bieveane Generalforsamlingen, som er berammet at holdes næstkommende Mandag den 10de September paa sædvanligt Sted Kl. 6 om Aftenen; da adskilligt af Vigtighed blive at foretage, saa kan Administrationen ikke undlade indstændigen at bede de samtligen respektive Hrr. Repræsentantere, at saa mange ville behageligst bieveane denne Forsamling, som Leiligheden maatte tillade det.

Idet den femte Aargang af dette Blad begyndes, og Commissionen for dets Bestyrelse har fuldført een Aargangs Udgivelse, maatte det tillades denne for første Gang at tale om sig selv til Bladets Læsere.

At bestemme Bladets Værd, og enten at forsvare det mod dets Dadlere, eller at tilbede sig Overbærelse for dets Mangler, synes at være lige
upaf-

upassende for dets Udgivere. Men — at gjøre Regnskab for dets Læsere og den Deel af Publikum som underholder det, saadant er anstændigt Pligt.

Overeenstemmende med Selskabets Love og med Commissionens Ønsker havde det været, naar Bladet jævnlig havde bragt lærerige Underretninger udi det oekonomiske Fag, men de af vore Medborgere, som havde best Kundskab til at forsyne Bladet dermed, have, paa meget faa nær, ikke agtet paa Commissionens igientagne Begieringer. Smidlertid smigrer Borgervennen sig med det Haab, at den tilkommende Tid vil erstatte, hvad den forrige har manglet.

En Pligt, befalet ved Selskabets Love, er det, at Bladet skal indeholde Efterretning om de vigtigste Tildragelser udi de afdøde Medlemmers Levnetsløb. Og denne Pligt er ikke efterkommet. Commissionen skulde være den første til at affige Dommen imod sig selv, for Tilfidesfattelsen af en dem paalagt Befaling, dersom ikke dennes Dagbog, dennes Brevvekslen med Administrationen frikendte den. Man har gjort alt mueligt for at erholde disse biographiske Efterretninger. Administrationen har villigen rækket Haanden til dette Niemed. Men dennes i dette som i ethvert Tilfælde priisværdige Omhu for alt det, som vedrører Selskabet, har ikke endnu været istand til at bringe det Fornødne tilveie. Dog — det er ved Administrationens og
ved

ved Repræsentant-Classernes fælles Bestræbelser kommen saavidt, at det kan herefter ventes, da nogle af de Herrer Repræsentanterne have lovet at indhente slige Efterretninger over de Afdøde.

I Henseende til Formen af Bladet, da er Commissionen blevet eenig om, saavel efter offentlige som mundtlige Ønsker, noget at forandre den, hvortil man efter Lovene var bemyndiget.

At den nu værende Tryk er mindre besværlig for Diet, er vel uden for al Tvivl, og Commissionen veed intet imod denne Forandring med Grund at kunne anføres, undtagen dette, at mindre Materier indeholdes udi Bladet, da denne Tryk optager mere Plads.

Men — ere Materierne ei godt valgte og udførte, da er det en Fordeel for Læserne, at de ere saa meget mindre, og ere de heldigen udsøgte og godt foredragne, da maales ikke, men veies Bladets Indhold. Overalt er Betalingen ved Bladets Modtagelse ikke en Betaling for samme, men et Bidrag til at underholde det vigtige Understøttelses Selskab.

For og at kunne bidrage til Medborgeres Gavn, enhver efter sin Evne, har Commissionen modtaget og vedblevet Selskabets Valg. Denne Overbeviisning er den eneste Belønning, som man kan

kan og bør imodtage, og ingen af os, som arbeide i Bladet, ere ubidende om, hvormeget man vover at skrive offentlige periodiske Blade paa en Tid, da Nationen er vant til Todes vittige og underholdende Ugeblade, da den danske Tilskuere ved dets fortiente Held og Ugtelse maae giøre enhver anden frygtsom for at betræde en Bane, som Professor Rahbek har gjort vanskelig for enhver, der besidder mindre Kundskab i Sproget, mindre Wittighed og mindre Læsning.

Det er disse og flere af vore danske periodiske Blade, som giøre Arbeidet saa vanskelig, ved at udgive disse smaae Skrifter, og endnu maae man lægge Mærke til en Omstændighed, at den store Mængde Læsere, henimod 2000 Personer, fordrer megen Afvexling, og fordrede hos Forfatteren den store Konst at foredrage simple Sandheder saaledes, at den mindre Oplyste kan forstaae dem, uden at feede den mere Oplyste ved Foredraget. Commissionen kiender Vigtigheden af denne Pligt, men den har alt for ofte følt Vanskeligheden ved dens Udsøvelse, og den tør ikke love at udrette dertil mere end hidindtil.

At Borgervennen har omhyggelig vogtet sig for at indlade sig udi noget Slags Tvist, det lærer den hele Aargang. Og saa den Pligt blive den for Fremtiden hellig. Men den Rettighed, som enhver ærefier Borger bør have, den frasiger den sig

fig ikke, at retfærdiggjøre sig mod Beskyldninger for at have efterladt sine Pligter.

Bed denne Leilighed være det tilladt at anføre, at Borgervennen, naar den skal fortjene dette Navn, maae undertiden angribe Misbrug, og saa langt den er fra at sigte nogen enkelt Mand, saa da Misbrugene stee ved Mennesker, er det ikke mueligt at forekomme, at de paagiældende eller andre hentyde det paa hin eller denne. For denne Mistanke kan hverken Borgervennen eller nogen, som taler Sandhed, blive skaaet, og her maae det trøste enhver Forfatter, at Hensigterne ere rene, og en god Overbeviisning maae erstatte Følelsen ved ubillige og uretfærdige Domme.

Disse faa Anmærkninger skylder Borgervennen sine Læsere og sig selv frimodigen at fremføre, og den fortsætter saaledes sin Gang med den roelige Overbeviisning, at intet, uden Lyst til at gavne, styrer dens Foretagender.

Den kiender intet, som mere kan bidrage til Bladets Prydelse, end at hellige den begyndende Aargang med Efterretning om Høitidelighederne ved Grundstenens Legning til det Monument, som glade og taknemmelige Borgere satte Danmarks Christian. Det er sandt, at de ere meddeelte udi andre offentlige Blade, men — kunde man forsvare det for den nærværende og tilkommende Tid, at et Blad, som bærer Navn af Borgerven, skulde savne samme Efterretning om et Minde, som Borgere oprette? denne skulde ikke findes udi dette Blad?

Hvad

Hvad Dom udsatte og fortiente Bestyrelses-Commissionen af sine nærværende og tilkommende Medborgere undtagen denne, at iblant dens Medlemmer maatte tælles nogle, som vare ufølsomme og utaknemmelige mod Kongens Belgierninger, at ikke den sande borgerlige Friheds Aand besieledede det Blad, som ligesaa meget bør glæde sig ved offentlig Held, som det vilde sørge over dens Eavn.

Til Ere for vor Konge, for hans Søn, for enhver af dem, som have givet Anledning til, at Bondesagen er kommen under Overveielse, for enhver af dem, som ved Raad og Arbeide have bidraget til dens nærværende Forfatning, for dem som oprette Monumentet overleverer da dette Blad følgende Efterretning til de kommende Slægter.

Til det Monument, som ved frivilligt Sammenfud af Borgere bliver opreist uden for Stadens Vesterport til Minde om Hs. Kongelige Majestets Belgierninger mod Danmarks Bondestand, blev sidstafvigte 3te Juiii, vor Kronprindses Formælingsdag, Grundstenen, efter Indbydelse, lagt af Hs. Kongelige Høihed. Høifsamme ankom til den Ende Kl. 5. om Eftermiddagen til benævnte Sted, hvor Borgerskabet med dets samtlige Ober- og Underofficerer stod under Gevær, og hvor det borgerlige Artillerie havde stillet sig i Nærheden med et Batterie Kanoner. Ved Indgangen til Stedet, hvor Monumentet skal staae, var oprettet et Telt. Uden for samme blev Hs. Kongelige Høihed imod-

taget

taget af Magistraten, Stadens 32 Mand, og Besejrerne for Monumentets Opførelse, hvilke ere Formændene for Naturhistorie-Selskabet, Hr. Kammerherre Suhm og Hr. Justitsraad Tønder Lund, Præsidenterne for Landhuusholdnings-Selskabet, de Herrer Statsraad Colbjørnsen, Justitsraad Ove Walling, Cancellieraad Fabricius, samt Hr. Professor Nicolai Abildgaard, ved Charlottenborg Kunst-Academie. Formedelst Sygdom kunde Hr. Kammerherre Suhm ikke være tilstæde. Hilst med 27 Skud af det borgerlige Artillerie og med militair Musik traadde Hs. Kongelige Høihed ind i Teltet, hvor de Kongelige Statsministre vare nærværende, og hvor den Guldplade, som skulde lægges i Grundstenen, blev Ham overleveret.

Paa Pladen stod følgende Indskrift:

- „ Nar efter Christi Fødsel 1792, satte eenige
 „ Borgere her en Støtte af Steen, til Minde
 „ om deres Konges Christian den Syvendes
 „ des Belgierninger imod Dannemarks Bon-
 „ destand, især ved at løse den fra Stavns-
 „ baandet.“

Den blev overleveret Hs. Kongelige Høihed under følgende Tale af Hr. Statsraad Colbjørnsen:

„ Naadigste Kronprinds!

„ Imedens Menneskeligheden sukker over Eu-
 ropas Skæbne, og, bedrovet, bortvender sit Blik
 fra hine Lande, hvor Borgere hvæsse Sværd imod
 Medborgere; Imedens Krigens Luer rase fra Nor-
 den til Sønden; Tronerne vakle, og Tvedragts-
 aand

naand udbreder ødelæggende Forskyrrelser rundt omkring sig! Da sole vi os lykkelige, naadigste Prinds! at vi kunne see Dem, omringet af eenige og troefaste Borgere, at tage Deel i vor festsige Glæde, over Kongens Belgierninger imod vore Brødre: Vi helligholde i Dag en dobbelt Fest. Vi ihukomme, naadigste Prinds! at det var paa denne Dag, Deres Kongelige Høiheds huuslige Lyksalighed blev grundfæstet, ved Forening med den yndige Marie, som Deres Hjerter med saa megen Ret — saa megen Held — valgte; Og vi sætte tillige i Dag et Mindesmerke, til taknemmelig Erindring om den Borgerfrihed, som vor elskte Konge stiftede for den agtbare Stand, hvis arbejdende Hænder underholde og forsvare Staten. Skulde nogenfinde en voldsom Naturbegivenhed (hvilket Himlen forbyde) omstyrte det Monument, vi her oprette, og dets Grundvold igien blive opkastet paa Jordens Overflade, da skal denne Indskrift*), som Deres værdige Haand her nedlægger, forkynde Efterslægten, at det var den syvende Christian, som løsede Danmark's Bondestand fra Stavnbaandet, ved uigienfaldelig Lov. Men — Verdens Narbøger, naadigste Prinds! skulle tillige vidne: „at denne retfærdige Lov blev fremkaldet ved Deres sindige Naad, udført ved Deres Standhaftighed, og haandthævet ved Deres Kraft.“

*) Her blev Guldpladen tilligemed Inscriptionen overleveret Hs. Kongelige Høihed.

(Slutningen i næste Blad.)

R—d G—e.

Borger-Bennen.

No. 2.

Femte Aargang.

Fredagen den 14. September 1792.

Anmeldelse.

For ikke at standse Fuldførelsen af den i forige Ugeblad begyndte Materie har Administrationen fundet det fornødent at udsætte Beretningen om hvad i sidste Repræsentations Forsamling blev foretaget indtil næste Blad, hvilket herved bekendtgjøres til Selskabets behagelige Efterretning.

Slutning af Høitideligheden ved Grundstenens
Legning den 31. Julii 1792.

(See forrige Nummer.)

Derpaa steg Kronprindsen ned i Fordybningen, fulgt af dem, som havde modtaget Ham, lagde Grundstenen, og i denne den ommeldte Guldplade. Imidlertid løsnede det borgerlige Artillerie atter 27 Skud, som bleve besvarte af det Kongelige Kiøbenhavnsske og det borgerlige Skydeselskab. Hr. Justitsraad Walling lagde derpaa Hs. Kongel. Høiheds Fødsels Medallie ved Siden af Guldpladen, og talede saaledes:

// Det

„ Det er Sædvane, Raadigste Prinds! at i Grundstene som denne, nedlægges, ikke allene Indskriver, der forkynde Sagen, for hvilken de bestemtes, men ogsaa Mynter eller Skuepenge, der vise, til hvilken Tidsalder, de henhøre. Det være os tilladt, Raadigste Herre! at følge denne Skik, ved at lægge ved Siden af hiin Plade denne Deres Kongelige Hoiheds Fødselsmedallie. Fra den Tid af, da Deres Alder, som Deres Fødsel, kaldte Dem til Forsædet i Hans Majestets Kongens, Deres Hr. Faders Raadsforsamling, have De, ved Tanke, Tale, Raad, og Udsærd, saa viseligen understøttet, saa kraftigen fremmet den gode Sag, hvis Minde her skal indgraves i Steen, at ingen vil kunne nævne Bondens Frihed, og Bondens Vel ved Frihed, uden tillige at nævne Dem. Vi nedlægge da her denne Medaille med den dybeste Verbødighed for Deres Kongelige Hoighed, som den sindige og velordnede Bondesfriheds virksomme Befordrer og Beskytter. Vi nedlægge den tillige med den Forvisning, at det Gode, De i Deres modne Ungdom lagde en fast Grundvold til, det vil De og i en hædret og lykkelig Alderdom, ligesaa godmodig i Sindelag, som standhaftig i Grundsatninger, pleie, befæste, og værge. ”

Efterat dette var forrettet, og da Krouprindsen vilde forlade Stedet, aflagde ommeldte Hr. Justitsraad Malling til Hs. Kongelige Hoighed følgende Taksigelse:

„ Deres

„ Deres Kongelige Høihed har glædet alle tilstedeværende, ja ogsaa alle fraværende Fædrenelandets, Kongehusets, og den retfærdige Lovgivnings Venner, ved at lægge Grundsteenen til det Monument, som her skal opreises. Dette Monument skal vidne for den nærværende og for de tilkommende Slægter, at Kongen, Deres Hr. Fader, gjorde i mange Maader vel imod Danmarks Bondestand, denne hæderlige Borgerklasse paa hvis Flid, Velstand og raske Arme Fædrenelandets Velfærd, Styrke og Forsvar saa meget berøer. Men det skal tillige forkynde, at eenige og oplyste Borgere vidste at sætte Priis paa Kongens Belgierninger, og at de glædeligen skønnede paa dette, som paa det meget andet Gode, de igiennem viise, retfærdige og godgjørende Love modtog fra Tronen. Det er i en Kreds af saadanne Borgere, Deres Kongelige Høihed har givet Glands til denne Dags Høitidelighed. Med sand Erbødighed og med inderlig Glæde imodtog vi Dem. De samme Hølelser skulle følge Dem herfra. Og denne Dag skal være os fier og uforglemmelig, som den, da De ved Deres Fødsel blev Danmarks og Norges Kronprinds, og som den, da De ved Deres Egteforeening blev det, Fyrsterne ikke altid ere, lykkelig Huusfader. “

Hs Kongelige Høihed begav Sig derpaa tilbage til Friderichsberg og blev nu, ligesom ved Ankomsten, saluteret. Paa den Kongelige Skydebane traade Fuglekongen og Selskabets Dommere ud,

og ved det harmoniske Selskabs Sommersted opførtes Musik, under hvilken en Mængde Damer nedkastede fra Husets Balkoner og Vinduer Blomster for Hs. Kongelige Hoied. Alt dette gik for sig med megen Orden i Paasyn af mange tusinde Tilskuere af alle Stænder og Classer, hvis opmærksomme Tavshed værdigen forøgede Dagens Høitidelighed.

En aldrende Borgers Følelser.

Gode danske Borger! hvad følte du ved Grundstenens Legning til Mindet om Bondesagen? Hvor slog dit Hierte, hvor ophøiede din Siel sig ved at bivaane denne Høitidelighed? Den rene den ædle Borgerglæde udbrød udi de varmeste Ønsker for den, og de, som saa heldigen og saa modigen vaagede for det almindelige Bedste, Taknemmelighed mod det Forsyn, som saaledes har lænket Tingenes Gang, at ved Klogskab og Redelighed her er vundet det, som Vold og Tvedragt forgieves har stræbt at vinde paa andre Steder.

O! har nogen Undersaat og Borger Marsag til at være stolt af det Land og den Tid, hvori han lever, da er det Danmarks Borgere.

Her haandthæves enhver Borgers Rettighed ved viise Love. Her haver den ringeste Undersaat lige Tryghed, lige Sikkerhed, med den fornemste Medborger! Lovgivningen, som udi Middeltalderen synes at have det nærmeste Viemed med at beskytte aleene den Rigere, og Magtigere, bliver nu en fælles omhyggelig Pleiemoder for alle. Den udstrækker sin velgiørende Magt til hine ulykkelige Beboere paa Afrikas Kyster, som Overtroe, Sierrighed, Ondskab og Bøllyst bortranede fra deres Fødeland. Christian, vor kierlige Fader, har bestemt Grændsen, uden for hvilken Menneskehandelen udroddes af hans Lande og mellem hans Undersaatter. Han har lært Europas Kyrstier og Verdens Regentere den Maade, hvorpaa Kongerne blive elskede, uden at være frygtede, blive lydende uden at blive hadede, blive store uden at opofre Landets Styrke for at opbygge sig Mindesmærker.

Viisefigen gav han tidligen Leilighed for Nationens Oplyste, til at gaae Fordomme i Nøde, til at tale frimodigen mod Misbrug. Skrivefriheden var Middelet, hvoraf han betiente sig til at faae Folket oplyst om dets sande Beste. En Oeder, en Rothe og mange flere, taledede imod Misbrugerne ved de alt for stærke Baand, som tvang Arbeidere, som tvang Landet.

Sæden skal have Tid til at voxe, til at modnes. Den gode Sag bærer ei i samme Dieblif Frugt, da den bliver anlagt. Fa-

Faderens wiise og rigtige Begreber om Bondesagen bleve Sønnen egne; og Forsynet skænkede Kongen og Landet den ædle Fyrste, som elsker begge med en uafbrudt Kierlighed, som er et herligt Exempel paa en elskværdig Søn og en retskaffen Borger.

O! Han vor Frederik sølte lige med os, hvormeget Folket skylder den Konge, som foragter Krigerens glimrende Lykke mod Landsfaderens stille Glæde. Og — derfor — derfor — var han og den, som lagte Grundstenen til Mindet, som Erkiendtlighed reiser hans og Folkets gode Fader.

Hvilket Syn for en Borger, at see dens tilkommende Regent ved sin personlige Nærværelse og Medvirkning at tage Deel i dets Høitideligheder, at møde imellem dem, handle med dem, som Borger, som Medborger.

O! Europas tilkommende Fyrster — ville I være sikke paa, at Folkets Kierlighed og Hengivenhed skal omgive Eders Throner, at Eders Bud skal lydes, og Eders Magt ikke misundes, da banes Veien til dette Held, ved at ligne vor dyrebare Kongesøn.

Den Tid, som saa ofte Ungdommen anvender til Udspredelser og Forlystelser, og hvortil Jordens Mægtige alt for ofte indbydes og haver saa let Lei-

lig

lighed til at anskaffe, anvendte vor *Fredrik* til at arbejde og gavne. I den tidlige Alder lagde han Planen til sine Handlinger, og hvo har mere troilgen, mere hyperligen fulgt den? — Enhver kan med Sandhed sige om Danmarks Kronprinds, hvad *Plinius* som Lovtaler sagde om *Tratan*, som Keiser: at om det endog var tilladt at ønske og udvælge sig nogen anden, kunde det dog ikke blive anden end denne. Enhver Dag afgiver nye Beviser for denne Sandhed. —

Intet Arbeide er saa moisommeligt, at han jo paatager sig det, ingen Sag, som tiener til Landets Vel, bliver henlagt, fordi den er forbunden med Arbeide. Ingen Borgers Tare bliver efterladt, fordi det fordrer Opmarksomhed og Overbeieelse.

Gode Konge! lykkelige Fader! Har nogen Fyrste med større Visshed kunne forudsee, at den, til hvem den døende Haand engang skal overlevere Scepteret, vil føre det med Klogskab, pryde det med Arbeidsomhed og Rettskaffenhed, end *Du*, Danmarks elskede *Christian*. Og — hvilket Folk har større Held, end vi have, at være overbevist om, at den Konge, som engang skal styre Millioners Tare, kiender ingen Pligt høiere og ædlere, end at arbejde til det Almindeliges Lyksalighed, og at dette hans hyperlige Forsæt bliver muelig, fordi han forener Kundskab og Arbeidsomhed med Lyst til at gavne.

Ogsaa

Ogsaa jeg er dansk Borger — ogsaa jeg har følt dette Held. O! hvor ofte har jeg følet livelig Glæde, ved at see vor Frederik. O! hvor ofte har jeg hørt redelige, upartiske og fri danske Mænd, som have havt Leilighed til, personlig at høre ham selv tale, selv handle, selv domme, at bevidne med Glæde denne vor Thronarving's herlige Egenskaber. O! Frederik! hvilken Prinds er æret som Du, elsket som Du.

Jeg er en Mand over den Alder, at Hjertets Følelser gaae letteligen over til de udvortes Sandser, jeg har ingen særdeles Belgierninger oppedaaen, som skulde opmuntre Glæden ved Taknemmelighed; jeg har aldrig talt med den elskede Fyrste, jeg har steds levet udi min borgerlige Cirkel, tænkt, talt og dømt med Frihed og Frimodighed, og — dog — hvor ofte snege Glædestaarer sig i mine Dine, naar jeg seer denne værdige Thronarving! O! tillad mig at gribe den Leilighed, til at kunne udtrykke mine og flere mine Medborgeres Følelser, uden at blive fiendt, og uden at blive mistænkt, ved at sende dem til det offentlige Blad Borgervennen, et Blad, hvis Forfattere alle føle lige med mig.

Borger = B e n n e n .

No. 3.

Femte Aargang.

Fredagen den 21. September 1792.

Anmeldelse.

S Generalforsamlingen den 10. September blev Selskabet forøget med følgende ordentlige Medlemmer:

Revisor Andersen.

Madame sal. Griesses.

Lømmermester Zimmer.

Studiofis Schneider.

Postfører Lichtenstein.

Sekretair Høstved, Høiesterets Advocat.

Haarskierer Lind.

Handskemager Benzen.

Forvalter Rosendahl.

Pastor Nielsen i Døllerup i Sylland.

Madame Lemming.

Løsestøber Sv. Gudmannsen.

Borger og Høker Smith.

Th. Thaarup, Lærer ved Selskabet Akademiet.

Major C. v. Lorenzen.

Doktor

Doktor og Professor Moldenhauer.
 J. Eugenheim af den portug. Jødiske Nation.
 Kapt. Lieutenant F. Fischer.
 Hørkræmmer Winslow.
 Hørkræmmerens Laugsbud Dauw.
 Proprietair Jordhoi.
 Kiøbmand Giorup i Viborg.
 Madame sal. Kapt. Møllers Enke.
 N. Thygesen Fuldmægtig i Zahlkammeret.
 F. Thaarup, Fuldmægtig i Rentekammeret.
 Regimentsquartecermester Koføed.
 Sorterup, Giestgiver.
 Obrist v. Flink.
 Obristlieutenant v. Flink.
 Kapitein Geist.
 Madame Menzler, afg. Garver Menzlers Enke.
 Kapitain og Professor v. Krebs.
 Kiøbmand Kreiler i Nibe.
 Revisor Grøngaard.
 Maler Reincke.
 Mægler J. Bessely.
 Palaisforvalter Glass.
 Possémentinager Klemke.
 Mad. sal. Klemkes Enke.
 Mad. sal. Kapt. Holms Enke.
 Consumtionskriver Hansen.

I Anledning af et Brev fra Ugebladets bestyrende Commission blev anmeldt: at Hr. Pastor Palsudan havde udmeldt sig af Commissionen, og at 6 Subjekter vare foreslaaede efter Lovens 7 Kap. S. 9. hvoraf Repræsentationen ved fleste Stemmer valgte Hr. Thaarup, Fuldmægtig i Rentekammeret, som har behaget at imodtage Valget.

Administrationen fremslagde sit Kvartals Regnskab fra 8de Juni til 8de September, som findes indrykket i dette Blad, og da deri blev anmeldt, at af Indtægterne 1000 Rdlr. vare deponerede i Banken, saa behagede Repræsentationen paa Administrationens Forespørgsel, hvorledes disse Penge skulle anbringes? at resolve: at der skulle søges om at faa denne Kapital indsat i Hs. Maj. Kongens Kasse.

Videre blev vedtaget, at nogle faa Ansøgninger, som vel vare indkomne efter 1ste September, men tildeels ved Attesternes Paategning vare blevne opholdte fra at indkomme til rette Tid, maatte for denne Gang circulere, Administrationen har derfor taget sig den Frihed at tilsende vedkommende Klassifikationers Repræsentanter disse Ansøgninger, ligesom de øvrige allerede tilforn vare udsendte, og fra nogle Klassifikationer igien komme tilbage.

. Antallet af Selskabets Medlemmer var efter
Generalforsamlingen den 18. Junii, see Borgeven-
nen No. 43. 1743

fra 18de Juni til 10de September

vare døde 5

udgaaede 7

12

Altsaa igjen 1731

som nu i denne Generalforsamling blev

forsøget med 41

Altsaa er Medlemmernes nu værende Antal 1772

Andet Kvartals Regnskab

over Indtægt og Udgiwt for Understøttelses Selskabet
udi Kiøbenhavn

fra den 8de Junii til den 8de Septb. 1792.

Indtægt.

	Rd.	mk.	ß.
Beholdning efter første Kvartals Regnskab som til Indtægt optages vid. Borgevernens 4de Aarg. No. 43.	794.	II.	
	<u>794.</u>	II.	
Patentis	794.	II.	

A.

Indtægt.

Rd. mk. β.

Transport 794. 11.

A. Ugentlige Indkomster :

For Ugebladet fra No. 41 til 52. med Titelblad og Tillæg incl. er af Buddene indkasseret overensstemmende med deres Bøger og Hr. Hassings Lister; nemlig :

Budet Mühlenbrock	Rd. 172. 1. 15.
Schousgaard . . .	187. 2. 9.
Hvier	221. 4.
Hornemann	<u>193. 15.</u>

774. 3. 7.

B. Kvartals Indkomster :

Af overordentlige saavelsom ordentlige Medlemmers Contingenter fra den 1 April til ult. Juni er ved Buddene indkasseret og til Hr. Nørbye betalt, og ved Aflevering til Hr. Købke Kassen til Indtægt beregnet :

ved Budet Mühlenbrock	Rd. 25. 5.
Schousgaard	6. 9.
Hvier	57.
Hornemann	<u>45. 4. 15.</u>

133. 5. 13.

C. Adskillige Indkomster :

1) Lovene : for disse er af Buddene indkasseret og afleveret overensstemmende med deres Bøger

---

 Bateria 1702. 3. 15.

Indtægt.

		Rd. mk. ß.
	Transport	1702.3.15.
af Budet Møhlenbrock	Rd. 8.	
	Schousgaard	5.1.
	Hoier	4.5.
	Hornemann	52.2.
		<u>70.2.</u>
2) Laans Afbetaling:		
af 9 Medlemmer i Folge deres For-		
skrivninger		39.
3) Renter:		
af 56 Sfr. Obligationer a 70 Rd.		
fra 1. Julii 1791. til 1. Julii		
1793. udgiør Kapital 3920 Rd.		
a 4 pro C.	Rd. 156.4.12.	
af 47 Sfr. Obligationer		
a 75 Rd. udgiør Capi-		
tal 3525 a 4 p. C. $\frac{1}{2}$		
Mars Rente	70.3.	
		<u>227.1.12.</u>
4) Ugebladene. 4de Hærgang. af-		
satte uden for det egentlige		
for	Rd. 1.4.8.	
en Restance betalt	10.	
		<u>1.5.2.</u>
Summa Indtægt	Rd. 2041. 13.	

Udgiøvt.

A. Staaende aarlige Udgiøvt:

Ugebladets Trykning til Bogtr. Holm		
efter 3 Qvitteringer		102.
		<u>102.</u>
Lateris		102.

B.

	Udgiwt.	Rd. mk.ß.
	Transport	102.
B. Aarlige Pensioner :		
Til 20 Pensionister den dem ved Forsamlingen den 2de Novbr. a. p. tillagte aarlige Pension efter Qvitteringer		
		87.3.
C. Udskillige Udgiwter :		
dertil henhores:		
1) Udgiwters Overskud		
Deponeret i Banken imod Bevis en fra Udgiwters Bestridelse havende Capital stor		
		1000.
2) Lønninger med videre :		
Bogholder Hviids Gage for 3 Maaneder efter Qvittering		
		80.
Budet Wählebrocks Løn		
	for 3 Maaneder	20.
— Schousgaards ditto		
	for ditto	18.
— Hviers ditto ditto		
		18.
ditto Rest af 1ste		
	Quartals Løn	8.5. 5.
— Hornemanns tilgodehavende Løn for 2de		
	Quartaler	36.
		<hr/>
		180.5. 5.
Til Hr. Renteskriver Muus efter Qvittering udbetalt de ham i forrige Aars Regnskab efter Revisionens Erklæring til Tab beregnede		
		1. 8.
For tvende Bekjendtgjørelser til Adresse		
	Contoivet efter Qvittering	3.
		<hr/>
	Udgiwters Summa	1371.5.13.
		Bliver

	Rd. mk. f.
Udgivters Summa	1371.5.13.
Bliver altsaa igjen Beholdning i Kasse som i næste Quartals Regnskab til Indtægt optages	669.1.
Summa Ballance med Indtægten	2041. 13.

Administrationen for det foreenede Under
støttelses Selskab.

den 10de September 1792.

J. Haffing.   J. G. Rørbye.   J. Røbbe.

N. Svind.

K—d G—e.

Borger- B e n n e n .

No. 4.

Femte Aargang.

Fredeagen den 28. September 1792.

Et sandfærdigt Bidrag om Almuens Oplysning udi Aaret 1792.

Udi en Landsbbye, omtrent 10 Mile fra Hovedstaden, tildrog det sig for faa Uger siden, at et lidet Barn paa $2\frac{1}{2}$ Aar var bleven borte. Man eftersøgte det overalt i Husene, paa Marken, men alt forgieves. Paa tredie Dag derefter finder man det udi en Mose, siddende med Kroppen til Armene ned i den bløde Jord, med den ene Arm over Hovedet, og det ved den Leilighed, at en Pige hørte det skrige. Det kom levende hjem, forlangte Brændevin og Melk, og befandt sig ret vel.

Ved at reise deri Egnen, hvor dette Barn var Indholden af alle Samtaler, hørte jeg ved en Kroe følgende Samtale:

Kroekonon: Det kan dog ikke være andet, end at en Ellefrue har taget Barnet til sig udi den Tid, thi ellers havde det ikke kunnet leve.

Det bestrykede mig at høre denne Tanke, men — da jeg saa, at Konen var henimod 80 Aar, saa tilskrev jeg det den lange Tid, siden hendes Oplysning og Underviisning havde været.

En Bondekarl svarede: Ja! det er saamænd og rimeligt, at det vilde gaae saadant til med det Barn, fordi det gik i Ulave med dets Daab.

Nei! sagde en anden Bondekarl, som var min Kudske, deraf kan det ei komme, thi det var allene Konen, som tog Feil ved at nævne Barnet, og naar det ikke er Præsten, har det intet at betyde.

Jeg erkjendte mig om disse Mænds Alder, og da den ene var 22 Aar og den anden 30 Aar, saa havde jeg Nøie med at troe, at jeg levede 1792 eller var udi Danmark.

Destoværre! at jeg ikke tør tvivle om, at en lige Overtroe og en lige Dumhed findes paa flere Steder, men — disse Erfaringer skulle disse ikke foranledige, at man stræbte efter at faae gode og fornuftige Skoleholdere? — I den Henseende aabner det Blaagaardske Seminarium gode Udsigter. Selskabet for Efterlægten arbejder efter dets Plan til samme Diemed. Men — skulde det være en Driftighed at ønske, at Publikum erholdt nu og da Efterretninger om saadanne Instituters Fremgang.

Vel

Vel er det sandt, at man ingen Ret har til at paa-
 faae saadant, og at det ikke er altid et godt Tegn
 om Indretningers Fremme og Gang, naar de udi
 de offentlige Blade ideligen nævne sig selv. Men —
 var det dog ikke billigt, at man nu og da gav Pub-
 likum Efterretning om nyttige Anstalters Fremgang.

Midt under Publicitetens Fakkell levees udi
 Mørke om saadanne indenlandske Instituter, me-
 dens man udenlands fra faae de nærmeste Efterret-
 ninger om slige Anlæg. Og — det var dog ubil-
 ligt, om man derom, ligesom om de politiske Til-
 dragelser, skal oppebie Underretning fra de frem-
 mede Aviser.

Det synes, at Borgervennen var en beqvem
 Leilighed at meddeele saadanne Efterretninger, og
 udi Fremtiden vil man vel der søge Underretning,
 om hvad til Borgernes Gavn og almindelig Oplys-
 ning er foretaget i vore Dage.

En kort men sandfærdig Historie om saadanne
 Instituter ville gavne denne og tilkommende Slægt.

Jeg beder dette taget under Overveielse, og
 at det maa indføres i Bladet til Bidne om, at man
 har tænkt paa dette, og til Bidne imod Bladet, om
 det ikke vil agte paa denne Begiering.

Det er saa almindeligt at rose de forbigangne Tider, og lasse de nærværende Dage, at man næsten skulde troe, at i hine blev intet andet end gode og nyttige Foretagender iværksatte, og i vore oversvømmendes Verden med vanærende Handlinger. De smaa nærværende Ubehageligheder fremstilles i det fordoblede Lys, og det betydelige Gode, som man nyder, glemmer man under Nydelsen. Naar enkelte Mennesker driste dem til at sige offentlig, at vi nyde visse Fordeele fremfor vore Forfædre, at der udi almindelige Anliggender fremgaaes med mere Klogskab end tilforn, at det fordrer Taknemmelighed mod Ophavsmandene til dette Gode, saa sniger Bagtalesen sig frem for at udtolke den almindelige Glædes Udraab for Smigertale til de Mægtige. Man ønsker og seer gierne, og deri har man Ret, at Feil mod det Offentlige blive frimodigen paatalte, men man har Uret, naar man ikke ligesaa meget ønsker, at det Gode og Nyttige bliver fortalt. Jeg vil ei tale om, at det ikke er noget Tegn paa et retskaffent Hierte, at finde Fornoielse i at opdage Feil, naar det ei tillige finder en meget større Glæde ved at opdage Fuldkommenheder. Men jeg vil allene anmærke, at den elsker ikke sit Fædreland og sin Tids Alder, som ikke søger sin Glæde ved at erindre de Belgierninger, han oppebærer, og høre dem med Erkiendtlighed nævne. Man kan, uden at være heel uskionksom, ikke nægte, at det er et af vor Tidsalders sande Fortrin, at denne mere end nogen foregaaende arbejder paa at give

Men-

Mennesket sit sande Værd, at den stræber at indsette ethvert Menneske udi de det tilhørende Rettigheder. Det er bekiendt, hvad her i Danmark er skeet for Bondestanden. Man har seet at den samme faderlige Aand udvider sine Begjæringer mod de, som bære Slaveriets Baand paa de vestindiske Øer. Det er Oplysningen, som fremkalder denne Omhøve for Mennesket, og fra de ældste Tider haver det været Philosophens kiæreste Kald at tale denne Sag. Ubehageligt vil det da ei være at erfare, hvad de oplyste Mænd for mere end 1700 Aar have tænkt udi den Sag, og endskjønt vel Forholdet mellem Trællene i Rom og vore Slaver ei er det samme, saa ere dog adskillige Begreber passende paa begge. Dette er Aarsagen til, at man her lader indføre følgende.

Brev af Seneca om Slaver.

Det fornøier mig, at høre af dem, som have besøgt dig, at Du lever vel med dine Slaver. Dette sommer sig for din Klogskab og dine Indsigter. De ere Slaver, men de ere tillige Mennesker; de ere Slaver, men de ere tillige Staldbrødre; de ere Slaver, men de ere tillige ringe Venner; de ere Tienere, men de ere og Medtjenere; naar man betragter, at vi alle maae adlyde Skiebne. Jeg beleer derfor den, som ansee det uanstændigt at spise med sine Tienere, og hvorfor?
fordi

fordi en stolt Sædvane vil, at endeel omkringstaaende Slaver skal opvarte Herren ved Bordet. Skulde den være mere at agte, som modtager og med Begierlighed fylder sin allerede udspendte Mave, der ei mere kan fordøie, end den, som bringer ham det. Men den ulykkelige Opvarter maae ei bevæge Læberne, ja ei engang, naar han skal tale. Straffen forbyder al Lyd, og ei engang naturlige Bevægelser, Hosten, Nysen, Hikken ere undtagne. Den afbrudte Tavshed straffes haardt. Hele Natten maae de staae fastende og stumme. Deraf kommer det sig, at de taler om Herren, fordi de ei tør tale i hans Nærværelse. Men de, som det er tilladt ei allene at tale i Herrens Paahør, men og at tale med ham, ere færdige til at vove Livet for ham, og med deres eget Livs Fare at redde hans Belsærd. De skal tale ved Maaltidet men tie paa Pinebænkene — deraf dette Ordsprog: at man har ligesaa mange Fiender som Slaver. Vi have dem ei til Fiender, men vi giøre dem selv til det. Jeg forbigaaer de haarde og umenneskelige Ting, hvortil de misbruges, ei som om de vare Mennesker, men Fæ. Naar vi gaaer til Bords maae en astørre Spyttet, en Levningerne af Drukkenskab, en stævre det kostbare Fuglevildt for. Med en oplært Haand maae han vide at stævre Brystet og Laarene fra paa en vis Maade. Elendige! som maae leve for saa ubetydelig en Tings Skyld, og derved maae tilsidefette de vigtigere, med mindre den er elendigere, som af Belyst maae lære ham det, som denne af

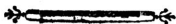
Rød

Nødvendighed maae lære. Den Slave, som forestaaer Stjænken, bliver prydet med quindagtige Zirater, og maae stride med sin Alder. Barndommen har forladt ham, men han maae trække den tilbage, og nu den Skaldede, som er klædt i Krigsdragt, da Haarene blive trukne og næsten reent afrevne paa ham, maae vaage hele Matten, som han maae dele mellem hans Herres Drukkeskab og Løbsagtighed; denne, som i sit Kammer er en Mand, er ved Giestebuddet anseet som en Dreng. Den Ulykkelige, som er betroet Kjøkkenets Bestyrelse, han staaer der og maae vente paa hvad Stoltshed, Graadighed eller Lækkerhed befaler til den næste Dag. Dertil kan vi regne den, som skal indkøbe Hødevare, og maae have en nøie Kundskab om hans Herres Smag, han maae vide, hvad han har Lyst til, hvad der forlyster hans Die, hvad der kildrer hans Smag, hvad han vemmes ved og hvad han paa den Dag gider spist. Han taaler ei at spise med dem, han troer at han tabte af sin Højhed, om han nød samme Mad, som hans Tjenere. Gud hielse dem, som af saadanne skal engang have Herrer. Jeg har seet Callisti Herre staae uden for hans Dør, og at han, som havde skaffet denne sin Vre, og havde trukket ham frem af Starnet, at staae uden for, da andre gif ind. Slaven havde takket ham, da han blev sat i Frihed og antaget som Borger, men nu skieldte han ham ud, og ansaae ham ei værdig at komme ind i hans Huus. Herren havde engang havt Ret over Callistus, mens

hvore

hvormeget har Callistus det nu over Herren. Vil man betænke, at den, som vi kalde Slave, er fød af samme Sæd, nyder samme Luft, som vi, fødes, lever og døer ligesom vi, saa kan vi ligesaa godt kalde ham fri, som han er Slave. Hvor mange, som vare fødte af høi Herkomst, og tragtede til de høieste Embeder bleve nedtrykkede ved Marii Slag? Een blev til en Hyrde, een maatte søge sin Bolig i en Hytte. Foragter de vel saadan et Menneſke, som de i det de foragter ham, kan faae lige Skiebne med. Jeg vil ei indlade mig i at tale om Nyttens af Slaverne, mod hvilke vi ere de stolteste, grummeſte og foragteligſte. Det er min vigtigſte Regel: Du bør ſaaledes leve med din Undermand, ſom du vil din Overmand bør leve med dig. Naar du tænker paa, hvorvidt du bør gaae med din Undermand, da tænk tillige paa, hvorvidt du vil at din Overmand maae gaae med dig. — Men vil du ſige, jeg har ingen Herre. Det er lykkeligt, men dog maaskee du vil faae nogen.

(Slutningen i næſte Blad.)

K—d G—e.

Borger = B e n n e n .

No. 5.

Femte Aargang.

Fredagen den 5. October 1792.

Anmeldelse.

Den i Lovene fastsatte Repræsentations Forsamling i October Maaned skulle holdes næstkommende Mandag den 8de hujus, men da de Hrr. Grosseres Forsamling skal holdes paa samme Dag, saa nødes vi til at opsette Repræsentant : Forsamlingen indtil Mandagen den 15. October, da den holdes paa sædvanligt Sted om Aftenen Kl. 6. Vi kunne ikke undlade herved at bekiendtgjøre for de samtlige høie og respektive Herrer Repræsentanter, at de indkomne Ansøgninger om Laan og Understøttelse i dette Møde skulle foretages, og vi ere overbeviste om, at vi paa Grund heraf tør vente, at saa mange af de respektive Herrer, som maatte have Leilighed dertil, behageligst vil bivaane Mødet, da det, der skal afgjøres, er ikke mindre end Bestemmelsen af Selskabets Virksomhed i Aar efter den i Lovene fastsatte Plan.

Da der i denne Tid ofte indløbe Begieringer til os fra een og anden iblandt Selskabets ordentlige Medlemmer, om at blive antegnet til at erlægge deres Contingent kvartaliter i Stedet for ugentligen, saa ville vi herved bringe i behagelig Erindring: at Lovene fastsætte den ugentlige Betaling som
al.

almindeligen gieldende for alle Selskabets ordentlige Medlemmer, i det Niemeed, at Regnskabet derved skulle blive lettet; det er altsaa en Regel, hvorfra vi ugierne afvige. Vel har Selskabet Medlemmer som betale Contingenten kvartaliter, men deels ere de udenbys, deels gamle Medlemmer, som ved Lovens Publikation ikke var at overtale til at følge den nye Indretning i denne Henseende. Tid iester anden at affkaste denne Kvartals Betalingsmaade, altsaa at vaage over, at det nu havende Antal af ordentlige Medlemmer, som betale i disse Terminer, ikke forøges, men hellere, om det var mueligt, formindskes, ved at formaae nogle af dem til at følge den fastsatte Indretning. Det er vor Pligt, og vi maae tilstaae, at vi dagligen erfare, hvor mange Besværligheder denne Betalingsmaade paadrager os, i Forbindelse med den ugentlige. Vi haabe altsaa, at Selskabets samtlige ordentlige Medlemmer vil heraf indsee, at vi ere forpligtede til, at aflaae herefter Begieringer om at blive ansat fra ugentlig til Kvartals Betaling, og forvente, at ethvert Medlem vil med Fornøielse bidrage sit til, at Lovene blive fulgte.

Administrationen for det foreenede Understøttelses Selskab.

J. Sassing. J. S. Rørbye. J. Røbbe.

Slutning

Slutning af

Brevet af Seneca om Slaver.

(See forrige Nummer.)

Reed du ei i hvad Alder Hecuba, Craesus Darii Moder, Plato og Diogenes begyndte at tiene. Omgaaes høflig med din Slave. Indlad dig undertiden i Samtale med Slaven, spørg ham til Raads imellem, og lad ham sidde til Bords med dig. Her vil den hele Sværm af de fine Herrer raabe: Intet er nedrigere, intet skammeligere — men jeg erfarer, at disse krybe for andre Slaver. Læg Mærke til, hvormeget vore Forfædre formindskede Misundelsen mod dem selv og Skammen for Slaverne. Herren kaldtes Huusfaderen, og Slaverne Huusfolket, som endnu sees paa Skuepladsen. De anstillede en Høitid, da Herren spiste med sine Slaver, og tillod dem Bestyrelsen af Huset, ja at domme, og de betragtede deres Huse som en liden Republik. Hvad, skulde man da tage alle Slaver til sit Ord? Nei, ligesaa lidet som alle fri. Du feiler, om du troer, jeg vil foragte nogen for hans ringe Forretninger, som for Er. Mølle-Slaven eller Uols-Karlen. Jeg agter dem ei efter deres Arbeide men Opførsel. Enhver danner sine egne Sæder, men Skiæbnen deres Forretninger. Mogle spiser hos dig fordi de ere værdige, andre paa det at

at de kan blive det. Dersom der er noget nedrig hos dem, som reiser sig fra deres ringe Forretninger, skal vi affstæffe det ved Udgang med skikkeligere. Man kan, man skal ei alene søge Venner ude og blandt de Fornemme. Naar du veed at vælge skal du finde dem i dit eget Huus.

En god Materie ligger ofte unyttet af Mangel paa Konstrueren. Forsøg kun og erfar det. — Som den er en Nar, der, naar han vil købe en Hest, seer allene paa dens Bidsel og Dække, og ei paa den selv. Saa er den høist daarlig, som dommer et Menneske efter hans Klæder, eller den Stand, der tilhører os kun som Klædebon. Han er en Slave, men maaskee har han en fri Siel. Han er en Slave, det skader jo kun ham. Viis mig nogen, som ei er Slave. En tiener Belløst, en Gierrighed, en Vergierrighed, og alle Frygten. Jeg skal vise en fornem Mand, som er Slave for en gammel Kierling, og en Krig for en lille Pige. Jeg skal vise Adelsmænd, som er Slaver hos Aftriser. Intet Slaverie er skammeligere end det frivillige. Ingen Mægtige skal forstrække dig, naar du er høflig mod din Undermand. Disse skal snarere tilbede end frygte dig. Mogle vil maaskee sige at jeg gjør Slaver til fri og berøver Herrerne deres Magt, men jeg siger endnu: de skal elske dig og ei frygte for dig. Man vil sige, at de da elske dig som en Belgiorer. Den som indvender dette, han glemmer, at det maae være Mennesket nok, som

som er Gud nok, at æres og elkes. Kierlighed skal aldrig blandes med Frygt. Jeg bifalder derfor hos dig, at du ei ved Straf vil frygtes af dine Slaver, men retter dem ved Ord.

Mange Ting bør straffes ved Hug, men ei det, som fortørner os eller skader os. Vi ere nær ved Galsskab, naar enhver Ting, som ei gaaer efter Duffe, gjør os vrede. Vi ligne nogle Konger, som glemmende deres Magt og Undersaatternes Svaghed, ophidses, og tage grumt afsted, som de vare bleven fornærmede, endskjønt deres Hoighed gjør dem gandske sikker derfor. De vide det rigtig nok, men de faae Leilighed til at skade ved at søge den, og de lide Uret for igien at kunne udøve saadant. Jeg vil ei opholde dig længere. Du behøver ei denne Advarsel. Det har gode Sæder som en Eienomsret, de ere tilfreds med dem selv og ere bestandige. Ondskaben er flygtig, den forandres ofte ei til noget bedre, men til noget andet.

En Betragtning om Klædedragt.

Klædedragten har været en Gienstand for mange tænkende Mænds Undersøgelser, og i Sandhed, hvad enten man betragter den fra Sundhedens eller den oeconomiske Side, er det en Sag af

Vig.

Vigtighed. Temmelig eenige er man dog om, at nationale Dragter indførte ved Love, og Uniformer, befalede til at adskille den ene Stand fra den anden ikke ere ønskelige, da hiint indskrænker Friheden uden Nødvendighed, og denne giver Anledning til Rangsyge og overdreven Lyst at komme til at bære den fornemmeres Dragt. Grunden til disse Love skulde være at indbringe Lævelighed, men denne, kan den indføres ved Love? Til et Exempel vilie vi sette, at en Dragt af en vis Værdie blev bestemt. Den Ddse, som hidtil havde søgt sin Pragt udi Klædevarer, fandt let paa, at anlegge den udi Linned af det bedste Slags, mange Gange finere end sædvanligt, og bortødslede lige saa meget paa denne ene Artikel, som paa alle de andre, og ingen Lov kunde gjøre Indskrænkninger udi enhver Deel af Dragten. Ikke Lovene men Sæderne ere det, som skulle forjage Misbrug. Disse er det, der skulle tale den nyttige Læveligheds Sag. Den kloge Huusfader, den fornuftige Danneqvinde kunne ved Exempler ndrette det, hvortil Lovene ikke ere mægtige. Det, som Moden og Sædvanen lettelig bringe tilveie, det, som man af denne Marsag, uden Misforstaaelse antager, vilde modtages med Uvillie og Modsigelse, naar det blev paabudet.

I Almindelighed kunde vi ei klage over Udsælfhed eller overdreven Pragt udi vor Klædedragt, men een Omstændighed, som mange maaſkee ikke have bemærket, kan være af meget vigtige Følger.

J sig selv synes den vel ved første Biefast at være heel ubetydelig, men det er just saadanne Handlinger, der have Præget af at være ligegyldige, som mindst kunne udrøddes. Man finder intet ved dem, som opfordrer vores Opmærksomhed eller Modstand, og de indgroe da saa dybt, at de siden ikke kan udryddes.

Dertil kan det henregnes, at Forældre af de ringere Classer give deres Børn, medens de endnu ere smaae, saadanne Dragter, som ikke svare til deres egne, men til de, som bruges af de Fornemmere. Som oftest ligger vel Aarsagen dertil udi den Lyst hos den ene Raboe, at hans Børn skulle være ligesaa pyntelige som den andens, og at udi Skolen eller de andre Steder, hvor Ungdommen samles, ikke den Fattigeres Barn skulde blive anseet ringere af den rigere.

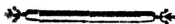
Man slutter saaledes: enten jeg giver Snitset paa Klæderne den eller hiin Form er ligegyldigt. Der gaaer ikke mere Løi til. Om jeg lader min Datter faae en Soelhat eller en Hue, det givr ingen stor Forskiel i Udgiøterne. Alt dette kan være sandt. Det kan for Diebliffet være ligegyldigt, men det er meget vigtigt for Fremtiden.

Hvo der kiender end det mindste til Mennesket veed hvor ubehageligt, hvor tungt det er, at gaae end eet eeneste Skridt tilbage fra sine Fortrin eller
For

Forrette, de være sande eller indbildte, og denne Følelse bliver Mennesket tidlig egen. Ogsaa vedvarer den Higen efter at faae en anden men fornemmere Dragt derom, at man anseer dette ikke for en ubetydelig Sag. Ligesaa vist er det, at man opofrer meget, for at vedligeholde saadanne, endog indbildte Fortrin.

Derfom jeg og mine Læsere ere eenige om disse Sætninger, saa ville vi ei heller blive uenige om Følgerne af den Maade, at klæde sine Børn over deres Stand.

(Slutningen i næste Blad.)

R—d G—e.

Borger = Bennen.

No. 6.

Femte Aargang.

Fredagen den 12. October 1792.

Anmeldelse.

Herved igientages den i forrige Blad indrykkede Bekjendtgjørelse for de samtlige respektive Hrr. Repræsentanter: at Mødet for October Maaned holdes næstkommende Mandag den 15de October paa sædvanligt Sted om Aftenen Kl. 6. Administrationen beder, at de respektive Herrer ville behage at komme saa betids, at Mødet præcise Kl. 6. kunne aabnes, da Sagernes Mængde, der skulde foretages, vil udfordre al den Tid, man kan vinde.

Slutning af

Betragtningen om Klædedragt.

(See forrige Nummer.)

Naar den ringere Borger, hvis Sønner efter Rimelighed vil komme til at lære Haandværker,

fer, hvor baade efter Arbeidets Natur og Indkomster ved samme, man bærer simple og grove Dragter, er fra sin Barndom, og under sin Skolegang, vant til at gaae med Dragt og Klæder, lignende i Dannelse og Fiinhed den rigere eller fornemmere, det bliver ham da saare tungt at forlade dette Fortrin. Med Modbydelighed og Ulyst lader han sig tvinge til Haandværket, eller det, som mange Gange, destoværre! er Tilfældet, Forældrene see at faae ham ind paa en anden Wei, hvor han bliver mere en tærende end nærende Borger. Imod dette bør man arbeide. Det er uden Tvivl en Feil, som følger ved de Selskaber, hvor Vren skal virke meest, at enhver miskiender sin borgerlige Forfatning for at attraae en fornemmere, og det er det kraftigste Middel til at indføre Vindskibelighed, og Duelighed, naar enhver anseer sin Stand for den beste. Naar Agerdyrkeren setter sin Fortieneste i at have de best dyrkede Jorder, Haandværkeren i at virke det beste Arbeide, saa fremmes Landets Tarv. Tidligere bør denne Grundsetning indpræntes, og et Middel dertil er det, at man lader Ungdommen klæde sig efter sin Stand.

Om Døttrene gielder dette ikke mindre. Naar det Pigebarn, som efter sin Stilling kan vente at komme til at tiene ved de ringere Arbeider i Huusholdningen, er vant til at klædes, som den, der er over hendes Stand, det vil da falde haardt, at ombytte Dragten. Ligesaa vil det blive, naar hun skal

skal indlade sig udi Egetskab med en Mand af hendes Lige, der hverken kan eller bør tillade hende en over hans Stand hørende Dragt. Naar man nu legger Mærke til, at den Løn eller Betaling som disse, der tiene udi Familien, nyde, neppe er tilstrækkelig til de nødvendigste Klædningsstykker, thi Lønnen er et stegen i Forhold med slige Vahrers Dyrhed, hvad bliver da tilbage for at erhverve sig det fornødne til Overdaadigheds-Dragter? Det er skrækfomt at nævne alle Følgerne, og i Sandhed de ere bekiendte nok, for ikke at behøve nogen Forklaring. Den første og almindeligste Last det fører med sig, er Utroskab udi sin Tjeneste. Ved smaa Bedragerier, som vanskeligen kan opdages eller overbevises, tilvindes nogen Hielp til Stadsen; og da Løgn maae skiule hine Handlinger, saa er der ingen Skranker tilbage, som standse de flere Følger.

Den arbeidsomme, retsindige og flittige Haandværksmand eller Borger frygter for at byde sin Haand til den Pige, som over sin Evne søger at prunke. Han forudseer enten daglig Misfornsielse, naar han ikke har Formue nok til at tilfredsstille hendes Forsængelighed, eller og hans Belfærds Odeleggelse, naar han vil føie hendes Ønsker. —

Forældre, Huusfædre, Huusmødre! det er ikke en ligegyldig ikke en ubetydelig Pligt, hvortil der opfordres, naar det anbefales til alvorlig Om-

Omhyue, at standse eller forebygge dette Onde. Fra den tilige Ungdom bør man indprente de til Opdragelse og Forsorg betroede Børn og unge Mennesker, at en reenlig Tarvelighed er mere værd, er mere yndet, end den pralende Pynt.

Til dette Viemed synes en Regel ikke at burde glemmes, en Regel, som just saa ofte overtrædes.

Denne Regel er, at Børnene paa en af de høitideligste Dage udi deres Liv, den Dag, da de aflegge offentlig deres Troesbekiendelse, især paa hænges al den Stads, som der kan overkommes, og da de fleste ere fattige, saa laanes og borges Pragten.

Hvad Begreeb maae Ungdommen giøre sig om Vigtigheden af Pynt, og Værdien deraf for Mennesket, naar Forældrene til saadan en vigtig Dag, da just Værket, som Mennesket skulde føle, bestiefrige dem med intet saa omhyggeligen som med at tilveiebringe Pynt, og give Ungdommen Anledning til at lade Haan om den sædvanlige og egne Dragt, da man anseer det uanstændigt, at lade dem vise sig i samme.

Det er rigtigt og anstændigt, at paa saadanne offentlige Steder, som i Templerne, og ved Høitideligheden, hvor saa mange ere samlede, enhver møder saa reenlig, pyntelig og ordentlig paaflædet, som mueligt. Tilsidefættelsen deraf vidner om Man-
gel

gel af Ugtelse baade for sig selv og andre. Men — dertil udfordres ikke Pragt, ikke den saa kaldte Stads. Og — vil man endog fra Smagens eller Synets Side af betragte denne sædvanlige Prunkten i fremmede Klæder, ved slige Høitideligheder, da er det saare uangenemt, at see de ilde passende Dragter og Prydelser paa dem, som ikke vide at skikke sig deri.

Kloge og fornuftige Forældre vil derimod sette sin Fornøielse deri, at deres Børn fremstille dem rene, nette, ordentlige paaflædte, enten udi Tøier, som deres egen Vindskibelighed havde virket, eller Dragter, som svare til deres Stand.

Det er een af de mange gode og herlige Ideer, som Landhuusholdnings Selskabet haver opelsket og udbredt, at vise synderligen Ugtelse mod den Brud, som paa sin Bryllupsdag var pyntet med Dragten, som hun selv havde forkærdiget. Og — der ligger mere udi denne Idee, end blot Vindskibeligheds Belønning, endstiont det ikke strax falder i Dinene.

Naar Mennesket skal komme til at agte paa Menneskeværd, maae det vænne sig til at skielne mellem det sande og det indbildte Fortrin; Ligesaa maae den giøre, som vil dømmes rigtigen og kloge- ligen om Menneske Vel og Lyksalighed.

Bliver det Maalestokken, hvorefter vi beregne Livets Behagelighed, at vor Glæde bestaaer i det Fortrin, som vores udvortes Pragt giver os for vore Medmennesker — da tabe vi den Agtelse for os selv, som nødvendig udfordres til vores Lykke. Savnet af Pynteu eller Overdaadighed i Klæder gier os Livet kiedsomt. Men — derimod sette vi det til en Regel, at Menneskets Lykke og Værd bestaaer deri, at have fri Fornodenheder, og at kunne selv tilveiebringe sig den, da vil Rosomhed, Farvelighed udbrede Rosomhed over vore Dage.

Vi ville slutte denne Betragtning med at erindre een af Alderdommens Fabler. En Allike pyntede sig med Fiædre af andre Fugle som den havde samlet. De Fugle af den høiere Klasse, som den vilde ligne ved at bære deres Fiædre, vilde ikke erkiende dens Værd. Den laante Pragt blev den berøvet. Den gik tilbage til de andre Alliker, men disse vilde da ikke kiendes ved den. Digteren sagde derved denne nyttige Lærdom: Klæd Dig ikke over Din Stand, thi de, som Du derved vil naae, foragte Dig, og naar Du ikke har Evne til at holde Pynten vedlige, da blive Du haanet af Dine Jevnlige.

R—d G—e.

Noget om Regnbuen.

Iblandt de forskjellige Luftsyner, som Naturen ofte fremstiller for vort Øie, er Regnbuen særdeles mærkelig, da dens skønne Farver give den en indtagende beundringsværdig Anseelse. Førend man nsiere lærte, paa hvad Maade denne Bue fremkom, har man maattet beundre den, og nu, da Naturkyndige have udgrundstet dens Aarsag og Egenskaber, fortjener den ikke mindre vor Opmerksomhed, thi den er et sandt Beviis for, at alt i Naturen fremvirkes efter uomstødelige Grundregler, uagtet Mennesket ikke altid kunne udfinde disse Regler for de utallige Naturbegivenheder.

Regnbuen lader sig tilsyne naar det regner og Solen tillige skinner saaledes, at den staaer lige over for den mørke Skye, hvorfra Regnen falder. Det er ved Solstraalernes Hielp, at denne Bue fremkommer, derfor sees den ikke, naar hele Himlen er skjult af Skyerne for vort Øie.

Regnbuen er buntfarved, og Striberne løbe efter Længden af Buen; 7 i Tallet ere disse Striber, hver af sin Farve, og de følge paa hinanden i denne Orden: Den øverste Rand er rød, den anden pommerandsgul, den tredie citrongul, den fjerde grøn, den femte lysblaae, den siette mørkere eller indigo-blaae, den syvende og nederste Rand er violet.

Denne

Denne Orden imellem Stribernes Farver er langt fra at være vilkaarlig, den grunder sig meget mere paa visse Regler for Solstraalernes Brækning, som Naturkyndige ved Forsøg have opdaget, derfor vil man og stedse finde, at Farverne i Regnbuen følge paa hinanden i ovenanførte Orden, med mindre det er en dobbelt Bue, da Ordenen i den øverste er omvendt, hvorom siden.

Her at anføre alt hvad der vedkommer Theorien om Solstraalernes forskjellige Brækning, naar de gaae igiennem et giennemstigt Legeme, for at kunne gjøre den fuldkomne Anvendelse deraf paa Regnbuen, ville baade blive vidtloftigt, og tillige uforstaaeligt for mange Læsere. Det maae altsaa være nok her at anmærke, hvad Erfarenhed har stadfæstet, at Lysstraalerne, som gaae igiennem et klart Legeme, f. E. Glas, naar de falde skiev ind i samme, brækkes, og gaae ud paa den anden Side efter en anden Direktion, end den, hvorefter de gik ind i Legemet. Ved denne Leilighed give de det Objekt; som de siden oplyse — og som ikkun bliver oplyst ved dem allene — de foranførte Farver, og man er ved Forsøg blevet overbevist om, at, den Straale, som meest brækkes, giver den violette Farve, derimod den mindste gienbrækkelige Straale den røde Farve, de øvrige Farver falde derimellem.

(Slutningen følger)

Borger = Bennen.

No. 7.

Femte Aargang.

Fredagen den 19. October 1792.

Anmeldelse.

Da Tiden ikke tillod at igiennemgaae alle Ansøgninger om Laan i sidste Generalforsamling, og altsaa ingen endelig Decission paa nogen af disse kunne gives, saa behagede Repræsentationen at beramme et Møde til næstkommende Mandag den 22de October, paa sædvanligt Sted om Aftenen Kl. 6., i hvilket Laanene blive at bestemme. Til dette Møde indbydes herved ærbødigt de samtlige Hrr. Repræsentantere.

I Følge Repræsentationens Beslutning i Gen. Fors. den 10de Septb. fremlagde Administrationen i sidste Forsamling en Beregning over Indtægter og Udgifter i Selskabet for et heelt Aar. Efter denne Beregning blev efter Lovens 2 Kap. §. 1 og 2. bestemt til Forskudde og Understøttelse for dette Aar den Summa 1377 Rdl. 5 mk 14 §., altsaa efter Lovens 1 Kap. §. 2. til Forskudde $\frac{2}{3}$ Deele eller 918 Rdlr. 3 mk. 14 §., og til Understøttelse $\frac{1}{3}$ Deel eller 459 Rdlr. 2 mk.

De i forrige Aar bestemte Pensioners Beløb var 370 Rdlr. (see Borgerv. 4de Aargang No. 14.); men da Skipper Klove var død, saa gaaer fra denne Sum 20 Rdlr., altsaa igjen 350 Rdlr., som Selskabet

Kabet endnu fra den Tid har at udbetale i aarlige Pensioner.

Naar disse Pensioners Beløb fradrages fra den ovenansførte $\frac{2}{3}$ Deel 459 Rld. 2 mk. bliver til Rest 109 Rld. 2 mk., som kunne anvendes efter Lovene til nye Pensioner.

Paa Grund heraf besluttede Repræsentationen, at 109 Rldr. skulle denne Gang uddeles til Understøttelse, men det øvrige af ovenansførte $\frac{2}{3}$ Deel — eller 350 Rldr. 2 mk. — skulle lægges til Forskud Summen, som saaledes bliver forøget til den Sum 1268 Rldr. 5 mk. 14 s.

Pensionerne bleve i sidste Generalforsamling af Repræsentationen bestemte saaledes:

1. Madame sal. Høiers blev bevilget aarlig	15 Rld.
2. Gartner Lintrup	10 —
3. Skoemager Kolberg	10 —
4. Mad. sal. Walls	14 —
5. Oberstlieut. v. Koss paa Grund af at han af en liden Bartpenge har 9 usørgede Børn at underholde, aarlig	30 —
6. Selskabets Pensionist Handskemager Lund til hans hidtil havde Pension 15 Rld. et aarligt Tillæg	5 —
7. Skipper Kleves Enke aarlig	10 —
8. Jomfrue Abel	15 —
	<hr/>
	109 Rld.

Slutning af Noget om Regnbuen.

(See forrige Nummer.)

Det er altsaa Soelstraalernes forskiellige Brækning igiennem de faldende runde og giennemsigtige Vanddraaber, som foraarsage Regnbuens skionne Farver. Heraf følger, at det virkeligen regner paa det Sted, hvor Regnbuen sees, thi det er igiennem de nedfaldende Draaber, at Straalebrækningen foregaaer, men da disse hvert Dieblit falde dybere, saa forandres ogsaa Vinkelen, under hvilken Straalen brækkes, og derfor tillige Farven af den Straale, som fra Regndraaben falder tilbage i vort Die, indtil den er falden saa dybt, at den brækkede Straale ikke kan komme i vort Die; Imidlertid komme og hvert Dieblit andre Draaber i de forriges Sted saa længe det regner, derfor vedbliver man at see hver Rand af Buen, uagtet de Draaber, som male den i vort Die, jevnlig falde ned.

Hvo som elsker Forsøg til nyere Oplysning kunne selv anstille et af følgende, som vil give nogenledes Begreb om Virkningen af Straalebrækningen:

1) Man tildækker Vinduerne i et Kammer saaledes, at ingen Lysning kan falde derind, uden igien-

igiennem et gandske lidet Hul, som man anbringer igiennem en Blikplade, der gøres fast paa en Skaade for et af Vinduene, som man maae aabne. Naar nu Solen skinner fra den Side, hvor Vinduet er, saa falde nogle Straaler igiennem Hullet ind i Værelset. Man tager da en lille flæben trekantet Stang af Glas (et trekantet Glas Prisma) og bringer den for den indfaldende Lykning, saa vil man blive vaer, hvorledes Straalerne gaae igiennem Glasset, bøie sig og kaste Lyset hen paa et eller andet Objekt i Værelset, hvor man da seer en langagtig lys Figur, afrundet ved begge Ender, paa denne Figur vil man blive alle Regnbuens Farver vaer, men i den omvendte Orden, fordi den Straale, som oplyser den øverste Kant deraf, er mere bøiet end de øvrige, derfor bliver den øverste Kant violet og den nederste rød.

2) Naar man vil gjøre sig Begreb om, hvorledes Lysstraalen brækkes igiennem Vanddraaberne, saa kunne man anstille Forsøg med en Glas Kugle, fyldt med Vand, som man ophænger ved en Snoer over en Tridse, at den kan ophidses eller nedlades efter Behag; naar Kuglen hænger i den Høide, at den fra Solen indfaldende Lysstraale gjør med den fra Kuglen til Observateurens Øie løbende Straale en vis Vinkel (omtrent een og fyrgetyve Grader) saa giver Kuglen en rød Farve; nedlader man Kuglen mere, da vise sig de øvrige Regnbuens Farver efter hinanden.

Dette

Dette viser i det mindre, hvad der i det større foregaaer med Solstraalerne i Luften, naar vi see Regnbuen.

Igiennem de Draaber, som ere saa lavr nede, at de danne den violette Rand i Buen, bliver Lysstraalen meest brækket, i Følge hvad forhen er sagt, og mindre er Brækningen igiennem de høiere indtil de Draaber, som danne den røde Rand, hvor Straalens Brækning er mindst for vort Øie. Alle Draaber, som endnu ere høiere oppe end den røde Rand af Buen, blive vel og oplyste af Solstraaler, og kaste disse Straaler brækkede tilbage, men vi kunne ikke samle dem i vort Øie, de gaae frem oven over samme.

Deraf følger, at, om vi vare høiere oppe, ville disse komme i vort Øie, men derimod ville vi igien tabe nogle af de Straaler, som nu komme fra de lavere Draaber ind i Øiet, altsaa ville vi høiere oppe see een Regnbue ligesom denne, og dog ikke den samme. End videre følger heraf, at iblandt flere Mennesker som paa een og samme Tid see Regnbuen, seer enhver sin egen Bue, thi det er den Vinkel, under hvilken Lysstraalen brækket igiennem Regndraaberne føres til vort Øie, som bestemmer den Regnbue, vi seer, men enhver Observateurs Øie har sin egen Vinkel efter det Sted han staaer paa, altsaa seer enhver sin egen Bue, og skulle tvende see een og samme Bue, saa seer det ikke paa een Gang, men den eene maac træde i den

den andens Plads, for at bringe sit Die i samme Punkt som den forrige.

Jo mørkere den Skye er, som viser sig bag Regnbuen, desto klarere seer man Buen, thi desto bedre hæves Farverne for vort Die, deraf kommer det, at vi undertiden see Buen svagere end til andre Tider, dog kan Solens stærkere eller svagere Lysning ligeledes være Aarsag til denne Forskiel.

Ikke i enhver Stilling kan Regnbuen sees, man maae enten staae saaledes, at Solen er lige bag ved, og da sees Buen lige foran, eller man maae i det mindste have Solen noget skraae bag ved sig; Regnbuen kan ikke komme til Syne imellem Solen og Diet, thi vel kan man og i denne Stilling see faldende Regndraaber, men Straalerne, som brækkes igiennem disse, gaae tilbage — altsaa kunne de ikke komme i Diet, saalænge dette er længere borte fra Solen end Vanddraaberne. I Sønder kan vi derfor ikke blive nogen Regnbue vaer, da Solens daglige Gang for os er efter Aars-tiderne mere eller mindre sydlig fra Ost til Vest.

Regnbuens Form er enten som Halvdelen af en rund Ring eller dog som et Stykke deraf. Grunden til denne Form maae søges deri, at alle de brækkede Straaler samle sig i vort Die som i en Punkt. Det hele Firmament maer sig i vort Die som en huul halv rund Hvelving, det er i denne Hvelving at Regndraaberne nedfalde, alle de Draaber som nu ere i den Afstand fra Solen og Diet, at de kunne give den brækkede Soelstraale den røde Farve i Diet, maae altsaa falde ved Siden af hin-

anden

anden i denne halvrunde Hvelving, og derfor afbilde den røde halv ringsformede Stribe. Saaledes og med de øvrige Striber. Naar Regnbuen ikke naaer lige ned til Horizonten paa begge Sider, saa er Aarsagen hertil, at der ikke overalt falde Regndraaber nok, for at kunne afbilde den hele Bue, eller og Solen ikke skinner tilstrækkeligen klart, det samme har Sted, naar, som ofte sees, Regnbuen synes at være brækket, saa at een eller flere Dele deraf ere usynlige.

Regnbuen har en bestemt Brede. Vel kan det undertiden forekomme os, som om Buen var bredere eller smalere end sædvanlig, men i første Tilfælde er enten klarere Lys eller flere faldende Regndraaber Aarsag til denne Forskiel, ligesom i sidste Tilfælde svagere Lys eller færre Regndraaber i den Strækning, hvor Buen sees.

Undertiden kunne 2 Regnbuer sees paa eengang saaledes, at den ene omgiver den anden, men staaer i en vis Afstand derfra, kun sieldent er dette Syn, da dertil udfordres meget stærkt Lys fra Solen, den yderste Bue er derfor gierne svagere. Men den har dette særegne, som maaskee mange, der have seet en saadan dobbelt Bue, ikke have iagttaget, at Farverne i den yderste Bue følge paa hinanden i en Orden omvendt som i den inderste Bue, altsaa er den violette Stribe øverst og den røde nederst. Dette har sin Grund i den Maade, paa hvilken Solstraalerne falde ind i de Vanddraaber, som afbilde denne yderste Bue og som ere høiere oppe i Luften end de, der afbilde den inderste Bue. Næmlig i den inderste Bue, som vi almindeligen see, falde Soelstraalerne ovenfra ind i Draaberne og komme tilbage til vort Øie fra Draabernes nederste Rand, derimod i den yderste Bue, der sees høiere oppe, falde Straalerne mere nedenfra ind i Draaberne, og brækkes imod deres øverste Rand, hvorfra de falde i vort Øie, da altsaa det, som foregaaer her, er det modsatte af hvad der skeer ved Draaberne i den inderste — al-

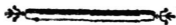
min

mindelige — Bue, saa maae og Virkningen være modsat hiin — eller: Farvernes Orden i Striberne maae være omvendt.

Bredten af den yderste Bue er paa det nærmeste dobbelt saa stor som den inderste Bues Bredde.

Der er altid en Afstand imellem begge Buer, thi saalænge Straalerne falde oven fra ind i Draaberne, men disse ere høiere oppe end den røde Rand af den sædvanlige Bue, saa kunne de ikke komme i vort Øie, dette gielder om alle Draaber som falde i Mellemrummet, derfor kunne de ikke frembringe Forestillingen af nogen Farve i vort Øie, førend Straalerne begynde at falde nedden fra ind i Draaberne, da Billedet af den yderste Regnbue begynder at komme frem.

Et mere sjældent Syn ere 3 Buer, hvoraf dog kun de 2de fremkomme paa foransførte Maade, og den 3die der i saa Fald er overmaade dunkel, er en blot Virkning af en svag Reflexion fra de andre Buer. Baade meget stærkt Lys fra Solen, og en meget mørk Sky bag Regnbuen udfordres, naar dette Særsyn skal blive kiendeligt. — Man kunne og see en omvendt Regnbue som gif med Enderne opad, ligesom den sædvanlige vender nedad, men dette kan ikkun have Sted der, hvor Soelstraalerne reflekteres fra Overfladen af en Søe eller Havet saaledes, at de siden kunne gaae derfra opad ind i Regndraaberne. Da mange særegne Omstændigheder maae støde sammen for at bidrage til at frembringe en saadan Bue, saa hører den til de allerstældneste Syner. Imidlertid naar den skulle blive seet, maae man søge Aarsagen til dens omvendte Stilling i den omvendte Maade, paa hvilke Lys-Straaalerne komme ind i Regndraaberne, nemlig ved Reflexion fra Jordkloden i Stedet for lige fra Solen, som ellers ved de forømtalte Buer.

Borger = Bennen.

No 8.

Femte Aargang.

Fredagen den 26. October 1792.

Anmeldelse.

S General Repræsentations-Korsamlingen den 22de October bleve de indkomne Begieringer om Forskudde og Laan forelagde samtlige Hrr. Repræsentantere, efter at i Forveien hver Klasse's Repræsentanteres Betænkninger vare indhentede om de til Klassen henhørende Ansøgninger.

Umueligt havde det været at opfylde alle Ansøgerses Ønsker, da Antallet af de indleverede Ansøgninger om Laan allene beløb sig til 77. Repræsentationen overveiede derfor paa det næieste enhvers Træng, og besluttede saaledes, at 24 af disse Medlemmer maatte erholde Forskud og Laan af 1321 Rdlr., og desuden blev tilstaaet et af Selskabets Medlemmer i Stedet for Laan en Gratifikation af 20 Rdlr.

Flere blandt sine trængende Medlemmer kunne Selskabet for denne Gang ikke komme til Hielp, da det efter Lovene er forbundet til endnu i nogle Aar at tilbageholde af sin aarlige Beholdning $\frac{2}{3}$ Dele til en Fond, som kan sette Selskabet i Stand til at blive varig i sin Virksomhed for Fremtiden.

De Medlemmers Navne, som have erhholdet Forskudde, blive efter Repræsentationens allerede i forrige Aartagne Beslutning, ikke bekiendtgjorte i Ugebladet, men overeensstemmende med bemeldte Beslut

Autning bliver, ligesom i forrige Aar, en nøiagtig Liste paa disse Medlemmer og Forskuds, Summen, dem er tilstaaet, attesteret af Administrationen, hos Bogholderen at faae til Eftersyn for enhver blandt Selskabets Medlemmer, som maatte forlange at erholde nøiere Underretning.

Ligeledes anmodes de Ansøgende behageligt at henvende sig til Bogholderen, for at erholde Underretning om Repræsentationens Beslutninger paa deres Ansøgninger.

Tiden tillod ikke at foreslaae nye Medlemmer i denne Generalforsamling, hvorfor dette blev udsat til næste Møde.

Ugebladets bestyrende Kommission har i Anledning af Biographier over afdøde Medlemmer i Selskabet allerede forhen (see No. 35. 4de Aarg.) anmeldet Marsagen, hvorfor disse Biographier ikke bleve fortsatte, nemlig: fordi et Forslag desangaaende var forelagt Repræsentationen og forventedes afgjort.

De ved Cirkulairer indhentede Erklæringer fra hver Klasse's Repræsentanter, bevidne, at Forslaget er bifaldet, og iblant de Hrr. Repræsentanter have følgende behaget at paatage sig Biografiernes Udarbeidning, nemlig:

i første Klassifikation for Adelen:

Hr. Kammerherre og Staldmester v. Hauch.

i anden Klassifik. for Kongl. Embedsmænd:

Hr. Renteskriver Muus.

i tre

- i 3die Klassifik. for Søe-Staten:
 Hr. Kommandeur Kapitain Kamshardt.
- i 4de Klassifik. for Land-Staten:
 Hr. Kapitain v. Benzon.
- i 5te Klassifik. for den geistlige Stand:
 Hr. Pastor Thye.
- i 6te Klassifik. for Litteratis:
 Hr. Legations-Secretair Merbig.
- i 8de Klassifik. for Kræmmere og de i smaat hand-
 lende Borgere.
 Hr. Urtekræmmer og Konditor Købke.
- i 9de Klassifik. for Haandværkstanden:
 de Hrr. Hof-Billedh. Karlebye og Maler Lange.
- i 10de Klassifik. for den jødiske Nation:
 Hr. Mægler Wessely.

Med disse gode Herrers Bidrag seer Kommissionen sig nu i Stand til at kunne, fortsætte Biografi-erne efter den vedtagne Plan.

Det forenede Understøttelses Selskab savner en af sine meget agtværdige Medlemmer, og Repræsentant af første Klassifikation, ved hans Excellence Hr. Generalmajor Wegeners Død.

Den Afdsde var født i Gutin den 8de Martii 1724, hans Fader var Justiceraad i Fyrst-Biskoppens Tjeneste, og ansat i Justits- Collegium sammesteds.

I sit 19de Aar gif han til Helmstad, og forblev ved Universitetet sammesteds i tvende Aar, i hvilken Tid han fornemmeligen lagde sig efter de mathematiske og øvrige dermed forbundne Videnskaber.

Med sin Hiemkomst fra Universitetet, blev han ansat som Amts- Secretair, hos da værende Amtmand i Amtet Trittau, Hs. Excellence Over-Jægermester Bredahl.

Efter Hs. Excellence General Greve af Ahlefeldts Anmodning, som paa den Tid var Chef af Liv-Regimentet Dragoner, paatog den Afdsde sig at læse over de mathematiske og øvrige Krigs-Videnskaber for en Deel af de i Rendsborgs Garnison værende Officeer.

To Aar derefter erholdt han Lærer-Embedet ved Landkadet Akademiet i Mathematiken og øvrige Krigs-Videnskabers Dele, hvorved han tillige erholdt Karakter af Kapitain og Over-Kondukteur ved Ingenieur-Korpset. Paa denne Tid opfandt og forfærdigede han egenhændig en geometrisk Maskine, ved hvilken et eeneste Menneske er i Stand, paa

paa det nøiagtigste at maale enhver Linie i Marken, om samme endog gaaer over Bierge og Dale; denne Weimaaler udmerker sig derved fra alle andre saadanne bekiendte Instrumenter, at Profilen af den ved Instrumentet maalede Linie tillige tages under Instrumentets Gang, uden Hielp af noget andet Instrument.

Den 23de August 1766 erholdt han Bestalling som Ingenieur-Major, og Oberstlieutenant i Infanteriet. Ved Hans Høifyrstelige Durchlaucht. Prinds Carl af Hessens Formaling imodtog han med Kongelig Tilladelse Bestyrelsen af Høisfammes Hofholdning, og forlod derfor No. 1768, da hans Durchlauchtighed tog til Schleswig, sit Lærer-Embedede ved Kadet Akademet. Han erholdt No. 1770 Kongelig Befaling at begive sig til Kiøbenhavn, for sammesteds at foretage en Hoved-Reformation i den Kongelige Hofholdning, og da den af ham i denne Henseende indgivne Plan var approberet, blev Bestyrelsen af samme ham paalagt, med Tittel af Hof-Intendant.

Efter forud erholdt Kongelig Befaling at undersøge, hvor en Kanal best kunde anlægges i Hertugdømmene, før derved at forbinde Østersøen med Vesterhavet, nedlagde han No. 1773. den 21. September sit Embede som Hof-Intendant, og blev benaadet med Bestalling som General-Major, og General-

neral-Direkteur ved Landmaalings- Væsenet i Hertugdømmene.

For nu at anstille de dertil sigtende Underfølgelser med al udfordrende Nøiagtighed, udfandt og forfærdigede han egenhændig et Nivelleer-Instrument, hvilket tillige tiener til Winkelmaaling, og som formedelsst sin Nøiagtighed, og den Flid med hvilken samme er forfærdiget, kan ansees som det fuldkomneste og maaskee det eeneste Instrument i sit Slags, men hvoraf Beskrivelsen vilde blive for vidtløftig, i Følge disse Blades Bestemmelse.

De til Kanalens Udforelse nødvendige Underfølgelser bleve uafbrudte fortsatte udi Aarene 1774, 75, 76 og 77, under Bestyrelse af en dertil udnævnt Commission, i hvilken Hr. General-Majoren var den første, og nivelleerde han selv egenhændig forskiellige Strefninger, hvor Kanalens Løb sandsynligst maatte blive.

No. 1777 i Høsten blev Kanalens Udgravning begyndt, sammes Dybde, saavelsom Stederne hvor Sluserne skulle anlægges og disses Dybde m. m., bleve under det hele Arbeide bestemte af Generalen, ved Hielp af det ovenfor omtalte Instrument.

I Høsten 1784 var Kanalen saavidt fuldført, at Skibsfarten derpaa kunde aabnes, hvorefter den
Af

Afskøde erholdt den 14de Decber. 1784 Befaling igiennem Generalitets-Collegium at komme til Kiøbenhavn, for der at imodtage Over-Opfyner ved Landkadet-Kompagniet.

Den 18. Febr. 1785 erholdt han Patentet som Chef af benævnte Kadet-Kompagnie.

Den 18. Martii 1785 blev han beselet at indtræde som Medlem i Kanal-Kommissionen i Kiøbenhavn.

Den 14. Decbr. 1787 blev han benaadet med Rang af No. 12. i første Klasse efter Rangforordningen.

Under 23. Jan. 1789 blev han udnævnt til Deputeret i Admiralitets- og Commissariats-Collegio, samt Referatet for Commissariatet og Regnskabs-Sagerne ham allernaadigst paalagt.

Med Hs. Kgl. Høihed Kronprindsens Formæling blev han Ridder af Dannebrog.

I Begyndelsen af 1791 blev hans Forretningers Mængde forøget ved Bestyrelsen af den Kongelige Hofholdning, som anden Gang paalagdes ham.

Megen Redelighed, grundige Kundskaber foreenede med Skarpsindighed og rigtig Dømmekraft;
utræk

utrættelig Flid i de ham betroede mange vigtige Forretninger vare de Egenskaber, ved hvilke den Afdøde erhvervede sig den for Smiger, som for Bagtalelse, lige sikre Agtelse, ved hvilke han erhvervede sig, og fortiente de af ham bestegne Væstrin, saavel som sin Fyrstes Raade, hvilken sidste han nød i Forening med alle Retskasnes Høiagtelse indtil sin Død, som indtraf den 11te Mai 1792 efter forskiellige i det sidste Aar udfandne smertelige Hæmorrhoidal-Tilfælde.

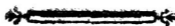
Trykfeil.

Følgende betydelige Trykfeil ere indløbne udi No. 6. af disse Blade:

Pag. 44. Lin. 8. at Børnene paa en læs: at Børnene ikke paa en.

Lin. 16. da just Værket læs: da just Værdet.

Pag. 46. Lin. 9. frie læs: faa.

Borger = Bennen.

No. 9.

Femte Aargang.

Fredagen den 2. November 1792.

Fortsættelse af

Biographier over afdøde Medlemmer.

Hans Excellence Herr General Major Johan Friderich Classen, Medlem af det forenede Understøttelses Selskab, endte paa det for Staten vigtige Friderichsværk den 24de Martii indeværende Aar, sit for Flid og Bindstibelighed, samt praktisk Udvævelse af forskjellige Kundskaber ligesaa udmærkede, som for Velvillighed og sand Gævmildhed mynsterværdige Liv. Hans Minde være derfor stedse æret af hver Retskaffen, og Borgervennen vil med saa meget mere Kornstælle imodtage et kort Bidrag til denne Edles Biographie, som een af sammes Hoved-Hensigter er den, at giøre gode Borgeres Handlinger bekiendte, og derved formaae andre til at træde i disses Fodspor.

Den Afdøde var født No. 1725 af Faderen Herr Johan Friderik Classen, Eier af Gaarden Røed, paa Strømsøe i Norge, og Moderen Marie

rie Walther, en Datter af Capitaine Walther, Eier af Gaarden Hølland paa Ringerige.

I hans 15te Aar sendte Forældrene ham til Kjöbenhavns Universitet for at ende sine Studia, hvorefter han begyndte sit mandlige Livs Bane som Volontair udi det danske Secretariat ved forrige General Land-Deconomie og Commerce-Collegio, under Morbroderen, Herr Statsraad Christian Walther, Committered og Secretair sammesteds.

Da Kong Friderik den femte reiste til Norge, fulgte han med Hans Excellence Hr. Admiral Rosenpalm som hans Ven og Fortroelige, og paa denne Reise gjorde han Handelsbekjendtskaber, som gave Anledning til det paa Wosse Værk i Aaret 1752 ved hans Mellemhandling anlagde Jern Kannon-Stoberie.

Aaret forhen 1751 den 31. Marti forundte Hans Majestæt ham Cancellie-Raad's Karakter, med Haab om Succession efter Morbroderen. Men fremt af en naturlig Drift, hellere at anvende sit Talent og sin Tid, paa Fabrik-Anlæg, end paa Collegial-Forretninger, oprettede han i Aaret 1753 uden for Stadens Østreport, paa det Sted hvor han siden indrettede den der nuværende Hauge, en Fayance-Fabrique, efter Dresdner Maade; ligesom og et Staalbrænderie, samt begyndte tillige sammesteds paa en Speilglas-Fabrik. De chymiske Forsøg som han

han ved denne Leilighed maatte anstille, forskaffede ham Kundskab om adskillige Metal-Compositioner, og da det ved Agath-Mollen af en Franskmænd, navnlig Perember, anlagde Jern Kanonsmederie, ikke lykkedes, gjorde han Forslag til et Metal Kanon-Stoberie, som han i Selskab med afgangne Hofbanquier Hr. Statsraad Just Fabritius sammesteds begyndte paa i Aaret 1754, og siden fra Aaret 1768 af allene haver bragt til den Guldkommenhed, at Hs. Majestæts Krigsmagt og Landet ikke allene derfra er blevet forsynet, baade med Krudt og med al Slags Skjts, Bomber, Kugler, Waaben i Metal, og støbt og smedet Jern-Arbeide, men disse og andre Ammunitions-Sorter ere endog udforte til fremmede Steder, saa at det bekiendte Friderichsværk, ved dets Anlæggers floge Virksomhed, noksom haver viist sin Indflydelse i Nationens Handel, Fabrikvæsen og Søefart, hvilket det store Antal af Skibe og Kartoier, som til og fra Stedet ved Rørvigs Told ere klarerede, tilstrækkelig bevidne. Denne hans Virksomhed haver Kongen opmuntret ved Contracter og Benaadninger, da han i Aaret 1757 den 27. April blev beskikket til at være General Krigs- og Ammunitions-Commissair med Justitsraads Rang; No. 1760. den 3die Decbr. til at være General Krigs-Commissair med Oberstes Rang, samt Sæde ndi Generalitets- og Commissariats-Collegio som yngste Deputeret, hvor han dog frabad sig Deeltagelse i Forretningerne, saa som

som han i Henseende til Friderichsværk var Contra-
hent, og altsaa der maatte tale for sin egen Sag.

No. 1768. den 11. Mai erholdt han Rang og
1774 den 23. August Titel af General-Major samt
Ringen pro meritis.

No. 1775 blev han benaadet med Dannebrog-
Ordenen, og 1783 den 12. Martii Rang med
No. 12. i første Klasse.

Lykken yndede og lønnede ei heller mindre
hans Handlinger, da han uden nogenstunde at have
forsikret hans Foretagende af farligste Slags, enten
mod Ildsvaade eller Svøfare, haver samlet en an-
seelig Formue, som han, uden Livs-Årvinger af sit
Eftermaal, indgaaet 1783 med afgangne Hr. Ba-
ron Iselin's Enkefrue, fød Fabritius de Tengnagel,
som døde 1786, ved sine testamentariske Disposi-
tioner, haver oprettet til Fidei Commis, bestaaen-
de af Corzelise, Carlsfeldt, Arrøesøedahl, Grø-
nese og Friderichsværks Godser, samt andre faste
Eiendomme, og betydelige Capitaler, af hvilket
alt han, til Erkiendtlighed for Skiebne's Veiled-
ning, og af en ei almindelig Kierlighed for det
Nyttige og Gode, haver legeret Indkomsterne til
Vindskibelighedens Befordring og Nødlidighedens
Bederqvægelse, under Navn af de Classenske Stif-
telse, hvis Bestyrelse er Efterlægten under visse
forudsendte og fastsatte Bestemmelse anbefalet, og
til

tildeels allerede bekiendtgjorte udi *Adresse-Contoirs* Efterretninger No. 73. d. N., hvorfor saadant i Hensyn paa det lidet Rum, Bladet tilstøder, ei her igientages.

Krue *Commandeurinde* von *Lühow*, Medlem af det forenede *Understøttelse Selskab*, var fød No. 1719. den 9. April. Hendes Forældre vare begge af *Søe-Etaten*, nemlig: Faderen *Krigsraad* og *Mynster skriver* Daniel Henrik *Suckou*, som døde 1725, og hendes Moder var *Sara Justesen*, en Datter af *Søe-Commissariats* *Bogholder* *Justitsraad* Niels *Justesen*, som døde 1710.

No. 1743. den 11. Januar indtraadte hun i *Egteskab* med afg. *Søe-Capitain* Adam *Friderick* von *Lühow*.

Med ham avlede hun 8te Børn, hvoraf de 5 yngste for hende indgik i *Evigheden*, og som mærkelig kan anføres, at den sidste og yngste af disse, navnlig *Anna Christina*, 2 Aar gammel, mistede hun hiemme hos sig, net op samme Dag som hendes afg. Mand, *Commandeur* Adam *Friderich* von *Lühow*, Chef for *Søe-Cadet Compagniet*, og tilige for den 4de *Division Søesolk*, døde paa *Malta*,
nem,

nemlig 1758 den 31 Mai, han var den gang sendt med Korøringer fra Dannemark til den tyrkiske Keiser i Constantinopel, og kommanderede over de 2 Orlogskibe Island og Neptunus.

Hendes 3 ældste og efterlevende Børn er een ugift Datter og tvende Sønner, den ældste Commandeur-Capitain Anthon Friderich von Lühow, som er Equipagemester paa Gammelholm, og den yngste Capitain Johan Henrich von Lühow, som er Løimester i Søe-Staten.

Ved Sønnerne blev hun Bestemoder til 16 Børnebørn, hvoraf 7 efterlever, og 9 ere forhen døde; af de 7 Efterlevende har den ældste Søn 4 Børn og den yngste 3; men iblant de Afdøde har den yngste haft 5 som ere døde førend Bestemoderen, og den ældste 4.

Hun døde her i Byen den 20de December 1791, almindelig agtet og elsket af hendes Efterladte.

Christian Adam Reinhardt, Chirurgus ved St. Hans Hospital, Selskabets Medlem under Indtrædelses No. 198, var født her i Staden den 29de Januar 1753 af Faderen Joachim Christoffer Reinhardt og Moderen Anne Cathrine Müller. Han ind-

indtraadde i Egtteskab med Madame Marie salige Kalkberners fød Stahl den 24 December 1790, i hvilket Egtteskab han blev Fader til eet Barn, som forhen er indgaaet i Evigheden. Han forlod dette Timelige efter en kort Sygdom den 1. August 1792 i sit Alders 39te Aar.

Den fangne Konge og hans Ven.

Richard den første, med Tilnavn Lovehierte, Konge i England, blev paa sin Hiemreise fra det hellige Land tagen til Fange, uden at hans Underfaatter vidste, hvor han var bleven af. Ved sit Hof havde han en Minstrel *), som hedde Blondell de Nesle; denne tog sig sin Konges Skiæbne saa nær, at han faldt i dyb Tungfindighed derover, og besluttede at reise saalænge omkring, til han fandt ham. Han kom ogsaa lykkeligviis til Staden Tribales, ikke langt fra det Slot, hvor Richard sad fangen. Her udspurgte han sin Bert, ligesom han havde gjort paa andre Steder, og fik at vide, at Slottet tilhorte Hertugen af Osterrig, og at der kun var een Fange deri, men man vidste ikke hvem det var, endskiont han alt havde sidet der længere end

*) Minstreler kaldtes de E ders Diatere, der tillige som oftest ledsagede deres Sange med Harpspil.

end et Aar. Nu søgte Blondell at komme i Bekendtskab med Slottets Folk, hvilket var ham en let Sag, da han som Minstrel havde Udgang overalt; men Kongen kunde han ikke faae at see, eller erfare om det var ham. En Dag sad han lige over for et af bemeldte Slots Vinduer, og begyndte at synge en fransk Sang, som Kongen og Blondell havde begge været om at forfærdige, thi Richard besklyttede ikke allene Digterne, men gav sig og selv af med Poesien. Da Kongen hørte denne Sang, vidste han det var Blondell, der sang den, og da denne holdt op midt i Sangen, begyndte Kongen den anden Halvdeel, og sang Stykket ud. Paa denne Maade opnaaede Blondel Maalet for sin Reise, vendte tilbage til England, og forkyndte Folket, hvor hans Herre var. Dette tildrog sig Aar 1193.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 10.

Femte Aargang.

Fredagen den 9. November 1792.

Anmeldelse.

Til de samtlige respektive Herrer Repræsentanteres behagelige Efterretning bekendtgøres herved, at den for indeværende Maaned holdende Generalforsamling efter Lovene er berammet at holdes næstkommende Mandag den 12. November paa sædvanligt Sted, om Aftenen Kl. 6., til hvilken Tid og Sted de respektive Herrer herved ærbødigst anmodes om at møde.

For de Penge, som deels af den forrige Administration vare deponerede i Banken (see Borgervennens 4de Aargang No. 31. Pag. 248, deels efter nærværende Administrations første Quartals Regnskab ibid. No. 43. Pag. 345. ligeledes bleve deponerede, har Administrationen erhholdet og behørigt i Banken deponeret en Kongel. Obligation paa Kapital 700 Rdl. dat. Friderichsberg den 6te October 1792, No. 3200, end videre er indkøbt og deponeret et Annuitets Beviis No. 161. d. 8. Novber. 1790. paa Kapital 100 Rdlr., i alt den Summa 800 Rdlr.

Gode Hr. Borgerven!

Jeg er saa bange at Hr. Borgerven bliver vred paa mig, fordi jeg skriver saa slet, og fordi jeg er endnu kun en halvvoxen Dreng, og jeg vilde ogsaa heller have talt med Hr. Borgerven, naar jeg kun havde vidst hvor De boede. Jeg har ogsaa spurgt om det, naar Budet kommer med Deres Blade, men Budet har altid spist mig af med Snak. Saa mærkede jeg nok, at der var intet andet for end at skrive Dem til, og bede Dem om at lægge et godt Ord ind for mig hos min Fader, at han vilde forære mig en smuk Bog, jeg kunde have at læse i, naar jeg er kommen af Skolen, og sidder inde i Stuen ved Lys, og Aftenen er mig saa lang, og jeg er færdig at falde i Søvn, for jeg maae være stille, at jeg ikke vaagner lille Trine i Buggen. Det var just derom, jeg har været saa forlegen at faae Dem i Tale, kære Hr. Borgerven! for De maae vide, at min Fader læser slet intet andet end de tydske Aviser, og dem forstaaer jeg ikke, og saa naar han faaer Tid, læser han mellemstunder i Borgervennen. De maae ikke tænke, at min Fader skulde være saa enfoldig, at han ikke kunde læse andre Bøger. Nei, min Fader kan rigtig læse hvad Bog det skal være, men Sagen er, han har slet ingen Tid, for han har saa meget at bestille.

Jeg

Jeg vidste nok en Bog, som jeg havde stor Lyst til, men det gjer ingen gode at tænke paa den, for der kommer saa mange Stykker af den, og saa kan jeg nok tænke, den maae være saa dyr, og saa vilde den koste for meget. Hvergang jeg beder min Fader om en Bog, svarer han mig altid, at han ikke har Raad til saadan noget, og at der gaaer nok med alligevel. For Hr. Borgerven maae for alting ikke tænke, at min Fader ikke vilde unde mig en sauk Bog; hvem der siger saadant noget om min Fader, ham var jeg istand at sige til, det var ikke sandt han sagde, og dersom jeg vidste, at Hr. Borgerven vilde tænke det, saa rev jeg før mit Brev reent i Stykker, og lod reent være at skrive til Dem. De maae vide, min Fader er en meget god Fader, og vil gierne skaffe mig noget, der fornøier mig, naar han kan. Til min Fødselsdag forærede han mig saadan en deilig Bogn med forgyldte Hiul og en lang Vidsk; De kan aldrig troe, hvor glad jeg var, men nu er jeg dog fied af den, og den kommer aldrig frem, uden naar Agathe og hendes Broder kommer, for hun vil saa gierne fiore i den. Men det er sandt, jeg skulde sige Dem, hvad det var for en deilig Bog, jeg meente. Jeg har seet den og læst tidt i den, naar jeg kom oven paa hos de Folk, der boede her i Huset; men nu er de Folk flyttede, og nu er den Glæde forbi. Jeg kan ikke ret sige Dem, hvad den hedder, for vi kaldte den altid de grønne Bøger, og der kom saadan en grøn Bog til dem hver

Maa-

Maaned, troer jeg. Men det veed jeg, at Manden, der skriver dem, hedder Nye gaard, og der staaer saa mange deilige Historier i dem. Det maae være en god Mand, der gjør sig saa megen Umage for Børn, som han ikke engang kiender. Vidste jeg kun, hvor jeg skulde finde ham, at jeg ret kunde takke ham; Hr. Borgervennen kiender ham maaskee, men jeg er bange det var for nærvist af mig, om jeg bad Dem, at hilse ham og takke ham i mit Sted. Naar jeg staaer i Vinduet, eller spadserer om Søndagen paa Bolden, saa seer jeg paa alle Dem jeg møder, om nogen af dem skulde have saadant et Udseende, som jeg meener, denne Mand maae have.

En Ting mener jeg nok jeg kan betro Dem, kiere Hr. Borgerven! naar De ikke vil sige det til andre, for jeg vil for alting i Verden ikke bringe noget ud om andre, som de kunde have Skam af. Disse Børn, som boede hos os, og som havde disse rare Bøger, de gjorde ikke nær saa meget af dem, som jeg gjorde. Det første de begyndte at komme, ja da vilde de alle have fat paa dem, og smurte dem saadan til, at jeg mange Steder ikke kunde læse, hvad der stod, men siden bleve de kaffede i Krogene, og naar jeg endelig fik ledet dem op, var de ikke engang opskaarne; kom jeg saa igien om nogle Dage, og vilde til at læse i dem, saa var de revne i Stykker til at klippe Madammer af. Var der kun nogen, der vilde forære mig saadanne

ne Bøger, jeg skulde bedre passe paa dem. O gode Hr. Borgerven! skriv engang noget om, at det er godt for Børn at læse gode Bøger, og beed min Fader kobe mig en lille Bog, som ikke er for dyr, saa vil jeg takke Dem, hvergang jeg tager den i Haanden. Jeg skal faae min Moder til at læse Bladet for ham, dersom han ikke seer det, og jeg vil blive saa glad, naar jeg faaer at høre, at De ikke har glemt, hvad jeg bad Dem om. Vidste jeg kun, hvordan jeg skulde faae mit Brev sendt til Dem; jeg har aldrig skrevet saa meget sammen tilforn, men nu er jeg lige nær, for jeg veed ikke, hvordan Slutningen paa et Brev skal see ud. Naar man har talt med en Mand, og skal gaae bort, saa bukker man for ham, men her veed jeg ingen Besked. Jeg kunde nok faae det at vide, om jeg kikkede i et af min Faders Breve, men sy, det var jo ikke smukt. Jeg vil spørge min Moder om det.

Ovenstaaende, som det lader, ei gandske fuldførte Brev, faldt Borgervennen af en Hændelse i Hænderne, og han har ikke taget i Betænkning at indrykke det i Bladet, siden det giver ham Anledning til at vedrøre adskilligt, som han troer ikke aldeles vil være her paa det urette Sted.

For nogen Tid siden lod Borgervennen falde nogle Ord, der næsten saae ud som et Løfte, om at give en Anviisning paa gode danske Bøger, der især vare skikkede til Læsning for unge Fruentimmer. Den danske Tilskuer, hvis Opmærksomhed intet lettelig undgaaer, tog Borgervennen paa hans Ord, og opfordrede til Forsættets Udførelse. Nu først indsaae denne aldeles, hvormeget han den gang havde paataget sig, og saa kiært det skulde været ham, at opfylde dette Ønske fra en Mand, hvis Bifald i alle Henseender vilde blive hædrende for Bladet, foledede han dog, at han, endog ved den mueligste Flid i Udførelsen, maatte omsider fortryde, han ei havde holdet sine Forsøg tilbage, og ei spildet Leiligheden for en til dette Arbeide bedre tilskaaeren Men. I Folge heraf troer Borgervennen det overeenstemmende med sin Pligt, ei at modtage denne Udfordring, men i det Sted lade den vende tilbage til sin rette Eier, og anmode Tilskueren, selv at lægge Haand paa Værket.

At forklare, hvormeget Udførelsen vilde vinde derved, var unødvendigt for Publikum, der sikkert er overbevist derom, og vilde neppe blive behageligt for Tilskuerens Bestyrelse; Borgervennen vil derfor tie dermed, og allene forestille, at den danske Tilskuers Blad er den beqvemteste Plads for denne Gienstands Behandling, endog i den Henseende, at hans Synskreds strækker sig videre end den, hvorudi disse Blades Udgivere stræbe
at

at virke, og at han derfor mere kan udbrede sig til Fordeel for den Deel af Publikum, hvis Stilling i det borgerlige Selskab forunder den bedste Leilighed til, ved Læsning at drage Fordeel af fremmede Kundskaber og andres indsamlede Erfarenhed.

Borgervennen derimod indskrænker mere Dilemmedet af sine Bestræbelser til den unægtelig ligesaa hæderlige Klasse af Borgere og Borgerinder, der, mere syffelsatte med Udvælsen af forskjellige Haandteringers og huuslige Forbindellers Pligter og Forretninger, ikkun kan finde enkelte Dieblikke tilovers at anvende til andre Kundskabers Indsamling, til Sielens Forædling, og til en sund Smags Dannelse.

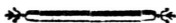
Den velhavende og saa kaldte finere Middelsstands Døttre kunne, uden derfor at besyldes med Rette for Orkesløshed eller Forglemmelse af høiere Pligter, anvende langt mere Tid paa at læse gode Skrifter, eller at forskaffe sig behagelige Færdigheder, end den jevnere brave Borgerpige, der bør gjøre det til sit første Maal, at komme saa vidt, at hun kan lette sin stræbsomme Moder en Deel af Huusholdningens Besværligheder. Borgervennen maae derfor, i at anprise nyttige Bøger, være mere vaersom, gjøre et strengere Valg, og være opmærksom paa flere Bismstændigheder, der kunne bestemme en Bogs større eller mindre Brugbarhed for disse Læsere.

Maatte disse løseligen henkastede Ideer have saa megen Vægt hos den fortiente Forfatter af den danske Tilskuer, at han i sin rummeligere Virkefreds,

freds, og med sine høiere Egener vilde antage sig denne saa vigtige Sag; da vilde Borgervennen siden finde Veien lettet for sig, til af den indsamlede Hest at udsøge de Frugter, han fandt de gavnligste til sin Hensigt, og uddele disse blandt sine Venner.

Indtil dette Bastes Opfyldelse vil han indskrænke sig til i et følgende Blad at give nogle almindelige Advarsler, om den nødvendige Forsigtighed, der maae bruges i Bogers Balg, samt maae skee tilføie nogle Forslag, til at gjøre Læsningen af dem baade behagelig og frugtbringende, især for Barnet; og for denne gang ikkun tilføie, at hans lille ubekjendte Correspondent ikke lettelig kunde trufset paa nogen Bog, som Borgervennen til Moerskabs Læsning for Børn af hans Alder varmere vilde anbefale, end netop de samme grønne Boger, han har nævnet. Deres Titel er: Samlinger til Kundskabs og Dyds Befordring; Ungdommen helliget; de udgives af Hr. P. N. Nyegaard, og udkomme hefteviis omtrent hver Maaned. Prisen paa dem er saa ringe, at endog Forældre, der maae slaae sig igiennem med maadelige Indkomster, kan formeene at glæde deres Børn dermed.

Kierlige Fædre, omme Modre! anseer ei de Penge for spildte, som I anvende paa de Eder betroede Børn! betænk, at det ei er nok at have givet deres Legeme Føde og Næring, men at deres Siels Næring og Fremvæxt er Eder en ligesaa hellig Pligt!

Borger = Bennen.

No. 11.

Femte Aargang.

Fredagen den 16. November 1792.

Anmeldelse.

S Generalforsamlingen den 12te November sidstleden bleve følgende proponerede og antagne som Selskabets ordentlige Medlemmer:

Glashandler Schärer.

Brændeviinsbrænder P. Bølling.

Forvalter Schnoer ved Holmen.

Madame A. Walleau i Holbeck.

Kammerherre Lewekou i Næstved.

Instrumentmager J. Fasting.

Lieutenant Juul i Søe Staten.

M. Köhler, Oldemand for Livvæverlauget.

Farver Staal.

Madame Kiermgaard.

Farver C. P. Bucksmann.

Fuldmægtig P. Glavind.

Perykmager H. Møller.

Spisemester Eichhorst.

Urtekrammer Herrested.

Kapitain Chr. v. Holsten i Søe Staten.

Ligeledes blev anmeldt, at Bager Jonck indtraadde i hans Hustrues Mad. sol. Meisters Sted, og Hattemager M. J. Erickstrup i hans Hustrues Madame sol. Hansens Sted.

I Anledning af de Restancer, som nogle af de Medlemmer, der i forrige Aar erholdte Laan, vare skyldige til Selskabet, blev vedtaget, at de skulle paa mindes om at betale disse Restancer, og at i næste Generalforsamling Administrationen skulle forelægge Repræsentationen Esferretning om, hvorvidt de vare indkomne, for derefter i Følge Loven. 2 Cap. 6 §. at tage nærmere Beslutning, angaaende de Tilbagestaaende.

I Overensstemmelse hermed anmoder Administrationen tjenstligst herved de Medlemmer, som i forrige Aar erholdte Forskudde imod maanedlig Afbetaling, men som enten staae til Restance for det Hele, eller og for nogle Maaneders Afdrag; at de behageligst ville afgjøre disse, naar Qvitteringer derfor igien blive dem tilskillede ved Buddene, da Administrationen i andet Fald nodes til, i Følge foranførte Resolution at andrage for Repræsentationen, hvilke iblandt de Laanende der endnu ikke have afgjort hvad de skyldte paa deres maanedlige Afdrag.

Antallet af Selskabets Medlemmer var efter Generalforsamlingen den 10de Septbr. see Borger-

vennen No. 3. pag. 20.	.	.	1772
hvortil kommer et Medlem som ved en			
Feiltagelse var udmeldt	.	.	I
			<hr/>
altsaa vare de			1773

Fra 10de Septbr. til 12te Novbr.

vare døde . . . 5

udgaaede . . . 6

II

Igien 1762

I sidste Generalforsamling bleve optagne

nye Medlemmer . . . 18

Altsaa er Medlemmernes nu værende Antal 1780

Hr. Borgerven!

Bed den i No. 6 og 7 af Deres Blade indrykte Beskrivelse over Regnbuen, seer jeg et af mine Ønsker, i Henseende til dette Ugeskrift, paa en behagelig Maade opfyldt. Jeg har nemlig stedse anset det som en meget beqvem Vej, paa hvilken der kunde bibringes Lægsfolk adskillige deels nyttige deels fornøielige Efterretninger om Særsyn, Forandringer og Virkninger i Naturen, hvilke just ved deres Almindelighed oversees og tabe det Værd, de have i den agtsomme Grandfæters Dø. At den største
Mængde

Mængde, endog blandt de Klasser af Mennesker, der forresten ikke fattes en vis Grad af Oplysning og Tænksomhed, staaer aldeles tilbage i denne Art Kundskaber, troer jeg med temmelig Visshed at kunne paastaae, og enhver, der agter det Umagen værd, at betragte sine Medmennesker med nogen Opmærksomhed, vil uden Tvivl være enig med mig heri. De fleste ere endog saa langt fra noget Begreb om slige Ting, at de ei engang yttre nogen Lyst til at indsee Beskaffenheden og kiende Aarsagen til de Natur-Begivenheder, der møde dem allevegne. Ja de troe sig vel stundum berettigede, at gjøre sig tilgode over den, der vover at bringe Materier af den Slags paa Bane, eller at adsprede noget af det tykke Uvidenheds Mørke, han ved saadan Leilighed forefinder.

Man vil indvende: Grunden til denne Uærvillighed, denne roelige Tilfredshed med sin egen Uvidenhed, og Foragt for enhver, der troer at vide noget bedre, ligger den ei som oftest i Maaden, hvorpaa Sandheden fremsættes, i at slige Materier trækkes frem efter Haarene, eller fremsættes for utydelig eller for kiedsommelig, eller med en Mine, der, ved at røbe Selvtillid og Indbildskhed, tilstopper Øret for den meest indtrængende Sandhed, og selv tilintetgjør den paa sigtede Virkning? Denne Indvending har en høi Grad af Sandhed. Hvor ofte smilte jeg ikke over den duunhagede Philosoph, der, inderlig tilfreds med sig selv

selv, udpakker den Viisdom, han paa Dagens
 Collegier har opsnappet! hvorofte argrede jeg mig
 over den ilde optugtede Yngling, der seer ærvær-
 dige og erfarne Mand over Skuldrene, fordi de
 ikke kan eller vil lade Munden løbe om Ting, de
 ikke forstaae, eller ei strax vil antage hans Sæt-
 ninger for uomstødelige Sandheder! Men just
 dette, at der ved den mundtlige Udbredelse af nyt-
 tige Kundskaber indtraffer saa mange Biomstæn-
 digheder, der hindre dens Virksomhed, gior, at
 jeg længe har ønsket, et periodisk Skrift, der alle-
 rede stod i en Slags Afgøelse hos Publikum, vilde
 giøre det til et af sine Formaal, at opvække og frem-
 elske Begreber om Naturens uudsømmelige, men
 saa lidet kiendte Rigdomme. Naar slige Materier
 afhandles paa en fattelig og underholdende Maade,
 da vil det ikke mangle Bifald. Naturens Betragt-
 ning er i sig selv en saa tilløkkende Syssel, at Men-
 neskene kun behøver at giores opmærksomme derpaa,
 for at finde Behag deri. Lad endog mange ryste
 med Hovedet over slige Jagttagelser, og mene at
 Skribenten vil binde dem noget paa Hermet, selv
 dette haver sin Nytte; saadant et Blad bliver da
 mangen Gang Gienstanden for modsigende og for-
 svarende Partiers Samtaler i Omgang og Sam-
 qvem, og om endog Udfaldet deraf ikke fører no-
 gen af dem nærmere til Sandheden, haver det i
 det mindste den Fordeel i Følge med sig, at kunne
 forjage mindre underholdende, mindre gavnende,
 ja maastee u værdige og skadelige Gienstandes Om-
 talen.

Enhver

Enhver, der bidrager noget til sine Medmen-
 neskers Oplysning, vil aldrig savne sin Belønning
 derfor; den Bevidsthed, at have fremmet andres,
 var det endog kun enkeltes, Sielsforædling, vil
 gjøre Arbeidet selv til belønnende Glæde, og ere
 hans Evner eller hans Stilling i Verden ikke saa
 ledes, at Virkningerne af hans Bestræbelser kan
 blive store og kiendelige, han troe sig derfor ikke
 et unyttigt Lem af det Hele, han tilegne sig sin An-
 deel i Oplysnings og Lykksaligheds Fremgang med
 samme Skiel, som Soldaten i Krigshærens Seier-
 vindinger, og føle at han er ligesaa uundværlig for
 det Hele, som det mindste Hiul er for Uhrværkets
 Gang.

Ikke mindre vilde Borgervennen forsøge sine
 Blades Nytte, om der undertiden fandtes passende
 Beskrivelser, over nogle af de mangfoldige Maa-
 der, hvorpaa Menneskenes Bid og utrættelige Stræ-
 ben har søgt at drage Fordele af den moderlige Na-
 turs Skatte; Fortællinger om Konstens Oprindelse
 og gradvise Fremvæxt; Anviisninger til at kiende
 nyttige Machiners Sammensætning og Brug o.m.s.
 Det er en blandt Mængden saare dybt indgroet For-
 dom, at naar man kun saa omtrent veed Dingangs-
 maaden med de i enhver Haandtering nødvendige
 Redskaber, saa kan det forresten være ligemeget,
 om man veed, hvorledes de ere beskafte, og hvad
 Aarsagen er til deres Virkninger. Man seer paa
 sit Uhr for at faae Tiden at vide; man seer paa
 sit

sit Veirglas, for at erfare, om man skal trække Støvler paa, eller kan vove sig ud i Skoe og Strømper, men at lære, hvorfor man ikke lige saavel kan kiende Veirets Forandringer paa Uhret, eller Tidens Gang paa Barometret, derom troer man uden Skade at kunne være uvidende. Hvor godt var det derfor, om man kunde gjøre dem denne Sandhed begribelig, at det er Menneskets Pligt, at forskaffe sig enhver god Kundskab, som han uden vigtigere Kundskabs Forsømmelse finder Leilighed til at erholde. Hvor godt om man kunde opvække Kappelyst ved ofte at fremsætte Exempler paa Vindskibelighed og ædel Videlyst, endog hvor man mindst skulde formode sligt? ved f. Ex. at give en Afriksning af de flittige og flygtige Alpeboeres Kunstflid og Opfindsomhed, hvorledes saa mange af dem, uden Anviisning og uden Monstre, have i deres Fritimer lært dem selv til at forfærdige Uhre og andre Machiner, der finde begierlig Affætning i alle Europas Lande.

Borgervennen har i sin forrige Margang undertiden vedrørt hidhørende Materier, og jeg troer i Publikums Navn at kunne opfordre Udgiverne til Meddelelsen af flere saadanne Stykker.

I Anledning af Regnbuens Beskrivelse erindrede jeg mig et mærkeligt Særsyn, hvorom jeg for nogle Aar siden fandt Efterretning i en engelsk Journal, og som jeg her vedlægger, om Borgervennen maaskee kunde finde den beqvem til Indrykkelse.

Sincerus.

Bt

Bidrag til Beskrivelsen over Regnbuen.

I April Maaned 1785, henimod Kl. 5 om Eftermiddagen viste sig i Utroxyeter, et Sted i England, et Luftsyn, som varede omtrent 15 Minuter. Der saaes tre Regnbuer paa engang; men det besynderlige derved var, at de alle viste sig imellem Tilskuerne og Solen; Skyen var temmelig tyk, dog uden Regn, og man kunde netop blive det Sted vaer, hvor Solen stod. Den første Bue, som udgjorde næsten en halv Cirkel omkring Solen, havde alle syv Regnbue-Striber, meget levende og lyse. Den anden Bue var bøiet til den modsatte Side, og var et Stykke af en større Cirkel, men med svagere Farver. Den tredje overskar den anden, og var endnu mere mat. Maanen, som var i første Kvarteer, var netop til Syn, og det Hele udgjorde et meget behageligt Syn, som paa det Sted blev seet af mange Folk, men det er at formode, at det ei, uden der, har ladet sig see, da man fra andre Steder aldeles ingen Efterretninger fik derom. *)

*) Naar man sammenholder det her anførte Eerfyn med den i No. 6 og 7 af Forærrerren fremførte Beskrivelse over Regnbuen, vil man udfinde en ganske naturlig Forklaring over disse trede Buers Stilling imod hinanden indbyrdes. Den første og tredje Bue maae nemlig være fremkomne paa den sædvanlige Maade, det er at siue ved Straaler, som kom lige fra Solen ind i Draaberne. Den anden derimod, som siges at have vist sig omvendt til den modsatte Side, maae være dannet ved reflekterede Straaler, fra en i Nærheden liggende See, thi kun i dette Tilfælde kan en Bue sees omvendt.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 12.

Femte Aargang.

Fredagen den 23. November 1792.

Anmeldelse.

Sidste Nummer er bleven glemt at anføre ibland nye Medlemmer, som indkom i Generalforsamlingen den 12te November:

Madame Cecilia Tolding.

Lieutenant Oldeland.

Tanker om Bøgers Læsning, især i Barndommen.

Et af de sandeste Fortrin, som ingen uden Ubillighed kan nægte vore nyere Tider, er den Flid, som er bleven anvendt paa, at den Samling af Kundskaber og opklarede Begreber, som tilforn de Lærde allene havde Røglen til, er bleven udbredt og giordt brugbar for den talrigere Mængde af Lægsfolk. Det var ved disse Bestræbelser, at Socrates fordum blandt Grækerne blev sit Fædrelands Belgiorer, blev af alle Skionsomme blandt hans Landsmænd anseet for den viseste Græker, og tilagt den Roes, at han havde kaldet Visdommen

ned

ned fra Himlen, ledet den ind i Stæderne og Husene, og ved den skænkter Menneskene den ædleste Veileder giennem Livet.

Christendommens store Stifter viiste ved alle Leiligheder, at eet af Formaalene for hans Komme var, at gjøre alle lige deelagtige i Kundskaben om Guds Villie og Veien til Lyksalighed; hans Taler bære stedse Præget heraf, de simpleste Lignelser af daglig forekommende Ting brugte han til Indklædning for de frugtbareste Sandheder. Hvor beklageligt, at man, istedet for at følge dette ypperligste Myster, snart paa nye indhyllede Lærdommene i dunkle Skyer af kolde Epidesfindigheder og intetsigende, skiondt meget lovende Ord. Først i nærværende Aarhundrede har man alvorligen begyndt at arbejde paa de talrigere Classers Oplysning, ved et fatteligere Foredrag, og en behagelig, mere tillokkende Indklædning, saavel af Religionens Lærdomme, som af andre almeennyttige Sandheder.

Man indfaae nu ogsaa Nødvendigheden, at udfinde Midler, for af den tilvoxende Slægt at kunne danne nyttige Medlemmer for Staten, og at mange af de Bøger, man hidtil havde givet Ungdommen i Hænderne, vare meget mere skikkede at indprente Ulyst og Afstkye, end Lyst til Fremgang i de indeholdte Kundskaber; og man gjorde heldige Forsøg at afhjælpe denne Mangel. Læremaaden i

Sto-

Skolerne og i Familierne vandt efterhaanden der- ved; de Unge bleve befriede fra mangen unødven- dig trykkende Byrde; Opdragelsen blev en almin- deligere Gienstand for kyndige Mænds Overveiel- ser; mangen rodfæstet Fordom blev nu giort vak- lende, mange før ukjendte rigtige Begreber kom i Omløb.

Saa vigtig Nyttten af alt dette har været og er for det Hele, gaaer det dog med dette som med alle menneskelige Foretagender, det Nyttigste bliver nu og da giort skadeligt ved en overdreven eller ilde anvendt Brug deraf. Mangen har villet ned- rive alting, uden at have været istand til at opbygge noget bedre; mangen, som har giennembladet een eller anden Bog om Opdragelsen, tiltroer sig strax Kræfter til at lægge Haand paa Værket, og gjør sig latterlig, ja opvækker Mistroe til det Sande selv.

Intet har vel fra de ældste Tider mere kraf- tigen medvirket til at antænde og udbrede Kundskab og Sandheds skionne Lys over Jorden, end den Opfindelse, ved skrevne Tegne at meddele flere de Tanker, som udviklede sig hos enkelte Mennesker. Ved Bogtrykkerkunsten er denne Opfindelses Virk- ninger blevene endnu mere udstrakte. Imidlertid har vel heller intet været saa megen Misbrug un- derkastet, som just denne Indretning. Borgerven- nen vil ikke her tale om de mange forfornisne, van- ærende og skadelige Skrifter, der udbrede Lasternes Gift

Gift iblandt Menneskene; hvo indseer ikke deres fordærvelige Følger, hvo ønsker ikke, at Midler maatte opfindes, til at standse deres Indflydelse?

Men selv de uskyldigste, ja de nyttigste Skrifter kunne ved urigtig Brug og uforsigtigt Valg forårsage uopreiselig Skade. Ligesom alle Spiser ikke ere tienlige for ethvert Legeme, ligesom enhver Lægedom ikke er gavnlig for alle Svagheder, men det som hist gav fornyede Kræfter og Sundhed, her fører nærmere til Graven, saaledes udfordres og Duellighed til at indrette Sielens Føde og Lægedom efter dens uendelig forskiellige Trang. Paa den ældste Bogsamling, Historien veed at tale om, lod Egypternes Konge Osymandyas sætte til Overskrift: Sielens Apothek; og viiste derved, at man alt dengang indsaae Nytten og Vigtigheden deraf; men lad en uvidende Opsynsmand blive sat til at uddele Lægemidlerne, og de skulle blive til Gift for de Nydende.

I ældre Tider syntes man næsten ikke at have noget Begreb om, at Børn kunde finde Behag og Nøjskab ved Læsning; man ansaae denne Sag som en Evang, Børnene ei kunde og burde befries for, siden man selv i sin Barndom havde maattet udholde den, og man gjorde redelig sit til, at Børnene heller ikke skulde faae andet Begreb derom. I vore Dage er Underviisningen paa mange Steder og i mange Henseender bleven lettet, Evangen for-

mind-

mindstet, og følgerig Lysten hos Lærlingen i samme Forhold tiltaget. Det er nu ikke sieldent at finde Børn, der med uskromtet Munterhed gaae til Arbeidet, og selv i deres Fritimer ønske at forslaae Tiden med Læsning. Forældrene have med Glæde mærket dette, og troe ikke at kunne give deres Børn uskyldigere og gavnligere Syffel end denne. Ja, veltænkende Forældre! I have Ret at troe det, naar I kun ere sikre paa, at den Bog, I overlade dem, ogsaa er passelig for dem, for deres Faaiteevner, deres Sielekræfters nærværende Udvikling, deres Gemytsbestaaffenhed; enhver Bog, der ikke udholder sliq en Prove, bør ikke betroes dem, den vil ofte kunde skade fra en Side, man mindst venter det, og undertiden nedlægge en skjult men farlig Sæd, der skyder langsom men uforstyrret op, og maaskee først mærkes, naar den ikke mere kan udryddes. Borgervennen tilstaaer at, uagtet ingen kan stærkere end han være overbevist om Fordelen af gode Skrifteres Læsning til Hiertets Forvædning og Forstandens Udvikling, vilde han dog heller ønske de Tider tilbage, da Barnet ikke kiendte andre Bøger, end de to eller tre, han snese Gange havde giennemtygget og faaet Hug for i Skolen, end han vilde ønske, det Læserie skulde blive almindeligt, som hersker hist og her iblant os, hvor man uden Betænkning giver Børn den første den bedste Bog i Haanden, uden at ændse, om den indeholder Ting, som ere forstaaelige eller uforstaaelige, uskyldige eller skadelige, gavnlige eller unyttige for dem. Den berømte ita-

lienske Skribent Goldoni fortæller i sin Levnetsbeskrivelse, at hans Moder holdt meget af ham i hans Opvæxt, fordi hans kiereste Fornoielse var at opsoge Bøger i hans Faders Bibliothek, og graadigen opsnappe deres Indhold, men han beklager derhos, at hun ikke passede paa, at styre ham i Valget af dem. I vor udsødelige Ewalds Fortale til hans Skrifter finder man Exempler af samme Slags; og hyppigen vilde slige kunde antegnes, dersom paalidelige Efterretninger om Menneskers moralske Dannelse og Fremvæxt ei endnu maatte regnes blant Særsyn.

Uden Overdrivelse kan man næsten paastaae, at der gives ingen saa nyttig, saa ædel, og saa ypperlig Bog, at den jo kan træffe for en eller anden Læser, den bliver til Skade istedet for til Gavn. Ingenfinde kan dette lettere indtræffe end hos de Unge; deres Siel staaer endnu aaben for ethvert Indtryk, Phantasien udøver hos dem sit fulde Herredomme, hefter sig til enhver Gienstand, og udmaler den med saa levende Farver, at Billedet deraf bliver uudsletteligt. Naar man betænker dette, da indseer man, hvor megen Hæder og Taknemmelighed der skyldes de Menneskevenner, som med Held og Lyst have arbeidet til Ungdommens Bedste, og skienket deres opvoxende Medborgere Leilighed til at dannes og forbedres. Enhver saadan Gave er en Velgierning for Menneskeslægten; vi kunne ei faae for mange af dem, thi deres Bestemmelse udfordrer Afvevling og Mangfoldighed, og Mueligheden af et frit Valg efter enhver forskiellige Trang.

Det

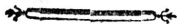
Det bliver da udentvivl en Regel, Forældre med temmelig Sikkerhed kunne følge, at de ei lettelig, og ei uden i sjeldne Tilfælde, betroe deres Børn andre Bøger, end saadanne, der udtrykkelig ere skrevne med Hensyn til dem, og blandt disse ei uden saadanne, som man enten ved egen Prøvelse, eller ved paalidelige Raadgiveres Anbefaling er forsikret om, at være i Almindelighed brugbare og gavnlige. Men dette er endda ikke den eneste Forsigtighed, her udtræbes; ogsaa Børnets Alder, Stand, Gemyt, udvortes Forfatning eller tilkommende Bestemmelse maae tages i Betragtning, og man seer da, at her ikke lettelig skal frygtes for nogen overhaands stor eller bekostelig Mængde af slige Skrifter; nei! oftere vil man finde sig i den Forlegenhed, ei at kunne finde en i alle disse Henseender passende Bog, end at blive tvivlsom i Valget af mange gode.

Har nu Forældrene gjort alt hvad de kunne, alt hvad de ere pligtige at gjøre, naar dette Valg er gjort med den fornødne Opmærksomhed og Omhu? Neppes! Saadan en Bog maae være nok saa vel indrettet, nok saa underholdende, den vil dog inden kort Tid tabe med Nyheden det meste af sit Værd i den flygtige Ungdoms Dine, dersom man ikke veed at bøde paa denne uundgaaelige Mangel ved andre Midler. Her siges med Flid: bøde, thi gandske at ophæve den, er neppe mueligt, og det er derfor, en vis Grad af Rigdom i dette Fag saa meget udfordres. Men hvilke ere da deilige Midler? Borgervennen kiender intet virksommere og i flere

flere Henseender af større Gavnlighed end dette: at de Eldre selv maae tage Deel i Læsningen, gjøre Bogens Indhold ved mangehaande foresaldende Leiligheder til Gienstand for fortroelige Samtaler med de Unge, og vedligeholde saaledes BARNETS Opmærksomhed ved at lade det see, deres egen ikke er svækket. Ved denne Omgangsmaade vindes utroelig meget, man finder derved den beste Leilighed til at rette de urigtige Forestillinger, der kan have indsneget sig; BARNET vænnes til Tænkfomhed, og Tankerne fæstes nøiere paa de Dele af det læste, som er nærmest og vigtigst for det, thi umueligt kan alting i Bogen være lige passende og lige træffende for alle.

En anden vigtig Regel bliver, ei at haste for meget med Giennemlæsningen, men heller afbryde den ved andre mellemkommende Sysler; dog dette beroer meget paa BARNETS Charakter, og kan ikke vel i Almindelighed bestemmes.

At det ei kan være Borgervennens Mening, at Børnene skulde opremse Stykker af Bogen udenad, falder vel tydeligt i Dinene. Mere frygter han den Indvending, at han her kræver et Arbeide af Forældrene, som den største Mængde ikke skulde være voren; ja, dersom hertil udfordredes Lærdom og dyb Erfiertanke, da havde man Ret, men sund Menneskeforstand er virkelig ei saa sielden, som mange forestille sig, og hvad der især til dette Foretagende udkræves, nemlig: nøie Kiendskab med den Unges Gemyt og Faaiteevner, kan med god Grund forudsættes hos en retskaffen Fader, en omhyggelig Moder, der ikke af ufornuftig Kielenhed, thi Kiærlighed bør det ei kaldes, lukke Dinene for deres Børns svage Sider, eller give deres Feil endog Navn af gode Egenheder. Især troer Borgervennen med Sikkerhed at kunne regne paa, at manges om Moder vil paa denne Maade stifte megen Nytte for sine Børn.

Borger = Bennen.

No. 13.

Femte Aargang.

Fredagen den 30. November 1792.

Om Fædrenelandets Væredsforsbrug.

Den er betydelig. Otto Lütken i sine oekon. Tanker 9 Part S. 44-53. oversat i Mengels Kopenh. Magaz. 3 B. 6 St. 396-402. gjør et Overslag herover, blot i Henseende til Danmark. Han regner, at sammes Folketal, en Million bruger aarligen, hvert Menneske for 1 Rdlr 32 $\frac{1}{2}$ s, altsaa i alt i 1333000 Rdlr. Man har en anden Beregning af Hr. Dokt. Mangor i hans Efterretning om det Næstvedske Selskab S. 24. Han medtager Norge og alle Statens Dele i Europa, og regner saaledes: Folketallet er, Krigsmagten til Lands og Blands iberegnet, over 2 Millioner Mennesker. Af dem regnes $\frac{1}{20}$ til den fornemme Klasse som daglig bruge Manskiertskiorte og desuden Natkiorte, Halsklude, Lommerørklæder, Lagen, Haandduge, Dækfetsi, Gardiner, Linned, Dynevaar 2c aarlig efter allerknappest Beregning, de store med de smaae, i det ringeste for 20 Rdlr., er 2000,000 Rdlr., $\frac{1}{20}$ er den fornemmere Middelsstand, som bruger alt det samme, men til ringere Priis, altsaa kun hver

hver for 10 Rdlr., 1000,000 Rdlr., $\frac{2}{20}$ er jævne Borgerfolk, nogle af Giesfligheden, Forvaltere, Forpagtere, og deres Ligemænd, som bruge næsten alt det samme, som den anden Klasse, og desuden nogle af deres Fruentimmer Lærredstørklæder, og Forklæder, noget deraf grovere end anden Klasse, altsaa enhvers ansat for $7\frac{1}{2}$ Rdlr. er 1500,000 R., $\frac{16}{20}$ er de ringere Haandværker og deres Ligemænd, Soldater, Matroser og alt det som horer til Almuen. Dem regnes hver for 2 Skiorter til 3 mk. Stykket, et Lagen 3 Mark, Klude, Buxer, Forklæder, Duge, i det ringeste alt til 3 Mark (Dyneaar, Omhæng, Foer til Klæder &c. uberegnet) er hver 2 Rdlr. er 3000000 Rdlr., tilsammen 7500000 Rdlr. Her er dog intet regnet til Betræk, Møbler, halv Bomuldstøi &c., intet for det Ildbrand og Søn aarligen opsluger, saa at om end Nordmanden og Islænderen ei hver brugte for 2 Rdlr. aarlig, skal dog nok Beregningen naae den Sum. Deraf kan gierne sættes at en trediedeel, som er alt det fine og noget af Middelsorten, og næsten alt Foerlærred kommer udenlands fra, altsaa over for halv tredie Millioner. Regner man saa en fjerdedeel af for de raae Materialier, og efter antagen Beregning sætter 30 Rdlr. paa et Menneskes Underholdning, saa føde vi aarligen udenlands ved Linnedfabriker over 62500 Mennesker, som vi kunde have hos os, foruden ligesaa mange Haandværksfolk &c. som igjen kunde leve af disse. Skulde nogen troe, at een eller to Tønder Guld for

for meget var ansat, det siger Intet, der er endda nok for at overbevise enhver om, hvor stor Tjeneste den gjorde Danmark, som bragte Nationen til at forarbejde alt det Linned, den selv behøvede i alle dens Lande.

Landets Regiering har paa mange Maader, ved Understøttelser, ved Hegle og Spindeskoleers Anlæg, ved Præmier &c. søgt at befordre Lærredsvirkningen. Det er for vidtløftigt og for dette Blad upassende, at anføre alt dette; man behøver kun at eftersee Plakaterne af 4. Aug. 1780. og 14. Decbr. 1782. Ovenstaaende Beregning har man her indrykket i det Ønske, at Borgervennens Lærere vilde stundum foretage sig slige statistiske Beregninger over Landets Forbrug, saavel af Nødvendigheds Vare, som Lærred, Uldmanufakturprodukter &c. som og af mange Overdaadigheds Vare og Unødvendigheder f. Ex. Kaffe, Staalstads med tusinde andre Ting. Sliq Beregnings-Mand er en af de Englands Skyttsaander, der udbrede den public spirit de National Kierligheds Gierninger, som denne Nation, frem for andre, med Rette kan være stolt af. Dette Blad vil gierne modtage de Beregninger af denne Slags, som man vil tilbyde det.

Kiøbenhavns Folketal, samt noget om Fædrenelandets Folkemængde.

Enhver Huuseier i Kiøbenhavn veed, at der aarligen imod Slutningen af September Maaned gives ham en trykt Billet, hvorpaa han tilføjer Antallet af Menneffene i Huset, saaledes som samme befindes den 1. October. Af disse specielle Lister, som ved Rodemesterne indsamles, bliver ved Raadstuen sammendraget en general Tabel. Borgervennen meddeler sine Læsere Summen af disse Tabeller for Aarene 1790 og 1791. For indeværende Aar er General-Tabellen ikke færdig.

A. Den 1. October 1790 var Folketallet i Kiøbenhavn med Søe- og Land-Statene iberegne:

42824 Mandfolk
 43141 Fruentimre.

i alt 85965.

Deriblandt var af Jøder 761 Mandfolk, og 701 Fruentimre, tilsammen 1462 Personer. Under 15 Aar var i alt 22501 Personer, og af 15 Aars Alder og derover i alt 63464 Personer.

B. Den 1. October 1791 var Folketallet:

41944 Mandfolk
 42565 Fruentimre

84509.

Der

Deriblant var af Joder 775 Mandfolk og 755 Fruentimre, tilsammen 1530 Personer. Under 15 Aar var i alt 22357 Personer, og af 15 Aars Alder og derover 62152 Personer.

En anden Gang ville vi til Sammenligning opgive Antallet af andre Europas store Stæders Folketal. Denne Gang blive vi ved Fædrelandets Folkemængde. I Aaret 1769 skeete en almindelig Folketælling. Det fulde Antal var saaledes:

i Danmark	785590	Mennesker
Norge	723141	—
Hertugd. Slesvig	243605	—
Hertugd. Holsteen	134665	—
Island	46201	—
Færøerne	4751	—
	<hr/>	
	1937956	—

Militair-Staten var ikke medtaget under Beregningen. Man maae ogsaa vide, at Umbytningen med den forrige hertugelige Andeel af Holsteen da ikke var skeet. Siden er ingen Folketælling skeet førend 1787, men denne sidste strakte sig ei videre end blot for Kongeriget Danmark. Det hele Menneske-antal i Danmark var da 840045 Personer, altsaa 54455 flere end i Aaret 1769.

Foruden virkelig Folketælling har man en anden Maade, paa hvilken man omtrent kan erfare Folkemængdens Beløb i en Stat. Det bestaaer nemlig i Føde-, Døde- og Ægteskabslister, som aarlig optages af Geistligheden, saavel hos os som i enhver cultiveret Stat. Der er Plan, og faste Regler, og et vist Forhold i Fødsel og Død, som i enhver af Naturens Indretninger. Ved en Mængde sammenlignede Folketællingslister er man kommet efter dette Forhold. I Almindelighed dør

1 af 24 til 28 i de store Stæder

1 af 30 til 32 i de mindre

1 af 40 til 42 paa Landet

1 af 36 i en stor Stat overhovedet.

Forholdet af de Fødte til de Levede er gierne 1 til 26 eller 28. Saasnart man derfor veed de Dødes eller Fødtes Tal, kan man deraf beregne Folkemængden, ved at multiplicere dette Tal med det behørige opgivne. Men for at Regningen skal være nogenlunde tilforladelig maae den gøres for flere efter hinanden følgende Aar, med Udeladelse af de Aar, i hvilke epidemiske eller smitsomme Sygdomme har henrevet mange. Man antager at af 54 Personer 1 gifter sig, og at man altsaa kan regne et Ægteskab paa 108 Mennesker. Forholdet af de Døde til de Fødte er i mange Lande i Europa som 10:12. Dette Overskud giver Anledning til, at de Tab, som Krige, Pest og andre Ulyk-

Ulykker forarsage i Folkemængden, ei allene kan erstattes, men denne endog betydeligen forøge sig. Der fødes i Almindelighed flere Drenge end Piger: nemlig i Forhold af 21 : 20, men efter nogle Aars Forløb bliver Forholdet lige, da det mandlige Køn er udsat for flere Farer end det kvindlige, naar man henseer til Søefarten, Fiskerierne og andre uisfommelige Næringsveie. Den Videnskab, som befatter sig med slige Beregninger, Anmærkninger og derpaa grundede Slutninger, kaldes politisk Arithmetik, og er af megen Vigtighed i det borgerlige Selskab, især i Henseende til Enkekasser og Livrente-Selskaber, som derpaa ere grundede, og ei uden det kan bestaae.

Den 1 October 1790. var Hestenes Antal i Kjøbenhavn 2256, og Kørs: 1486.

Den 1 October 1791. var Hestenes Antal 2301, og Kørs: 1642.

Grønlandiske Anekdoter.

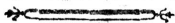
En Grønlander havde om Menneskenes korte og uviste Levetid denne Lignelse: det er med Mennesket som med en opblæst Blære, der lidt efter lidt taber den Luft, som er i den, indtil, der ei er mere tilbage.

Et Hundehoved lægge mange Grønslændere ved Børns Grave, i den Hensigt, at Hunden kunde støve og vise Børnet Wei til Ewens Land, naar den bliver levende, eftersom Børn ere uforstandige og taabelige, og ei selv kan finde Wei

Paul Egede traf paa en Reise i Grønland en deel Fruentimre, prydet om Haar, Hals og Hænder med tyrkiske Bønner, som de havde fundet i et strandet Skib. Egede og hans Følge loe. Paa Spørgsmaal: hvorfor de loe, forklarede han, at det var ad deres Stads, som tiener Europæerne til Føde, og ifald de havde mange Bønner, vilde han kiøbe dem, og give Perler derfor. En Pige kom frem med en heel Pose fuld. Egede lod hende koge en Ret deraf over sin Lampe. Da hun smagte dem, sagde hun, at det var got at have saadan Stads, som man i Hungers Tid kunde æde.

En Grønlander havde faaet fat paa een af Egedes Bøger, nucleus latinitatis, og havde ladet sin Kone sye en Overkiol af den, og kanted den med sort og hvidt Sælkind om Ansigtet, Ærmene og neden om, men han brugte den kunns een gang paa Besøg, thi da han stod ud af sin Baad eller Kajak, blev Halvparten af Kiolen naturligtviis deri. Egede lod sig mærke med, at han ankede paa sin Bog, som han ei vilde have mistet, og at han havde gierne i dens Sted givet en Skjorte, som Grønlanderne bruge uden paa deres Klæder som Stads. Grønlanderne svarede, at den duede ikke, den kunde neppe holde sammen medens den blev syet.

(af P. Gardes sidste Efterretninger.)

B o r g e r = B e n n e n .

No. 14.

Femte Aargang.

Fredagen den 7 December 1792.

Anmeldelse.

Den efter Lovene til næstkommende Mandag berammede Generalforsamling udsattes til Mandagen den 17de December formedelst Grosserernes Forsamling den 10de December, hvilket herved til de respektive Hrr. Repræsentanteres behagelige Efterretning bekiendtgjøres.

Paa

Waysenhuses Stiftelses = Dag,

den 11te October 1792.

Sjunget af det Kongl. Waysenhuses Børn.

For Talem.

Du som Fader sørget har,
Frederik! for de Forladte;
Lindret Kummers Tak Dig var
Mere kjer end gyldne Skatte;

Ders

Derfor skal taknemmelig
Sildig Slægt velsigne Dig.

Efter Talem.

Pf. 22, 25. Herren skuer ei i Brede
Til den Armes Lidelser,
Naar Forladte til ham bede,
Er han dem med Hielpen nær.

Mild og kierlig Godheds Fader
Smiler til det Skabte ned,
Overalt hans Kierlighed
Sine Fodspoer efterlader.

Ogsaa vi, som tidlig kiendte
Tornene paa Livets Wei,
Ogsaa vi forglemtes ei,
Han en Ven til os nedsendte.

Frederik! Dit ædle Hierte
Folte Overherrens Bud,
Kierlig Haand Du rakte ud,
Lindred' selv Usodtes Smerte.

O i evigt, herligt Minde
Skal Dit Navn iblant os staae,
Og vor Tak til ham skal naae,
Som os lod en Fader finde.

Fortsættelse af
Biographier over afdøde Medlemmer.

Indsendte fra de Hrr. Repræsentanterne.

Jkkun kort talte Selskabet blant sine Medlemmer den meget retskafne og værdige Borger Hr. Hans Biering, Urtekræmmer, der indtraade som Medlem under No. 167. den 21 November 1791. Han var født i Jylland den 14. September 1723. I hans Lære-Åar søgte han at gjøre sig duelig til sin førende Handel, og vandt derved Borgerskab i Maret 1760. den 8. Decbr. Første Gang giftede han sig med Cathrine Junghans, som døde A. 1769. Som virksom Medborger og begavet med gode Indsigter tildrog han sig Øvrighedens Opmærksomhed, som derfor udvalgte ham til adskillige borgerlige Forretninger i Staden. Til Rodemester i Kiøbmager Qvarteer blev han beskikket den 7de April 1762. Fra Aar 1767 til 1770 var han Børge for Nikolai Kirke. Den 16de October 1772 blev han optaget iblant Stadens 32 Repræsentanter, og i October 1777 blev han Oldermann for Rodemesterne, som han vedblev til Marets Udgang Aar 1790. Anden Gang indtraade han i Ægteskab i April 1780 med Cathrine Kramer, Enke efter Kjøbersmed Christian Weinike, som døde fra ham først i Aar 1785. Tredie Gang giftede han sig igien med Marie Andersdatter, som var Enke efter Klokketøber Michael Troschel, og tilsidst esrer Brænde-
viinsbrænder Joh. Nielsen Kaas; men isteden for
af

af hende at blive pleiet i hans gamle Dage maatte han begræde hendes dødelige Bortgang den 20de Marti 1791. I Noelighed vilde han som den fløge Mand ordne adskilligt, saavel sit eget som andres ham betroet, og derfor ophævede han sin Handel i April 1791. Dog opnaaede han ikke sit Ønske fuldkommen. I hans langvarige Sygdom af en indvendig Byld bestemte han sine Midler til tvende af hans Familie her i Staden, dog legerede han nogle smaae Capitaler til adskillige publice Indretninger, han døde den 1ste Marti 1792 i hans Alders 69 Aar. Ingen Børn savne denne Mand, men Familie og Venner tabte i ham den oprigtigste og beste Raadgiver, og de Fattige en skult Velgjører. — Fred hvile over hans som over en retskaffen og ædel Borgers Grav.

Paa Livets Uvisshed har Borgervennen et forgeligt Exempel at nævne ved Tabet af Horkramer Knud Noer, som under No. 1745. den 17de December 1790 blev Medlem. Et apoplexisk Tilfælde bortrev ham pludselig fra Familie og Venner den 4de Juni 1792 i hans Alder 41 Aar, han var tvende Gange gift, først med Jomfrue Weile, med hvem han avlede tvende Børn som ere døde. Anden Gang indtraade han i Ægteskab med hans nu efterlevende Enke Karen Eleonore Noer, fød Boiesen, som tillige med fire Børn begræde en fiærlig Ægtefælles og Faders Død.

Skipper Kleffen, som under No 1606. den 14 Mai 1790 blev Selskabets Medlem, var født 1708 i Norge, han opofrede sine unge Aar paa Eoen med hans Faders Skibe, som var Kiøbmand; i Aar 1770 vandt han Børgerskab her i Kiøbenhavn som Skipper. Han giftede sig første Gang i Norge med Dorethea Kleffen, med hvem han avlede 3 Sønner og 2 Døttre, der ere døde. Anden Gang giftede han sig med hans nu efterladte Enke Karen Sophie Kleffen, fød Brandt, i hvilket Egteskab han avlede 2 Sønner og 2 Døttre, som og ere døde. Af hoi Alderdom og langvarig Sygdom døde han i en Alder af 84 Aar, den 19de Marti 1792. Udskillige Uheld og i Besynderlighed at han tvende Gange forliste sit eget Skib, udsatte ham næsten for Mangel paa hans gamle Dage, hvorfor han var nødsaget at ansøge Selskabet om en liden Pension, som blev ham tilstaaet den 28de November 1791, der nu bortfalder ved hans Dod, men da hans Enke har ansøgt om at maatte beholde den halve Pension eller 10 Rdlr., blev den hende i Repræsentant-Forsamlingen den 15 October h. a. tilstaaet. —

Under den 9 Januar 1792 indkom Skipper Lars Lycke som Medlem i Selskabet; han var fød i Lycken Tyt-Kaptiske i Aar 1755; efter at have faret i sin Ungdom paa Eoen, vandt han omfider Børgerskab som Skipper her i Kiøbenhavn den 22 Januari Aar 1787. Med hans nu efterladte Enke Lovise

Lovise Anders Datter giftede han sig Mar 1785, og med hende havde han 2 Sønner og 2 Døttre, hvilke sidst med Enken maae savne ham, hvis Død indtraf af et Slag den 13 Mai 1792.

Den 18de April 1792 døde i ugift Stand Hr. Ulrik Adolph Cassius, Slotsforvalter paa det kongelige Palais. Han blev fød i Kiøbenhavn den 17 Februar 1726. Hans Fader var Sekretair ved det tydske Cancellie. I sin Ungdom kom han i Tieneste hos Kasserer Hofgaard ved H. M. Dronning Sophie Magdalenas Hof, hvorfra han efter 30 Aars Tieneste blev udnævnt til Slotsforvalter.

Den 1ste Mai 1792 døde Hr. Laugsfriver Brandt. Han var fød her i Staden den 19 September 1730. hvor hans Fader var Bertshuusholder. I hans Ungdom kom han til Sverrig til en af hans Familie, der anbragte ham i Land-Staten som Stykjunger, hvor han tjente i 8 Aar. 1754 indlod han sig i Ægteskab med en Præstedatter Jomfrue Jacobine Torslev, med hvilken han avlede 1 Søn og 2 Døttre, hvoraf den ene Datter endnu lever. Samme Aar tog han sin Afsked, for at forsøge sin Lykke i sit Fædreland, hvor han blev antagen som Fyrværker og tjente i 4re Aar. Derefter ernærede han sig ved Perlestikker-Arbeide i nogen Tid, hvilken Kunst hans Kone forstod. I fire Aar tjente han hos Hr. Conferentsraad Kotoed, hvorfra han blev Fuldmægtig ved Fileværket i Dyrehaus

rehaugen i tre Aar; derefter kom han her til Byen igjen, og blev Laugsffriver, først ved Smedker-Lauget, og siden ved Sommer- og Rebslager-Lauget. Han endte sine Dage, ved et indvortes Slag, i sit Alders 62 Aar. Enken vedbliver i Selskabet.

Den 4de Mai 1792 døde Hr. N. A. Plokrøse, Sekretair ved Direktionen for det octroierede Asiatiske Compagnie, fød i Kiøbenhavn den 17de Juni 1751. Hans Fader var Evertseier her i Staden. Den Afdøde lærte Handelen ved Handelshuset von Hemmerts Contoir, hvor han tjente som Bogholder, indtil han kom i fornævnte Compagnies Tjeneste. Han var tvende Gange gift, første Gang med Jomfrue Lundorph, anden Gang med Jomfrue Morup; og har af begge Egteskaber efterladt sig tvende Døtre. —

Den 23de Mai døde Hr. Mahr, Kongl. Kustmester. Han var fød her i Kiøbenhavn den 14de April 1736, hvor hans Fader for ham var Kustmester, efter hvis Død han tiltraade Tjenesten. At han i sit Fag var en habil og færdig Mand, bærer adskillige af ham forfærdigede Kunststøkker Vidne om. I Aaret 1789 giftede han sig med Karen Hansdatter, og døde den 23 Mai 1792 af en tærende Sygdom, i hans Alders 56 Aar. Enken vedbliver i Selskabet.

Den

Den 25 Juni 1792 døde Hr. Andreas Martin Johansen, Grovsmedmester, fød her i Staden den 29. Oktober 1766, hvor han hos sin Fader lærte Professionen. 1788 indtraade han i Lauget som Mester, og indled sig samme Aar den 28. Februar i Væteskab med Bodil Kirstine Christensen, Enke efter Grovsmedmester Ditlev Lunde. Han blev Fader til fire Sønner. Hans Enke med 6 Børn, de tvende af første Væteskab, beklager hans alt for tidlige Dødsfald, som indtraf den 25de Juni 1792 efter 26 Dimers Leie, af en Inflammation i Underlivet. Enken vedbliver i Selskabet.

Den 23 Juli 1792 døde Hr. Langebek, Parykmagermester. Han var fød her i Staden 1757, hvor hans Fader var Brændeviinsbrænder. Han blev Mester i Lauget 1787, og døde i Ugiftstand som meldt den 23 Juli 1792 af et Brok-Tilfælde.

B o r g e r = V e n n e n .

No. 15.

Femte Aargang.

Fredagen den 14 December 1792.

Anmeldelse.

Herved igientages til de samtlige respektive Hrr. Repræsentanternes behagelig Efterretning, at Generalforsamlingen holdes næstkommende Mandag den 17de Decb. om Aftenen Kl. 6 $\frac{1}{2}$. paa sædvanligt Sted, og bliver da nyt Repræsentations Balg at foretage.

Indsendt.

Et Løfte bliver til alle Tider en Gield. I Ugebladet Borgervennens 4de Aargang No. 15. d. 9 December sidstafvigte Aar, har jeg lovet vore opmærksomme Patrioter Regnskab for min Handel eller Ufsætning af indenlandste Pragtstene, hvormange Grader den enten maatte falde eller stige.

Faa Dage efter denne Bekiendtgjørelse blev min første Kjøbmand Jomfrue Sophie J.n. Hun bekom

bekom til en Ring 20 Stykker Bornholmer Deman-
 ter og til Mittelsteen 1 grønlandsk oval Rosagat.
 Hr. Advokat Andersen pr Commission til Jylland,
 en Ring, 1 grønlands Røgtopas og 14 bornholm-
 ske Demanter. Admiralinde K. S til 3 Brystnaale,
 3 store brilanterede norske Stene. Doktor B.....p
 til et Brykspende, 18 bornholmske Demanter.
 Raadmand B.....e til en Ring, 1 norsk brilanteret
 Steen og 15 grønlandske Granater. Assessorinde
 B. g til en Ring, 26 bornholmske Demanter, og
 1 oval grønlandsk Spath. Frue Grevinde S.....d
 til 2 Brystnaale, 48 bornholmske Demanter og 2
 opaliserende islandsk Calcedoner. Sidstnævnte
 Dames patriotiske og ædle Sindelag har været første
 Marsag, at en fyrstelig Person har bestilt og be-
 kommet til et Garnitur Knapper 480 bornholmske
 Demanter, foruden 4 brilanterede Koraasstene,
 2 færøiske Opaler og 1 islandsk Calcedon til et Sig-
 net. Hvor skönt og opmuntrende, naar vores hy-
 perste Mænd viser den Agt for Landets Produkter,
 som de fortjene. Geheimeraad v. R...n L.....w til
 4 Brystnaale, de 2 bestemt til Present: 188
 bornholmske Demanter, og 28 grønlandske Grana-
 ter. Geheimeraaden udlod sig tillige med denne
 Anmærkning, at det var uforsvarligt, at fiske
 fremmed, saa længe vi af saa smukke Ting har
 overflødig hos os selv. Hr. Grosserer A. C.....p
 til Ringe og Brystnaale, 77 bornholmske Deman-
 ter, 5 brilanterede Koraasstene og 1 Amethyst.
 Studiosus Esmark i Commission til en Ring,

24 bornholmske Demanter. Hr. Capitain v. O...m til en Krands om en Camee, 20 bornholmske Demanter, og en norsk Steen til en Brystnaal. Grovsmed Hr. Jensen i Commission til Landet, til en Ring, 13 bornholmske Demanter og en norsk Mitstelsteen. Jomfrue J...n til en Brystnaal, 1 Koraas brillanteret Steen. Klædekammer Hr. W. K...n til en Brudering, 20 bornholmske Demanter og 1 huusleben Kristal, hvorunder blev anbragt adskillige Emblemata. Hattemager Hr. M...n, 1 opaliserende Calcedon og 22 bornholmske Demanter til en Ring. Hr. Juveleer Lund til en Ring, 14 bornholmske Demanter og 1 Koraassteen. Herr Justitsraad J.....n til en Portrait-Ring, 32 bornholmske Demanter og 1 huusleben Kristal. Herr Oberhofrets-Advokat Walter fra Christiania til en Ring 17 bornholmske Demanter og en islandsk Calcedon. Hr. Kammerherre S.....t til en Portrait-Ring 22 bornholmske Demanter. Hr. J. K.....e til et Uhrbaandspende, 25 bornholmske Demanter. Hr. Studiosus J.....s, en oval leben Kristal til et Portrait. —

Foranførte Stenes Tal, enhver Sort for sig, er 1080 bornholmske Diamanter, 1 Røgtopas, 1 Ametist, 43 Granater, 2 Opaler, 5 Calcedoner, 17 norske Stene, 3 Kristaller, 1 Agat, 1 Spagt, tilsammen den hele Uffætning for Aar 1792: 1154 Stykker.

Det vil nu fremdeles beroe paa det danske Publikums Yndest og Smag, om min Affætning for næste Aar skal naae eller overstige denne; til det sidste er Haab, allerhøjest naar vores unge Folk vil gjøre Brug deraf til Forlovelses Præsenter, som her findes Exempel paa. Den største Affætning har ogsaa det beste Kisb i Følge; og alt hvad under min Commission af Juveleer- Arbeide forfærdiges, bliver forsynet med mit Stempel D. S.

Kbh. d. 30 Nov. 1792.

J. Karlebøye,

boende i nye Kongensgade
ved Slottet No. 333. sidste
Gaard imod Volden.

Nogle europæiske store Stæders Folketal.

J No. 13. blev til Sammeligning med Kjøbenhavns Folketal lovet Efterretning om andre store Stæders Folkemængde. Her søger man at opfylde Løftet.

1. Spanien: Madrid 154018 Indvaanere. Heines's Udgave af Toxen S. 209.
2. London. 900,000 Mennesker. *ibid.* S. 480.

3. Frankrig. Hr. Beauford har 1788 i Tableaux Statistiques de l'Europe ansat Frankerigs Folketal til 24 Millioner og 800000 Sieler. Paris's Indbyggere's Antal anfører han til 790,000. Bourdeaux 150,000. Lyon 130,000. Toulouse 100,000. Marseille 90,000 Mennesker.
4. Wien havde i Aaret 1783 efter v. Lucas Staatsanzeigen 4 B. S. 332. og Fabri's Geographie für alle Stände. 1 B. Leipzig 1786. S. 686. i alt tilligemed Forstæderne 254231 Mennesker.
5. De Preussiske Lande, efter Mirabeaus Skrivt om det preussiske Monarkie.

Berlin, 6500 Huse, 111,136 Mennesker, foruden 34,000 Mand i Garnison, altsaa 145136 Mennesker.

Potsdam, 2000 Huse, 20,000 Mennesker, foruden Garnison 8500 Mand, altsaa i alt 28500 Mand.

Frankfurt ved Oder, 1320 Huse, 10,000 Mennesker.

Breslau, 3050 Huse, 51,000 Mennesker.

Magdeborg, 3515 Huse, 26,300 Mennesker, uden Garnison, og 36,000 med Garnisonen.

Halle, i det Magdeborgske, 2184 Huse, 20149
Mennesker, hvoraf 820 Studerende.

Halberstadt, 1802 Huse, 13,000 Mennesker.

6. Hamborg, 8000 Huse, 96,365 Mennesker.
See Wilses Reise 3 Deel. S. 371.

7. Endeel andre tyske Stæder har efter Fabri's
Handbuch der neuesten Geographie. Halle
1790 følgende Folketal:

Lübek, 30,000 Mennesker.

Dresden, 2470 Huse, 50,000 Indvaanere.

Leipzig, 30,000 Indvaanere.

Frankfurt ved Mayn, 43,000 Mennesker.

Worms, 6000 Mennesker.

Speier, 7000 Mennesker.

Maynz, 27,000 Mennesker.

Manheim, 1548 Huse, 20,190 Mennesker.

Augsburg, 34,000 Mennesker.

Nürnberg, 30,000 Mennesker.

8. Sveits, Zürich, 10,555 Mennesker. Bern
13681 Mennesker. Basel 15,040 M.
efter Fabri.

9. Italien. Turin 77,400. Mailand 119,000.
Venedig 149,476. Genua 80,000.
Flo

Florents 78,635. Rom 163,700. Neapel 380,923. Palermo 140,000. Alt efter Fabri.

10. Sverrig. Stockholm 79,600 M. Gottenborg 20,000 M. Efter Fabri.

11. Rusland. St. Petersborg; ved Folketællingen 1789 fandtes 148,520 Mandfolk, 69,428 Fruentimre, i alt 217,948 Mennesker. (Georgi Beschreibung der Stadt St. Petersburg S. 134, 137.)

Om Caffeforbrug i Fædrelandet.

Udbredelsen af Caffebraug i alle Statens Dele og Stænder er een af de vigtigste Poster der gjør vor Handelsbalance stor Skade. I enhver Huusholdning i Middelstanden forbruges aarlig fra 4 til 10 Lispund Caffebønner, i de andre Stænder mere eller mindre efter Omstændighederne. Hr. Prof. Buchhave har i sin Afhandling om Caffedrikkens Skadelighed, som er indrykket i Landhuusholdnings Selskabets Skrivters 2. Deel S. 600:604., leveret en Beregning derover, som her meddeeles: „Kjøbenhavn skal have over 4000 Borgerhuse. Disse have igien fra 1 til 10 Familier, som ere boesiddende, men antages allene 4 Familier for hvert Borgerhuus overhovedet, som udgjør 16,000 boesidd-

siddende Familier. Naar hver antages at fortære 4 Lispund Caffebønner aarlig i deres Huusholdning, endskiont mange fortære dobbelt eller mere, medgaaer i det mindste . . . . . Lispd. 64,000

Adelen og Collegierne ansættes til 20000
Caffedrikkende Personer, $1\frac{1}{2}$ Lispd. til hver
aarlig er 3000

Gieslighed og Universitetet maae blive
1000 Pers., som hver fortære et lige Antal 1500

Krigsstanden til Lands og Blands, endskiont de udgiøre 12,000 Pers. foruden Officierernes og alle Konerne, ansættes ikkun at udgiøre 10,000 P., og for hver ber. 1 Lispd. 10,000

Tjenestefolk af begge Lion, Kielderfolk, Arbeidere og Haandværkskarle, kunde ansættes til 24,000 Pers. 1 Lispd. aarlig til hver 24,000

i alt Lispund 10,2500

anslagne til 3 Rdlr. Lispundet, som de omtrent koste udenlands, beløber den Andeel, som allene i Kiøbenhavn forbruges, til den Sum 307,500 Rdl.

Naar for de øvrige Provindsfer, som ligge under den danske Krone, beregnes ikkun en lige Sum, udgaaer af Staten for Caffebønner 615,000 Rigsdaler.

(Slutningen følger.)

Borger = Bennen.

No. 16.

Femte Aargang.

Fredagen den 21 December 1792.

Anmeldelse.

I Generalforsamlingen den 17de Decbr. sidstleden bleve følgende foreslaede og antagne som Selskabets ordentlige Medlemmer :

Forvalter Schiøt ved Holmen.

Skoemager Mariboe.

Studiosus C. F. Degen.

Zehandler H. G. Howik.

Engelsk Sprogmeister E. Cory.

Hørsvinger Blad.

Kobbersmed C. M. Bau.

Madame Koch, Jordemoder.

Forvalter J. H. Wilckens.

Lieutenant Molvik ved Artillerie Korpset.

Efter Lovenes 4 Kap. §. 16 og 17 skulle nye Administrationsvalg have været foretaget i denne Generalforsamling, men dette blev udsat, formedelst et Forslag fra de Herrer Repræsentanterne for anden Klassifikation, som først skulle cirkulere, og i næste Generalforsamling til Deliberation optages.

Efter Lovenes 3 Kap. §. 3, 4, 5 og 6 blev foretaget Lodkastning imellem hver Klassifikations Repræ-

præ-

præsenterere, hvoraf $\frac{3}{4}$ deel aarlig skulle afgaae og nye Repræsenterere vælges i deres Sted:

I første Klassifikation var Hs. Excell. Herr Generalmajor v. Wegner død, og ved Lodkastning afgik fra Repræsentationen Hs. Excell. Hr. Geheime Conferentsraad og Statsminister Grev v. Bernstorff.

I anden Klassifikation havde Hr. Justitsraad Reinhardt udmeldt sig, og ved Lodkastning afgik Hr. Assessor Drewsen.

I tredje Klassifikation havde Hr. Kammerherre Etiboldt udmeldt sig, og ved Lodkastning afgik Hr. Kapitain Norum.

I fjerde Klassifikation blev ingen Lodkastning foretaget, da Hr. Obrist v. Michaelsen og Hr. General-Lieutenant v. Penk havde udmeldt sig af Repræsentationen.

I femte Klassifikation var samme Tilfælde, da Deres Højærværdigheder Hr. Biskop Balle, og Hr. Ober-Consistorialraad General-Superintendent Dr. Adler ligeledes havde udmeldt sig.

I siette Klassifikation havde Hr. Frankenau og Hr. M. F. Liebenberg, tilligemed Hr. Hassing udmeldt sig, altsaa blev ingen Lodkastning foretaget.

I syvende Klassifikation afgik ved Lodkastning de Hrr. Grosserere Beck og Hoffmann.

I ottende Klassifikation havde Hr. Klædekræmmer Thomsen udmeldt sig, og ved Lodkastning afgik Hr. Ijenkræmmer Lassen, Hørkræmmer Sæbye og Urtekræmmer Christensen.

I niende Klassifikation afgik ved Lodkastning fra Repræsentationen de Hrr. Skoemager Steenkjær, Muurmester Egeroed, Sadelmager Bræmer og Drøgelbygger Scherr.

I tiende Klassifikation afgik ved Lodkastning Hr. Urtekrammer Vallentin og Kiøbmand M. Først.

Da Administrationen ikke har kunnet erholde de Herrers Erklæring, som i ovenangførte Hrrs. Sted bleve valgte til Repræsentantere, saa skal dette Valg i næste Blad nærmere blive bekendtgjort, ligesom Administrationens Regnskab for tredje Kvartal fra 8de September til 8de December, hvilket i Forsamlingen blev fremlagt.

Slutning af

Stykket om Caffeforbrug i Fædrelandet.

„ Denne Beregning vil maaskee, siger Herr Doktor Buchhave, for mange synes ueroelig stor, men ved nøiere Eftertanke vil den ikke anses at være for høi, men heller for ringe; thi hvor mange store Huusholdninger gives ikke, hvori aarlig forbruges 10 Lispund Bønner, ja dette finder Sted i mange borgerlige Huse. I Bertshusene stiger det indtil 24 Lispund og derover, hvor meget mere ikke aarlig i Caffehusene. En enkelt Person som daglig drikker 2 Gange Caffé, forbruger næsten 1 Lispund aarlig, naar han ikkun hver Gang tager

1 Pbd, og hvor mange drikke ikke meget mere. Der er Tienestepiger, hvis Caffe koster daglig 4 til 6 Skilling. En stor Mængde af de tilvoxende Børn ere ikke komne med i Anslaget. Her blev altsaa meget at lægge til, naar man kunde gaae ind i de særdeles Beregninger ved enhver Husholdning og enkelt Person.

At denne Andeel Caffebønner aarlig fortæres i disse Riger, kan ikke tvivles om, da Beregningen af Toldbøgerne bekræftes. I Aaret 1784 er fortoldet og blevet her tilbage

rene Caffebønner 327,294 Lisp. 1 Pbd.

Bønner i Skaller 5414 — 5 —

i alt 332,704 Lispd. 6 Pbd.

Det første som anslaaes til 3 Rd. Lispundet udgjør

den Summa . 981882 Rd. 18 β .

De i Skaller til 2 Rd. Lispd. er 10820 — 76 β .

992702 Rd. 94 β .

Der er altsaa af Staten i Aaret 1784 udgivet næsten 1 Million allene for Caffebønner, som ere blevne i Landet og venteligen fortærede paa et Aar. Lad være at en Rest heraf kan være bleven tilovers, saa er det dog ikke gandske ubekiendt, at en stor Mængde Caffebønner vorde i alle Rigets Provindser indførte, som aldrig komme i Toldbøgerne, og naar disse kunde beregnes, vilde Summen endnu blive høiere. — Nogle vilke maaskee indvende, at vores her i Rigerne fortærede Caffe kommer os ikke saa høit, naar man til Afdrag beregner den Fordeel

deel som forskaffes ved de igien til fremmede Lande udførte Bønner. Prøver man denne Indvending, vil sees hvorvidt Fordeelen rækker sig. I samme Aar 1784 ere til adskillige fremmede Stæder udførte 134754 Lisp. 8 Pd. Caffebønner, paa hvilke, naar de ere afhentede med fremmede Skibe eller afgaaet uden Fragtpenge, man vel i det høieste kan regne at Staten har vundet 1 Rd. paa Lispundet, og altsaa faaet 1 Tonde Guld og henimod 35000 Rd. i Fordeel. Men hvad er denne Sum imod den oventil anførte, som udgives for Bønner, der i disse Lande fortæres? Beregningens Udslag bliver jo, at vi give en Million Rigsdaler ud og tage en Tonde Guld ind. Hvor slet og ødelæggende for Staten er ikke da vor Handel i denne Post." Saa vidt Hr. Doktor Buchhave.

Om Kortfabrikation og Kortstemplingspenge, et Bidrag til Friderichs Hospitals Historie.

Ved Forordning af 10 Nov. 1756 blev fremmede Spillekorts Indførsel til Kiøbenhavn forbudt, formedelst den da anlagte Kortfabrik, og for at hemme og forekomme de til dens Hinder saa overflødig indførte fremmede Korts Forhandling og Brug. Lillige blev anordnet, at de indenlandske Kort skulde stemples og derfor betales i Stempelpenge 6 s. for Spillet til Friderichs Hospital. Alle frem-

fremmede Kort som maatte antræffes skulde være forbrudte $\frac{1}{2}$ til Angiveren og $\frac{1}{2}$ til Hospitalet. cf. Toldforordn. af 1768. Al Handel her eller Spil med ustemplede Kort blev forbudet under 50 Rdlr. Straf for hvert Spil, $\frac{1}{2}$ til Angiveren og $\frac{1}{2}$ til Hospitalet. Alt dette blev ogsaa anordnet og udstrakt til hele Danmark ved Forordn. af 4 Jan. 1757 og for Norge ved Forordningen af 13 Mai 1757. Den Andeel af de 50 Rdlr. Bøder, som saaledes var tillagt Friderichs Hospital, blev ved Plakat af 31 Okt. 1757 igien frataget samme, og for Kiøbenhavn tillagt Politiekassen; for de andre Kiøbstæder i Dannemark Bysfogderne; for Landet ethvert Steds Rettens Betiente. I Norge: Kiøbstædernes Politiekasse; men hvor ingen Politimester er, Bysfogden; og paa Landet ethvert Steds Foged for sit Fogderie. Som et Gene-Privilegium blev dette Stemplingsværk af Hospitalets Direktion bestyret, hvilken og antog Kortfabrikerer, Stempelforvaltere, Controlleurer, og lod anskaffe de fornødne Stempler og Redskaber. Under 18 Mai 1759 udkom en Forordning om alle fremmede her stemplede Korts Kassation og Affkaffelse, saa at ingen andre stemplede Kort maatte bruges eller forhandles uden indenlandsk fabrikerede, med videre Kortforhandlingen vedkommende. Den Betaling Hospitalet skulde have for hvert Spil blev ved 4 S. bestemt til 12 S. og Forhandlerne maatte igien tage 14 S. men ei høiere. Ved Plakat af 14 Novemb. 1763 blev ustemplede Lotteriespil, bestaaende af smaae firkan-

tede

tede Blade med Figurer, Deviser og Nummere, forbudne at handle og spille med, under 50 Rdl. Straf for hvert Spil, til Deling efter Plakat. af 31 Okt. 1757. Det første Nummer af hver Klasse skulde stemples, og derfor betales 12 β til Hospitalet. Saaledes gik denne Stempling ved Hospitalet fra dets Begyndelse 1757 til 1771, da iblant de mange publike Forandringer alle Hospitalets Indtægter bleve inddragne i den Kongelige Kasse*), folgelig ogsaa Kortstemplingen, som fra den Tid af siden er besørget ved den Kongl. Stempelpapirs Forvalter i Kiøbenhavn, efter den med ham sluttede Akkord. Dette blev bekiendtgjort ved Plakat. af 27 Dec. 1771. Men da Hospitalet strax derpaa skulde i Henseende til sine Indtægter sættes paa den gamle Fod, blev bestemt, at det skulde have 5000 Rdl. aarlig af Kortstemplings Pengene; og ved Kongl. Resolution af 31 Mai 1781 er det end videre tillagt Halvdelen af hvad derfor indkommer mere end de 5000 Rdl. Resten forbliver i Kongens Kasse.

Fra de 2 Kortfabriker i Kiøbenhavn fabrikeres aarlig for Danmark, Norge og Vestindien, henimod 1000 Gros eller 144,000 Spil. I Provision

*) Imod at af den Kongel. partikulaire Kasse til Hospitalet blev betalt 27000 Rdl. See Reskr. af 10de Dec. 1772 hos Fogtmann.

vision har Stempletpapiirs-Forvalteren aarlig, efter Kontrakt, af de solgte Kort 4 Procent, hvorimod han paa egen Risiko antager og betaler Forhandlerne. Fabrikeurerne har efter Stempletpapiirs-Forvalterens Forslag og Finants-Collegii Approbation af 30 April 1772 for et Grob ordinære Kort 9 Rdlr. eller 6 β . Spillet. For Tarots Kort 40 β . Spillet, og fine Kort 7 β . Spillet. De sælges, ordinære Kort for 15 β . Spillet, Tarots Kort 4 mk. og Bazet Kort 16 β . Spillet. Der sælges aarlig omtrent for 18, 19 til 20,000 Rigsdaler. Stempletpapiirs-Forvalterens Procent er altsaa aarlig omtrent 800 Rdlr., og de 2 Kortfabrikeurers Regninger 9000 til 10000 Rdlr.; altsaa et aarlig Overskud omtrent 8 til 9000 Rdlr. Deraf tilkommer Hospitalet altsaa imellem 6 og 7000 Rd. Regnskabet for Kortstemplingen og Kortenes Forhandling indleveres og revideres i det Kiøbenhavnske Contoir under Rentekammeret. Ved Kongelig Resolution af 14 Januar 1791 er befalet, at Hospitalet skal i de 5000 Rdlr. lide en Afkortning af 6 Procent.

Borger = Bennen.

No. 17.

Femte Aargang.

Fredagen den 28 December 1792.

Anmeldelse.

Sølge Administrationens Lofte i forrige Blad, om at bekiendtgjøre de Herrer Medlemmer, som har behaget at modtage Valget som Repræsentantere i de Afgaaendes Sted, give vi os den Frihed at tilkiendegive følgende, nemlig for

1ste Classification.

Hans Excellence Geheimeraad og Statsminister v.
Scheel.

Kammerherre Suhm.

4de Classification.

Captain og General-Adjutant v. Kirchhoff.

Captain v. Lon.

6te Classification.

Sekretair Pram.

Professor Gamborg.

Doctor Buchhave.

8de Classification.

Artekrammer Petersen.
 Hørkrammer From.
 Artekrammer Sundorph.
 Viinhandler Beck.

9de Classification.

Oldermand og Skoemager Greiter.
 Oldermand og Parykmager Lindeløv.
 Kleinsmedmester Heuchelmann.
 Sadelmager, Vandelo.

10de Classification.

Riibmand Moses Lewin Abraham.
 Jacob Henriques.

Da de Herrer for 2den, 3die, 5te og 7de Classification ikke aldeles endnu haver behaget at erklære sig, saa kan Administrationen for denne Gang ikke anmælde samme.

Biographie.

Hr. Jørgen Otto Gottlieb Brochenhuus, Kongel. Staldmester, Medlem af det forenede Understøttelses Selskab, var født d. 14de Mai 1760.

3a

Faderen var Hendrich Adam Brochenhuus, Geheimeconferentsraad, Ridder af Elephanten. Moderen Elisabeth Brochenhuus, fød Grevinde af Holstein til Lethraborg.

Fra sin første Ungdom, bestemt til Krigsstanden, begyndte han sin Bane som Søefadet, men da han efter nogle Søreiser fandt dette Element uovereensstemmende med hans Tilbøielighed, ombyttede han Søe-Staten med Land-Staten, og blev Aar 1776. ansat ved det andet Regiment sleslandske Ryttere som Second-Lieutenant. I det følgende Aar indgik han i samme Grad i Garden til Hest. Den 5te November samme Aar blev han ansat ved den Kongelige Ridebane som Ridejunker.

I Aar 1786 blev han Ritmester ved Garden. I Aaret 1788 forlod han Krigsstanden, og udnævntes til Kongelig Staldmester.

Glæde i at tiene andre; sand Velvillighed mod enhver, der nærmede sig ham; kort, alle de Egenskaber som udgiøre Edelmødighed og Hjertets Godhed, i vare Dyder der prydede den Udsøde. Disse, forenede med Ungdoms Styrke og smigrende Udsigter til det, som almindeligen her kaldes Lykke, berettigede ham til Haab om Held i Livet, et Haab, som ikke destomindre, maaskee endog ei fielden, blev ham uopfyldt, formedelst den ham egne Ligegyldighed mod Penge og Penges Værd.

Bed

Med Tilfjebesættelse af denne eene Klogskabs Pligt, blev ei allene mindre Held hans Lod, men maaskee endog Savn af det fordeelagtige Omdømme, som noiere Bekjendtskab skyldte ham, og hvorved han erhvervede sig sine efterladte Slægtningers, et ei lidet Antal Venners, og sine Undergivnes Kierlighed og Agtelse. Dog, hvo er den, som ei paa dette med Sandheden overeensstemmende Vidnesbyrd med be redvillig Skaansel vil tilgive den Af-døde denne Feil imod ham selv? og hvo vil altsaa ei med Deeltagelse underrettes om denne ædle unge Mand's Død, i en Alder, da der med Sandsynlighed, med Visshed, var saa meget Gode for ham tilbage at virke og at nyde, om Forsynet havde villet forunde ham en længere Levetid. Han døde den 31. October 1792 efter en i 22 Dage udstaaet smertelig Galde- og Forraadnelses-Feber.

Tredie Kvartals Regnskab

over Indtægt og Udgift for Understøttelses Selskabet
udi Kiøbenhavn,

fra den 8de September til 8de December 1792.

Indtægt.

	Rd. mk. sk.
Beholdning, forrige Regnskab som har til Indtægt optaget, see Borgervennens 5te Aarg. No. 3.	669. 1.
	<hr/> 669. 1.
	A.

Rd. mk. β.
 Transport 669. 1.

A. Ugentlige Indkomster:

For Ugebladet No 1 til 13 er af Buddene indkasseret, overeensstemmende med deres Bøger og Hr. Hassings Lister, neml.

ved Budet Mühlenbroek Rd.	175.2.	4.
Schouegaard	191.1.	14.
Hoier	230.3.	5.
Hornemann	201.1.	8.
		798.2.15.

B. Kvartals Indkomster:

Af overordentlige saavelsom ordentlige Medlemmers Contingen^t fra 1ste Julii til ult. September er af Buddene indkasseret og til Hr. Kørbye betalt, og som Kassen til Indtæet ansøres, nemlig:

Mühlenbroek	25.4.	6.
Skovsgaard	6.	9.
Hornemann	25.	
Hoier	14.	
2oe Kvartalers Restancer	10.	15.
		80.5.14.

C. Extraordinaire aarlige Indkomster:

Den af hendes Majestet Enkedronningen allernaadigste aarlige Bidrag

20.

D. Adskillige Indkomster,

dertil henhører:

I. Lovene af Buddene indkasseret og afleveret, conform med deres Bøger,

Lateris 1568. 3. 13.
 neml

	Rd. mk. f.
Transport	1568. 3. 13.
nemlig: Mühlenbrock	Rd. 1. 5 m.
Skovsgaard	1. 2.
Horneman	3. 1.
Høier	3. 4.
	<hr/>
	10.
2. Laans Afbetaling og Forskud paa det i Generalforsamlingen den 15 October tilstaaede Forskud er for Oct. og November Maaneder afbetalt	32.
Af 9 Medlemmer, i Følge deres Forskri- vning	58.
3. Tilfældig Indtægt	
Fra Udgivters Overskud (havende Ca- pitalel (see 2det Kvartals Regnskab) laant til Udgivters Bestridelse efter Resolution af 11te November	400.
	<hr/>
Indtægt	2068. 3. 13.

Udgibt.

	Rd. mk. f.
A. Staaende aarlige Udgiver.	
Ugebladets Trykning til Bogtrykk. Holm efter Qwitteringer	94.
B. Aarlige Pensioner:	
Til 22 Pensionister udbetalt dem sidste Kvartal af tilgodekommende og i fors- rige Aars Generalforsamling d. 28. Novb. af tillagte Pension efter Qwit- tering	107. 3.
	<hr/>
Lateris	201. 3.
	C.

Rd. mk. p.

Transport 201. 3.

C. Nye Laan og Forskud.

Til 23 Medlemmer efter Qwittering den
dem i Generalforsamlingen af 22 Oc-
tober h. a. tilstaaede Laan , 1121.

Forskud mod Qwittering efter Generalforsamlingens Resolution under d. 15
Oktober h. a. . . . . 200.

D. Adskillige Udgifter,

dertil henhører:

1. Tilfældig Udgiwt.

Rest til en Medlem af den under den
28de Nov. s. a. ham tilstaaede Laan
mod Obligation og Cantion udbetalt
150 Rdlr.

Ligeledes Gracial til en Med-
lem efter Resolution af 22
Oktober h. a. mod Qwitter. 20 —

170.

2. Lønninger med videre.

Bogholder Hvid 4 Maaneders Gage fra
ult. September til ult. December mod
Qwittering a 26 rd. 4 m. 106. 4 m.

Budet Mühlenbrok ditto 20.
Stovsgaard ditto 18.
Høier paa Afdrag 14.
Hornemann ,

158. 4.

 Lateris 1851. 1.

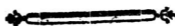
Til

	Rd.	mk.	ß.
Transport	185	1.	1.
Eil Budet Mühlenbrock efter Qvitterin- ger for Udgaver i Forsamlingerne den 15 og 22 October og 11 Nov.			2.
3. Udgifters Overskud.			
For et Annuitets Beviis under N. 151.			
	100	Rd.	
et halv Aars Renter	2	—	
	<hr/>		102.
	Udgivet Rd. 1955.		1.
Bliver altsaa Beholdning i Kasse som Quartals Regnskab til Ind- tægt optages			113.2.13.
	<hr/>		Balance Summa 2068.3.13.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses Selskab.

J. Hassing. J. S. Rørbye. J. Røbbe.

A. Svind.

B.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 18.

Femte Aargang.

Fredagen den 4. Januar 1793.

Hans Jochen Stender, Hollænder paa Gods-
set Brodau.

Et Mønster paa Arbeidsomhed og Naadelighed,
Sundhed og Tilfredshed, og en fælden Alder.

Hans Jochen Stender blev fød i Maret 1688 den
24 December i Sognet Neukirchen. Fra hans Ung-
dom af var hans Opdragelse haard, og han nød de
gavnligste Virkninger af denne indtil de sidste Dage
af hans Liv. Blottet for ald Formue maatte han
søge at fortiene sit Brød ved at tiene. Hans For-
hold var saaledes, at hans Huusvænder havde ham
fær, og han blev mange Aar i deres Tjeneste.
Saaledes tiente han Thomas Martens, Hollænder
paa Glasau og Forpagter paa Madensfelde, i sam-
fulde tredide Aar; her var det og han fik sin Kone.
Udrustet med et stærkt Legeme og hardet i Ungdom-
men, kunde han udføre ethvert ham paalagt Ar-
bejde. Aldrig var han syg, og aldrig havde han
mere end en Riis paa Kroppen, selv i hans høie
Alderdom, var Kulden end nok saa streng. Han
kunde

kunde ikke lide at unge Folk tilpakkede deres Lege-
mer med mange Klæder og lodne Huer; han an-
saae deres Empfindtlighed som et Heviis paa, at
Menneskeslægten var svag og udartet.

I hans Diæt var han stedse maadelig. Kjødt
og Kødmat var ikke hans Kost; Lammekød og Bede-
kød kunde han aldeles ikke fordrage. Af Salt var
han derimod en stor Liebhaber; naar andre ikke
kunde spise Maden fordi den syntes dem for salt,
saa maatte han endda forsøge den med en god Por-
tion. Desuagtet og skiont han altid gik med Salt
i Lommen, hvoraf han bestandig nød, fornam han
aldrig til Tørst. Jeg spurgte engang een af hans
Sønner, hvortil den Gamle havde brugt denne
Stik? Saalænge jeg kan huske, svarede han, har han
altid havt den Bane, og jeg er dog nu 64 Aar gammel.

Jeg veed ikke hvad det er at være tørstig,
pleide den Gamle ofte at sige, og naar jeg drikker
i Selskab, da gjør jeg dette for at være de andre
liig. Han røgte gierne Tobak; af Snuustobak
vilde han derimod intet vide af at sige. I hans
sidste Aaringer vænte han sig til Kaffe og Theevand,
det første kun om Søndagen; det sidste derimod var
hans Hverdags Drik.

Hans besynderlige Lyst til Salt var altid den
samme; kort for hans Endeligt fornam han første
Gang til Tørst, og kort herefter paafulgte hans Død.

Bed

Ved Hjælp af en Brille kunde han endog i den ældste Alder læse den fineste Skrift. En Upasselighed som angreeb ham i hans senere Aar, gjorde ham en Tidlang tunghør; men snart overvandt han denne Svaghed, og hans Horelse kom i fuldkommen Stand. To Gange havde han forstødt sig ved et Fald; ellers havde han i sine hele Livstid aldrig været syg. Hans Tænder havde han mistet, hvorfor han og, naar han spiste Kød, var nødt til at skrabe det fint paa en Træbricke.

I hans høie Alder havde han endnu saa megen Styrke og Behædighed, at han kunde springe over Grøfter. Frisk efter mig, min Søn! sagde han engang til denne, i det han sprang foran, over en Grøft af betydelig Bredde; men Sønnen torde ikke vove at følge ham, men gif en Omvei.

Hans Sindsbeskaffenhed var ligesom hans Legems Tilstand, netop saaledes, som det burde være for at opnaae et langt Liv. Af Egrelse vidste han intet; men han vogtede sig og for alle muelige Stridigheder, og da han var elsket og agtet af alle, saa stod han ikke heller saa let Fare for at blive fornærmet. Ligesaa lidet vidste han af Græmmelse at sige. Ofte naar hans Kone tog sig det nær, at hendes Døeg døde, saa var han meget roelig. Vi faaer nok noget igien, min Moer! sagde han, giv dig kunns tilfreds: Gud har berøvet os vore Kæer, men han giver os vist andre i deres Sted. Giv du
kun

kun Aigt; saaledes have vi oftere erfaret det. Ved denne Overbeviisning var han altid roelig, og hans gode Lune uforstyrret.

Han kunde aldrig finde Ord til at udtrykke sine Følelser, naar han talte om Guds Godhed.

Skønt han i sit Liv havde prøvet mangt et haardt Stod, saa var det dog altid hans første og sidste Ord: Gud har vliift mig uendelig meget got; jeg kan aldrig nok prise Skionne og takke ham for hans Godhed. — Han bad ofte og gierne og stedse med et rørt Hjerre.

Ligesom hans Liv saa var og hans Død: blid og roelig. Da hans Søn kort før hans sidste Dieblikke maatte forlade ham, for at passe sine nødvendige Arbejder, sagde han: gaae Du kun min Søn og opfyld troelig dine Pligter; Gud var med mig, og han skal aldrig forlade dig.

Han døde i Aaret 1791 i en Alder af 103 Aar. Natte Aar tilforn døde hans Kone i hendes 84 Aar. Han efterlader 6 Børn, 29 Børnebørn, og 19 Børnebørns Børn. — Skulde ikke hans Exempel være lærerigt for mange?

(Af Schleswig Holsteinische Provincial Berichte.)

Munkene i Klosteret paa Bierget St. Bernhard, som modtage alle Rejsende med saa megen Giesfrihed, var i Maret 1787. i Fare for at lide et stort Tab. Tid efter anden kom 30 Røvere til Klosteret i smaa Partier; deres Utslag var at bemægtige sig Klosterets Riigdomme. Man modtog dem med megen Villighed; men snart mærkede de gode Munke Uraad, og formodede rigtig nok, hvad for Slags Giester de havde i deres Herberge. Den forsamlede Røverbande anfaldt en Dag Klosterets Superior, og paa en uforstammet Maade fordrede Klosterets Penge. Denne, uden at tabe Modet, gav dem koldsindig til Svar, at man efter den Modtagelse de havde nydt, ikke burde vente en saadan Medfart; imidlertid da de forlangte det, var han villig at overlevere dem Klosterets Kasse, dersom de vilde følge med ham til Stedet, hvor den var i Forvaring. Dette skeer. Munken som gik foran aabner en Dør; ved Lyden af hans Stemme sprang de ber indspærrede Bulbidere frem, anfaldt Røverne, dræbte nogle, saarede andre, og drev de øvrige paa Flugten, og reddede saaledes Klosteret.

Exempel paa Menneskekierlighed.

Skibet Jonge Thomas, drev i haardt Veir om Natten, paa Grund af det gode Haabs Forbiereg. Den følgende Dags Morgen udstødte Rejs-

gie

gieringen den strenge Befaling, at ingen måtte under Livs Straf, i en vis Fraastand, nærme sig Strandbredden; for at give dette Forbud mere Vægt, blev paa Stedet opreiste nogle Galger, og rundt omkring opstillede Skildvagter. Hensigten af dette Forbud var, at forebygge, at intet blev plyndret af de Vare, som af det forulykkede Skib kunde kastes paa Strandbredden. Skibet var imidlertid ved Stormens Hestighed drevet nær til Landet, og man hørte tydelig det elendige Skibsfolks Raab og Skrig om Redning; men de umaaelige høie Bolger, og den stærke Søe, gjorde det umueligt at komme dem til Hielp, da intet Baad torde vove sig ud, ligesaa lidet som de torde vove at forsøge at svømme til Landet. Nogle som prøvede paa denne Maade at redde deres Liv, saae man ved Bolgernes Hestighed at kastes imod Klipperne og uheldig komme af Dage; andre som ved al muelig Anstrengelse var kommen Strandbredden nær, bleve drevne ud i Søen af de fra Landet dem i møde kommende Bolger, og druknede. Een af Dyrvogterne ved Kompagniets Menagerie, var tidlig om Morgenen, inden Regjeringens Forbud blev bekendtgiort, redet ud, for at bringe sin Søn, Korporal ved Soldaterne, sin Krokost, og blev ved denne Leilighed Vidne til Skibsfolkets elendige Tilstand. Denne rørte ham, og bevæget af Medlidenhed fattede han den Beslutning, paa sin raske Høst at svømme til det strandede Skib; da han kom det nær, raabte han til de elendige Matroser, at

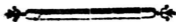
at een af dem skulde gribe Enden af et Reeb, han fastede til dem, og en anden holde sig fast ved Hestens Hale; paa den Maade bragte han dem i Land, da Hestens Hærdighed i at svømme, og hans Styrke gjorde, at han kunde, Bølgernes Magt uagtet, føre denne Byrde. Ulykkeligviis blev denne ædelmodige Mand selv et Offer for sin Menneſkefierlighed. Da han, efterat han alt havde reddet 24 Menneſter, aattende Gang svømmede tilbage fra Skibet, druknede han tilligemed sin Hest, og det ved denne Anledning: Da han syvende Gang var kommen tilbage fra Skibet, tøvede han noget for at hvile og give Hesten Tid til at puste; dette blev de paa Skibet endnu tilbageblevne vaer, og frygtede for, at hans Hensigt maaskee var, ei at komme mere til Skibet, hvorfor de fordobblede deres Skrig om Hielp. Dette rørte ham, og han ilede til deres Redning, skjønt Hesten var træt; den sank af Mæthed, da denne Gang af Utaalmodighed flere vilde reddes, og som man formoder, een af disse, ubetænksom har grebet om Tømmen paa Hesten, hvorved Hovedet kom under Vandet. Denne ædle Menneſkeven fortjener saa meget mere at agtes og berømmes, som, skjønt han selv ei havde Hærdighed at svømme, vilde sætte sit Liv i Bøve for andres Redning. Direktøurerne for det ostindiske Compagnie i Holland søgte at hævde hans Minde, da de lod et af deres nye Skibe kalde Voltemad, (dette var Mandens Navn) og paa Skibets Speil lod Historien male, hvorledes han,

før

for at redde de Skibbrudne, styrkede sig, tillige med sin Hest, i saa voldsom Fare. Tillige udstødte den en Befaling til Regieringen paa Cap, hvori de anbefalede dem Voltmads Børn paa bedste Maade, saa at de ved forefaldende Leilighed fremfor andre skulde tages i Betragtning og forfremmes.

I Afrika var man ei saa taknemmelig. Den unge Corporal Voltmad som var Vidne til, hvorledes hans Fader opofrede sit Liv til Compagniets og sine Medmenneskers Tjeneste, søgte forgieves om sin Faders Betiening, endskjønt denne langt fra ei var af saadan Bestaaffenhed, at den kunde ansees som en Befordring. Af Harmen over, at en saa billig Begiering blev ham nægtet, gik han til Batavia, hvor han døde inden Efterretningen om Kompagniets Unbefaling kom til hans Kundskab.

(Af Sparrmans Reise til Cap.)

Borger = B e n n e n .

No. 19.

Femte Aargang.

Fredagen den 11. Januar 1793.

Anmeldelse.

Indløbne Forhindringer nødsager Administrationen at udsætte General-Forsamlingen fra den 14 Jan. til den 21 Januar, hvilket herved til behagelig Efterretning for de Herrer Repræsentantere bekiendtgøres.

Catharine Bonsergent var alt i sin Barn-
dom mærkkelig, formedelst en Lesynderlig Tørst.
Indtil hendes tredie Aar havde hendes Forældre be-
troet hende til Fremmedes Opsigt; efter denne Tids
Forløb tog de hende hjem til sig. De mærkede
snart, at en usædvanlig Mængde Vand blev for-
brugt i deres Huus, og opdagede tilsidst, at deres
lille Datter fortærede hver Dag omtrent to Spande.
I Forsvningen ansaae de dette som en slem Bane,
og søgde derfor deels ved gode Ord, deels ved Trud-
sler

fler at vænne hende fra denne Ustkif. Man forbød hende at drikke mere end den Portion, hvilken man anfaae som fuldkommen tilstrækkelig; men alle Midler vare forgieves. Man saae med Forundring hvor snedig hun vidste at forskaffe sig den fornødne Forraad. Om Sommeren drak hun det første det beste hun kunde faae fat paa; om Vinteren tog hun sin Tilflugt til Is og Sne; i Besynderlighed var hun meget omhyggelig i at samle en Forraad til Natten. Da denne forunderlige Tilbøielighed tilsidst tildrog hende hendes Forældres Uvillie og en haard Medtart, løb hun fra dem og kom til Paris, hvor hun blev Tienestepige og fandt en bedre Modtagelse. Fordi hendes øvrige Forhold var upaaklageligt, saae man igiennem Fingre med hendes Odselighed i Drik; thi man maae ikke glemme, at Vandet koster Penge i Paris, og hver Dragt, eller to Spande, betales med sex Skilling.

Efter nogen Tids Fortøb, i hendes 22 Aar, giftede hun sig med en Skoeflikker ved Ravn Ferry. Først efter at Brylluppet var holdt, opdagede hun sin Svaghed for ham, og den arme Mand følte ofte denne Byrde. Der vare mange Dage, i hvilken hans Kortieneste var saa ringe, at den ikke slog til at forskaffe sin Egetfælle det fornødne Vand, hvorpaa hun skulle slukke sin Tørst. Imidlertid levede de i god Forstaaelse sammen, og avlede 11 Børn. Mærkeligt er det, at naar hun var frugtsommelig, havde hun samme Tørst som ellers; ja den syntes endog

endog under disse Omstændigheder at forøges ; man kan seet hende drikke fire Kander i et Sæt. I den strenge Vinter 1788, da hun lavede til Børnel med det 10 Barn, drak hun daglig fire Spande. Denne stærke Appetit faldt Manden noget kostbar, saa at han for at spare sine Penge, maatte tage sin Tilflugt til Sneen, hvilken han skrabebede fra Lagene. Vand er ellers hendes eneste Drik ; hun nyder aldrig Kaffe, Brændeviin eller Viin. Et eneste Glas af denne sidste Drik er i Stand til at forvolde hende Usmagt. Hun spytter ikke, er ikke vattersottig, spiser ikke gierne salt Kost, og drikker ligesaa meget om Vinteren som om Sommeren. Naar hun er upasselig, formindskes denne besynderlige Tørst. Hun er af middelmaadig Statur, af en fin Huud, af en rød Ansigtssfarve ; i øvrigt mere feed end maver, dog ere hendes Arme mindre fyldige end de andre Dele af hendes Legeme. Hendes Underlæbe er noget tyk, springer ofte og forarsager da altid nogen Smerte. Af hendes 11 Børn ere kun to i Live, hvoraf det ældste er befængt med en Art af Udslet. Man kan ikke udfinde nogen anden Aarsag til denne hendes besynderlige Tilbøielighed end denne, at hun, medens hun i sine første Aar opholdt sig hos sin Bedstemoder, som elskede Viin, ofte nød af denne Drik.

(Af Lichtenbergs Taschen-Calender für 1793.)

Hyænen, et afrikansk Rovdyr.

Hyænen er et Rovdyr som er hyppig i Afrika, især ved Egnen omkring det gode Haabs Forbjerg. Dette Dyr er overmaade graadigt; men og heri seer man et stort Beviis paa Naturens viise Indretning. Egnen ved Cap vilde snart blive opfyldt med Madsler og Beenrade, formedelst den Mængde af saavel store som smaa vilde Dyr, som her søge deres Føde og døde, dersom ikke Hyænen var ligesom Naturens Politiebetient, som rensede Marken for sligt; thi hverken Løver eller Tigre eller noget andet af de vilde Dyr æde Been, og synes at afstøje Madsel. I de mørke Nætter snige de sig nær til Staden, for at opsøge og bortbære de ved Slagterbodene henkastede Huder, Been og andet Affald: da dette er en væsentlig Tjeneste for Indvaanerne, saa lader man dem her have Frihed og Sikkerhed, og man hører aldrig at de der giøre nogen Skade. Imidlertid fortæller man om een af disse Hyæner følgende pudseerlige Historie. Et lystigt Selskab var en Aften samlet i et Vertshuus, ikke langt fra Staden; en af Svirebrødrene, en Trompeter, som havde faaet en vældig Ruus, blev af hans Staldbrødre baaret ud af Huset og lagt for Dørren, for at affisles i den friske Luft, og sove Ruusen lud. Det varede ikke længe, før en Hyæne indfandt sig, som tog den gode Mand, og fastede ham paa sin Ryg, og løb afsted med ham, som med en god Prise, og søgte til Taffelbierget. Imidlertid op-

vaag-

vaagnede den beskienkede Musikant, og havde saa megen Bevidsthed, at han kunde skionne, i hvor stor en Fare han var bestødt; han greb i en Hast til sin Trompet, som til hans gode Lykke hangte ved hans Side, og blæste af al Magt. Ved denne uvante og stærke Lyd, blev Kobdyret saa allarmet, at det slap sit Bytte, som ikke var seent at søge sin Redning i Flugten. Enhver anden, end en Trompeter, havde i dette Tilfælde maattet bøde med sit Liv.

(Af Sparmans Reise til Cap.)

En ædel Handling.

Den 10 December 1792, Dagen for den store Flod, som i flere af Holsteens Egne forarsagede en betydelig Skade, var paa Den Sylt, ved Landsbyen Kampen, berammet en Auction. Man bekom her den Efterretning, at et stort Skib havde giort adskillige Nødskud, og stod Fare for at drives paa den meget farlige Strandbred. Strax fattede Landfogden og de tilstødeværende brave Sylter den eenstemmige Beslutning, at udsætte den forehavende Auction, og at ile deres nødlidende Medbrødre til Hielp. Ved første Diekast syntes aldeles intet Haab at være, at kunde redde Skib eller Mandskab; Stormen kastede det store Skib om paa Volgerne, som om det havde været en Nøddekal, og inden

Sylt

Sylterne vare komne Strandbredden nær, blev Skibet med et gyseligt Brag kasket paa Forstranden. Man saae paa Kordækket over 20 Mennesker, som ængstlig skrege om Hielp. Næsten syntes det umueligt at kunne foretage noget til deres Redning, da Brændingen var saa overmaade stærk. Man raabte altsaa til dem, at de skulde søge at bringe Keeb til Strandbredden, og oppebie Ebben, da man da vilde forsøge alt, for at komme dem til Hielp. Men Skibsfolket som vare Svenske, forstode intet af hvad man raabte til dem: ligesaa umueligt var det for de paa Landet værende at forstaae Matrosernes Skrig, da Vinden tudede saa voldsom. Imidlertid kastede de det store Skibsbaad over Bord, og Capitainen tilligemed 7 Mand sprang i Baaden; men i samme Dieblik skuldes de af Bolgerne, og et almindeligt Raab gav dem alt forlorne. Kort herefter kastede en uhyre Bolge dem tilligemed den kantrede Baad paa Strandbredden; og neppe saae Sylterne Mueligheden at kunne redde deres Brødre, før de vovede deres eget Liv, og bragte med Møie de Forulykkede fra Havet til Landjorden. Endnu var 11 Mennesker ombord, som skrege om Hielp og kastede Tønder befæstede ved Strikker ud i Egen, dog uden at naae deres Hensigt. Man ventede forgieves paa Ebbe; den kom ikke, og nu var kun et Middell til Redning tilovers, dette, at vove sig ud i en Baad til Skibet. Natte kiefte Syltere prøvede dette, uagtet den vienshylligste Livsfare truede dem. Neppe var Baaden kommen i Egen, før

en

en Bølge kantroede den, og med Besværslighed reddede Mandskabet sit Liv. Nu beroede Haabet ene paa den Omstændighed, at man kunde faae et Reeb fra Skibet; og de Ulykkelige forsøgte det med den første Strikke de endnu havde tilbage. I lang Tid drev den ved Rebet befæstede Lønde, men Bølgerne tilstødde den ikke at nærme sig Landet. To modige Sylter styrtede sig i Havet for at gribe dem, og vare saa heldige at see deres Forehavende lykkes. Nu befæstede man den ved Landet, og de paa Skibet tilbageblevne reddedes ved dette Mittel, da een efter den anden, ved Hielp af denne Strikke blev ført fra Skibet.

(Af Schleswig holl. Anzeigen 53 Stück 1792.)

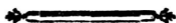
I Kongeriget Böhmen talte man i Aaret 1791: 335904 Spinnere og 210 Tusinde 322 Fabrik-Arbeidere. Værdien af deres Fabrikata beløb sig til 26 Millioner 603'464 Gylden, hvoraf i de østerrigiske Stater er affat for 16 Millioner 700,734 og udenrigs for 9 Millioner 874,730 Gylden.

Anekdote.

Keiser Karl den 4de kom uventet ved Middags-tider tilligemed sit Følge til een af sine Amtmænd,
 og

og befoel, at man, saa hastig som mueligt, skulde anrette et Maaltid. Saasnart Amtmanden havde erfaret Keiserens Befaling, lod han alle Svin i Landsbyen drive i en Hob, og lod deres Dren og Haler affkiære, bringe i Risckenet, tillave paa forskiellig Maade og bære paa Laffelet. Keiseren og hans Hoffolk vare gandske vel tilfreds med Anretningen; imidlertid undredes de over, at alle Retter kun bestod af Svineoren og Haler. Keiseren spurgte Amtmanden om Aarsagen; denne gav til Svar: jeg har i en Hast ikke kundet finde en bedre Maade end denne. Skulde jeg have ladet Dvæg slagte, da havde det medtaget saa lang en Tid, at Deres Majestæt længe havde maattet vente paa Maaltidet; dette var da og blevet kostbarere. Nu har Deres Undersaatter beholdt deres Dvæg; kun at disse have mistet deres Dren og Haler, som ikke er Umagen værd at beregne. Dette Svar, og Amtmandens Hastighed i at skaffe dem det forlangte Maaltid, behagede Keiseren meget.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 20.

Femte Aargang.

Fredagen den 18. Januar 1793.

Anmeldelse.

Formedelt indtrufne uundgaaelige Forhindringer, har Administrationen seet sig nødt til at opsætte Repræsentationens Generalforsamling indtil Fredagen d. 25de Januar, inden hvilken Tid den haaber at kunne besørge det fornødne til Cirkulation.

Følgende Formaninger ere forfattede af en engelsk Dame af Stand, som levede i det forrige Aarhundrede. De ere som en Indledning til en af hende selv forfattet udførlig Beretning om hendes egne og hendes Mand's Hændelser, hvilken hun havde opsat til sin eneste Søns Nytte. De vise en dyrket Forstand, foreenet med et ømt ædelt Hierte og en fielden Rettskaffenhed.

Jeg har troet det passende at give dig, min kiereste og eneste Søn, følgende Underretning om
din

din Families mærkeligste Hændelser og har tillige optegnet, hvad som angaaer din Fader og mig. Naar du finder, at jeg er udførlig i at beskrive nogle af disse; naar du hist og her seer Bemærkninger, hvortil disse have givet Anledning; ja naar du endog finder, at enkelte af vore Handlinger omtales af mig med Berømmelse; da maae slikt ikke forekomme dig besynderligt. Alt gavne dig, er Diemedet af disse Beretninger. Du vil ved vort Exempel opmuntres til at efterligne hvad som passer sig paa din Forfatning i Verden; og kunde uddrage mangen nyttig Lære, for at undgaae saadanne Banheld, som de, hvilke efter Forsynets vilse Beslutning have mødt os paa vor Bane.

Vær stedse uskyldig som Duen; men og tillige klog som Slangen: bliv disse Grundsætninger troe endog i Lykkens største Afvejlinger. Flye Lediggang og affkye alle Lidenstaber. Vær retsaffen saavel i Ord som i Handlinger. Uden Nødvendighed bør du ikke aabenbare din Meening; men naar dette skeer, da skee dette paa en aaben og ikke tvetydig Maade. Vær kiertlig i Tanker, Ord og Gierninger; stedse redebøn at tilgive enhver Forurettelse som er vederfaaret dig. — Søg større Fornøielse i at gjøre vel, end i at modtage andres Velgierninger. Vuis dig høflig og forbindlig mod alle Mennesker (Gud og Naturen byder saa) men kun een være din Ven og eie din hele Fortroelighed. Dit Venstabs være helligt og dets Baand uopløseligt; søg
at

at grunde det paa Dyden; thi intet bidrager saa meget til vor sande Lyksalighed, intet er varigt uden denne.

Bestræb dig, min fiere Søn, stedse at være tilfreds med den Tilstand i Livet, i hvilken det har behaget Gud at sætte dig; og ansee det som en stor Forbrydelse, ikke at anvende Tiden til at forsøge din moralske Fuldkommenhed, dyrke din Forstand, og forbedre dine Vilkaar. Ligesom disse Beskæftigelser ere de behageligste, der kunne sysselsætte Mennesket, saa ere de og de, der tilveiebringe en glad og lykkelig Alderdom. Klogelig handler den, som tidlig er betænkt paa at samle sig en Forraad af gode Egenheder, der kunne bøde paa de Ubehageligheder, hvilke Kræfternes Aftagelse medfører. Du vil aldrig, dersom du ellers vil lægge Mærke til din Erfaring, have seet en i Laster og Orkesløshed tilbragt Ungdom endes med en sund og lykkelig Alderdom.

Søg altid Nærskafnes Selskab, hvis Omgang vil worde dig til største Fordeel; og anvend daglig nogle Timer for at undersøge dig selv og din Tilstand. Dersom du stedse vil søge Udspredelse og Glæder, da vil dette skade dit Hierte ligesaa meget som det vil nedbryde din Velsærd. Glem aldrig hvad Ordsproget siger: man kiender Manden af det Selskab han søger. Hav stedse ædle Handlinger for Dine, og beslit dig paa at efterligne dem; tænk, at
saa

saadan som dine Attraaer og Handlinger vare her paa Jorden, saadan bliver og din Lod i en tilkommende Tilstand. Hold rigtig Huis med din Formue, og forgiæt ikke, at du eengang skal aflægge Regnskab for Dommeren, hvorledes du anvendte denne.

Tænk ofte paa din Fader: du var ikke saa lykkelig at du kiendte ham; thi da Gud bortkaldte ham fra denne Verden, var du neppe 10 Maaneder gammel: jeg vil forsøge at skildre ham efter Sandhed.

Han var af en høj mandig Bygning, stærk og af den bedste Proportion; hans Temperament var sangvinisk: hans Farve blomstrende: hans Haar mørkebrunt, noget krollet, men ikke langt: hans Øine blaa og giennemtrængende: hans Næse stor; hans Mune aaben og mild. Enhver af hans Bevægelser var tæffelig: hans Stemme klar og mandig. Hans sædvanligste Leæms-Bevægelse var, at gaae til Guds, og da pleiede han gierne at tage en Bog i Haanden, som oftesti Poesie, hvormed han morede sig i sine Fritimer. Sielden reed han, men hans største Fornøielse var den, at giøre en Tour paa nogle Mile til Bogens i Selskab med mig. Han søgde at giøre sig alle forpligtet; var utrættelig i at tiene sit Fædreland, sin Konge og sin Venner. Hans Samtaler vare stedse behagelige, blandede med visse Mænds Tankesprog, men sac
for

forstgig, at han aldrig glemte sig selv, saa at man af hans Tale ikke let skulde kunne slutte sig til det, som ikke enhver burde vide. I den Kunst at skiule sine Sindsbevægelser var ingen større Mester end han. Jeg takker Gud af mit gandske Hierte, for den Omhed, han viste imod mig, da han fulgte sin Kummer, og altid viste sig glad og ubekymret; derimod skiulte han aldrig for mig, hvad som forarsagede ham Fornoielse: hans Glæde, sagde han, blev foreget ved at dele den med mig.

Aldrig horte jeg ham i Ordstrid med nogen; han pleiede at sige: at megen Skade og intet Gavn sædvanlig var Folgen af al Trætte. Aldrig lod han sig overtale til at tage noget Partie: jeg vil passe mit Embede, og opfylde de Pligter, det fordrer af mig, var hans Svar, naar man søgte at formaae ham til at slaae sig til en eller anden stor Mand's Partie. Hans Hierte var vunt, hvilket enhver af hans Handlinger beviduede: han bekiendte Religionen med Ord og med Daad: han bekiendte sig som Protestant til den engelske Kirke, og vedblev i denne Religion til hans Død. Hans Tale var altid saa vaersom, at jeg aldrig har hørt ham fremføre et Ord, som kunde udtydes enten som Ringegtelse mod Gud eller Dyden. Han stod i stor Agtelse hos begge sine Konger (Carl 1. og 2.), saavel for hans Redelighed, som for hans Omgang, i hvilken de begge fandt stor Behag. Han var fri for alle Lidenstaber; og denne Egenstabs gjorde ham elsket af

af alle som kiendte ham. Aldrig saae man hans Sind i Bevægelse, uden naar det gialdt hans Konge, hvis Vel han efter mueligste Evne søgde at fremme. Han var den ommeste Fader, den kierligste Huusbonde jeg nogensinde saae. Giestfrihed roeste han stedse, og paastod, at den var væsentlig fornøden for Engellands Constitution.

Han elskede Orden og handthævede den med en Mildhed, som gjorde ham elsket af alle. Skiont det var hans Villie, at jeg aldeles skulde bestyre hans Huus og Lyende, saa søgde jeg dog at styre alt, ligesaa mig selv, saaledes som jeg kunde formode, at det var overeensstemmende med hans Onsker: jeg takker Gud at jeg var saa heldig i alt at vinde hans Bifald.

Nu min Son! vil du maaskee vente, at jeg skulde fortælle dig noget om vor Foreening og den Lykke, hvormed jeg var velsignet ved at eie ham.

Mindet af hine lykkelige Dage blænder mit Nie med Taarer og mit Hierte bløder ved mere levende at føle sit Savn. Gud være lovet! vi havde begge kun eet Sind; vore Attraer vare stedse de samme. Vi havde saa noie udstuderet hinanden, at den ene forstod den andens Diekast. Alt hvad som kan agtes for sand jordisk Lyksalighed, havde Gud skienket mig i ham. — Men ved at roese ham, den fieldne Mand; ved at forsikkre, at vi begge vare eenige i
alt,

alt, synes jeg tillige at roese mig selv. Dog jeg troer at burde frikiendes for saadan Forsængelighed. Mine Bestræbelser gif derhen at efterligne hans Klogskab, Kydskhed, Edelmødighed, Gæmildhed og fuldkomne Hengivenhed i Guds Villie; og mit Ønske er, at du, min Søn! vil gjøre ligesaa.

Anekdoter.

Ludvig 14. var i Aaret 1672 næsten for Amsterdams Porte, hvor en almindelig Frygt herskede for Kongens seierrige Vaaben. Magistraten forsamlede sig og raadsløg, hvad man under disse Omstændigheder havde at gjøre? Alle stemmede: at man burde levere Kongen Røglen til Staden. Imidlertid blev man en gammel Borgemeester vaer, som var falden i Søvn, og intet havde hørt om Raadets Forhandlinger. Man vækker ham, og han spurgte: hvad man havde raadslaaet om? „Vi vil overlevere Kongen af Frankerige Røglen til Staden.“ — Har Kongen forlangt den? spurgte den søvnige Borgemeester. Endnu ikke. — Nu, saa tænker jeg, at vi, mine Herrer! gjør bedst i at bie, indtil han selv forlanger dem. — Dette ene Ord reddede Amsterdam og maaskee hele Holland.

Det er bekiendt at Engelfkmanden har for Skik, at naar Ting af nogen Bigtighed skulle forhandles, man da anretter et Gilde, for at fatte Beslutning om Sagen. I en Kirke var Rebet ved Klokken gaaet i Stykker. Klokkeren lod forespørge hos een af Forstanderne, om den gamle Strikke skulde bødes, eller man skulde anskaffe en nye? Forstanderen foredrog Sagen for de andre Kirkeværger, som i denne Anledning forsamledes, fortærede et Maaltid som kostede Kirken 12 Pund Sterling, og efter Bordet bleve eenige i at fatte den Beslutning: at da Kirkens Midler vare for ringe, for at bekoste en nye Strikke; var det nødvendigt, at den gamle maatte bødes.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 21.

Femte Aargang.

Fredagen den 25. Januar 1793.

Et Par Ord om Opdragelse.

Det er bleven paa nogen Tid sædvanligt, at Born af begge Kion nyde for største Delen Underviisning i Videnskaber og Arbeider uden for Forældrenes Huse. Til et bestemt Klokkeslet forlade Bornene deres Hiem; Forældrene, glade ved at befries fra den ved deres Nærværelse følgende Urolighed og nødvendige Tilsyn, kaste gierne Omhuen fra sig selv paa andre, og det er en Sandhed, at med mindre Beføstning erhverves Underviisningen uden end i Huset, da saa mange hist samles. Mere og mere tager denne Brug overhaand; og Aarsagen dertil er unægtelig for en stor Deel, at man fordrer i vore Dage mere end i de forløbne, til at ansees vel opdragen, eller underviist. Naar man henseer til de mange Instituter for nærværende Tid, og erindrer de værdige Mænd, som forestaae og have anlagt samme, saa bør vel intet Tvivl være om, at deslige Underviisnings- eller Opdragelses-Anstalter ere nyttige. Den Søgning disse Steder have, den

For

Fornsielse Forældrene vise ved dertil at faae sine Børn indskrevne o. s. v. maae giøre enhver Mand frygtsom for, at yttre nogen Betænkelse i denne Anledning; og dog kan og vil Forfatteren ikke tilbageholde en Betragtning, som udi denne Sag ere flere Gange kommet ham i Sinde.

Han troer nemlig, at Underviisning uden for Huset er gavnlig for Børn af Mandkønnet, men han troer det modsatte i Henseende til Døttrene.

Det er dristigt at torde fremsætte en Mening, som gaaer saa meget imod den almindelige antagne Brug, og det er altid voveligt, at lade den enkelte Stemme høre, hvor en stor Mængdes modsigende Tale har Sted. Men ligesaa lidet, som Borgervennen tør tiltroe sig Held nok til at vinde, saa lidet frygter den for at fremsætte sine Tvivl, hvor den føler, at hverken privat Interesse eller lige Narfager byder den at tale, men at det er en Folge af Lyst til almindelige gode Principer, der hindrer den fra at tie.

For at komme med Visshed og Korthed frem udi Sagens Undersøgelse, bliver det en Nødvendighed at fastsætte den Grundregel, hvorfra man bør gaae ud.

Denne indbefatter uden Tvivl følgende Sætninger. Barnet og det unge Menneske bør saaledes

des opdrages, som dets rimelige Stilling siden i Verden vil udfordre det. Denne Sandhed trænger dog vel ikke til Beviis? At undervise og opdrage Bondens og Haandværkerens Barn paa lige Maade, som dens, der ikke ved Legems- Arbeide skal vinde sit Ophold, det var kun at gjøre hine med Tiden ulykkelige. Det Bellebnet, den Opvartning, som ved den tilvoksende Alder maatte savnes af Arbeideren, ville vel ikke andet end give Mishag for den Stand, hvor han siden blev sat. Det Fruentimmer, som ved sine Hænders Arbeide i Kjøkkenet, i Bryggeriet eller paa lige Maader, skal fortjene sit Brød, som skal ved huuslig Gliid og Stræbsomhed, samt streng Huusholdning engang vorde en nyttig Huusmoder, vilde sandeligen være lidet tient med, udi Ungdommen at være skaanet fra de sværere Arbeider. Det bliver derfor end videre en Klogskabs Regel, ved enhver Opdragelse, hellere at stemme den lavere end høiere, eller med andre Ord: vænne Børnene mere til at savne end nyde Overflødighed og Bellebnet. Til det sidste og til Magelighed vænner Mennesket sig let. Dets hele System indbyder til at drage til sig af disse Behageligheder, men gjør det tillige tungt at undvære dem. Uden al Tvivl maae denne Sætning være aldeles falsk, og Forfatteren, i dette Dieblik han nedsetter den paa Papiret, har Pennen færdig til igien at udlette den; thi enten maae han tage Feil, eller mange — mange Forældre handle urigtigen. Folk endog, som ikke engang ere be-

tryg'

tryggede, at deres Formue kan forsikre dem selv mod, at komme til at savne endeel af Livets Behageligheder, give dristigen deres Børn Smag derpaa, og saa megen Nydelse deraf, at det næsten bliver en Nødvendighed. Beviserne ere hyppige nok ved Skuespillene, ved andre Forlystelser, ved Maaltider. o. s. v.

Den Pog, som inden han har lært det nødvendige, som inden han har faaet Kundskab eller Kræfter til at erhverve, allerede viser sig paa sin egen Ridehest, maae finde det haardt siden at gaae til Fods, naar han i den ældre Alder selv skal fortiene. Den Pige, som tidligen troede Forlystelser, megen Pyndt o. s. v. nødvendige til Livets Behagelighed, vil siden dobbelt føle Savnet, naar hun enten maae opholde sig mellem Fremmede, eller hiemme mangle Evne, til at vedligeholde disse Fordeele. —

Mange Forældre burde betænke, ofte betænke denne Sandhed, og selv mere sparsom tage Deel udi mange Udspredelser, thi, om de endog selv for deres Levetid see dem istand til at udholde det, saa kunne de dog ingen Regning gjøre for deres Børn.

Hovedsummen af dette bliver, at opdrage, at anføre Ungdommen til en Levemaade, som kommer til at passe med deres Stand og rimelige Forfatning.

Hvil

Hvilken er nu Fruentimrets Bestemmelse i det borgerlige Liv uden det huuslige Livs Bestyrelse, men dertil hører unægtelig Lyst og Kierlighed til sit Hiem, Stadighed og Vaner til at kunde finde Fornoielse ved huuslige Gysler, og at underholde sig selv under dem.

Bed at modtage Underviisningen daglig uden for Huset, vænnes det unge Fruentimmer til det modsatte. Det store Antal af hendes Lige fører mange Moerskaber med sig, man bringer Nyheder sammen, man vænnes til altid at skulle høre noget, og bringe noget om Familie Forbindelser o. s. v. og især, naar mange af de kiere Forældre finde Glæde i at øse deres Kundskab om Familie-Connexioner af disse smaae Bække, saa kan man være sikke om, at de bestrebe sig for at samle tilstrækkeligt Forraad.

Opdragne udi den Vane indtil en Alder af 14 til 16 Aar, aldrig at være hjemme, saa falder det dobbelt tungt paa en Tid, da andre Aarsager fremfalde hos det unge Fruentimmer Lysten til at vise sig i Verden, da at blive hjemme. Tiden falder dem lang, Dagene blive dem kiedsommelige, fordi de ei have det sædvanlige Selskab omkring dem. De kierlige Forældre, som have nogenlunde Leilighed til at trøste dem, forsomme ikke at hielpe paa Tiden ved at indføre dem ofte udi Selskaber, men kunde de ei giøre det, have de end Styrke nok til at forebygge det, saa ville dog de unge Fruentimmer længe

ges efter saadant talrigt Selskab, som engang morede dem. Lysten til Hjemmet er engang tabt, den kommer vanskelig tilbage; og den Uroelighed, hvori Ungdommen er sat, vil udi mange Aar følge den.

Det skal være en synderlig fornuftig og underholdende Mand, som kan erstatte denne Mangel, men i Almindelighed vil man uden for Huset søge den Morge, som man troer ikke at kunne finde hjemme.

Naar Forretningerne byde Manden at forlade sit Hjem, som han anbetroer Hustruens Omfarg, vil Kiedsommeligheden jage hende ud, og Bestyrelsen af den hele Belfærd overlades Tjenestefolk.

Denne Materie, som her er løseligen berørt, bliver allene fremsat til en Anledning at tage denne Sag udi noiere Overveielse. Bidtlostige Afhandlinger tillader Bladets Bestemmelse ikke. Det troer sig aleene pligtig at sette Materier frem til Underføgelse, naar det troer dem vigtige for Borgerens Lykke. De mere Sagkyndige ville da værdige dem Opmærksomhed, og enten bestyrke eller giendrive disse saaledes hensatte Estrætanke; og altid vil saadanne Erindringer give hver Mand Anledning til Estertanke.

Oversat.

Hr. R — en Olding paa 86 Aar, Haandlæge udi Paris, der meget agtet, kom udi Aaret 1712 uden Hielp eller Understøttelse gaaende til Paris, da han var 10 Aar gammel. Faderen havde forødet sin Belfærd, og derved sat sig ud af Stand til at virke noget godt for Sønnen. Forsynet derimod vaagede for det hielpeløse Barn. Han kom udi Lære hos en duelig Haandlæge. Ved Talenter og Duelighed udmærkede han sig, og blev giwt med hans Lærers Datter. Hans første Bestræbelse gif ud paa, at skaffe sin Fader anständigt Udkomme, og siden efter tog han sin Moder i sit Huus, som i en Alder af hundrede Aar døde d. 6 Februar 1778.

Udi sit Egtestab havde han 11 Børn, hvoraf 8 overlevede ham. Paa deres Opdragelse og Udstyrelse havde han anvendt store Summer, paa det sidste over 30000 Livres. Derved var hans Formue aftaget, da han intet eiede uden det, som han havde tilovers af Fortienester ved hans besværlige Arbeide. Fent af Børnene, som han havde sat udi god Stand, nemlig tvende giwte Døtre og trende Sønner, opnaede en temmelig Velstand. Den ene havde, som Notarius, erhvervet sig en anseelig Formue, folgte siden sit Embede, og levede som Banqueur med megen Pragt. Imidlertid giwtede Hr. R — sig i A. 1750 anden Gang, og da denne Kone udi Aaret 1763 døde uden Børn, indtraadte han tredie Gang udi Egtestab. Med denne Hustru havde han i Aaret 1785 trende Børn, en Datter paa 17 Aar, en anden paa 12 Aar, og en Søn 9 Aar gammel.

Hans

Hans høie Alder hindrede ham fra at erhverve Udkomme ved at udøve sin Konst. Medgiftten, som hans sidste Egtteskab havde bragt ham, var næsten fortært, og de Midler, som tilførn vare forhvervede, tillsatte paa hans Børn. Under disse Omstændigheder saae han sig udsat i sit 80 Aar for Mangel. Han søgte Hielp hos de Børn, som maatte tilskrive ham Grunden til deres Velstand. To af hans Sønner, den forhen værende Notarius og en anden, som var Skibscapitain, forenede sig om at give ham en aarlig Pension af 600 Livres, som blev betalt med 50 Livres om Maaneden. Denne Understøttelse var ikke tilstrækkelig til at holde hans Huusholdning, da Indkomsten af hans Levebrod stedse tog af. Faderen bad bestandig om en Formerelse af sin Pension. Den Søn, som var Capitain, var fraværende, han vendte sig derfor til den anden Søn, som allerede den Gang havde solgt sit Embede, og levede med megen Pragt. Han udslyrede en Datter med 90,000 Livres, og unægtelig havde han bestemt ligesaa meget til den anden, og hans Levemaade viiste, at han ei havde udsat sig for at savne disse Midler. Sønnen vilde intet agte paa Faderens Nød. Faderen maatte derfor anklage ham ved Retten, og blotte hans Nederdrægtighed.

Ved en Dom, affaagt den 5 Juli 1785, blev Sønnen tilpligtet at betale Faderen fra 1 Mai 1785 en aarlig Pension af 1800 Livres udi fire Kvartaler. Sønnen blev tilpligtet at betale Omkostningerne, dog mod Regres til sine Eodskende.

Borger-Bennen.

No. 22.

Femte Aargang.

Kredagen den 1. Februar 1793.

Anmeldelse.

Administrationen kan i Dag have den Fornøielse at
anmelde, foruden de Herrer nye Repræsentantere som
i No. 17. ere bekiendtgjorte, tillige følgende Herrer,
som have behaget at modtage det paa dem i General-
forsamlingen den 17de Decbr. f. a. faldne Valg.

For 2den Klassifikation.

Hr. Kammer-Sekretair Rosenstand Goiske.

• Kongl. Fuldmægtig Thaarup.

3die Klassifikation.

Hr. General-Adjutant Edwensørn.

• Prem. Lieutnant Wille.

5te Klassifikation.

Hr. Pastor L. Paludan.

• Slotspræst D. Kosøed.

7de Klassifikation.

Hr. Grosserer M. G. Holm.

Commerce-Raad Nabe Holm.

Til de respektive Herrer Repræsentanteres behagelige Efterretning bekendtgøres, at Generalforsamling holdes næstkommende Mandag den 4de Febr. paa sædvanligt Sted om Aftenen Kl. 6.

Bidrag til Menneskelighedens Historie.

Vigtige Fortrin! som Forstanden giver Mennesket frem for det umælende Dyr! saa tænke Jægeren, Beddeløberen, Biornetrækkeren, og anvende den Forstand, de prunke af, til et Helvede for de ei talende Skabninger, deres Lyst, deres Kræfter, deres Ypperligheder, selv deres Liv og Sølelse ere Offere, som den sorgløse Forstand bringer sin Stolthed, sin Egennytte. Er dette Forstandens Herlighed? bestaaer Menneskets ædle Fortrin i det, at det ustraffet kan misbruges? dette vigtige Spørgsmaal fortjener at undersøges, og det er undersøgt. Men atter Misbrug; For at trænge ind i Tingen dybere end sædvanligt, have Hobbes, Rousseau og andre, neppe forundt denne fornuftige Skabning lige Rang med Fæe, og Swift, der i sin mørke Lune har nogle Skridt foran for enhver

enhver anden Straffe-Skribent, afmaler Dyrene som de, der udi Værdighed og Fordragelighed overgaae langt de fornuftige.

Alle tage de Styrken for deres Grunde af Amerikas vilde Skovbyggere, og fra dem flyve Tanterne tilbage paa de mere dyrkede og slebne Fornuftiges Forhold, og i Sammenligningen groer de uantastelige Domme, der bevise, at Retten iblant Mennesker er Magtens Skygge; at Had eller Egenytte er det store Bevæghul, der holder Verden i Virksomhed; At Dyd, Hielpsomhed, Medlidenhed, ja Elskov selv, ere blotte Masker, som en opfinderisk og snedig Forstand formummer sine Laster med. Dømmer! raabe disse Wiise os til, dømmer og randsager først det oplyste Europas Sønner. Seer hvad de ere, og hvad de fiule under deres antagelige Udside. Læser Cannibalernes Kaserie, deres Lyst til at udrydde endog til at mætte sig og deres Had paa Legemer af deres egen Art og Stamme! Giøre vel Dyrene dette? Og lærer af de mildartige Umælende de usminkede Dyr, hvis blotte Ravn forædler Mennesker.

Jeg vil ikke opholde mine Læsere med at vise Urigtigheden i enhver af disse Grundsætninger. Itkun een haaber en Leilighed givet sig til at oplyse; den angaaer nogle saa kaldede Wilde i Egnen af Syd-Carolina; Et Folk, som utvivelbart er af den Stamme, at hine Philosopher dristig have taget dem

dem til Mynster for den menneskelige Stammes Udvævelser. Jeg vil give Udskrift af Historical account of the Rise and progress of the Colonies in South Carolina and Georgia Lond. 1780. 8 Vol. hvad her en Wild, som drages ind i Raadsforsamlingen lige fra sine Skov-Bøgder, har tallet (Udtrykket kan let have tabt sig under 3de Omarbejdere) hvad han har tænkt, det vil jeg skrive, og de skal domme, om de Wildes Begreber vanære Menneskeligheden, eller bevise dens Stiendfel.

I Aaret 1752 udbrød en Krig imellem nogle indianiske Slætter, hvis ødeleggende Følger lettelig kunde have henrevet Provindsen Syd-Carolina med i Fordervelsen. Creckerne vare forbittrede paa deres Naboer, fordi de havde tilladt nogle andre Indianer Giennemgangen hos dem, for at bekrige hine. Drevne af Hævne lyst havde de allerede ombragt nogle Chiroqver, endog under Porten af Charlestown. Endog en engelsk Ridsmand, som agtede sig paa Handelens Vegne en Reise til de Chikewas, blev dræbt af en Hoben Krigsmænd, hørende til samme Folkeslag.

Sir Glen, Befalingsmanden i Syd-Carolina, ville see sig hæbnet og betrygget for slige Fornærmelser. Han sendte derfor en Mellemhandlere til Creckerne, og forlangte en Samtale med Hovederne for dette Folk, som han indbød at møde sig i Charlestown. De Wilde svarede, at de ville gierne

ne komme; Men da Weiene paa nogen Tid havde været usikre, ønskede de, at Befalingsmanden ville med sine Krigsfolk sikre deres Leyde. Glen gav dem Beskyttelse af 50 Ryttere, der modtog dem paa Grændserne af deres eget Land, og ledsagede til Byen Hovedmanden for Creckerne Malatchee, tillige med 100 bevæbnede af hans Folk, der udgjorde hans Følge. Om Søndagen kom de til Byen, og Dagen efter blev Raadet sammenskaldet. En stor Mængde af alle Stænder indfandt sig for at blive overværende ved denne Samtale, og være Vidner om de Billedes Forhold. Saasnart de kom ind paa Salen, reiste Sir Glen sig op fra sit Sæde, og gav sin Haand til Malatchee, saavel som til de Fornemste i hans Følge, for at betyde dem, hvor vel tilfreds han var med at see dem hos sig. Han tiltalede dem saaledes: „Jeg kalder Eder med det fiere Navn Venner og Brødre, fordi de høitideligste Forbund have foreenet os med hverandre. I den store Konge Georgs Navn har jeg bødet Eder hid for at handle om de vigtigste Anliggender for Eders Folk. Jeg ville have modtaget Eder i Gaar ved Eders Ankomst, men det var en Dag, bestemt til Hvile fra dette Slags Forretninger, paa hvilken alle vores Sysler henvendes paa det Liv herefter. Jeg krænkes meget ved at høre, at I paa nye have grebet Hafften, som jeg trøstede mig, var af Eder for altid nedlagt. Det Ven skabs-Baand imellem Eder, Britterne og de øvrige Slægter, ønskede jeg paa den varigste Maade at sam-

sammenknytte. I ere alle vores Venner, og saaledes ønsker jeg, at alle med os forbundne Indianer vare ligeledes indbyrdes.

J beklage Eder over Chiroquerne, fordi de have taalet, at de nordligere Indianere have taget Veien igiennem deres Land, for at bekrige Eder. Chiroquerne paastaae, at de ikke kunde afværge denne Giennemgang, fordi deres krigeriske Ungdom var paa Jagt; og der vare i Hytterne ikke Folk nok hjemme, til at holde tilbage de nordlige, som mange i Tallet og i fuld Rustning kom ansættende. Nu foreslaaer jeg Eder et Fredsfordrag først med Engellænderne, og siden med Chiroqverne. Nogle af Eders Folk have begyndt fra de smaae og føret frem til de betydeligste Forbrydelser. Her i vores Lande have de første angrebet Chiroqverne, og ombragte en, men siden have de bobet sig ind under Charlestown, hvor nogle Chiroqver vare af mig tagne i Beskyttelse; dem have de overfaldet, endog under Portene af Byen, og nogle ere faldne under deres Slag. For at erholde Hevn og Sikkerhed for disse Kornærmelser, har jeg ladet Eder komme. Dette skyldes I mig tillige for en Britte, som udi een af Eders Røigder har været overfaldet og ombragt. Den Gotgiørelse, I have gjort os, er ikke retfærdig; I have straffet paa Livet en anden i Stedet for Mishandleren. Jeg erklærer derfor, at herefter intet uden Drabsmandens Død skal bøde for en ombragt Engellænder. Vi gjøre aldrig

aldrig Forbund uden med det nøieste Overlæg, men vi opfyldte dem og med den yderste Nøiagtighed. — Lillige vaage vi over, at de, vi ere i Forbund med, opfyldte, indtil den mindste Artikel, alt hvad de have forbundet sig til. — Det skulle være meget nyttigt for Eders Folk, om I vare ligesaa aarvaagne. — Det vigtigste bestaaer i at qvæle det Onde i Fødselen; thi det, som i Begyndelsen synes ubetydeligt, kan med Tiden gribe om sig, og sætte den hele Verden i Fare. Jeg har derfor ladet Eder hente, for at faae standsede de Uordener, som vi trues af. Jeg troer at finde Eder velvillige, til at tilfredsstille os for de Fornærmelser, Eders Folk have gjort os; at love Fred til Eders Nabofolk, og troeligen at holde Eders Løfter. " —

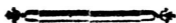
Denne Tale blev de Bilde betydet ved Lachlan, der forstod deres Tungemaal, som han ved sin Handel med dem havde lært. Malatchee tog derpaa til Ords, og med en Hvihed og Værdighed, som alle beundrede, svarrede han saaledes:

" Den store Kong Georg har jeg aldrig seet, ei heller hørt ham tale, men Du er i hans Sted, og Dig har jeg hørt. Din Meening er ligesom min. Den store Konge har dømt meget viiselig, at den beste Maade til at underholde Fred og Ven-skab imellem de hvide og de røde Folk er Handelen.

Han

Han veed, at vi ere arme Folk; vi mangle adskillige Ting. Huder ere alt hvad vi har for at tilbytte os, hvad vi har fornødent. Nogle Skind har jeg bedet mine Kammerater at bringe med til Foræring for Dig; dem tilbyder jeg Dig i vort hele Folkets Navn. Vi ere komne for at høre hvad Du har at sige. Men Forundring slog mig, da jeg hørte Dig beskylde et heelt Folk for det, hvad enkelte Personer have forbrudt. Vores Gamle have hverken vidst eller samtykket i det Onde, som er giort. Det vidste vi, at vores Ungdom havde, som de pleier, været paa Jagt. Saasnart vi hørte, hvad der var skeet ved Charlestown, saa troede jeg strax, at Du vilde forde Godtgiorelse derfor; da nu Dit Bud kom, og berettede, at Du paastod Din Ret, ansaae jeg det billigt, men det er ikke mig allene, som dette angaaer; vi maatte raadføre os med de Gamle, og høre deres Sind i en Sag af saadan Vigtighed.

(Slutningen følger.)

R—d G—e.

Borger-Beenn.

No. 23.

Femte Aargang.

Fredagen den 8. Februar 1793.

Anmeldelse.

I Generalforsamlingen den 4de Februar blev foretaget nyt Administrations-Valg, men da Administrationen ikke endnu har erhholdet Vedkommendes Svar, saa kan man ikke have den Fornøielse at anmelde for Selskabet, hvorvidt Valget er antaget; men da efter Lovene een af nærværende Administrateurer skulle vedblive, saa har Hr. Pastor Nørbye paataget sig at vedblive som Administrator; Hr. Hassing og Hr. Købke afgaae.

Følgende nye Medlemmer bleve valgte:

Andres Ginge, Præst paa Laare.

Kammerraad Friis.

Renteskriver Tofte.

Grovsmed C. N. Rosberg.

Brændeviinsbrænder Olsen.

Snedkermester Dabe.

Mad. B. Ch. Lund, Deconomus paa Accouche-
menhuset.

Forvalter og Tøihuuskriver S. Winge.

Supercarge og Brygger H. Svane.

Johan G. Freese, Copiist ved Veierboden paa
Holmen.

Haderup, Reberbansskriver ved Holmen.

J. V. Tham, Klædefabriqvour.

G. L. Lahde, Raaberstikker.

Dreiermester Jelling.

Præsten Benttin i Hersted Øster.

Malermester Havemann.

Brændevbr. og Rodemester Harboe.

Jomfrue Elis. Edelman.

Regimentsfeldtskier Sedosekys Enke.

Jomfr. Hegelund, en Datter efter Præsten Herr
Hegelund.

Major Stell ved Kongens Regimente.

Lieutenant Michael Wille i Søe-Etaten.

General-Adjutant Koefod.

Antallet af Selskabets Medlemmer var efter	
Generalforsamlingen den 12te Novbr. for-	
rige Aar	1780
forøget med nye Medlemmer den 17 Dec.	10
	<hr/>
	1790

Af disse Medlemmer ere udgaaede

for

formedelst Restance, Bortreise	20
som Pensionister udmeldte	3
døde	8

 31

Altsaa var Selskabets Medlemmers Antal
ved denne Generalforsamling . 1759

hvortil kommer foransførte nye valgte . 23

 S alt 1782

Bed en urigtig Angivelse var i sidste Nummer Hr. General Adjutant Löwenørn anmeldt som Repræsentant for 3die Klassifikation, da han har frabedet sig det, og i hans Sted har Hr. Kapitain Lieutenant Arnfeldt behaget at antage Valget.

Slutning af

Bidrag til Menneskelighedens Historie.

Vi have forsamlet os og befundet, at nogle af vores Landsmænd have mishandlet Eder, udøst Blod tæt ved denne Bye; vi bifaldt, at det var billigt, du burde hævnnes; megen Flid have vi anvendt for at finde de fornemste Skyldige; thi ofte faaer en Mand en anden i sit Sted til at begaae den Misgierning, han ikke selv kan giøre. Vi
saae,

saae, at Accorro var den fornemste Ophavsmand til denne Misgjerning, og han skulle straffes; nogle af hans Slægt, som endog ere her tilstede, tilstod strax, at han havde fortient Døden, og han blev dræbt. Han var en stærk og hurtig Krigsmand, havde mange Benner og Slægt i adskillige Egne hos os; vi sluttede, at det var klogt at skule for en Tid den virkelige Marsag til hans Død, der allene var bekient for nogle af vores værdigste Gamle, som havde fældet Dommen; denne Beslutning tog vi ikkun derfor, at ikke nogle af hans Slægt i Herden af deres første Kaserie skulle hævne hans Død paa de engelske Krigsmænd. Den hele Sag blev siden forhørt i en almindelig Forsamling. Hans Benner fandt det billigt og samtykte hvad skeet var. Da Du har faaet din Hevn, taler jeg ikke mere derom, og jeg haaber vores Venskab med Engælændere skal staae som før. Chiroqverne taler Du om; det gjør mig ont, hvad der er foretaget imod dem. Vores unge Mænd tage sig ofte det for, som de ikke burde; tit fare de afsted som Rasende; men enhver veed, den Umage jeg og de øvrige Hoveder for Boygderne gjøre os, for at bringe dem til at oprette, hvad Skade deres Bildhed forbolder. Jeg har gaaet fra Bye til Bye, tilligemed Bosomworth og hans Kone, for at understøtte dette Arbeid. Adskilligt af deres Guds er kommet tilbage. Nu var denne Sag til Ende, saa en nye Hændelse, Kilde til nye Uroeligheder.

En Chikesan, som havde Huus iblant vores, ombragte i Druffenskab en hvid Mand.

Jeg saae strax, at Du vilde fordrø Hevn, og jeg troede, det var bedre at give den ukrævet. Drabet var begaaet et langt Stykke Wei fra mit Hiem; jeg sad til Hest, igiennemdrog alle vores Bøngder tilligemed Dit Bud, allesteds tog jeg med mig de fornemste Hoveder for Slægterne. Vi kom paa Misgierningsstedet, vi fordrede Hevn, den blev givet. En Indianers Blod flød, til at sone for Blodet af en Hvid. Drabsmandens Karbroder løste hans Liv, og dræbte sig selv i den Skyldiges Sted. Det er alt.

Jeg glædes ved at see Dit Ansigt, at vi kan faae Orden i disse Sager. Det er godt at fornye vores Venkabs-Forbund, og vi ville altid glæde os ved, at falde de Engelske vores Venner og Brødre. —

Jndsendt.

Ved allernaadigst Reskript af 19 September 1788. har Hans Majestæt Kongen tilladt:

” At Lære = Contracter imellem Haandværksmestere og Joderne maae indgaaes om Læredrenges Antagelse.”

Vi erkiende her Kongens omme Omhu for den kommende Borgerflægt i Almindelighed, og for den jødiske Nation i Besynderlighed. Men vi indsee tillige de mange Hindringer som Mangel paa Opmuntring og Understøttelse vilde lægge den priselige Indretning i Veien. Vi føle, som Borgere, at uden Borgernes ibrige Medvirkning ere alle Regieringens Indretninger enten aldeles unyttede, eller ikkun for en Deel gavnlige. Som danske Borgere erkiende vi det for hellig Pligt at bidrage til Statens Lyve, vi seer den Tid med Glæde imøde, at den jødiske Nation hæderligen kunde ernære dem med Haandværker og Manufakturer, uden at Armod skulle forlede dem paa Gienveie. For at afhielpe nogle af disse Hindringer, og for at opnaae dette værdige Formaal, ansee vi det af yderste Vigtighed, at foreene Lærers og Lærlingens gienfidsige Fordeel. Vi formene at dette kunde opnaaes ved at udsætte en passelig Belønning eller Præmie, saavel for hver den Laugsmester her i Kiøbenhavn, som udlærte en Dreng af den jødiske Nation til Svend, og lod ham indskrive i Lauget, saa og for hver Dreng af den jødiske Nation, som efter at have udlært en Profession, og i samme bliver Svend i et Laug. Men til at bestride dette, fordres Penge. Det vilde være fornødent, at man havde deels en Fond, af hvis Rente man aarlig kunde have en bestemt Indtægt, deels aarlige Bidrag, for at kunde bestemme, hvor høi Præmien for Laugsmesterne som og for den udlærte

lærte Dreng skulle være. Overbeviiſte om enhver Borgers Hengivenhed for Staten, indbyde vi ſom danſke Borgere herved enhver til en Subſcription til ſaadan en liden Fond eller aarlig Bidrag, enhver efter Behag. Af de indkommende Penge ſkal i ſin Tid om Anvendelſen offentlig gives Regnſkab hvert Aar.

Vi ville, for det Almindeliges Vel, for det forſte villigen paatage os Beſtyrelſen af denne Indretning. Og naar Subſcriptionen bliver ſaa ſtor, at vi troe os i Stand til at kunde ſætte vores Forſlag i Værk, ſkal vi indbyde alle de Herrer Subſkribentere til en Sammenkomſt, for at beſtemme de ſpecielle Indretninger ved dette Forſlags Udførelſe, hvortil vi i ingen Henſeende troe os beſøiede uden Pluralitetens Biſald.

Kiøbenhavn, den 1. November 1792.

Lars Larſſen,
Banke-Commiſſair,
boende i Nyhavn No. 32.

Andreas Bunzen,
Grofferer,
boende paa Chriſtianshavn.

Heiman Cantor,
Grofferer,

Levin Cantor,
Grofferer,

begge boende i Bimmelkaſtet No. 27.

(Oversat.)

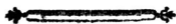
Keiſer Joſeph den 2. har den 20 Nov. 1788 givet følgende egenhændige Reſolution, angaaende Bogtrykkerne og Boghandlerne.

Jeg

Jeg kan ikke begribe, hvorfor man altid forfeiler det simple og indvikler sig i det vidtloftige og tvungne, dersom det ei kommer fra Embedsmændens Ønske, at have ved mange Sager at bestille, for at udvide sin Myndighed, og faae Leilighed til at give Benaadninger.

Bogtrykkeriet maae være frit, saavel som Boghandelen, baade i Laderne og Husene. Alle købte Privilegier høre altsaa op, og bestemmes ei til noget vist Antal. Den, som skaffer sig Bogstaver, Svarte, Papiir og Presse, kan trykke, ligesom at strikke Strømper, og den, som anskaffer sig eller forfatter trykte Bøger, kan sælge dem; dog alt under Politiets og Censurlovene. De latterlige Attester og Beviser om dens Indsigter, der vil føre Boghandel, hvilke Regjerings-Referenter forlanger, ere aldeles absurde.

Til at høste Nytte af en Bog fordres god Forstand, og faa ville udholde Prøven, om Læsningen har virkelig været dem til Nytte. Men til at sælge Bøger hører ei mere Kundskab end til at sælge Ost, thi enhver maae betids indkøbe det Slags Bøger eller Ost, som man ere begierlige efter, og ved Prisen derpaa vinde og betiene sig af Publikums Lyst.

Borger-Bennen.

No. 24.

Femte Aargang.

Fredagen den 15. Februar 1793.

Borgerven!

Fortiener Du og dette Navn? Din Ligegyldighed i det politiske Sæg giver Anledning til Tvivl. Du tier, medens hellige Begge give Gienlyd af Advarfeler imod Oprørs Land. Du tier nu, da endog Mænd, som have intet med Borgere, men alene med Mennesker, som Mennesker, at handle, tale høit. Skulde Du ei være bestykket af en Missionair fra Jacobinerne i Paris? Vil Du redde din Ære, vil Du undgaae hin Hamborgske Trompeters saa villigen og ideligen udsprede Mistanker om Undersaatteres Tilbøielighed til Oprør, da tael og Du dertimod. Bus dig at være Borgerven i Handling, som i Navn. Hidindtil har det syntes, at Du bar Sandhed og Fædrelandskierlighed i dit Skjold; at Du havde Oprigtighed og Frimødighed til dine Vaabendragere; Men — nu, da Tiderne især opfordre dertil, skulde Du da have forglemmt dine Pligter, og lade Taushed være Skjulet, hvorunder Du viger tilbage derfra. Jeg opfordrer dig til at træde frem, og dit Møde skal vise, om Du fortiener dit ærefulde Navn, eller om det

det er liigt hine Stempler, som skulde følge Fortie-
nester, men ofte misbruges til at indtaage det
Modsatte.

Svar.

Danmarks Statslærer, den usorglemmelige
Schytte, hvis Vittighed udbredte Lys og Be-
hagelighed over enhver Gienstand, som han afhand-
lede, lignede Staterne med det menneskelige Lege-
me; han viiste, hvormeget Naturens og den poli-
tiske Huusholdning har tilfælles. Var lidet af hans
Aand bleven til Deel for hans Lærling og hans Ven,
det skulde da være en let Sag udi hans Fodspor at
afhandle dette her foreslagne Væmpe paa en Maade,
at, det kunde gavne og moerue tillige.

Man vilde besvare hine Spørgsmaale med an-
dre; man ville forlange Svar, og tillige dermed
Dommen i Sagen, naar man spurgte: Var den
Læge ikke en Daare, som ville i sit Distrikt give
Præservativ mod en Sygdom, hvortil ingen Spor
findes, fordi den grasserer i en anden Egn af Ver-
den? Var det en klog Mand, som hist ville plage
sig og sine med Lægemidler, fordi man maae an-
vende dem, hvor der ere Syge? og hvad kunde Føl-
gen af saadan Udsæd blive uden at forstyrre det
sunde Legeme, og at fremkalde indbildte Sygdom-
me, de værste til at hæve, fordi Sygdommen og
Lægemidlerne ikke kunne være af een Art.

Uden Allegorie er Borgervennens Svar og
Meening følgende, at ingen klog, ingen tænkende
Mand udspreder Rygter og Formodninger om et
Dude,

Onde, som ingen Anledning er til at befrygte, og han siger dristigen, at den Mand, som bruger anden Udfærd, kiender ikke Mennesket. I Sandhed! mildere Domme kunne man ei fælde. At nogen imellem os, fra de hellige Talesteder skulle have forglemt sine Pligter, sit Embede, sin Stand, ved at indvæve politiske Betragtninger udi Religionens Taler, dette kan Borgervennen ei troe. Han venter alt for meget af Oplysningen imellem de Geistlige til at yttre her saadan Mistanke. — Disse maa vide, at endog da, naar maaskee en hellig Nidkierhed bød dem at drage Sverdet mod Religions-Partier og Sekter, og at udsende Banstraaler mod Pietister og andre, sukkede den retskafne Mand over deres Fremgang, men undskyldte den christelige Genfoldighed. Forsvare deres Udfærd kunne man ikke. Taale den vilde og burde Regieringen ikke, og derfor udkom i denne Anledning Plakaten af 7 Octob. 1733, som maatte med Bøder forbyde Skienden og Larmen paa Prædikestolen. — Sædeligheds, Menneskekierligheds, Jesu Lærdommes Forkyndere, maatte med Straffe tvinges fra at handle offentlig imod de Sandheder, til hvis Tieneste de vare indviede. O! Tider! O! Tæder. Men det var 1733 Nu 1793. — Tredsendstive Mars Fremgang udi Oplysning maae have udryddet sligt Ukrud.

Havde man levet udi hine Tider, eller levede man nu paa et Sted, hvor man blev Tilhører af saadanne theologisk-politiske Taler, da torde Borgervennen fremkalde saadanne Lærere for Publici Domstoel, en Ret ingen Mand af gode Henfigter,

og

og med en reen Sag, undslaaer sig for at erkiende. Grimodigen 'torde man spørge: Om Lære-Embedet var givet i andet Hiemed, end at udbrede Jesu Lærdomme? om dennes Exempel ikke var Reglen, som ved Underviisningen skulle følges? Man ville opfordre til at fremvise nogen Leilighed, hvorved Verdens fuldkomneste Lærer havde udi sine offentlige Taler indtvunget sig i at afhandle, enten Jødernes indvortes politiske Forfatning, eller og talet om det Forhold, hvori denne stod med Romerne, og disse med andre Folkesslags. Man torde forlægge den Tilsladelse eller Hiemmel foreviist, hvormed Lærerne af Religionen kunne godtgjøre sliq Fremgang at tale offentlig andet end Sandheder, som Religionen til Menneskets Vel har meddeelt. — Man ville driste sig til at sige: at deres Exempler ledte til mange ulykkelige Følger, da det gav den mindre Oplyste og mindre Tænkende Hævd til at udbrede umodne Ideer, forvilde isteden for at oplyse, og at ingen Stat har funden sig vel ved at have Geistligheden til at tage Deel i Selskabernes øverste Bestyrelse.

Det var let at vise Aarsagen til dette, og det var maaskee nødvendigt, naar ikke Virkningerne vare alt for klare udi Staternes Aarbøger.

Var det ikke Præsteskabets Despotisme, som Christus maatte see svækket ved de klare, naturlige og ædle Lærdomme, han fremførte? Var det ikke det Nag, hvorfra han vilde løse Mennesket, nedtrykt, dybt nedtrykt under Religionens misbrugte Scepter? og — hvor er det Sted, at det var overleveret eller styret af Geistligheden, at Slaverie,

Dan

Bankundighed, Overtroe og Odelæggelser ei fremkaldtes derved?

Borgervennen skulde ikke mangle Mod til at fremføre saadanne Sandheder, den skulde ikke være den sidste til at tale, naar den havde Grund eller Anledning til at formode, at nogen farlig Oprørs Aand indsneg sig imellem dens Medborgere. Bladet tilhører Publikum, og dette og Sandheden giver den Udgang og Ret til at føre Sandheds og Oprigtigheds frimodige Sprog. Men i disse Riger at tale derimod var at fægte imod en Skygge.

Men — fremkaldet til dog at yttre noget om denne Sag, da skielver den ikke for at drage i Marken imod dem, som glæde sig ved at spaa Ulykker, at opvække ugrundede Mistanker mod deres Medborgere.

At nogle Mennesker, Himlen maae vide af hvilke Aarsager, skabe Spøgesser for at skræmme andre, det kan man ei nægte, saalænge hine Skrifter ere til, som Jorddrotternes Klage foranledigede. Denne Klage, snakkede den ei om de helligste Baands Sønderrivelse? digtede den ei Ulyksaligheder, hvis Folger skulde have været en Riede af Odelæggelser? Spaaede den ei om, at Retfærdigheden maatte skule sig, Undertrykkelse træde i dens Sted, Velstand vige, og Armod indflytte i dennes forladte Boliger. Oplysningen sukede over denne Uvidenheds Blændværk, og Sandheden, fulgt af dens Ledsagere Riekhed, Midkierhed og Retfærdighed, adspalttede den Taage, som ikke engang kunde levne
 saa

faa meget, at den kunne skjule de faa, som blottede, have intet Haab tilbage uden Forglemmelse.

Til disse, til deres Ligesindede, maae enhver Fædrelandets Ven giøre det Spørgsmaal: om Marsagen og Virkningen ikke maae svare til hinanden? og — man fremkalder dem offentlig i Sandhedens og Patriotismens Navn til at frentvise dette Forhold. — Til deres Underretning og til Veiledelse vil man ombede dem at igiennemgaae Verdens Mærker, og da redeligen anmærke de Kilder, hvoraf Oprør og Borgerkrig udflyde; og Sandheden vil da lære dem, at de have digtet Farer, og skielvet for en vild Indbildnings Foster.

Kilderne til Urolighederne og Oprør ere Retfærdighedens Tilfidesættelse, Ødselhed med Statens Formue, sviigagtig Omgang imod Folket og Sædernes Fordærvelse hos den styrende Deel deraf.

Hvor Lovene ere Spindelværve, som fanger de Smaa, men lader sig gienuembryde af de Store; hvor Byrd og Stand betrygges mod Lovenes retfærdige Straffe; hvor Haandbreve isteden for Domme bestemme et Menneskes Skiæbne, hvor Minister Ugunst kan berøve en Borger i Staten hans Belsærd, hans Sikkerhed og hans Frihed; hvor Regeringen skielver for Sandheden, og Overbeviisning om modtvillige Forseelser mod Folket forbyder dette at tale og skrive; hvor ikke den ringere Borger ndi alle lovlige Handlinger har lige Frihed og Sikkerhed med den fornemmere; hvor disse og flere saadanne Krænkelser imod Retfærdighedens Bnd
haandt:

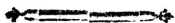
haandthæves med Magten, der er Aarsag til at frygte, at den fornærmede den nedtrykte Menneskelighed engang vil tale høit, vil falde sin Lerøvede Ret tilbage, og det endog, om denne skulde kjøbes med Blod. — Naar Fyrsteu ødsler med Landets Formue, naar han deler de samlede Skatte, som ofte ere betalte med Arbeiderens sidste Kræfter, til sin vindesyge Yndling, naar han fortærer Landets Formue ved idelige Offere paa Vellysternes Alter, naar han bortødsler Landets Kræfter og dets Mennesker for engang at glimre, som Erobrer, naar han spotter ad den Esterladtes Klager, og fra disse vender sig til Forlysternes Tempel, da — da vil Røden engang forenet med Fortrydelse stride mandigen om Redning; og — aldrig opirres Mennesket mere end naar han finder sig bedraget. Denne Sandhed lærer Erfarenhed og Selvfolelse. Psychologen og Moralisten undersøge Aarsagen. Virkningen kan ei nægtes, og derfor ei heller dette, at den Regiering, som ved Bestikkelser eller paa andre Maader driver Giek med Folketried og Folke-Rettighed under Skin af at vaage for dem, aldrig kan undgaae at føle Undersaatternes Mishag.

Retfærdighedens Haandthævelse, Bestræbelse for en klog Statshuusholdning, Oprigtighed mod Folket, og rene Sæder, er den danske Regierings Ziir, hvormed den i vore Dage overgaaer enhver anden i Europa. — Men — men — saa hører man Mistænkelighed at hvisle, den Begierlighed hvormed endeel Borgere modtage Esterretninger fra hine

Egne,

Egne, som ere Balpladser for Oprørs-Manden; den Deeltagelse, hvormed man hører, at Begivenhederne blive veiede og bedømte, er dog vel et Kiendtegn til, at mange med Længsel see lige Optrin i Nøde. Ondskaben er mindre farlig, fordi den ofte parres med Dumbhed, og et Foster af dette Egteskab ere saadanne Mistanker. Skulde da Tilskueren, som fra den sikke Havbred seer Skibet tumles mellem de voldsomme Bølger, som agter paa den fortvivlede Nøie, hvormed man søger at undgaae de farlige Klipper, og beundrer Mandskabets Mod og Utrettelighed, ønske at dele lige Skiebne med dette? Skulde man ved at agte paa og beklage dem, som lide, ønske at dele Smerten med dem. Den kiender lidet til Menneſket, til dens Hang og Tilboielighed til Nøilighed, som troer det let overtalt til at afbryde samme. Enkeltes Bestræbelser ere ikkun som elektriske Funker, der give Lys og Lyd, men antænde ei noget Legeme, som ikke tilførn er beredt til at fange Ild.

Vor Brevskriver, han være hvem han vil, han mene det, som han har anført eller ikke, blive overtødet om, at Borgervennen ikke uden Overbevisning, grundet paa Tingene selv, finder det daarligt, at tale imod et Onde, som ikke er til, men føler det Pligt at forfølge dem, som ville digte Færter, hvor ingen ere; og nu domme enhver endog efter denne hans Bektendelse, om den fortæner Navn af Borgerven eller ikke.

Borger = Bennen.

No. 25.

Femte Aargang.

Fredagen den 22. Februar 1793.

Anmeldelse.

Sølge de til samtlige høie og respektive Herrer Repræsentantere udstødte Circulairer, bliver Generalforsamling holdet næstkommende Mandag den 25de Februar om Aftenen Klokk. 6. paa sædvanligt Sted. Administrationen tager sig den Frihed at anmode de samtlige Hrr. Repræsentantere om, at saa mange, som muligt, ville behageligst møde, da det, som skal foretages, ikke taaler længere Opsættelse.

(Oversat.)

Man pleier forekaste Ungdommen, at den letteligen lader sig forlede til Udsvævelser, og nødig taaler at bliver irettesat. Denne Feil har man allerede i Oldtiden været eenig om at være een af Ungdommens sædvanlige Egenheder. Een af de gamle Digtere siger derfor om Ynglingen: at han er

er blød som Børet til at imodtage enhver Dannelsse, men at han i Særdeleshed lettest antager Lasternes Form.

Derfom Digteren ikke med lige Frimodighed havde paa andre Steder sagt Manden og Oldingen lignende Sandheder, saa kunne Unglingen tage en liden Hevn over ham, ved at erklære: at han maatte have gjort dette Skilderie af Ungdommen paa en Tid, da han ikke længere kunne beshynge sin Wiin og sin Cloe.

Saa meget er imidlertid vist, at denne Feil er ligesaa lidet nødvendig hos unge Mennesker, som det er uundgaaeligt for Mænd og Oldinger, at fortsætte de i Ungdommen begaaede Daarligheder.

Vel kan man ikke nægte, at mange unge Mennesker saa let lade sig henrive til Udsvævelser, saa at hlin Digters almindelige Beskrivelse meget vel kan anvendes paa dem, men en upartisk Jagttager vil ogsaa finde Exempler — og disse, vel ikke saa faa — paa det Modsatte. Ursagen til hines Fordærvelse ligger altsaa ikke i Alderen allene, men den maae søges enten i deres Opdragelse eller i de Personers Karakter, med hvilke de have pleiet den mest og fortroeligste selskabelige Omgang fra det Dieblik af, da de først bleve sig selv overladte.

Kun dette kan man antage som almindelig Sandhed, at den Unges Hierte er blødt og bøleligt.

Ynglingen synes i Særdeleshed efter sin Natur at være fremt til Glæde, og der er ingen Alder, i hvilken Sandserne, Lidenskaber, og Begierligheder ere mere levende hos Mennesket end i Ungdommen. I denne lykkelige Tid føler man alt for meget, Ynglingen er derfor ikke i Stand til at nyde sin Glæde i Eensomhed; han søger at udbrede og forøge den ved at see andre glade med sig, og han vil med det samme erholde Ret til at gjøre andres Glæde til sin.

Dette Duffe byder ham at ile fra Eensomhed ud i den store Verden, vil han ellers vente at see det opfyldt. Men han seer nok, at hans Planer til at leve fornøiet, ere usikre, dersom han vover sig ud i Verden uden Anfører, derfor søger han Venner, under hvis Anførsel han vil glæde sig. Meget forlanger han ikke af disse Venner. Naar de kun tage Deel i hans Fornøielse, og have været saa længe i Verden, at de kunne anvise ham nye, ham ubekjendte, Veie til Glæde, saa have de Fuldkommenheder nok i hans Dine, for at være hans Venner.

Man kan for en Deel tilgive ham, at han forlader sig paa deres Valg af Forlystelser, og at han føler det beqvæmest for sig at troe: de vælge
den

den beste Maade at fornøie ham paa, uden at overveie, om han ikke i Tiden vil faae Aarsag til at angre over de Glæder, han nød; thi Ynglingen tænker — og den Tanke røber ikke aldeles Uforstand — at han kunne have allerede deeltaget i denne eller hiin Forlystelse i den Tid, han behøver, for at overveie Forlystelsens Bestaaffenhed, som tilbydes ham.

Naar Ynglingen derfor forlader sin Eensomhed, henvender han sig enten til Jevn Aldrende, som allerede kiende Fornøielserne i den store Verden, eller til Mænd, som have giort sig det til en Pligt, at anføre unge Mennesker, nogle af Egen nytte, andre af vedvarende Tilbøielighed til ungdommelige Udspredelser. En uskatteerlig Lykke er det for ham, om han treffer saadanne Venner, som gjøre ham bekiendte med sande, for hans unge bløde Hierte ikke skadelige Fornøielser. Men disse Venner ere saa sieldne, at om man deelte alle unge Mennesker i forskjellige Hobe, ville hele Hobe ikke kunne erholde een eeneste saadan oprigtig Ven til Anfører. Et ungt uerfarent Menneske fortiener derfor mere Medlidenhed end Bebreidelse, om hans bløde føielige Hierte bliver misbrugt og indviklet i udsvævende Forlystelser, fordi hans Attraae efter Glæde forleder ham til at overgive sig, uden meget Overlæg, i deres Vold, som give ham Udsigter til at faae sit Ønske opfyldt. Hans sædvanligste Venner ere Smigrere, som enten gierne bedrage sig selv
tillige

tillige med ham, eller af Egennytte føre ham bag Lyset. —

I begge Tilfælde fordrer deres egen Fordeel, at de maae forlede ham til Udsvævelser, og dette knune de ikke lettere opnaae, end ved at anstille stoiende Forlystelser, hvilke ikke lade ham Tid tilovers, for at komme til sig selv. Ikke alle Fornoielser, som bruse lidet, ere derfor at fordømme, men til de beste kunne de dog ikke regnes. Imidlertid er den uerfarne Yngling ikke saa aldeles at fordømme, om han anseer disse for de beste, hans Smag og Dømmekraft har endnu ikke saaet nogen Fasthed. Selv forført er han heller ikke saa strafværdig, naar han forfører andre, som den Mand er, der enten selv kiender af Erfarenhed de berusende Adspredelsers farlige Indtryk paa Hjertet, men vil ikke aabne Ynglingens Dine, fordi han drager Fordele af dennes Ufornuft; eller den Mand, som billigen burde kiende deres Gift, dersom hans Forstand ikke var saa aldeles misbrugt og han selv saa fordærvet, at hverken Tid eller Erfarenhed eller endog ofte Anger kunne forbedre ham. Af dette Slags Forførere kan Ynglingen altid vente at møde nogle, og ulykkelig er han om han falder i deres Snarer. Grækenlands Historie giver os et mærkeligt Skilderie af en saadan nedrig Forfører, som fordærvede den atheniensiske Ungdom.

(Slutningen følger)

Anekdote.

I Aaret 1761, da Preussens Monark Frederich den 2den endnu var indviklet i den bekiente 7 Aars Krig, og havde sit Qvarteer i et Huus nær ved Strehlen, i Markgrevskaftet Meissen, var han nær blevet forraadt til Østerrigerne af en schlesisk Baron Barkotsch og nogle flere, som kom ofte i dette Hovedqvarteer og blev meget naadig imodtaget af Kongen. Ved Baronens Jæger blev Forræderiet opdaget, og man søgte at gribe de Skyldige, men de undkom. Imidlertid skulde nu Dødsdommen udføres paa deres Billeder, og da herom blev gjort Forestilling til Kongen, sagde han, i det han underskrev Dommen: det maatte gierne skee; thi Portraiterne duede formodentligen lige saa lidt, som Originalerne.

Biographier

over afdøde Medlemmer i Understøttelse-Selskabet.

1792. den 9. October har Selskabet tabt et værdigt og vindskibeligt Medlem i Hjulmand og Karetmager Klofossky. Han var fød i Danzig d. 26 Marti 1734, hvor han ogsaa lærte sin Profession. Han vandt Borgerskab i Kiøbenhavn 1765, og samme Aar indlod sig i Ægteskab med Madame

Ag:

Agnete Grotz, sal. Meins Enke; ved hende blev han Stedfader til tvende Børn; een Søn død i Vestindien som kongelig Fuldmægtig, og een Datter givet her med Hr. Controlleur Friis. I samme Egteskab avlede han 2 Sønner og 1 Datter, hvoraf den ældste Søn er Styrmand og den 2den Volontair i det Kongl. Admiralitets første Revisions-Contoir, og Datteren givet med Hr. Premierlieutenant Oldeland. Moderen til disse Børn døde Nar 1787. den 2 Juli af Vattersot, og Faderen ovenmeldte Dato af tærende Sygdom, efter et $\frac{1}{2}$ Aars Leie. Svigersønnen, Hr. Lieuten. Oldeland, har oprettet Selskabet Tabet af denne Mand, ved at indtræde i hans Sted.

Den 22. October 1792 forlod en sand Menneskeven og redelig Borger, Karver Hr. Johann Peter Bucksman det Timelige ved en Brystsvaghed, i sit Alders 54 Aar. Han var fød her i Kjøbenhavn den 1. August 1738, og giftede sig den 31. Juli 1765 med Jomfrue Ulrika Maria Elisabeth Norblad, i hvilket Egteskab han blev Fader til 3 Sønner, hvoraf de tvende ældste tilligemed Moderen for ham ere indgaaet i Evigheden, men den yngste erindrer sig dette følelige Tab med Smerte. Hans Redelighed og Klid har oprettet ham et varigere Eftermæle, end det stolteste Marmor, af Kierlighed for Selskabet, er Sønnen indgaaet i samme i Faderens Sted.

Den 30. October 1792 døde af en Brystsvaghed Jernhandler og Commerſvend Oluf Pedersen Holm, i ſit Alders 61 Aar. Han var fød i Bagsværd 1732, lærte Commerſ-Professionen her i Byen, tog Borgerſkab ſom Jernhandler 1772, og indlod ſig ſamme Aar i Ekteſkab forſte Gang med Gunil Jensdatter, ſom døde 1790, anden Gang med Maren Hansdatter, ſom beklager hans Tab ſom en troe og vindſibelig Mand; de avlede et Barn ſammen, ſom ligeledes er indgaaet i Ewigheden.

Kettelser.

I No. 23. er Hr. Ginge anført ſom Præſt paa Laare, men er ei endnu kaldet til noget Sted.

Hr. Bentin, læs: Benſen, Præſt til Herſted, Øſter og Veſter.

Borger = B e n n e n .

No. 26.

Femte Aargang.

Fredagen den 1. Martii 1793.

Anmeldelse.

S Generalforsamlingen den 25de Februar anmeldte Administrationen, at de Herrer, som efter Stemmernes Pluralitet i forrige Generalforsamling vare valgte til Administratører, ikke havde behaget at imodtage dette Valg. Man vedtog derfor, at et Forslag om at antage en Kasserer, til Vættelse for Administrationen, skulle circulere iblant samtlige Herrer Repræsentantere, og derpaa i næste General-Forsamling forelægges til Decision.

Fra Ugebladets bestyrende Commission var indløbet et Forslag: „Om det maatte være tilladt, at
„ lade, naar Nødvendigheden udkrævede det, udgaae
„ $\frac{1}{4}$ Ark, foruden det sædvanlige halve Ark, af Uge-
„ bladet, da det ofte kunne være lige saa ubehageligt
„ for Læseren som vanskeligt for Forfatteren at afbryde
„ et Stykke af Mangel paa Num.“ Repræsentation-
nen resolverede: at dette maatte overlades til Commis-
sion

sionens Godtbefindende, forvisset om, at saadant ikke ville ske oftere end den høieste Nødvendighed udfordrede. —

Følgende nye Medlemmer bleve antagne efter Proposition:

Madame S. M. Sadelmager sal. Spiers Enke.
 Candidatus Juris Ernst Diechmann.
 Frøken A. F. M. von Uhlen.
 Theehandler Jacob Møller.
 Jomfrue M. Schulz.

Slutning af
 det afbrudte Stykke om Forsørelsen.

(See forrige Nummer.)

I Socratis Tid var Athen saa berømt i Grækenland, at unge Mennesker bleve sendte derhen allesteds fra, for der at undervises i Videnskaberne og gode Sæder, men en vis Demochares tilintetgjorde alle Forældres og Formynderes ædle Hensigter. Han var den Atheniensiske Ungdoms Forsører. Dette Menneskes fornemste Tilbøielighed var en umættelig Higen efter at berige sig, og at kunne leve hver Dag vel paa andres Bekostning.

Hans

Hans Klogskab bestod i List og Rænker. Med en almindelig Afstye for sande Videnskaber forbandt han en utaaelig Stolthed, men kunne, denne uagtet, dog nedlade sig til den foragteligste Nederdrægtighed, naar han derved kunne vente at erholde en Foræring af en ung Græker. Han bildte sig ind, at han vidste fuldkommen vel at leve, fordi han gik rank, stviede i Selskaber og bar Uforskammenheds Præg i sit Ansigt. Uden Vanskelighed havde han Udgang til de unge Athenier som og andre Grækere, da han underviste dem i nogle af de Legemsøvelser, hvori de behøvede Færdighed, naar de ville vinde Anseelse i de Olympiske Læge, og da disse vare offentlige Ridderøvelser, hvori de unge Grækere kunne indlægge sig megen Ære, saa maatte den Lærer, som kunne anføre dem til Fuldkommenhed i en eller anden hidhørende Kunst, være dem særdeles kierkommen.

Demochares betiente sig heraf, og opløstede sin Kunst langt over alle andre Videnskaber. Han bibragte de da værende unge fornemme og rige Herre den tryllende Grundsetning: at den, der besad Rigdom og Magt, havde ikke nødig at legge sig efter Philosophie og Veltalenhed — de meest agtede Videnskaber — eller, som han vidste at udtrykke sig foragtelig nok: de havde ikke nødig at bære Kappe og langt Skieg eller ved Talegaver at vinde Folkets Agtelse. Ubeskrivelig var den Skade, som han derved tilsoiede disse Unglinge. De forsømte

ny

nu ligesaavel Philosophernes Hauger — hvor disse gave Underviisning — som de offentlige Beltalenhedsskoler. Men ikke nok hermed, Demochares bragte disse unge Mennesker i alle Slags uanstændige Bekiendtskaber. Overalt hvor Ungdommen under Paaskud af Forlystelser kunne lettest forskæres til farlige Udsvævelser, der førte han sine unge Venner hen, og de Penge, som de i deslige Selskaber deels bortostede, deels bleve bedragne fra, deelte han siden med Forsøgerne. Een af Ungdommens sædvanligste Lystigheder i den Tid var Jagten. Demochares besittede sig derfor paa at have hele Kobler af Hunde, af hvilke nogle maatte være fra et andre fra et andet fremmed Land, skjønt de alle vare græske Hunde. Af disse gjorde han Foræring til de unge Herrer, dog ikke førend han var vis paa at faae en Belønning af meget større Værdie igien; neppe har nogen Græker drevet fordeelsagtigere Handel med Hunde end han. Hans Smigrerie var saa aldeles indrettet efter alle Lidenskaber hos de unge Grækere, saa at de gave ham alt hvad han udbad sig, og han var uforskammet nok til at udbede sig alt. Intet Under derfor, at hele rige Familier bleve forarmede ved hans Bedragerier.

Omsider bleve de Atheniensiske Dommere opmærksomme paa ham, jage ham i evig Landflygtighed, og oprettede ham en Skamstøtte med denne Indskrift:

Demochares, Ungdommens Forsører.

Den

Den Munterhed og Jyd, som i Almindelighed befieler Ungdommen, er Aarsagen, hvorfor den ikke faa noiagtigen skielner imellem det Ufkyldige og det Udfvævende i Glæde, hvor det menneskelige Hierte desuden faa let lader sig bedrage. Man maae ikke betage Ynglingen al Munterhed og Bøielighed, men billigen burde han ved Opdragelsen have faaet grundig Kundskab om de almindelige Pligter, saavel som en vis Fasthed i at skionne og domme rigtig, om hvad der kan møde ham, førend man lader ham gaae ud i Verden, hvis han ikke skal blive et Offer for enhver lumsk Bedrager. Naar det unge Hierte er uddannet og beriget med ædle Attraaer, naar Smagen er rettet efter det sande Gode og Skionne, saa er Ynglingen for det meste beskyttet mod Forsførelser og fordærvende Udfvævelser, om hans Hierte endog er nok saa blødt. Men denne Forberedelse maae Forældre og Lærere sørge for; uforglemmeligt vil deres Minde være i den Unges Hierte, naar de lærte ham at kiende Verden, førend han af sin egen Skade maatte samle denne Kundskab, naar de lærte ham at skielne imellem Hyklere og sande Venner, naar de gabe ham Forsmag paa saadanne ædle Fornøielser, som til ingen Tid skal give ham Leilighed til at græmme sig over, at han har deeltaget deri, og som kunne afribe de farlige Forlystelser deres tryllende Maske.

Naar Ynglingen eengang er indviklet i Udfvævelser, saa er det en naturlig Følge heraf, at han
med

med megen Utaalmodighed hører Bebreidelser over sin Levemaade. De Uordener, han begaaer, anseer han som blotte Forlystelser, og han holder den for sin Fiende, som vil betage ham hans Fornøielser. Føler han endog at Bebreidelsen er grundet, saa ere dog, hans Fortrydelse over at see sig bedraget i sine Forestillinger, saavel som Vanen og hans Tilbøielighed til Bildfarelsen mægtige nok til at gjøre ham forbittret paa enhver, som irettesætter ham. Hertil kan endnu komme, at de, som laste hans Forhold, ere undertiden Folk, som ikke allene fordomme virkelige Uordener, men endog dadle de uskyldigste Ungdoms Fornøielser; disse Folk paatage sig en vis Erbarheds og Alvorligheds Maske, forestille sig, at Verden bliver med hver Dag værre og værre, giennemhegle den nærværende Ungdom, og synes at alt var meget bedre i deres fordums unge Dage. Det er ikke nok, at saadanne Dadlere ofte ere uretfærdige, den Myndighed, de tillige paatage sig, gjør deres Bebreidelser saa meget modbydeligere. Deres Mine synes at røbe, at de glæde sig i deres Hierte over at have fundet en Leilighed til at vise de Unge, hvor langt disse ere under dem. Men Ynglingen, som seer og føler dette, forbittres, og nu ringeagter han enhver Bebreidelse, han hører af dem, om den endog var nok saa vel grundet. Vil man derfor søge at forbedre Ungdommens Feil, saa maae man rette sig efter denne Alders naturlige Hang til Venkabelighed og Kælsomhed, anbringer man sine Irettesættelser som kjerlige velmeente

meente Raad, da vil de vist gjøre Indtryk paa det unge Hierte. Den ufordærvede Ungling vil studse ved at overskue sine skadelige Udsvævelser, og er hans Hierte aabent for ædle Tølelser, saa vil en billig Trettesættelse bedrøve ham, men tillige gjøre ham saa meget iverigere for at bringe det derhen, at han ikke en anden Gang skal fortjene en lige Bebreidelse.

Forfkiellige Tanker.

(Oversat.)

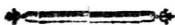
Ofte kunne vi taalsmodigen bære et stort Vanheld og styre os selv, uagtet vi føle heftig Bredde, men paa en anden Tid kan en lille Ubehagelighed, en ubetydelig Fornærmelse, bringe os gandske ud af vor Forfatning. Besynderligt nok, men hvad er Aarsagen? Naar Hiertet i Forveien er fuld af Smerte, saa behøves der kun liden Tilvæxt, før Smerten bryder ud, lig en Strom, der hævet over sine Grændser giennembryder Dæmninger og Sluser.

Det er umueligt, at et Menneſke af en god Karakter ikke ſkulle være muntre i ſit Hierte end en anden, hvis Karakter er ſlet. Venſkab, Kierlighed og Velvillighed, Medlidenhed, Taknemlighed,

hed, Edelmødighed, disse Høleffer, som bestandig afværte med hinanden i et godt Hierte, ere alt for behagelige, til at kunne indrømme Plads for varig Tungstindighed.

Der var intet Menneske, som jo ønskede engang at komme i Koelighed. Selv de, som saa iøvrigt arbeide Dag og Nat paa at forbedre deres Kaar, og at forskaffe deres Lykke bestandig nye Tilvæxt, have dette Forsæt: „Kan dette Skridt endnu paa Verdens Bane“ eller: „kun denne Sum endnu til min Formue, saa har jeg opnaaet alt hvad jeg ønsker“ denne er den almindelige Kæst, men Døden overrasker mange, forinden deres Planer bleve udførte.

Hvo som forlanger, at man skal ære ham for hans Riigdom, kan med lige Ret fordre, at man skal vise Erbødighed for et Bierg, fordi det glemmer Guld i sig.

Borger = Bennen.

No. 27.

Femte Aargang.

Kredagen den 8. Martii 1793.

At Borgerne i Staten foreene deres Bestræbelses med Lovgiverens, og villigen give Opmuntringer til Lovens Iverksættelse, og til at opnaae dens gode Hensigter, er et, for en Fædrelandet elskende Mand, høist behageligt Syn. Dette Blad indeholder et Beviis derpaa udi No 23, som offentlig gjorde et Forslag til en Indretning, hvorved den viise og herlige Hensigt at forbinde den jødiske Nation ved Arbeidsomhed med vores kunde lettere opnaaes, naar Kunstnere og Haandværkere opmuntredes til at antage Børn og unge Mennesker af hint Folk udi Lære, hvilket man troer at kunde skee ved passende Belønninger.

Uden at indtrænge sig, som Dommer, udi denne Sag, og uden at undersøge den Plan, som derved haves for Die, vover Borgervennen at ytre nogle faa Anmærkninger, foranledigede ved denne Idee.

Mart

Man tør vel med Grund antage, at den nu værende Slægt af den jødiske Nation ikke i Almindelighed er skicket til Haandarbeide, og at den Opdragelse og den Levemaade, som dens Ungdom fører, helst i de store Stæder, ei leder dertil. Man feiler vel ikke heller, naar man anseer det for en temmelig rigtig Sætning, at Opholdet og Arbeidet ved Jordbrug giver Legemet meest Sundhed, flere Kræfter, og megen Vane til Arbeide. Man troer end videre, at Menneskets physiske Opdragelse er høist vigtig, og at dennes Forbedring maae foregaae den politiske og borgerlige.

Dette forudsat, troer man, at intet kunde være meere vigtigt end at udfinde et Middel, hvorved dette opnaaedes, og dette mener man at blive mueligt, naar en Indretning kunde treffes, hvorved hin Nation blev deeltagende udi Landmandens Levemaade og Arbeide.

Uden Tvivl kunde dette skee, naar til nogle Familier blev kjøbt eller fæstet Jorde, og disse anviste og opmuntrede til at dyrke samme. De og deres Afkom vilde ved Opholdet paa Landet vinde Legems Styrke, og vante til Arbeidsomhed vilde de blive saa meget dueligere til andre Haandarbeider.

Man veed, at det jødiske Folk er tarvelig udi Levemaade, og altsaa letteligen kunde frembringe af Jorden det meste til deres Underholdning, og
 man

man behøver ikke at indskrænke Jordbruget allene til Kornsorterne. Efter de Stæders Beliggenhed, hvor saadanne Familier nedsatte sig, kunde flere Slags Dyrekøller gribe Stand, og altsaa lægges Vind paa Jordfrugter af mere Værdie end Kornarterne.

Vi staae langt tilbage med Hør- og Hampes Avlingen, vi kunde dyrke Farve-Planter, vi kunne besitte os paa Frugttræer og andet meere. Mangel paa Arbeidere er tildeels Aarsag dertil. Mindre Jordstykker uddeelte mellem flere Arbeidere som opmuntredes ved Belønninger eller ved den daglige Underholdning, ville særligen tiene til dette Niemed.

Denne naturlige Levemaade ville værne Ungdommen til Flittighed, værne den imod den ørkesløse Levemaade, som Opholdet i Hovedstaden indbyder til, og voxede Familierne til en usforholdsmæssig Størrelse mod Arealen, da kunde den naturlige Orden komme istand, at de for Landet overflødige Hænder kunne anvendes udi Kjøbstæd- Haandteringer.

Ogsaa vandtes derved det, at den Skakkren fra Ungdommen af, som giver den hele Tænkemaade imellem Jøderne et ufordeelagtigt Sving, blev fremmed for dem.

Men — man vil giøre det Spørgsmaal: hvor kan man faae Jorden til Dyrkning? og hvorledes Penge til at betale dem med?

Man kan vel med Sandhed svare, at mange — mange Stæder udi Landet, endog i Nærheden af Hovedstaden, ligge endnu Jorde, der kunde trænge til Dyrkelse. Udi dette Blad har man engang klaget om Amagerlands forsømt Kultur, mon ei der kunne blive Jordmon at faae? og — jo mere det bliver Brug udi Riget at udstykke Hovedgaardene, jo bedre Leilighed til at faae Jorder. Hvad Betalingen derfor angaaer, ville det vel ei være af megen Vanskelighed at faae Pengene til at sette deri, da Jorden altid bliver det sikkerste Pant, og tillige kunde man vel vente noget af begge Nationers Bestræbelser for denne Sag, og altsaa og at man indsatte Kapitaler, som maatte udfordres høiere end ved første Panterettighed kunde blive at erholde, og som til Bygninger, Besætning, Inventarier o. s. v. maatte behøves. Det er dog mueligt, at Jorden kunne ernære sine Beboere, og med Tiden afgive mere end Kenternes Betaling, og den overskydende Fordeel fra et Anlæg kunde anvendes til fleres Oprettelse.

Lettere og hastigere naaedes Maalet, naar nogle af de formuende Jøder ville kjoibe Landstæder, og tage af de ringere af deres Nation udi deres Tjeneste, for at vænnes til Aolsbruget. Disse, der
op-

opdragne og underviste, kunde tiene til at dyrke de forhen anførte Jorder, og paa samme boesette dem og ernære Familier.

Det synes i det ringeste, at ved Nolsbruget, og Levemaaden paa Landet, naar jødiske Familier for sig selv etableredes, ville de Hindringer falde bort, Jodernes særegne Religionsfikke og Leve- maade altid ligge i Veien, naar de skulle arbeide med Folkelags af anden Religion, saasom f. E. de forskiellige Helligdage, Spiisninger o. s. v.

Denne Tanke leder igjen til det Ønske, at forstandige Mænd af den jødiske Nation ville offentlig meddeele deres Tanker hvorledes disse Vanskeligheder kunne hæves, og Bladet tilbyder sin Tjeneste at bekiendtgjøre dem.

Uden at forklare det videre, indseer vel enhver, at Borgervennen med denne liden Afhandling har kun til Niemed at fremsætte en Idee til næiere Eftertanke og Udarbeidelse, og lad dette end ei skee strax, man har dog lært af Erfarenhed, at et lidet Frø lang Tid efter kan bære Vext.

R—d G—e.

Anekdote.

Thomas Morus, som under Henrik den 8des Regiering i Engelland har giort sig navnkundig i Historien ved sin Lærdom og Retskaffenhed, var en Ven og Vnder af alle Videnskabs Mænd, og førte Brevvevling med mange af Europas da værende Lærde. Iblant andre havde Erasmus fra Rotterdam vundet saa aldeles hans Agtelse, saa at han i lang Tid vekslede fortroelige Breve med denne skarpsindige Lærde uden endnu at have seet ham. Man fortæller, at da Erasmus reiste til Engelland, saae disse tvende Lærde hverandre første Gang ved et Giestebud uden at de kiendte hverandre. Ved Maaltidet opstod en Dispute, i hvilken Erasmus fik det Indfald at forsøve den falske Side af Spørgsmaalet, men fandt i Thomas Morus en saa grundig Modstander, som han endnu ikke nogensteds tilforn havde mødt, hvorfor han sagde med Heflighed: De er enten Morus eller en Uand. Morus svarede med megen Munterhed: Enten er de Erasmus eller Dievelen. Og efter denne Opdagelse omarmede disse 2de Venner hverandre første Gang.

Denne Morus blev, efter at have beklædt et af de høieste Embeder i Engelland, omsider dømt til at miste Livet, fordi man beskylde ham for at have fornærmet Kongens Majestæt, uden at man kunne overbevise ham derom, men den egentlige Aarsag til denne gruesomme Behandling var, at

Mo-

Morus ikke vilde bifalde Henrik den 8des Skildsmisse fra sin Dronning Katrine, Den Standhaftighed og Sindsrørlighed, som han yttrede saavel i sit Fængsel som i sit Livs sidste Dieblik er heel mærkværdig, da den er et uomstødeligt Beviis paa hans gode Samvittighed og Uskyldighed. Nogle Dage efter at Dødsdommen var fældet i Mar 1536 kom een af Kongens Yndlinge for at besøge ham i Fængslet, i den Hensigt at overtale ham til at forandre sine Tanker og opfylde Kongens Ønske. Morus, som kiededes ved at høre mere om en Sag, hvilken han tilforn fuldkommen havde overveiet, svarede, for at blive Personen qvit, at han havde forandret sig. Nu ilede den anden til Kongen, og gjorde sig til af at have udvirket ved en eneste Samtale med Morus, hvad saa mange forgieves havde forsøgt paa. Men Henrik frygtede, at det ikke maatte hænge saa rigtig sammen med denne foregivne Forandring. Han befalede derfor Hofmanden igien at gaae til Morus i Fængslet, og udforske nøiere: hvori han havde forandret sine Tanker. Morus bebreidede ham da, at han havde saaledes forebragt Kongen, hvad de havde talt med hinanden om, og forklarede nu, at hans Mening ikke var forandret uden i Henseende til hans Skiæg, thi han havde først bestemt at ville lade sig rage, førend han blev ført ud for Folkets Dine, men siden havde han fast besluttet, at hans Skiæg skulle have samme Skiebne som hans Hoved.

Da Kongen formisdede den affagte Dom over Morus saa, at han skulle halsbugges istedet for at hænges og parteres; og man bragte ham Tidende om denne Benaading, svarede han med sin sædvanlige Munterhed: Gud forbyde! at Kongen ikke mere maae vise nogen iblant mine Venner en saadan Raade, og Gud bevare mine Efterkommere fra slig Estergivelse.

Da han blev ført til Ketterstedet kom en Kone, raabte til ham, og forlangte nogle Papirer tilbage, som hun havde overleveret ham, da han var Lord Kantzler, han vendte sig til hende og sagde: Kiære Moder! hav Taalmodighed endnu en Times Tid, og Kongen vil imidlertid befrie mig for den Omsorg jeg har haft saavel for disse Papirer som for alt andet.

I det han kom til Skafottet, var det nær ved at falde ned, hvorfor han sagde til den høsstaende Officeer: Min Herre! jeg beder dem indstændigen, hielp mig vel op, og saa lade De mig kun sørge for, hvorledes jeg kommer ned igien.

Borger-Bennen.

No. 28.

Femte Aargang.

Fredagen den 15. Martii 1793.

Anmeldelse.

Sølge Resolutionen i sidste Generalforsamling skal næste Generalforsamling holdes næstkommende Mandag den 18de Marts om Aftenen Kl. 6 $\frac{1}{2}$ paa sædvanligt Sted. De samtlige høie og gode Herrer Repræsentantere ville altsaa behageligst møde til fornævnte Tid, da det Forslag, som nu har circuleret imellem dem, skulle optages til endelig Afgiørelse.

Administrationen har af de for overordentlige Contingenter indkomne Penge, samt andre fra Udgivter havende Overskud i disse Dage indkøbt 9 stk. østersøiske Obligationer a 75 Rdlr., nemlig: 4279.

4280.	4281.	4282.	4283.	4284.	4285.
4286.	4287.	tilsammen	.	.	675 Rdl.

En ditto paa 70 Rdl. No. 301.	,	70 —
-------------------------------	---	------

En Kongl. Obligation for vestindiske

Aktier No. 2105.	.	520 —
------------------	---	-------

1265 Rdl.

Hvilke behørigen paategnede skal blive deponerede i den Kongelige Bank.

Ofte, og ofte rinder det eengang givne Løfte i Minde, det nemlig: at Bladet skulle indeholde Efterretninger om Opdagelser udi Kunster og Haandværker.

Undseelig tilstaaer det kun at have meddeelt lidet deraf, men det trøster sig ved at have bekiendtgjort alt, hvad det er betroet i saadanne Sag.

Det kunde vel ose endeel af fremmede Kilder, men det anseer det langt fra at være ligegyldigt, om man derved kommer til Sandheder eller Urigtigheder, og der horer en Kundskab til at skielne derimellem, som Bladets Forfattere ei ere dristige at tilegne sig. Hellere altsaa vil det tie end lede paa Afveie, og det har kun det Haab tilbage, at man engang kunde faae Medarbejdere af didhen hørende Kundskaber. Imidlertid har man funden megen Berøelighed derved, at for Tiden bliver Mangelen mere end afhiulpet, ved det af Herr Landmaaler Oluffen bekiendtgjorte oeconomiske Magazin.

Dette vil indeholde saadanne nyttige Opdagelser og Underretninger, som man i dette Blad har savnet; og virkelig, dette indskrænkede Rum tillader ei den Vidtloftighed, som mange Materier udfordre. Den behagelige Udsigt, som ved hiint

Ma

Magazin aabnes for enhver Elsker af Industrie, gives Anledning til at undersøge paa hvilken Maade, det kunne frembringe meest Nytte.

Mon det ikke vilde blive et tiensligt Middel til Oplysnings og Sandheds Fremme, til en Ziir for vor Stad og for vort Land, naar kyndige Mænd, hver i sit Fag, bestemte visse Møder, for at tale om og undersøge de Nyheder, som tilbydes? Mon man ikke der kunne frembringe de Prover, man i den Anledning havde foranstaltet, og fælles Bestræbelser tilveiebringe Visshed og Sandhed ved Erfaringer? Mon man da ei kunne blive istand til at faae vigtige Resultater og bekiendtgjøre dem offentlig?

Mueligen at nogen Hinder derimod kan være, at ikke enhver Mand, som har megen Kundskab og Færdighed i sit Fag, har derfor Bequemhed og Øvelse til at skrive derover, men letteligen afhielpes dette, naar man udi enhver saadan Forsamling medtog en Mand, som havde Evne til at skrive ordentlig og rigtig, og da blev overdraget at udføre de ham givne Ideer og Materier.

Paa denne Maade kunne enhver Kunst eller Haandværk for sig allene, eller de nærmest beslægtede med hinanden, have visse og bestemte Møder een eller flere Gange om Maaneden, og den derudi meddeele vigtige og nyttige Efterretninger og Opdagelser.

Videnskaberne have vundet meget ved deslige Selskaber, og maaskee bidrager intet mere til gavnlig Oplysning end slige Sammenkomster. Men — tvende Ting maae man tillige iagttage, at de nemlig ei medtage for megen Tid eller fordre Omkostninger. For Arbeiderne ere Timerne kostbare, og Penge-Udgifter af megen Betydenhed ville holde den Uformuende og tillige Duelige tilbage.

For at forekomme det første, ville intet være bedre end tage nogle Eftermiddags Timer om Heligdage, da Arbeidet ophører; og da foruden de egentlige Medlemmer andre, som Tilhørere, kunde overvære Forsamlingerne, vilde den Tid, der nu i Almindelighed bortosles, blive anvendt paa en nyttig Maade.

Banskeligt vilde det vel ei blive at undgaae Omkostninger ved Leie af Bærelse, da de mange til Almeenvel oprettede Selskaber vel ikke ville nægte disse nu foreslagne, Brugen deraf udi nogle faa Timer.

Udi disse Samlinger skulle intet Monopol finde Sted. Udgang skulle staae aaben for enhver, enten han hørte til Laug eller ikke. Frivilligt Valg skulle bestemme den, som skulle være den første blant sine Lige, og endog dette var uforfødt, naar det ei tiente til at bestyre Sagernes Orden.

Men

Men — Egennyttens altid Hadere af almindelig Oplysning, vil anføre, at ved saadanne Samlinger, ved det, at den ene meddeelte den anden sine Kundskaber, og viiste sine Færdigheder, berøvede man sig selv Fordeelen af sine Talenter. Paa denne Maade kan man da og sige, at ingen Kunstner eller Haandværker, som bruger andres Medhielp, maae lære disse at gjøre noget Arbeid ret og fuldkomment, thi da kunne samme jo blive Medbeilere med dem. Det er med andre Ord: at det er tilladt at oplære andre, til at blive uduelige Arbeidere. Ikke vil man tale om, hvor uanstændigt det er, at tænke og handle saaledes, thi Uforskammenhed er Egennyttens troe Staldbroder, og altsaa fra Anstændighedens Side tillader ei at blive overbevist. Men man vil allene erindre, at, om den eene meddeeler den anden nogen fordelagtig Kundskab, kan han af den tredie oppebære en lige Fordeel. Ogsaa kan man være vis paa, at dersom Kunstner og Haandværker bleve drevne til den mueligste Høide, men dette skeer ikke, med mindre den arbejdende Borger sætter sin Vre i at gjøre det beste Arbeide, da ville dette opvække mere og mere Patriotismen til at betale dyrere, og fore, trække de her forfærdigede Vare frem for Fremmede. Men — til at naae hiin Fuldkommenhed i at arbejde, hører Oplysning, dertil hører, at det unge Menneske, som skal dannes til saadant, ei maae fortære sin Tid og sine Kræfter med at være Opvarter isteden for Lærling, at han ikke skal sroeise

Fæderne igiennem for at bringe Budskab eller gaae Vrende for Messeren, Madmoderen eller Svene-
ne, thi saa længe dette skeer, saa frygter vel man-
gen en Fader, hvis Søn er vel underviist og op-
draget, at sette ham an ved nogen Profession. Vel
kan man haabe, at denne Misbrug, som fordærver
Fæderne, som gior Tiden dobbelt lang for Lærlin-
gen, dog engang skal ophøre, men jo længere det
udsettes, jo længere udebliver og Oplysning, og
den fornødne Vrekierhed blandt denne vigtige Klasse
af Folket.

De ældre ville svare: saa har Brug været i
vor Ungdom, saa byder ældgammel Sædvane. Men
denne Brug og denne Sædvane, er den nyttig, er
den anstændig?

Det var og engang Brug, at man giennem
Lafei-Beien banede sig Adgang til Statens Embe-
der, at man uden at rødmes ombyttede sin Stand
med Livree-Betientens, for at nyde offentlig Be-
fordring; men Kongens Wiisdom afskaffede det.

Lader os følge hans Exempel, at ophæve
Uvaner, vare de endog samlede ved Narhundredes
Brug, og beskyttede af Laugsstikke.

Borgervennen har flere Gange slaaet paa den-
ne Streng, og man vil vel beskylde ham for at
igientage eet og det samme. Men — han anseer
Sa-

Egen saa vigtig, at den fortjener nsiagtig og virksom Undersøgelse, og han opfordrer derfor til at giendrive eller udføre hans Meening.

R—d G—e.

Forfkiellige Tanker.

(oversat.)

Den, som besværer sig meget over Utafnemlighed, bevidner dermed, at han selv aldrig har tiend andre af Menneſkefierlighed, men blot af Egennytte. Foler man det virkelig at være ſin Skyldighed, at bidrage, ſaa meget man kan, til andre Menneſkers Lykſalighed, ſaa bekymrer man ſig ikke om, hvad Virkning Handlinger i denne Henſigt udforte, frembringe hos andre imod os. En ærlig Mand beregner aldrig ſine egne muelige Fordeele, førend han gjør noget Godt, derfor taa-ler han heller ikke den Tanke i ſit Hierte, at nogen kunne være utafnemmelig imod ham.

Enhver ſkyer naturligtviis Døden, naar alt-ſaa en Krigsmand eller nogen anden ſiekt foragter Døden, ſaa maae hans Ære drive ham til denne Yderlighed. Stort Mod; heder med andre Ord: ſtor Frygt for at tabe ſin Ære.

Paa

Paa overvættets Glæde maare, i Folge Menneskets Natur, nødvendig følge Tungfindighed. — Stor Glæde sætter Blodet i usædvanlig heftig Bevægelse, men denne Bevægelse forårsager en ubehagelig smertelig Fornemmelse, som maare bevirke Tungfindighed. Hver, som er tilbøielig til heftige Lidenstaber, maare vide, at han allerede har følt Misfornøielse midt i den heftigste Glæde. Ligeledes har det sig med alle andre stærke Lidenstaber. Et Beviis for den Sandhed, at Dyden allene gjør lykkelig, fordi den byder at gaae Middelveien.

Et Menneske af et godt Temperament, som ikke har heftige Sindsbevægelser, behøver ifkun at forholde sig som den lidende Deel ved enhver Leilighed, for at blive lykkelig. Naturen byder ham utallige Behageligheder, ved hvis Nydelse han ikke længe kan være misfornøiet. Men vee den, som overgiver sig til heftige Lidenstaber! han kan ikke være lykkelig, og Fortvivlelse vil useilbarlig om kort eller lang Tid blive hans Ulykkes Ende. Skønhederne i Verdens Bygning og Indretning ere for blide, til at han skulle kunne føle dem. For ham rasler ingen Bæk, dufter intet Blomster. Solen farver for ham ingen Skyer, for ham er hele Skabningen død.

Borger-Bennen.

No. 29.

Femte Aargang.

Fredagen den 22. Martii 1793.

Anmeldelse.

S Generalforsamlingen den 18de Martii sidstleden bleve følgende nye Medlemmer anmeldte og optagne i Selskabet.

Overordentligt Medlem:

Justitsraad Lange, Eier af Alleenlyst ved Lundehuset.

Ordentlige Medlemmer:

Madame E. S. sal. Petersens, Blytækker.

Cattuntrykker B. H. Holst.

Kleinsmed J. Preyior.

Parykmager Stahlfest.

Kancellieraad Neergaard.

Major v. Manicke.

Major v. Lenz.

Fuldmægtig J. Ibsen.

Frimuurmester Kyhorn.

Haagensen Grønlund.

Hvad i øvrigt Repræsentationen beslattede i dette Møde, skal blive anmeldt i næste Blad.

Brev

Brev til Borgervennen om Gadelygter.

Hr. Borgerven!

Jeg er en fremmed Reisende, som blot var kommen til denne Bye, for at opholde mig et par Dage, og derpaa videre fortsætte min Reise; men min onde Skiæbne, eller rettere sagt en Mangel ved Deres Bye har nu allerede i meer end fiorten Dage holdt mig fængslet her, og Himlen veed, hvorlangt mit Ophold endnu kan blive. Da jeg nu formoder, at De, min Herre! som Indbygger i Staden, og meget mere som en Borgerven maae ønske at see enhver saadan Mangel paaanket og om mueligt hævet, har jeg ei villet undlade at gjøre Dem bekiendt med mit Vanhæld, især da jeg som Fremmed er ukyndig om, hvor man ellers skulde her paa Stedet henvende sig med slige Besværinger.

Min Ankomst hertil indtraf i de sidste Dage af forrige Maaned, da det, som De uden tvivl er indrer, var et meget uroligt og stormende Veir. Jeg var saa hældig strax at erholde Adgang som reisende Medlem i en af Byens behageligste Klubber, hvilken Fordeel jeg og søgte paa det bedste at benytte mig af. I det jeg gik did henimod Aften, mærkede jeg nok, at det tegnede til ondt og mørkt

Veir,

Veir, men da jeg allevegne i Gaderne saae store Lygter hængende, gjorde jeg mig ingenlunde nogen Tanke om, at det skulde været fornødent at forsyne sig med Haandlygte. Ikke desmindre, da jeg Klokken mellem ti og elleve kom paa Gaden igien, for at gaae hiem, befandt jeg mig i det tykkeste Mulm, udsat for en giennemblødende Regn og i Fare for deels ikke at finde den rigtige Wei, deels at blive indeklemmt mellem de fra alle Kanter forbi-farende Vogne.

Midt i Gaden havde jeg fast besluttet at holde mig, hvordan end min Skiæbne skulde blive der, thi paa Fortogene havde jeg ved Dagens Lys lagt Mærke til saa mange Kielderlemme og deslige, at jeg, som fuldkommen kiender Læren om Legeomernes Fald paa de skraae Klader, slet ikke havde Mod paa at gjøre den praktiske Anvendelse deraf. Dog blev jeg omsider nødt til at vige af fra min fattede Beslutning; to Kæreter kommer jagende saa glubst imod hverandre, at jeg ikke saae anden Tilflugt for mig, end at søge ind under Husene, men til mit Uheld havde en anden Fodgienger samme Forsæt, og en Følge af denne Lighed i vore Tanker blev den ulige Virkning, at jeg kom til at ligge for hans Fodder. Ikke forslaaet og værre tilmode blev jeg ledsaget hiem med megen Deeltagelse af den uskyldige Marsag til mit Vanhæld, og jeg kom snart efter, at min Arm var forvredet i Faldet, og vilde gjøre en høist ubehagelig Standning i min fore-

ha-

havende Reife. Jeg kunde ikke bare mig Dagen efter, med kiendelig Fortrydelse at spørge min Bert, om det ei var en fin politisk Streg af Byens Giestgivere og Saarlæger, at besørge Lygter uafhængte paa Husene, for at forlede uskyldige Fremmede til at lade deres egen blive hiemme, og siden i Mulmet at komme til en eller anden Ulykke, der kunde forskaffe dem begge noget at fortjene?

Til sin Retfærdiggjørelse beraabte han sig paa, at det havde været Maanskin, og sølgelig Lygterne ei behøvede at være tændte, og uagtet alt hvad mine giennemblødte Klæder kunde have at indvende, beviiste han mig dog saa klarligen af Almanakken, at det havde været maanlyst, saa jeg blev nødt til at tie.

Imidlertid veed jeg, at man i min Fødeby ikke spørger Almanakken men blot sine Sandser tilraads, naar Lygterne skal være tændte eller ikke tændte, og jeg tilstaaer, det falder mig lidt tungt at begribe, hvorledes en saa betydelig Mangel kan blive overseet i en Stad, som ellers har saa mange gode Foranstaltninger til Indvaanernes Sikkerhed og Bequemmelighed. Een Ting veed jeg endnu, og det er denne, at jeg ved min Hiemkomst vil ansee det for Pligt mod mine Medborgere, at give dem en Advarsel i de offentlige Tidender, at de iblant dem, som i Fremtiden maatte besøge Staden Kjøbenhavn, ei lade sig forføre af de mange
ud:

udhængende Lygter, men for alting, hvis Almanakken skulde bebude Maanskin, medens Skyerne spaae Slud og Mørke, da være selv forsynede med Haandlygte.

Jeg troer Hr. Borgervennen er enig med mig, at det baade for Indvaanerne selv, der dog anvende en betydelig Pengesum paa Gadernes tilbørlige Oplysning, saa vel som og for Byens gode Ravn og Rygte iblant Fremmede, vilde være høist ønskeligt, at denne Mangel kunde vorde hævet.

Peregrinus.

Brev til Borgervennen.

Min Herre!

Den Dag i Aaret nærmer sig nu med stærke Skridt, da saa mange Hierner blive anspændte, for at udtænke den snildeste Maade, paa hvilken man kan forskaffe sig en gottende Latter paa andres Bekostning, da enhver er paa sin Post, for at undgaae at blive Latterens Gienstand, da ingen troer sig sikker for sine nærmeste Venner, da Barnet er berettiget at tilstoppe Øret for Forældrenes Befalinger, og Lyende ere at fortænke, om de efterkomme Husbonds og Madmoders Villie; med eet Ord:

Ord: vi skrive snart den første April. Det er ikke min Hensigt at angive Oprindelsen til det besynderlige Galenskab, som angriber saa mange Mennesker paa den Dag, thi uagtet jeg har efterseet adskillige Bøger, hvori jeg kunde troe at finde Oplysning derom, og ligeledes spurgt mig for hos en og anden, har jeg dog ikke kundet opspore noget, uden det, som den sindrige Rabener i sine Satirer fortæller os om samme, hvilket han dog ikke synes at have hentet fra de paalideligste Kilder. De vil maaskee spørge, hvorfor denne Sag ligger mig saa meget paa Hierte? Det maae ikke undres Dem, min Herre! jeg har meer end Anledning nok til at estertænke den. April-Sygen har i mange Aar grasseret slemst i mit Huus, og denne Gang truer den at blive nok saa voldsom som nogensinde, liig en Feber, der, naar den kommer tilbage, bliver dobbelt vanskelig at faae udryddet. Ja, min Herre! det er i gandske egentlig Forstand en Recidiv-Feber, der ved en tilstødende Hevngierrigheds Hede truer med meget slemme Følger.

Foruden en gammel ærlig men derhos enfoldig Karl, som da ved alle Leiligheder maae holde Lysen for de andre, er det især min ældste Søn, som man dennegang har et godt Die til. Han har paa draget sig dette Fiendskab derved, at det lykkes ham i Fjor at faae næsten det hele Huus sendt April, hans Moder ikke engang undtagen, og undgik derimod selv alle de Snarer, man havde lagt ham. Nu er den store Coalition traadt sammen imod ham,

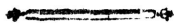
ham, man stikker Hovederne sammen, anlægger Planer, og — hvad jeg allermindst kan bifalde — min Kone er deres Fortrolige, og Hovedhiulet i den hele Intrigue. Jeg har ladet hende mærke, at dette var mig imod, jeg har forestilt hende, at saadan Tidssfordriv, som ei kan gaae af uden Fortrydelse hos den Drillede, fortiener ikke Navn af uskyldig Fornoielse, og at en Moder for alting ikke bør nære nogen Hevnelyst i sine Børns Hierter. — Men mine Forestillinger ere ei blevne agtede; det hedder, jeg er en Suurfeer, der ikke kan taale, mine Børn ere lystige; det hedder, saadanne smaa Pudserier skærper deres Forstand, lærer dem Forsigtighed, og saa videre. Hvad skal jeg gøre? At sætte mig imod, hvad min Kone vil have frem, det er mig, og har altid været mig umueligt; saadan er jeg nu engang, og kan ikke blive anderledes. Det forekommer mig, som De, min Herre! tilforn har indrykket noget i Deres Blade om denne Materie, men disse løse Blade komme saa ofte bort for mig, saa jeg nu ikke veed at hitte det, ellers kunde det maaskee nu været en gavnlig Læsning for hende. Vilde De give Deres Læsere noget mere til Overveielse i denne Sag, forbinder De derved i det mindste

Deres
Uxorius.

Svar.

Hr. Uxorius tilstaaer, at han er nu engang saadan, og kan ikke blive anderledes, og Borgervennen maae bekiende, at dette er saare ilde; thi
det

det nytter altsaa ikke at forsikre Correspondenten, at hans Misfornøielse med de omtalte Tilberedelser er fuldkommen grundet, og at bede ham tage sig alvorlig af denne Sags Standsning. Borgervennen vil derfor heller henvende sig til sine øvrige Læsere, og henstille det til deres Overveielse, om det ei var ønskeligt, at en Skif, der har saa lidet godt, men der tværtimod kan have saa meget ondt i Følge med sig, lidt efter lidt kunde blive afskaffet; samt om det ei er Pligt for de Vældre og Sindigere, at have et vaaget Øie med, at i det mindste ingen Skadefryd, ingen Hevnelyst, eller andre lave Sindsbevægelser blande sig derimellem. Maaſkee man vil synes, at Borgervennen her betragter Smaating igiennem Forstorrelsesglas, men man glemme ikke, at mangen Skade bliver ulægelig, just fordi man anseer den som alt for ubetydelig til at paaagtes. Borgervennen finder maaſkee en anden Gang Leilighed til, at give sin Betænkning om Vigtigheden af saadanne tilsyneladende Smaating, især i Opdragelsen. For denne Gang vil han lade sig nøie med at henvise til det lidet Stykke, der findes indført i No. 32. af disse Blades forrige Aargang, da han haaber, ei alle hans Læsere ligne dertil Correspondenten, at de bortkaste de enkelte Blade, saasnart de ere giennemseete; der indtreffer ofte Leiligheder, hvor man kunde gjøre Brug af en eller anden Betragtning, som man troede sig ubedkommende paa den Tid, samme blev læst.

Borger-Bennen.

No. 30.

Femte Aargang.

Fredagen den 29. Martii 1793.

Anmeldelse.

I Generalforsamlingen den 18de Martii blev det Forslag om en Kasserers Antagelse — som i Følge Repræsentationens Resolution i forrige Møder ved Circulairer var tilmeldt samtlige Klassifikations høie og respektive Hrr. Repræsentantere — forelagt til endelig Decision; hvorved tillige blev forelæst et Brev fra 2den og et fra 7de Klassifikations Repræsentantere, denne Sag vedkommende.

Efter foregaaende Deliberation besluttede Repræsentationen eensstemmigen, at Selskabet indtil videre maatte have en Kasserer, for saaledes at fritage Administrationen herefter for den Uleilighed, som Regnskabet over Selskabets Indtægter og Udgifter nundgaaeligen forvolder. Denne Kasserers Løn blev fastsat til 100 Rdlr. aarlig, ligesom det og blev bestemt, at han skulde stille 1000 Rigsdalers Caution for Oppebørster. I øvrigt blev det overdraget til nærværende Administration at fremlægge et Udkast til en Instrux for Kasserers

sereren til Repræsentationens nærmere behagelige Overveielse og Resolution i næste Generalforsamling; dette Udkast skal saasnart mueligt blive udfærdiget til Circulation iblant de samtlige Herrer Repræsentantere.

Repræsentationen valgte derpaa ved fleste Stemmer Hr. J. Nagaard, Copiist i det kongelige Rentekammer, til Selskabets Kasserer, paa ovenansførte Vilkaar.

Da Repræsentationen haabede ved denne Indretning at have hævet den vigtigste Vanskelighed, som tilbageholdt de Herrer, — der ved Administrationsvalget den 4de Februar havde Stemmemernes Pluralitet for sig — fra at imodtage Valget, saa blev besluttet, at de igien skulde anmodes derom, og deres forventende Erklæring forelægges i næste Møde.

Fra Bestyrelses-Kommissionen for Ugebladet var indløbet Skrivelse, hvori anmeldtes, at Hr. Hassing havde udmeldt sig af Kommissionen, og hvori tillige efter Lovens var gjort Forslag, til et nyt Medlems Valg i hans Sted. Valget blev paa Grund heraf foretaget, men da Administrationen ikke endnu har erhholdet Erklæring, om Valget bliver imodtaget, maae den udsætte Beretningen herom indtil næste Gang.

Et rart Naturhistorisk Forst-Bibliothek.

Direkteuren for Menageriet i Kassel har gjort en artig Samling af adskillige Sorter Træer, som findes i det Lands Skove. Disse ere blevne udskaarne i Form af Bøger i forskjellige Størrelser, lige fra Folianter til Sedecer. Ryggen paa hver af disse Bøger fremviser det Træes Bark, som Bogen er sammensat af, Siderne vise Aarerne og Beddet, Enderne vise Marven. Enhver Bog har en Skuffe, der indslutte Bladene, Blomsterne, Frugterne, Frøet, den Moosart, der voxer og sidder paa hver Træarts Bark, samt tillige de Insekter, der holde sig til og hører til Træet. Dette vist nok i sit Slags eeneste Bibliothek, skal bestaae af nogle hundrede Bind. — (taget af den Tronhiemske Økonomiske Mercurius for 1788. S. 147. Provincial Bogtrykkeriernes, især de norske, Produkter, ere temmeligen ubekiendte. Ved nogle faa Linier skal man af og til benævne dem, til Efterretning for læselystne Patrioter, hvorved maaskee Uffætningen af slige Skrifter noget kunde befordres.)

Mineralogiske Samlinger samt Modeller af Biergegne.

Slige Opfindelser, som de nybnævnte, ere i Naturhistorien ikke uvigtige Bidrag til Kundskabs Meddelelse og Udbredelse paa en interessant Maade. Borgervennen anseer det gavnligt, efterhaanden at giøre danske Læsere bekiendte med saadanne Indretninger. De vække Eftertanke og kunde give et vigtigt Hoved Anledning til Efterlignelse.

En Weimarst Biergsekretair Hr. J. E. Voigt, som 1783 udgav et petrographisk Kort over Høistiftet Fulda, eller et Kort hvor alle Biergarterne i bemelte Land ved bequemme Tegn og Karakterer antydes; tilbød 1785 Naturforskerne en fuldstændig Samling af 50 frisk afbrudte Brudstene, hvorved man lærer at kiende alle Slags Biergarter, indpakkede i smaae Kister, under Titel: Cabinet for Bierglæren, for 1 Louisd'or. Siden har en hannoversk Ingenieur-Officier Losius gjort samme Tilbud, men i en mere udbredt Hensigt. Han vil levere lige saadanne Kister med mere end 100 frisk afbrudte Stene og Ertser fra alle Harzbiergværker, tilligemed mineralogiske Jagttagelser over samme, og et stort petrographisk Kort over den hele hannoverske Harzbiergstrækning som han opmaalede 1784 og 1785. Vores norske, islandske, færøiske og grønlandiske Mineralprodukter søges udenlands meget begierligen: Kunde den Idee ikke iværksættes, at
 levere

levere fuldstændige Samlinger af dem i Kister, med trykte Beskrivelser? — og den vittige Tanke at eftergiøre Biergenes udvortes Dannelselse, samt det rigtige Forhold i deres forskjellige Høide, som nogle plastiske Kunstnere udenlands har iværksat, skulde den ikke i Norge kunde finde Efterlignelse, ja vel ogsaa i Danmark, i Henseende til Stevns og Møns Klint og flere Stæder. Den franske General-Lieutenant Fr. L. v. Pfyffer, Raadmand i Lucern, har især herved udmærket sig. I de Gøtt. Anzeigen 1778. Zugabe S. 290. er anmeldt, at han med usigelig Noie, Kare og Pengeomkostning, havde i en Art af Deig afbildet en stor Deel af det biergede Helvetien, at hvert Bierg havde sin rette Høide, og at hvert Huns var kiendelig. I en nyelig udkommen Reisebeskrivelse (Blicke auf einen Theil Deutschlands, der Schweiz und Frankreichs, bey einer Reise vom Jahre 1790. von G. A. v. Halem. Hamb. 1791. 2 Theile) findes i Deel S. 105—106. en omstændeligere Efterretning, som Borgervennen her meddeeler: „General Pfyffers berømte Model af Sveits, siger Forfatteren, var det, der især lokkede os til Lucern. Manden har i en Snees Aar betragtet Biergene og maalt dem, lige fra Albis i Zürich indtil St. Gothard. Naar han har været færdig med et Bierg, har han afflaaet et Stykke af Klippen, til hvis Fod han var nedsteget, og dannet dette Stykke efter Urbildet. Ofte har han, fortalte man, maattet giøre dette Arbeide ved Maanekin, fordi de tilgrændsende

Bonder holdt det farligt for Friheden, at deres Bierge, i hvis Skiod de boe sikre som irden Bolde, saa noisagtigen bleve optagne. Saaledes opstod efterhaanden det moisommelige Værk, som i Form af et Billiard, men langt større, er opstillet paa en rummelig Sahl i hans Huus, og som han med megen Artighed viser enhver. De 4 Waldstädter eller Lucerner Søen er Værkets Middelpunkt. Diet overskuer her med ubeskrivelig Fornøielse i et Fugleblif det hele Land, som man enten har, eller er ifærd med i sit Ansigts Sveed at igiennemdrage. Man studser over Gothards Bierg og dets Brødre, i Ligning mod hvilke Albis, og Rigi og Pilatus synker ned til at være Høie. Sneen dækker og her paa Modellen Biergenes Toppe. Ogsaa her sees i Dalen enhver Bygning, enhver Wei og bandede Stier; enhver Bæk har ogsaa her sin Broe, enhver Skov sit Løv; ethvert Wandfald er og her bemærket at styrtes fra sin Høide."

I Goth. gelehrte Zeitung 1788. ausl. Litterat. S. 55. nævnes en duelig Konstner, Exchaquac, i Naboeskabet af den Savojsiske Gletscher, som i ophøiet Arbeide har forestillet den hele Egn om Chamouni og Montblanc. Han betiener sig dertil af et Slags Træ, bois d'Arose, der er fin og fast. Landsbyerne, Hytterne, Majerierne ere alle anbragte, og den hele Egn er optaget efter Naturen, som den i August Maaned fremstiller sig for Diet. Selv Weien, som Steenbukjægeren Balmer, og
den

den bekiente naturkyndige Saussure har taget, for at naae den høieste Spidse af Bierget Montblanc, er ikke forglempt. Da Meiners i sine Briefe über die Schweitz. 4 Th. Berl. 1790. S. 158—159. giver en fuldstændigere Beskrivelse, saa bliver den her meddeelt i Oversættelse: „Som Hr. General Physter i bas relief forestiller Canton Lucern, med tilgrændsende Cantoner, saa har Hr. Exchaquec paa lige Maade udarbeidet en Forestilling af den hele Dal Chamouni, med alle tilgrændsende og deri værende Bierge, Sneefjelde, Gletscher, Alper, Stæder, Græsgange, Floder og Bække. En saadan Forestillelse eller bas relief har Figur og Størrelse af et Bordblad paa 3, 4 til 5 Fod lang og $2\frac{1}{2}$ til 3 Fod bred. Stoffet til bas relief eller Grunden bestaaer af Træ, i hvilket er indsnittet Bierge, Skrænter, Dale, efter Naturen, med noagtig forholdsmæssig Størrelse, Fald, og Dybde. De høie Bierges Sne er ved en Masse af Lungspath, Gletscherne ved afhugne Chrystalstykker, og Skove, Alperne og Græsgangene ic. ved rigtige Farveskatteringer antydede og efterlignede. Hr. Exchaquecs Maalestof er mindre end General Physters. Enhver af os kiendte strax de Bierge, Egne og Strømme, som vi paa vor Reise, med saa megen Opmærksomhed havde betragtet, og deres Former, Direktioner og Forhold faldt os i denne troe Efterlignelse mere i Dine, end i den virkelige Natur. De store bas relief, hvoraf Hr. Exchaquec allerede har sendt nogle til Engeland, Holland, Turin,

Lau

Lausanne, koste 32, og de smaae 20 nye Louisd'orer. Hos samme duelige Kunstner kan man for $1\frac{1}{2}$ eller 2 nye Louisd'or erholde Samling af alle de Steenarter, som ere fundne i Chamouni Dalen og tilgrændsende Bierge. I en saadan Samling har man enhver Steenart i dobbelte Probestykker eller Fragmenter.

S. T...p.

Det Besværligste og Det Letteste.

En af de syv kloge Mænd i Grækenland, hvilke blede kaldte de syv Viise, heed Thales. Denne blev engang spurgt: hvad der var det Besværligste, og hvad der var det Letteste?

Det Besværligste, svarede Thales, er, ret at kiende sig selv og sine Feil; det Letteste er, at mærke Feil hos andre.

Den samme Thales hilsede engang meget høflig en Mand, der mødte ham. Men Manden gik stolt forbi, og takkede ham ikke engang.

Thales's Venner meente, det maatte han tage ilde op, da det var en Skam for en saa berømt Mand som han, ikke at faae nogen Tak for sin Hilfen. Men Thales spurgte dem: Er det en Skam for mig, at jeg er høfligere end han?

Borger-Bennen.

No. 31.

Femte Aargang.

Fredagen den 5. April 1793.

Enhver, som fremtræder offentlig, bør vel nøie overveie, saavel Kaldet, han har dertil, som Pligterne, hvilke ham ere paalagte. Begge Dele maae han føle og føle dem tilfulde, for at udholde de Ubehageligheder, der sielden udeblive. I Almindelighed estertænke vel de strengeste Dommere over offentlige Skribentere ei denne Sag, og sandeligen, dersom ei Følelsen af hint Kald og hine Pligter var levende hos Forfatteren, da maatte man inden føie Tid glæde sig ved at nedlægge Bennen. — Man kan uden al Tvivl antage et dobbelt Kald til at arbejde for det Almindelige. Det eene, som bør være tilfælles for alle, er Lyst til Sandhed og Drivt til at gavne; det andet ere de synderlige Omstændigheder, som tilskynde nogen til at paatage sig det aldrig lette Arbeide, at blive Formaalet for Domme af et stort Antal Mennesker. For de fleste, som ikke have forsøgt hvad det er at skrive offentlig, synes intet at være lettere, og man fælder af den Marsag Domme, som ikke ere grundige eller billige. Man følger ei med Forfatteren, man op-

hol

holder sig allene ved det, som ligger hen for Di-
nene, uden at agte paa Maaden eller Aarsagerne,
som har fremvirket dette. Hvor urigtigen ville det
dog være, at skionne Biergmandens Flid efter den
Mængde af Metal, som den frembragte Erts inde-
holder? Maae man ei beregne, hvor mange golde
Gange han har maattet igiennemarbeide, hvor
megen Møie det ofte koster ham, for at naae den
rige Klump, som var skjult langt inde i Gruben?
ogsaa bør det komme under ethvert Arbeide i Be-
tragtning, hvorvidt Arbeidernes Kræfter ere for-
holdsmæssige til Arbeidet, og vel bør hensees til
Lyften og Drivten, som til Virkningen.

Gangen til Sandhedens Tempel, hvor de
Skatte bør hentes, som offentlig fremlægges for
Medborgere, er besværlig. Til Fordommens Temp-
ler, som Alder have givet en lige Anseelse med
Sandhedens, gaae Veie, ligesaa brede og ligesaa
slidte, som til hiint. Efter mange besværlige
Skrit naaer man didhen, og det er kun ved den
fuldkomneste Nærmelse dertil at man bliver sin Bild-
farelse vaer.

Ofte og meget ofte bliver Reisen paa denne
Maade langvarig og trættende, og man frygter
for at vedblive den først begyndte Gang. Haver
man endnu Lyft og Mod til at naae didhen, har
man end fundet den rette Wei, da møder Menne-
skesfrygt med sine Trudsler, for at skræmme Van-
drings-

bringsmanden tilbage. Den spaaer, og den godt-gjør sin Spaadom om det Tilkommende med Erfaringer fra det Forbigangne, at det Lys, man henter, vil paa Tilbageveien udslukkes af Fordomme og Egennytte. Har Mennesket end Frimodighed og Haab nok til at hæve sig over disse Skrækketaaler, triner han endog ind udi Templet selv, hvilken Uvisshed om, hvilken af de rige Skatte han bør vælge, og hvilke han har Kræfter til at bære?

Hvor læt kan den ypperligste Metal under en ukyndig og uøvet Arbeiders Haand blive forringet udi Anseelsen, ja! endog Værd. Ikke anderledes taber Sandheden ved den Maade, hvorpaa den behandles. —

Foragtelig er den offentlige Skribent, som ei føler hos sig Lyst til at gavne, og dobbelt foragtelig den Mand, som skriver offentlig, i den Hensigt at skade nogen, og af anden Aarsag nævner andres Feil, end fordi han troer, at Sandheden og den gode Sag fordrer det. Men Lysten til at gavne maae være for det Almindelige, og ved at gavne det Almindelige, kan ei altid undgaaes at skade de Enkelte, fordi disse virke af egen Fordeel imod det Heles Vel. Heraf er det da en nødvendig Følge, at man, ved at arbejde for det Almindelige, maae glemme Personer, at man aldrig maae gjøre sig det Spørgsmaal: vinder eller taber denne eller hiin derved? hvorledes vil hiin eller denne dømmes
dit

dit Foretagende. Det kan indtræffe, at man tilsejner under Læsningen de almindelige Sætninger paa enkelte Personer, men denne Feil bliver da hos andre end Forfatteren.

O! de, som fortolke Forfatternes Meninger, og udlægge dem ilde, som spore i enhver Ting, i enhver Sætning, Dadlesyge og Hevngierrighed; o! at de indsaae, hvor aldeles man glemmer Personerne, for at blive fast ved Sandheden. Disse Angreb, disse unilde Domme, røre derfor intet. Man læser dem med Roelighed, man hører dem uden Følelse, fordi man er sig selv bevidst, intet at have havt for Die, uden gavnlig Oplysning.

Intet smerter derved, undtagen, at den Tilbøielighed hos Meomennesker, at udlægge alt til det værste, skal ansees at være saa liden en Last, at endog de, som man formodede at skulle stride imod Laster hos andre, tillade sig selv den Frihed, at paalyve Medmennesker Meeninger og Følelser, som ere dem aldeles fremmede.

Man bør og kan med Billighed ikke beklage sig over Angreb mod sin Person. Denne Korfølgelse har været almindelig imod enhver, som stræber og arbejder for Sandheden. Kunde endog Sandhedens beste og stærke Lærere ei undgaae Bestyldninger mod deres Tænke- og Handlemaade, hvad kan da, og hvad bør da andre vente?

Det

Det har til alle Tider været et Middel, som de der ere bange for Sandheden, som bygge deres Anseelse, Formue og Digtighed, for en stor Deel paa Fordomme, søge at betiene sig af, for at beholde den Bankundighed, ved hvilken de finde god Regning, at ville gjøre alle, som tale derimod, mistænkte for flette Hensigter. Hvad Mennesket i saa Tilfælde kan tillade sig, og hvad de tillade sig, giver Historien alt for mange Beviser paa. Imidlertid hjælper dette Middel ikke længe imod Sandheden. Dens Farve er ægte. Ved Forsøg paa at gjøre den ukiendelig, holder den sig dog bestandig, og der bliver altid nogle, som mere og bedre skionne paa dens Værd.

En offentlig Skribent maae være betænkt paa, at slige Angreb vil møde ham. Han maae glemme endog sine kjereste Forbindelser, naar han vil tale Sandhed for det Almindelige, thi hvo er den, som lever saaledes uden for alle Bånd med Medborgere og Medmennesker, at jo Sandheden kan blive ubehagelig for een eller flere. Men til at opnaae dette, til at vinde saadan Standhaftighed, hører det Kald at elske og udbrede Sandheden.

Det er mueligt, at der ere Mennesker, som ikke kunne forstaae, at man kan føle Kierlighed for Sandheden, og Lyst til at udbrede den, fordi de veie enhver af deres Handlinger efter Fordelen, fordi de berige sig ved den personlige Indflydelse hos
En

Enkelte, fordi de ved ethvert Foretagende spørge sig ad: hvilke Fordelse de afkaste ikke for det Hele, men dem selv.

Naar de da høre een eller anden at tale Oplysningens og Retfærds Sag, mistænke de denne for, at egennyttige Hensigter maae være Drivefedrene, fordi de kiende ingen anden Bevæggrund til deres egne Handlinger.

Enhver redelig og retskaffen Mand har vel erfaret Prover af saadan Tænkemaade. Men — skulde han derfor tie, naar Kierlighed til Sandhed bod ham at tale, skulde han skielve, fordi Trudsel gaae ham imøde, og Avind forfølger ham? —

Saa ubehageligt det end er, at maatte see Publikum uleiligtet med de vrangne Domme, som nogle enkelte, der troe at lide ved Sandheden, udbrede om en Forfatter, saa kiert er det ham derimod paa den anden Side, thi det vidner om, at Sandheden er bestyrket med saadanne Grunde, som ei kan svækkes, og at Hadet imod den gaaer over paa den, som forkynder samme.

Dette bliver vel en Anmærkning tilfælles for enhver offentlig Skribent, og bør altsaa ei afholde ham fra at tale, hvor han troer det nødvendigt og nyttigt. Dette henhører til det almindelige Kald at gavne.

Det

Det særdeles Kald til at skrive offentlig kan have forskjellige Aarsager. Det kan forbinde med hiin almindeligere Udfigt til at gjøre Nytte, en mere indskrænket til Gavn for den enkelte Mand selv, som skriver, til Nytte for en moralsk Person eller et Selskab af gode Hensigter o. s. v. og dette Kald kan enten gives af Personerne selv eller af andre. Det er forbeholden vore Tidens Tænkemaade og Uegennyttighed, at lade Fordelen af, og altfaa og Arbeidet ved offentlige Skrivter, tilflyde de Stiftelser, som bidrage til Oplysning, Kundskab, som og de, der ere bestemte til at qvæge den Røds lidende, og række den Fortrængte Hielp.

Denne gode Hensigt, som byder at tage Pen-
nen, hindrer og at nedlegge den igien, endskjønt
baade egne Forretninger og andre Omstændigheder
vel kunne lede dertil; dog! hvad skylder ei enhver
de Ting, som han anseer for at være eller kunne
blive nyttige? Nogen Modstand, nogen Forfølgelse,
nogen Vanskelighed maae han gaae i Møde. Det
er alt for lidet at arbeide for det Gode, at man
ønsker, beder, ja endog rækker en ubetydelig Hielp
dertil, dersom man vægrer sig, naar man opfor-
dres til at tage kraftigere Deel udi Arbeidet.

Alf alle særdeles Kald til at skrive, er nok in-
tet fiendnere og synderligere end Borgervennens.
Udskillige værdige Borgere give hiin eller denne Kald
til at være Forfatter. Hensigten dermed kan dog
vel

vel ei være den allene, at faae sammenskrevet et halv Ark om Ugen, som skulde tiene til Dvittering for 4 Skilling, erlagte til Understøttelses Selskabet. Borgervennen har troet udi Selskabets Love, og Medbrødres Kald, at have seet og hørt dette Ønske: Udbreed Oplysning og Kundskab, gaae Fordomme i Møde, giv de Mænd, som have liden eller ingen Leilighed til at læse store Skrifter, Anledning til at tænke og overveie Sætninger, der tiene til almindelig og særdeles Held. Tael Sandheden med Frimodighed, og skjelv ei for Blinken af de Sværd, hvilke Fordomme og Egennytte have altid blottede, for at forjage enhver Tanke, der skrider imod deres Hensigter.

Stræb og for at moroe, for at blande imellem alvorlige Betragtninger, Efterretninger og Fortællinger, som tillade Sielen Frihed fra at anstrænges. —

Saaledes har Borgervennen forstaaet sine Medbrødres Kald. At opfylde det er dens Ønske og Bestræbelse. Fordelene derfor ere Følelse af at gavne, thi intet andet er derved at vinde.

Det er ingen Vei til at fortiene sig Navn og Anseelse som Skribent, fordi hverken Bladets Rum tillader det, eller ved den store Forskiellighed af Læsere, var det nyttigt, om man søgte at indføre lærde Afhandlinger. Man øser af den sunde Kornstus

nusts Kilde og almindelig nyttige Videnskaber. —
 Altsaa er Værelst eller Forsængelighed ei Dri-
 vefiedren. —

Ikke heller er det et Middel til at faae sig til-
 vunden Venfkap, fordi mange af dem, som nyde
 Fordele af andres Skade, aldrig finde dem vel ved
 at Sandheden bliver talt, og bliver altsaa Fiende
 af den Mand, som slaaer paa den Streng, hvil-
 ken de ønske at være uden Lyd, og fatte Had imod
 det Menneske, som ellers var dem ligegyldig.

Paa den anden Side kan Borgervennen med
 Sandhed og Glæde tilstaae, at adskillige Mænd af
 Talenter og Fædrenelands, det er Sandheds og
 Retfærdss Kierlighed, have med deres saavel of-
 fentlige som private Bisald opmuntret den til, at
 fortsætte Gangen paa den nu begyndte Maade.

Det vil fremdeles skee, at man kommer til
 at afhandle flere Materier, sigtende til almindelig
 Oplysning, og Tilfældet vil da indtræffe, at Op-
 lysningens Fiender vil søge ved at fornærme For-
 fatteren, at faae Sandheden til at lide, og drage
 Opmærksomheden fra Tingen til Personen. For at
 undgaae dette, bliver det Borgervennens faste Bes-
 lutning, stiltiende at forbigaae alle de Domme,
 som gjøre personlige Angreb imod den, og intet
 derom melde udi Bladet, fordi Læserne ikke skulle
 uleiliges med at være Tilskuer af Foretagender,
 hvor

hvor den enkelte Mand søger at haane den anden; derimod naar Grunde imod Borgervennens Sætninger fremsføres med Afsændighed, og ere af den Bægt, at de kunde fortjene Opmærksomhed, skal man ei forbigaae at anføre og besvare dem.

Enhver vil let indsee, at det ville være et uoverkommeligt Arbeide, at besvare alt, hvad imellem saa mange Læsere nogle kunne finde paa at anføre. Disse give deres Meninger tilkiende; og ved at holde dem imod de, som Borgervennen ytrer, bliver Læserne istand til at domme.

Det allene troer Bladet sig forbunden offentlig at bekiendtgjøre, at det nemlig er en Bedtægt imellem Arbejderne ved samme, at intet Stykke maae indføres udi Bladet uden efter Pluraliteten af Medlemmerne, som bestyre samme; men vil Forfatteren desuagtet have det indført, er han forpligtet at sette sit fulde Navn derunder.

Ethvert Stykke bliver oplæst eller sendt til Bedømmelse. Man anfører de Erindringer, som findes nødvendige, med Frihed, og det er efter Overbeviisning, at noget bliver forandret eller staaende. —

Endnu maae Borgervennen ved denne Leilighed erklære: at, da adskillige værdige Borgere have, især i Anledning af det under No. 28. indførte

førte om Dplysningen og Forbedringen ved Haandværks-Klassen, forlængt og tildeels havt mundtlige Samtaler med Forfatteren af denne Afhandling, og da det ikke formødelst andre Forretninger er os, som Udgivere af Bladet, mueligt, at anvende mere Tid til dette Arbeide, end alt er skeet, saa ere vi pligtige til, næst at bevidne vor Glæde over den Tillid, som man viser at have til os, at udbede os at alt, som findes fornødent at indhente vor Erklæring over, maatte tilsendes os skriftligen.

Vi have intet Kald til vort Arbeide, ingen Lyst til at vedblive det, undtagen det Haab at kunne gavne; og i det Dieblik vi føle at have havt andre Hensigter, nedlægge vi den Pen, som Medborgeres Tillid til vor Kundskab, vor Tænke- og Handlemaade, vor Hengivenhed for det Almindelige, og vor Kierlighed for Selskabet bød os at tage. Men — indtil denne Overbeviisning byder det, da skal intet skræmme os fra at gaae Fordomme i Møde, og udbrede det, som vi troe at være sandt og nyttigt.

K—d G—e.

Taalmodighed.

En Dreng besøgte i lang Tid Skolen meget flittig. Da han engang kom hjem, spurgte Faderen ham, hvad han da nu havde lært? — Du skal nok faae det at vide, gav det unge Menneske ham til Svar, saasnart der indtræffer en Leilighed til at vise det.

Han tænkte nemlig, man spurgte ham om det som er det rigtigste, nemlig: hvilke Dyder han havde gjort Fremgang i? Men Faderen, der ikke forstod ham, ansaae dette Svar for en Uforstaaenlighed, og begyndte at prygle ham.

Det unge Menneske bar Huggene med megen Taalmodighed og Koldfindighed, i det han sagde til sin opbragte Fader: det er det, jeg har lært, nemlig at bære det Ubehagelige med Taalmodighed.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 32.

Femte Aargang.

Fredagen den 12. April 1793.

Formedelst Grosserernes Forsamling Mandagen den 15de April bliver Repræsentations-Forsamlingen udsat indtil den 22 ejusdem, inden hvilken Tid Administrationen haaber, at de udstædte Circulairer kunne ventes tilbagefendte.

Banen er den anden Natur.

(oversat)

Der er intet Mundheld, der stemmer saa meget overeens med Sandhed, og bifaldes saa gandske af Fornuften, som det, vi ofte høre at blive anført i daglig Tale, at Banen er den anden Natur. Banen er virkelig istand til gandske at om-danne et Menneske, og at give ham Tilbøieligheder og Færdigheder, gandske forskiellige fra dem, han var født med. En vis Skribent fortæller om
et

et toffet Menneske, der fandt Hornsielse i, daglig at tælle Timerne, hvergang en Klokke i Nærheden slog. Da nu denne Klokke engang blev fordervet, og slog ikke længer, blev Mennesket ligefuldt ved at slaae og tælle Timerne, paa samme Maade som han havde gjort, medens den var heel. Vi ville lade denne Historiens Paalidelighed staae ved sit Værd, men saa meget er vist, at Banen har en mekanisk Virkning paa Legemet, og ikke mindre en overordentlig Indflydelse paa Sielen.

Dette Blad skal give Anledning til at betragte en meget mærkelig Virkning, som Banen har paa den menneskelige Natur, og som, naar den ret legges Mærke til, kan lede os til mange nyttige Leveregler. Og dette er Banens forunderlige Kraft til at gjøre enhver Ting behagelig for os. Den som er hengiven til Spil, sandt i Begyndelsen ikke nær saa megen Behag deri, men gradviis voxer hans Begierlighed, og vinder omsider saadant Herredom over ham, at han synes ikke at leve uden for at spille.

Et Menneske kan uformærkt fatte Hang enten til et roligt eller et syffelsat Liv, og har han først gjort sig een af Delene til Bane, bliver han endelig aldeles uskicket til at finde Behag i det, som han for nogen Tid har afholdt sig fra at nyde.

Man kan vænne sig til at smøge eller snuse Tobak, eller til Drik, indtil man ikke er længer istand at undvære det; ikke at tale om, hvorledes den Fornøielse, vi finde i nogen særdeles Kunst eller Videnskab, tiltager i Forhold til den Flid, vi anvende derpaa. Det som i Begyndelsen var en Øvelse, bliver saaledes med Tiden en Vederqvælgelse for os. Vore Forretninger blive forvandlede til Forlystelser. Sielen fatter Behag i disse Handlinger, den er bleven vant til, og drages kun med Uvillie bort fra de Stier, paa hvilke den pleier at vandre.

Ikke allene saadanne Foretagender, som i Begyndelsen vare ligegyldige for os, men endoa saadanne som vare ubehagelige, ville ved Øvelse og Vane blive behagelige.

En engelsk Philosoph har giort den Jagttagelse, at vor Smag aldrig finder sig bedre tilfredsstillet, end ved saadanne Ting, som først frembragte en Afsmag hos os. Han anfører Exempler af Kaffe, Brændeviin o. m., som Gansen fielden for første Gang finder Smag i; men naar den engang har faaet dem kjær, gemeenlig beholder Lyst til dem for bestandig. Sielen er indrettet paa samme Maade; naar den har erhholdet en Færdighed i en eller anden Forretnings Udøvelse, taber den ei allene sin første Modbydelighed for samme, men fatter endog Yndest og Tilbøielighed derfor. Vanen har altsaa
ikke

ikke allene Magt til, at giøre Ting lettere, men endog at giøre dem behageligere for os.

Naar vi opmærksomt betragte denne Egenskab ved den menneskelige Natur, kan vi deraf tage Anledning til at uddrage meget vigtige Lærdomme. For det første kan Mennesket lære, at han ei bør tabe Modet, og blive nedslagen, fordi andres Valg eller egen Trang har sat ham ind i en Næringsvei, en Levemaade, som han ikke ynder. Lad det være nok saa ubehageligt for ham i Begyndelsen; Bane og Øvelse vil sikkerlig giøre det ikke allene mindre besværligt, men endog fornøieligt og fyldestgiørende.

Dernæst maae man anbefale enhver den beundringsværdige Forskrift, som Pythagoras skal have givet sine Disciple: Udvælg Dig den Leve-Art, som er den ypperligste, thi Banen vil giøre den til den behageligste. Mennesker, hvis Forsatning tillader dem at vælge selv, hvad Vei de ville tage giennem Livet, ere ikke at undskyldes, hvis de undlade at følge den, som deres Eftertanke siger dem, er den roesværdigste. Fornuftens Stemme bør de mere spørge til Raads, end deres nærværende Hang og Tilbøielighed, thi i Følge den oven anførte Regel, vil Tilbøieligheden omsider træde over til Fornuften, da vi derimod aldrig kan tvinge Fornuften til at føie sig efter Tilbøieligheden.

For det tredie kan denne Jagttagelse lære den Ryggeløseste og Ugudeligste, ei at lade sig af-
 skrække

frække ved de Vanskeligheder, der nødvendiggen maae gaaes imøde, for at komme tilbage paa Dydens Bane. Himlen, siger Hesiodus, har sat Arbeid foran Dyden; Veien til denne er i Begyndelsen ujevn og vanskelig, men bliver jevnere og lettere, jo mere man gjør Fremgang paa den. Den som gaaer frem derpaa med stadige Skridt og uforsagt Mod, vil efter kort Tids Forløb erkiende, at dens Veie ere yndefulde Veie, og at alle dens Fodstier ere Fred.

En nye Styrke bekomme disse Betragtninger, naar vi lægge Mærke til, at Religionens Udøvelse vil ei allene blive ledsaget af den Fornøielse, som naturligtviis de Handlinger føre med sig, til hvilke vi ere vant, men ydermere af de Glæder i Hjertet, hvilke have deres Udspring fra Bevidstheden, om at have handlet overensstemmende med Fornuftens Bud, og fra Udsigten til en salig Udsødelighed.

Videre kan vi heraf tage til Estertanke, at naar vi engang have bestemt os til en ordentlig og fornuftig Leve-Art, da maae vi omhyggeligen vogte os, at vi ei for idelig givé efter for vor Lyst til nogen, var det end nok saa uskyldig Tidsfordriv og Udspredelse, thi Sielen kunde lettelig derved drages uformerkt bort fra det Behag, den fandt i sine Pligters Udøvelse, og ombytte det lidt efter lidt med Glæder af et langt ringere Værd.

Den sidste Nytte vi kunne drage af denne mærkelige Egenkab ved den menneskelige Natur, er denne, at vi deraf see, hvor uundgaaelig nød-

ven-

vendigt det er for os, at erholde Færdighed i Dydens Udøvelse i dette Liv, dersom vi ville være skikkede til at nyde Glæde i det tilkommende. Den Lykkeligheds Tilstand, hvilken vi kalde Himlen, vil ikke blive skicket til at føles af de Siæle, der ei saaledes have giort sig beqvem til samme. Sandhed og Dyd maae her i Verden være bleven os kier, dersom vi skulle være skikkede til den Stigen i Kundskab og Guldkommenhed, som skal giøre os lykkelige hiffet. Sæden til de aandelige Glæder, som skal fremvoxe og blomstre i Siælen giennem alle Svigheder, maae være nedlagt i vor nærværende Provestand. Kort, Himlen maae ei allene ansees som Belønningen, men som den naturlige Følge af et dydigt og gudfrygtigt Liv.

Paa den anden Side er det ligesaa vist, at de onde, som her ved lang Bane ere blevne fortrolige med Bøllyster og Sandselighed, Ondskab og Høvngierrighed, og have fattet Modbydelighed for alt hvad der er godt, billigt og roesværdigt, de forberede dem selv Jammer og Elendighed. Deres Qualer have alt fæstet Rodder hos dem, skilte fra Legemet, kunne de ei blive lykkelige, med mindre vi maatte antage, at Forsynet vilde paa en vis Maade skabe dem paa nye, og ved et Mirakel ombytte deres Evner og Færdigheder. Vel kunne de her i Livet smage en Slags ondskabsfuld Fornøielse i de Handlinger, som de ere vant til, men naar de ere borte fra alle de Gienstænder, som kunde give dem Leilighed at tilfredsstille samme, ville de

de naturligviis blive deres egne Plagere, og nære hos dem selv disse smertefulde Fornemmelser, som den hellige Skrift kalder den Orm, som aldrig døer.

Enhver Færdighed i Dyden vil altsaa, efter dens Natur selv, frembringe en Himmel, eller en Lyksaligheds Tilstand i den som udøver samme; ligesom tværtimod enhver Færdighed i Lasten vil blive et naturligt Helvede for den, hos hvilken samme findes.

Charondas.

I den nederste Deel af Italien laae i ældre Tider en Stad, som heed Thurium. Dens Indvaanere vare i Begyndelsen meget vilde og usædelige. Naar de kom sammen for at raadslaae om noget, gif det fielden af uden Mord og Drab.

Endelig opstod en viis Mand iblant dem, som gav dem Love, og gjorde dem sædelige; denne Mand heed Charondas, og blev snart Folkets Anfører.

En af hans første Love var denne, at ingen som traadde ind i Folke-Forsamlingen, maatte have et Sværd eller noget andet dræbende Vaaben hos sig. Hvo som bringer sligt med sig, sagde han, skal paa Stedet miste Livet.

Nu hændte det sig en Dag, at denne Lovgiver, da han just kom hjem fra en Reise, blev kaldet til Folke-Forsamlingen, hvor man høilig trængte til

til hans Raad; og i denne Skynding glemte han at lægge sin Kaarde fra sig, inden han gik derhen.

Reppe var han traadt ind i Forsamlingen, saa erindrede man ham, at han havde overtraadt sin egen Lov, i det han var kommen med Sværdet ved Siden. „Saa vil jeg da ogsaa selv give den fornærmede Lov Erstatning;“ svarede Charondas med koldt Blod, rev Sværdet af Skeden, og stodte det giennem sit Hierte. —

Den samme Charondas havde endnu givet en anden Lov, som vel ogsaa var haard, men nødvendig for de urolige Hoveder iblant hans Landsmænd.

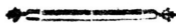
Da han nemlig forudsaae, at man vilde søge at foretage snart en, snart en anden skadelig Forandring med hans Love, saa gjorde han følgende Anordning:

Naar nogen vilde raade Folket at indføre en nye Lov, eller at forandre noget ved en ældre Lov, saa maatte han først lade sig binde en Strikke om Halsen, og saaledes træde frem for Folket. Var han nu istand til at bevise, at hans Raad var virkelig godt, saa fulgte man det, og ham stede ingen Fortred. Fandt man derimod, at Udførelsen af hans Forslag syntes at være skadelig for det almindelige Bedste, saa blev han uden Omstændigheder ophængt.

Trykfeil.

I No. 31. Side 248. L 9. det rigtigste, læs: det vigtigste.

M. S. 2—3.

B o r g e r • B e n n e n .

No. 33.

Femte Aargang.

Fredagen den 19. April 1793.

Mandagen den 22de April om Aftenen Kl. 6 $\frac{1}{2}$ holdes Repræsentations Forsamling paa sædvanligt Sted, hvilket herved bekiendtgjøres for samtlige Herrer Repræsentantere med Anmodning, at saa mange som muligt, behageligst vilde møde, da Ting af Vigtighed blive at foretage.

Brev.

Borgerven! Man skulde troe af det Du for nogen Tid siden sagde, at Du meente, at Danmark var Jordens lykkeligste Land, og at her ingen Misforholdelse med Grund kunde finde Sted. Har Du ikke læst, hvad et af vore nyeste kritiske Blade af og til kommer frem med, hvor, at jeg kun skal nævne et Exempel, den nye Indretning med Liigs Bortbærelse skildres, som en tung Skat, der ved Projektmagerie er lagt paa Borgerne, hvorover de sukke og klage, og hvorved de ret sømmes

mes op og flyes noget at løbe om. Har du ikke hørt den Tildragelse her nyelig er skeet. Eller maaskee er Du saa blind at ansee det for en ubetydelig Smaaehed, der ikke er værd at ændse. Jeg vil opklare Dig Sagen. Skrivefrihed er farlig, saare farlig. Hist vilde den ikke lade hiin offentlige Midlers Forvalter nyde i Røe de Rigtdomme, han mofommeligen samlede og i glade Gæstebude gjorde got med. En anden Gang trak den en roelig Kæntenerer ud af sin fredelige Næringsvei; en tredie Gang roser og fremsætter den fra glimrende Sider det, som brav Folk ei finde deres Regning ved, nemlig at vedkommende ere saa yderligen karrige, at man ei kan faae en Karakter at bringe sig Indflydelse ved; og at man ei heller kan faae Gaver af Statskassen, eller Exspektanser eller Pension &c. &c. da dog ingen bedre har Raad til Barmhiertighed end Kongen. Utter skal det prifelige Lallotterie bagtales, og saaledes med enhver Ting. Det er for vidtløftigt at igiennemgaae Skrivefrihedens Uleiligheder; og dog holder den sig. Men jeg haaber, at den sidste Tummel har, foruden sit Hovedpiemed, ogsaa bragt Skrivefriheden sit Banesaar. Naar den er borte, saa sparer ogsaa mange got Folk den ængstlige Omhyggelighed, hvormed nu deres Handlinger er stemplet; Kort: Skrivefrihed bringer for meget Lys i Krogene; Wederkoppene, der jo dog ogsaa skal leve, forjages og dødes. Deres Keder og Skarnet, der under Morket ei forargede, vorder bortseiet. Men ogsaa fra andre Si-

der er Skrivefrihedens Ophævelse usskelig. Megen Misbrug gaae i Svang, som vi Kinge kunde oplyse Stormændene om, og saalænge Tingene gaae som nu, kunne vi ei komme til Orde. Statens skæve Gang ville vi gierne have rettet. Det kunde vel være lidt Fortieneste ved. Smukke Folk af Brabrandtsk Tænkemaade kunne være vore Hjelpere. Men — leider dessem — Genierne, Bogskriverne, og Statens lønnede Betiente med Tilhæng, som dog fødes af os, ere smittede med Smiger-Aand, med Rosesyge, ja med den skævre Blindhed, at de paa staae, at Statens Gang aldrig har været rettere. Disse Mennesker ere saa indtagne for Skrivefrihed. De ere færdige at kalde den guddommelig, og jeg veed ikke med hvilke og hvor mange Kiærnavne. Gaae snildeligen denne Diesteen fradsæt fra dem. Det er den eneste Vej til at faae dem paa vor Side, og da Triumph. Pøbel er stedse leiefærdig. Feier maae vorde vor Deel. Jeg haaber Borgerven! at du tager dig vor Sag an. Næringsløse Eder, tunge Byrder alt raaber os frem. Et lidet Hurlumhei kommer hurtige Hænder og lange Fingre tilpas. Det er nu saa længe siden vi havde nogen Leilighed til Fordeele. Det er over 20 Aar siden, at vor Festsdag den 17. Januari er herrunden. Hvor mangen Kiøbenhavnss Mand erindrer ikke med Glæde den Dag som en Dag, da hans Velstands Kilde udsprang. Veed du hvad? Borgerven! hjælper du os ikke i vor Sag, da skal du faae samme Confekt, som en vis Mand
nyelig

nyelig har lovet en af de nye Magazinskribentere, nemlig lidt Klap af Holmens Magts Røver.

Claus Dpløber.

Da Claus Dpløber neppe eksisterer, og man troer at enhver vil forstaae Brevet modsat, kan Borgervennen spare Svar, men blot med faa Ord vedblive Sagen i en anden Tone. Da den danske Adel gjorde Opstand imod Christian den anden, hvorved han blev nød til at forlade sine Riger, fældede Luther derover denne Dom: Naar Sagen kommer for Gud, vil ikke spørges: om Kongen er uretfærdig og I retfærdige. Men I Herrer af Danmark! hvo haver befalet Eder at øve denne Hevn? Har jeg eller Keiseren eller nogen Øvrigh:d sagt det, saa lægger Brev og Segl frem og beriser det. Kan I det? Nei! Gud vil da domme saa: I oprørske Guds Tyve, som gjøre Indgreb i mit Embede, ere skyldige i crimen læsæ majestatis divinæ, det er: I have forgrebet Eder imod den guddommelige Majestæt; thi det er t: ulige Ting at være forurettet og at straffe Uret. At have Ret og Uret er tilfælles for alle; men at give og uddele Ret og Uret, det hører den til, som er Herre over Ret og Uret. Skulde enhver, som har Ret, selv straffe den Uretfærdige, hvad vilde blive deraf i Verden? da vilde en Karl slaae sin Huusbonde, en Pige sin Madmoder, Børn deres Forældre, Lærlinge deres Læremester. Det blev en skion Orden. Hvad behøvede man da Dommere og verdselig Øvrigh:

rigthed. " Saavidt Luther. Er dette ikke den sunde Fornuftslære. Al Regiering under Maanen er menneskelig. Det er mueligt, at Statsstyrere kunne feile, og under endog den hyperligste Bestyrelse kunde vel stundom en Enkelt vederfares Uret. Men vilde denne Enkelte derfor giøre sin Sag til offentlig Sag, og giøre Stød paa den borgerlige indvortes Roe og Samdrægtighed, ved at prøve at tiltvinge sig, hvad efter hans Meening og Forestilling skal være Ret, da bliver han Forbryder, da synder han mod Statens Majestet; og saadan Fremgangsmaade viser, at Manden, hans Sag være til sig selv hvordan den vil, er nedrig Borger, og bærer Ondskabs Præg. Mængden, der dommer snarligen og eensidigen, og uden at agte paa, at enhver, der vil forsvare sig, indklæder sin Sag i Søndags Dragt, samt pynter og sminker den, læste Brabrand's skammelige Piecer, og mange dømte til hans Fordeel, fordi de ikke kiendte hans Sag i sin Røgenhed; ei heller kiendte til ham, eller lode hans Udfærd ved hans Appel blive Prøvesteen for hans Værd.

Men deraf, at de dømte vrangeligen om denne enkelte Sag, deraf, at leiet Pøbel udøvede en Daad, som Retfærdighed vil straffe den for, deraf kan ingenlunde udtrages ringeste Beviis for, at nogen Misfornøielse skulde finde Sted, uden i nogle Enkeltes Hoveder. Slig Slutning var reen Fornærmelse. Politisk Kandestøberie kan der være nok af,

af, men det er en Sag der gandske vel kan bestaae med ærlig Borgerpligt, en Sag, der er himmelvidt forskiellig fra Uroes Land, hvilken den danske Nations Karakter og varme Kierlighed for Konge og Fædreland, ei tillader mindste Spøer af.

Hver sand Fædrenelandets Ven, og ærlig, findig, veltænkende Mand maae derfor ønske, at de faa syge Partikler af Statulegemet kunde opdages og cureres.

Det er Borgervennen kiert at kunde fremlægge et Dokument, om en af vore talrigste Handværksklassers Tænkemaade, og Forsæt til at hindre dets Drenges Deeltagning i Sammenløb.

Udskrift af Skoemager-Laugets Protokol

den 5. April.

Med nærværende Laugsamling blev af Oldermændene og Forstanderne tilkiendegivet, at ligesom man hidtil er overbevist om, at ingen af Broderskabet har været deelagtig i de Sammenløb og Uordener, hvorom Plakater af Gaars og Dags Dato faa alvorlig advarer alle og enhver, ligesaa overbevist er man om, at enhver af Laugets samtlige
brave

brave og retskafne Amtsbevende uafsladelig vil vedblive at bevare Broderskabets og Professionens Hæder og Ære, lige med alle andre gode Indvaanere og Borgere i Staden, der altid have Foragt og Afsky for Opløb og Tumulter, der udi ingen Maade kan bestaae med vor Værdighed som gode danske Undersaattere, og til den Ende vi endog ville gjøre os det til en alvorlig Pligt og Skyldighed, hverken at tillade, ei heller være ligegyldig ved, at tolerere at nogen af de ved Skoemager-Professionen*) værende omtrent 400 Drenge, maae have den afskyelige og skammelige Bane, at pibe i Fingrene, fløite og raabe, og end mindre løbe ud paa Gaden om Dagen eller Aftenen, for at støie ved ethvert Tilfælde, Ungdommen synes at finde Opmærksomhed ved, eller deslige; men vi ville endog som retskafne Evende straxsen i vore Mestres Fraværelse forbyde dem det med Magt, saaledes, at ingen af Skoemager-Professionen med vor Billie eller Vidende nogenfinde skal befindes at overtræde de udgangne Anordninger om Roelighed og god Orden, hverken i denne eller andre Maader; Det som blev tydelig oplæst af Laugsfriveren for de tilstædeværende i Laugsfamlingen, blev dernæst bifaldet som en eenstemmig Bedtægt, der er god og velgrundet for vort Haandværks Laug.

Til

*) Skoemagermesternes Antal er p. t. 332. Evendernes Antal 260, og ved Professionen staae i Være omtrent 400 Drenge.

Til Bekræftelse saaledes sluttet og vedtaget.

Som Deputerede (Lahde-Svende).

Johan Christian Wielant.

Christian Smidt.

Johan Gottfread Müller.

Johan Diderich Christian.

Som Oldgeseller:

Johannes Wisbye.

Niels Pedersen Skave.

Georg Meyer.

Manderup Petersen.

Forstandere:

Georg Hendrich Spanier.

Peter Nielsen.

Oldermand:

Abraham Greiter.

Saaledes tilgaaet udi min Overværelse.

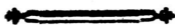
E. Pontoppidan.

Udskriftens Rigtighed af Skoemagerlaugets
 Protokol bevidner som Oldermand.

Abraham Greiter.

Conform med Originalen bevidner

E. Pontoppidan.

Borger-Bennen.

No. 34.

Femte Aargang.

Fredagen den 26. April 1793.

Anmeldelse.

S Generalforsamlingen den 22de April blev i Overeensstemmelse med Repræsentationens Resolution af 18de Martii et Forslag til en Instrux, for den indtil videre antagne Kasserer forelagt til endelig Afgiørelse, efter at det i Forveien ved Circulairer var tilstillet de Herrer Repræsentantere for hver Klassifikation.

Repræsentationen approberede de foreslaede Poster Instruxen vedkommende, med nogle Forandringer, som i den originale Instrux, der nu skal meddeles Kassereren, blive iagttagne.

Dernæst blev af Repræsentationen afgjort, hvorledes det Dokument skulle være affattet, som skal indeholde den af Kassereren stillende Raution.

Da de Herrer — til hvilke Administrationen efter Repræsentationens Beslutning i forrige Generalfor-

forsamling havde ved Skrivelse giort Forestilling om, at tiltræde de ved Herr Hassings og Herr Købkes Afgang ledige Administrateur Pladser i Følge Valget den 4de Februar h. a. — deels skriftlig deels mundtlig havde erklæret, at de ikke kunne imodtage Valget; og de afgaaende Administrateurer ligeledes ikke vare at overtale til at vedblive, men ønskede jo før jo hellere at blive afløste, siden allerede 2 Maanedes over det Aar, de havde paataget sig, vare tilbagelagte, saa besluttede Repræsentationen at foretage nyt Valg paa Administrateurer. Iblant de Herrer som erholdte Stemmernes Pluralitet ved dette Valg, har Hr. Grosserer Cantor behaget at antage Valget. De andre indløbne Erklæringer har Administrationen usfortøvet indberettet til samtlige Herrer Repræsentanter ved Cirkulairer.

Derpaa fremlagde Hr. Købke sit 4de Kvartals Regnskab over Selskabets Indtægter og Udgifter fra 8de December 1792 til ult. Martii 1793, som findes indrykket i dette Blad.

Som nye Medlemmer bleve optagne i Selskabet:

J. Bierregaard, fast Bud ved det asiatiske Compagnie.

C. Wahl, Porcelænsmager.

D. Eybye, Hørefudsk.

J. B. Cimber, Kongl. Landmaaler.

J. Grønbeck, Brændeviinsbrænder.

Baron v. Holsten i Søe. Staten.

Grosserer Scharthau.

Urtekammer D. Hemmer.

Bogtrykker J. N. Thiele.

Prem. Lieutenant v. Bidstrup.

J. Conradt, Oldemand for Kobbersmedlauget.

Hørkammer Gisrup.

Skoemagermester C. Braff.

Endelig anmeldtes Antallet af Selskabets Medlemmer:

I Generalforsamlingen den 4de Februar var Antallet, de nye den Gang antagne Medlemmer
 iberegnet " " " " 1782

see Bladet No. 23. pag. 177.

hertil kommer antagne Medlemmer den 25
 Februar " " " " 5

see Bladet No. 26. pag. 200.

ligeledes nye antagne Medl. den 18 Marts 11

see Bladet No. 29.

---

i alt 1798

Af disse Medlemmer ere udmeldte formedelsi

Restance, Bortreise &c. 12

som Pensionist udgaaet " " 1

døde " " " " 6

18
 Altsaa

Altsaa bliver tilbage 1780

hvertil kommer de ovenanførte nye Medlem-	
mer, valgte i denne Generalforsamling	13
Medlemmers Antal til Dato i alt	1793

Fjerde Kvartals Regnskab.

Over Indtægt og Udgift for Understøttelses Selskabet,
fra den 8de Decemder 1792 til 31 Martii 1793.

Indtægt.

Rd. mk. s.

Beholdning. Efter tredje Kvartals Regnskab, som til Indtægt optages, see Borger-
vennens 5te Aargang No. 17. 113.2.13.

A. Ugentlige Indkomster:

For Ugebladet No. 14-29 inclus. er af Bud-
dene indkasserede, overensstemmende med
deres Bøger og Hr. Passings attesterede Li-
ster, nemlig:

ved Budet Mühlenbrock	Rd. 212 3. 5.
Schousgaard	237.1 13.
Hornemanu	253.5 12.
Hoier	283 5.15.

987.4.13.

B. Kvartals Indkomster.

Af overordentlige saavelsom ordentlige Med-
lemmers Contingenter fra 1 Octb. til ultimo
Dec er ved Buddene indkasseret og til Hr.
Korbne betalt, og ved Aflevering til Herr
Kobke Kassen til Indtægt beregnet:

Luteris 1101.1.10.

ved

Indtægt.

	Transport	
ved Budet Mühlenbrock	Rd. 28.5.14.	
Schousgaard	6.3.13.	
Hornemann	49.3. 8.	
Hoier	<u>25.3. 1.</u>	

Rd. mk. s.
1101.1.10.

110.4. 4.

C. Kærlige Indkomster.

Det Høiføngelige Herkabs allernaadigste aar-
lige velgiørende Gaver:

Hans Majestæt Kongen	50 Rd.
Hans Kongel. Høihed Kronprind- sen og høie Gemahlinde	40 "
Deres Kongel. Høiheder Arveprind- sen og Gemahlinde	30 "
Hendes Kongel. Høihed Vrindsesse Lovise Augusta og Gemahl	20 "
Hans Høiførst. Durchl. Vrinds Carl, Landgreve af Hessen- Cassel og høie Familie	<u>40 "</u>

180.

Alf overordentl. Medlemmer som betale prænu-
merando er ved Buddene indkasseret og til
Hr. Korbys betalt, som Kassen ved Herr
Kobke til Indtægt er beregnet, nemlig:

ved Budet Mühlenbrock	188 Rd.
Schousgaard	80 "
Hornemann	142 "
Hoier	<u>99 "</u>

509.

Pateris 1900.5.14.

Wed

Indtægt.

Rd. mf. ff.
1900. 5. 14.

Med Hr. Mægler Thomsen indleveret fra en
ubenævnt Belgiorer den sædvanlige aarlige
Gave . . . . . 19.

D. Adskillige Indkomster.

1) For Love af Bundene indkasseret . . . . . 7.

2) Laans Afbetaling. Af 8te Medlemmer
efter deres Forskrivninger paa bekommet For-
skud, tilstaaet den 28. Novber. 1791. er
afbetalt . . . . . 164 Rd.

Af 19 Medlemmer ligeledes
paa tilstaaet Forskud d. 15 Octob.
1792. afbetalt 123

287.

3) Renter.

Et halv Aars Rente af 47 stk. ostersøiske
Obligationer . . . . . Rd. 70. 3.

Et halv ditto af 1 Kongl. Oblig.
for 700 Rd. . . . . 14.

Et Aars Rente af Annuitets-Be-
viser for Capital 800 Rd. . . . . 32.

Et ditto af 1 Kongl. Obligation
for 100 Rd. . . . . 4.

120. 3.

Summa Indtægt 2334. 2. 14.

Udgiwt.

A. Staaende aarlige Udgiwter:

See Ugebladets Trykning til Bogtr. Holm ef-
ter 4 Dwitteringer . . . . . 119.

Interis 119.

Udgivt.

Transport

Rd. mk. 8.
119.

B. Kærlige Pensioner.

Til 21 Pensionister den dem ved Forsamlingen
den 28 Novbr. 1791. tillagte aarlige Pen-
sion efter Dvitt. for Jan. Dvart. Rd. 82 3.

Til 8 ditto den dem ved Forsamlin-
gen d. 15 Oct. 1792 tillagte aar-
lige Pension efter Dvitteringer for
Januar Dvartal 34 4 8.

117. I. 8.

C. Nye Laan eller Forskud.

Til et af Selskabets Medlemmer efter Repræ-
sentat. Beslutning d. 22 Oct. 1792. udbet. 200.

D. Adskillige Udgiwter.

1) Udgiwters Overskud:

Indkøbt, som i Banken ere deponerede,
9 stk. østersøiske Obligationer under No.
4279. 4280. 81. 82. 83. 84. 85.
86 og 87. a 75 Rd. 675 Rd.
1 ditto under No. 301. 70 "
1 Kongl. Obligation for vestin-
diske Aktier under No. 2105. 520. "

1265.

2) Lønninger med videre:

Bogholder Hviid 3 Maan. Gage efter
Dvittering . . . . . 80 Rd.
Budet Mühlenbrock ligeledes 20 "
Schousgaard ligeledes 18 "

 Patensis 118. 1701. I. 8.

Nov.

Udgiwt.

		Rd. inf §.
Transport	118 Rd.	1701 1. 8.
Hornemann 6 M. ligeledes	36 =	
Hoier 3 M. ligeledes	18 =	
Ditto Rest. fra 3. Quart. Gage	4 =	

176.

Til Budet Måhlenbrock for diverse Ud-
giwter i Forsamlingerne efter

Dwitteringer . . . . . Rd. 3.5.12.

Vægterne paa Palaiet i Nye-Vaar . . . . . 2.

For Tak efter Dwittering . . . . . 12.4.

18. 3. 12.

3) Renter:

3 Maan. Renter af 9 stk. ostersejle Obligat.

Capital 675 Rd. a 4 proC. og 1½ proC. Af-
staaelse, i alt . . . . . Rd. 16.5. 4.

2 M. ditto af en ditto stor 70 Rd. . . . . 2.12.

2½ Maan. ditto af en Oblig. stor
520 Rd. og 2 prC. Afstaaelse . . . . . 14.4. 2.

32. 2.

Summa Udgiwt 1927 5. 6.

Beholdning i Kassen som i næste afleggen-

de Regnskab bliver til Indtægt at optage 406. 3. 8.

Summa Ballance med Indtægten 2334. 2. 14.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses Selskab.

J. Hassing.

J. H. Korbye.

J. Røbbe

S. T—p.

Borger • Bennen.

No. 35.

Femte Aargang.

Kredagen den 3. Mai 1793.

Anmeldelse.

Da nogle af Selskabets Medlemmer have giort Forspørgsel hos Administrationen om Aarsagen, hvorfor Hendes Majestæt Enkedronningens allernaadigste aarlige Gave til Selskabet ikke fandtes anført blandt de øvrige Høiføngelige Herskabers allernaadigste Gaver i sidste Kvartal Regnskab, saa kunne man ikke undlade herved at erindre til nærmere behagelig Oplysning: at Hendes Majestæts Gave 20 Rdlr., der allernaadigst skienkes paa Høifstammes Geburtsdag, er allerede beregnet Selskabet til Judent i tredje Quartals Regnskab, som findes indrykket i Ugebladet No. 17. den 28 Decb. 1792.

I Følge Administrationens Bekiendtgjørelse i Ugebladet No. 30. betræffende det i Generalsforsamlingen den 18de Martii foretagne Valg paa et nyt Medlem i Ugebladets bestyrende Commission, kan man nu have den Fornøielse at anmelde: at Hr. Secretair Collet

let har behaget at antage Repræsentationens Valg og har tiltrædet Commissionen.

Iblant de nye Medlemmer, som findes anmeldte i sidste Ugeblad, er glemt at anføre:

Jwartsen, Gærtner paa Nygaard.
Madame sal. Søndergaards Enke.

(Oversat.)

Sandruhed og Oprigtighed har alle Forstillelsens Fordele og mange flere. Thi hvorfor vil nogen forstille sig eller stræbe at synes, hvad han ikke er? uden fordi han tænker det godt at have saadan en Egenkab, som han gier Paastand paa? Men det bedste Middel for at synes dydig, er virkelig at være, hvad han vilde synes at være. — Foruden at det er meget ofte lige saa besværligt, at godt-gjøre Rigtigheden af sin Paastand paa en god Egenkab, som virkelig at besidde den; og om den, der vilde hedde god, ikke er det, kan man holde 10 imod 1, at han bliver opdaget, og da er al hans Møie og Arbeide spilt. Der er altid noget unaturligt i et Malerie, hvilket et erfarent og øvet Øie lettelig vil skielne fra medfødt og ægte Skønhed.

Det

Det koster Møie og Umage at spille en paa-
taget Rolle længe, thi hvor Sandhed ei ligger til
Grund, vil Naturen eller den sande Karakter altid
stræbe at komme tilbage; Den vil til een eller an-
den Tid pippe frem og forraade sig. Hvis derfor
nogen ønsker at maatte synes god, være han dette
virkelig, og hans Godhed vil da vise sig til enhver
Fornøielse, saa at Oprigtighed i alle Henseender
er sand Visdom — I det borgerlige Livs Forret-
ninger giver Rettskaffenhed mange Fordele over alle
Forstillensens og Bedrageriets fine og konstige Krum-
Veie. Den redelige Mands Fremgangsmaade er
ei allene jævner og lettere, men ogsaa sikkrere og
roeligere. Den medfører mindre Forvirring og
Fare. Den er den korteste og nærmeste Veie til
vort Maal, da den fører os derhen i en lige Linie;
Dg ved uafbrudt at følge den, ere vi vissere om
at komme til Enden af vor Reise. Den ligner en
jævn og slagen Landevei, som det i Almindelighed
er sikkrere at følge, end Biveie og Gangstier, hvor
paa den Reifende let kan løbe vild, og komme læn-
gere fra Maalet. Snedighedens Kunstgreb blive
immer ubirksomme og unyttigere for dem, som
betiene sig deraf, hvorimod Redelighed og Oprig-
tighed vinde Styrke ved Brugen, og jo længer de
udøves, jo større er den Nytte de tilveiebringe, da
de befæste deres Dyrkers Agtelse iblant hans Med-
mennesker, og opmuntre dem, som har Forretnin-
ger med ham, til at skænke ham deres Tillid og
Fortroelighed. Naar det derimod en og anden
Gang

Gang kan lykkes Falskhed og Forstillelse, medfører dog deres Brug den vedvarende Uleilighed, at den, som tager sin Tilflugt til disse Midler, for at naae sit Diemed, altid er udsadt for Mistanke, og at han ikke troes, naar han taler Sandhed, eller færste Tillid til, naar han dog mener det ærlig.

Den Mand altsaa, som først eengang blandt sine Medborgere ikke længere ansees for en retskaffen Mand, vil siden hverken have Nytte af Sandhed eller Falskhed.

Sandhed bestaaer altid ved sig selv, og behøver ingen Støtter. Den er altid nær ved Haanden, den sidder paa vore Læber, og er færdig at falde ud, førend vi blive det vaer, hvorimod en Løgn foruroliker og legger ofte Menneskets Opfindsomhed paa Pinebænken, da et Kneb gjør mange flere nødvendige. Falskhed ligner en Bygning der er opført paa Sand, og hvert Dieblif er udsat for at omkastes af Veiret; men Oprigtighed er fast og uroffeligg, som den paa Klippen opførte Steenbygning, der trodser Aarhundredes Storm og Uveir. Den ærlige Mand frygter ingen Opdagelser, som den listige altid er i Fare for; thi naar denne indhyller sig i Mørket, ere dog hans Udflugter undertiden saa lette at komme efter, at endog den Genfoldige kan igiendrive dem; og det Elør, hvormed han har vildet bedække sig, saa utilstrækkeligg, at endog den Halvseende kan giennemskue det. Den

Ene

Enedige er ofte den sidste, som bliver vaer, at man har udfundet hans sande Karakter, og imedens han tager det for afgjort, at han gjør Nar af andre, gjør han sig selv latterlig.

Det er ofte faldet mig ind, at Gud af viise Hensigter har skint de falske og uredelige Gemyster de store Fordele, som Sandruehed og Ærlighed i de borgerlige Forretninger give dem, som bekiende sig dertil. Disse Mennesker ere saa forblindede af deres Lidenstaber, at de ikke kan see paa hin Side af en nærværende Fordeel, og ere saa begierlige efter, strax at gribe den, Midlerne være end nok saa utilladelige. De kan ikke see de gavnlige Følger af en stadig Rettskaffenhed, og de veldædige Virkninger som denne tilsidst medfører.

Var kun dette Slags Folk klogt og klarseende nok, for at skielne dette, da vilde de være ærlige af Ondskab, ikke af Kierlighed til Oprigtighed og Dyd, men med det skadelige Forsæt, paa den Maade sikkrere og lettere at sætte deres for andre saa farlige Planer igiennem.

Derfor har det guddommelige Forsyns Retfærdighed skint denne sande Klogskab for deres Dine, paa det ikke de Onde skulde have lige Vilkaar med de Dydige, og befordre deres nedrige Hensigter ved anstændige og lovlige Midler.

J Sandhed! dersom en Mand allene skulde have Forretninger i Verden paa en Dag, og aldrig have Leilighed til at omgaaes mere med sine Medmennesker, aldrig mere behøve deres fordeelagtige Dømmene eller Rgtelse, vilde jeg vel ansee det for ligegyldigt, da jeg her blot taler om dette Livs Ansiggender, hvad enten en Mand vovede at tabe sit gode Rygte, og ved sine Handlinger satte det paa Spil eller ikke. Men skal han leve længere i Verden, og trænge til sine Medborgeres Hielp, da maae han vise Sanddruehed og Oprigtighed i alle sine Ord og Handlinger; thi intet uden dette vil holde ud indtil Enden, ved alle andre Konster vil han forfeile sin Hensigt, men bruger han Ærlighed og Redelighed til sine Ledsagere paa Livets Bane, da vil han og sikkert naae Lyksalighed, som Maalet for sin Reise.

Noget om Egenkierlighed og Selvkierlighed.

Jeg finder aldrig Egenkierlighed saa meget paa sit rette Sted som i en Domsers Hierte. — Hvad vilde der uden Egenkierlighed blive af ham. Jeg i det mindste misunder ham ligesaa lidt denne Iiden Trost, som hans Laabelighed. — Jeg har ofte erfaret, at ingen er hastigere til at erklære en anden for en Laabe, end den som selv ingen Forstand har. —

Det er forunderligt, siger man, at Claus, som er saa taabelig og uvidende, er tillige saa uforskammet, og har saa høie Indbildninger om sig selv, men saa ringe Tanker om andre. Jeg vilde derimod forundre mig langt mere, hvis Claus havde Forstand. Der er ingen Egenkierlighed om mere og vanskeligere at komme til rette med, end en Døsners.

Man vil aldrig see andre end Folk uden Genie og Dømmekraft at besvare strax, og paa en afgjørende Maade de vanskeligste Spørgsmaale.

Den Kloge bestemmer sig i Almindelighed ikke kun langsomt og paa en Maade, at han synes altid at mistroe Rigtigheden af sit Dømmeme.

Årsagen, hvorfor den første er saa bestemt og den anden saa beskeden, er, fordi denne seer hvad hiin end ikke formoder. —

Selvkielighed er den Følelse af vort Væsen, som bringer os til at holde det vedlige og udvide det. Der gives de som troe, at Mennesket er ikke et Dieblif til, uden at tænke; men saa meget er efter min Mening vist, at han lever ikke et Dieblif uden at elske sig selv. Selvkielighed er alle Menneskers fælleds Tilflugt, den sætter alles Lyksalighed i Ligevægt. Den trøster det middelmaadige Genie. Den ophøier og opmuntrer det store.
Den

Den understøtter den Ulykkelige, ligesom den smigrer den Lykkelige. Ofte er den eneste Aarsag, hvorfor en Person ikke behager os, den, at vi ikke behage ham. Selvkierligheden hævner sig saa naturligen, saa fint og umærkelig, at den ofte selv ikke bliver det vaer at den hævner sig.

Den Stolte er den, som er meest fornoiet med sig selv, og imidlertid den, som burde være det, mindst; thi det hænder næsten aldrig, at andre tænker saa vel om ham, som han ønsker det.

Nota.

Den anonyme Forfatter af det til Bestyrelses-Commissionen for Ugebladet indkomne Brev vilde behage at afhente det hos Bogtrykker Holm, da Commissionen hverken har eller kan forskaffe sig de til dette Brevs Indrykkelse fornødne Oplysninger.

Borger-Bennen.

No. 36.

Femte Aargang.

Fredagen den 10. Mai 1793.

Hr. Borgerven!

Den Godhed, hvormed De for omtrent et Aar siden besvarte min Ven og Naboe, Christopher Rigsbenhavner i en meget vigtig Sag, hvorum han udbad sig Deres Raad, lader mig ei heller tvivle om, at De jo og vil meddele mig Deres Tanker, angaaende det Spørgsmaal, som jeg i dette Brev forelægger Dem til Besvarelse.

De maae da vide, at jeg er Snekermester her i Byen, og har, Forsynet ske Tak! som velsignede min Flid, samlet mig en, for en Mand af min Stand, ikke ubetydelig Formue. Dog vilde jeg være utaknemmelig imod min gode Kone, dersom jeg ikke tilstod, at min Velstand ogsaa for en stor Deel skyldes den kloge Sparksomhed, hvormed hun har holdt tilraade i vor Huusholdning.

Overbepviist saavel herom, som om hendes øvrige gode Egenstaber, har jeg ei heller i alle de
Aar,

Naar, vi har levet sammen, foretaget mig noget af
 Bigtighed, inden først at have indhentet hendes
 Mening og Samtykke, hvoraf og Folgen har været
 den fuldkomneste Eenighed og Samdrægtighed, en
 Lykke, som kun saa Egtesfolk af vore Bekjendte
 kan rose sig af. Ingen Trætte eller Uenighed har
 derfor heller forstyrret vor huuslige Fred, men den
 ene har altid lempet sig efter den andens Villie. —
 Hvor derimod en Sag af Bigtighed afhandles, og
 Overbeviisningen hos En af os er saa fast, at hun
 eller jeg ikke troer, den ved de af den Anden frem-
 satte Grunde bliver rokket, ere vi i saa Fald blev-
 ne eenige at overlade Afgisrelsen til en fælles Ven,
 paa hvis Klogskab og Nedelighed vi kunde forlade os.
 Et saadant Tilfælde er nu indtruffen i Anledning
 af vor eneste Søns Bestemmelse, hvorom vi ere af
 ulige Meninger.

Min Kone, som altid har været lidt for-
 fængelig, har lige fra hans Fødsel havt Hovedet
 fuld af den Tanke, hvilken Glæde det vilde være for
 hende, naar hun saae hendes kiære Christian, isørt
 den lange Kiøle, og hørte ham tale Guds Ord
 til Folket. Hun troer derfor at han bør studere.
 Jeg ønskede heller at sette ham til min Profession,
 da jeg ikke troer han er oplagt til Studeringer.
 Drengen synes derimod at være nem med sine Hæn-
 der, og har fra Barns Been af altid havt stor Lyst
 til at ridse.

Da nu min Kone ikke mindre end jeg selv har meget fordeeltagtige Tanker om Hr. Borgervennens Indsigter, og vi ligeledes begge tiltroe Dem den strengeste Upartiskhed, saa have vi antaget Dem til Dommer og Boldgivtsmand imellem os, hvorfor jeg og paa min Kones og egne Vegne udbeder mig Deres Mening i denne Sag saasnart mueligt, da jeg imidlertid forbliver Deres

forbundne Tiener

Jens Jyde.

Svar.

Min kiære Mester Jyde!

Med de varmeste Følelser af Taknemmelighed og Erkiendtlighed har jeg modtaget det Brev, hvort De har forlangt Borgervennens Mening om Deres Barns Bestemmelse. Det er dette Blads Formaal at udbrede Oplysning iblant den talrige Borgerstands agtværdige Medlemmer, og intet er dets Bestyrere kierkommere, end naar deres Medborgere give dem Prøver paa Tillid og Fortroelighed.

Det Beviis, som De, min kiære Mester! har givet Borgervennen herom i Deres sidste Skrivelse,

velse, er saa meget behageligere, som en retskaffen Mand ikke kan vise sin Medborger større Høiagtelse, end naar han raadfører sig med ham i en Sag af saa megen Vigtighed, som den, der er Gienstanden for Deres Brev.

Thi hvad er vel vigtigere for en Fader, end hans Barns Bestemmelse, og hvad vanskeligere, end at treffe det rigtige Valg imellem de forskiellige Næringsveie, som alle staae det unge Menneſke aabne, men hvoraf enhver især fordrer forskiellige Evner, for deri at naae den Fuldkommenhed, som udfordres, for selv at være lykkelig, og iblant sine Medmenneſker at stifte den Nytte, hvortil han som Menneſke og Borger maae føle sig pligtig.

Unægtelig er vel ingen Forsætning ulykkeligere, end den Mandſ, som befinder sig i en Næringsvei, hvortil han enten ikke har Lyst eller Ansæg. Mangler han Lyst til at opfylde de med hans Kald forbundne Pligter, da vil disse ikke efterkommes med den Iver og Virksomhed, som først gjør deres Udøvelse ret gavnlig for ham selv og hans Medborgere; og fattes ham Evner, vil han end ikke kunne efterkomme de Pligter, som selv den, der blot mangler Lysten, dog, skjønt ufuldkomment, opfylder. Beständig Misfornøielse og Utilfredshed med sig selv ere altsaa nødvendige Følger af denne Forsætning.

Det unge Menneſkes timelige Lykke eller Ulykke beroer derfor meeft paa det hældige eller uhældige Udfald af det Valg, ſom hans Forældre i hans Sted treffe. Herved afgjøres ofte hans tilkommende Skiæbne. Hvor vigtig, hvor hellig en Pligt altsaa for Forældre, ikke at foretage dette Valg uden efter modneſte Overlæg, ikke at lade ſig lede af andre end de reneſte Bevæggrunde, det er de, hvor deres Børns ſande Vel allene er Henſigten af deres Handling.

Naar Forføngelighed og Ringeagtſe for den Stand, hvortil de ſelv ere opdragne, og ſom de ſkyldte deres Formue, beſtemme dem; Naar de, fordi de nu ſelv ikke kan komme høiere, vil ſvinge ſig i Veiret ved deres Børn, da overtræde de deres Pligter, ei allene ſom Fædre, men ogsaa ſom Medlemmer af det borgerlige Selskab.

Som Fædre bør de dadleſe, fordi det ikke var faderlig Kierlighed, ikke Følelſe af Faderpligt, ikke Omſorg for deres Børns Vel, men egen Forføngelighed og Lyst til at glimre ved deres Børn, ſom har været deres Drivefiære. Betragtes de ſom Medlemmer af Staten, da kan de med Grund ſiges at have overtraadt deres Borgerpligter, i det de anſtille Valget, førend de underſøge, hvortil Børnene ere oplagte, og derved ofte berøve det borgerlige Selskab nærende Medlemmer, ſom kunde ved deres Flid have forøget den nationale Riigdom, og bragt de mekaniske Konſter til ſtorre Fuldkommenhed i deres Fædreneland. Derimod have de nu
givet

givet Staten Borgere, som vel ved deres Opdragelse vare bestemte til Embeder, men ikkeielden fattes de Eoner, hvis Mangel, naar de blive ansatte som Embedsmænd, udsætter dem for deres Overmænds Hæbreidelser, deres Collegers Haan, og deres Undermænds Indvendinger, hvilke de ofte ikke ere i Stand til at besvare.

Men antaget endog, at Forældrenes eneste Bevæggrund har været Hensigten at gjøre deres Børns Lykke, hvor uoverlagt er dog deres Handling, hvor lidet betænke de, at endog de fortrinligste Anlæg allene ikke forsikke Videnskabernes Dyrkere om et heldigt Udfald af deres Bestræbelse, og at den Studerende tillige bør eie en tilstrækkelig Formue, for deraf at tage det fornødne til Underholdning, saalænge indtil han erholder Embede, og saaledes være betrygget mod Mangel.

Bør ikke fornuftige Forældre ogsaa tage dette i Betragtning, at de Studerende, som oftest først ilde, og efter at deres Ungdoms Aar ere forløbne, erholde det Embede, som sætter dem i Stand til at ernære en Familie, da de derimod med en langt mindre Formue som Kunstnere, Haandværkere og Handlende, længe tilforn vilde kunne have nydt Egtemands og Faderglæder. Endelig er det vel unægteligt, at den Mand der tænker ædelt og frit, der kiender og føler sit Værd som et selv-tænkende Væsen, ikke et Dieblif bør betænke sig paa at foretrække den Uafhængighed, Handels, Kunstner og Haandværksstanden tilbyder, for den Trang til
Gunst

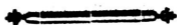
Gunst og Beskyttelse, som endog Manden af de herligste Evner, og disse Evners flittigste og heldigste Dyrker, saa ofte maae føle, da han uden at være kiendt og yndet af mægtige Patroner maae see sig tilfidesat for sin mindre duelige Medbegler som Lykken har givet Forbindelser, hvilke ikke ere faldne i den førstes Lod.

Uf ovenanførte kan De, min kiære Mester! let slutte sig til min Mening, og at jeg aldeles bifalder Deres Forsæt, at anbringe Deres Søn til en Stand, hvortil Naturen, som har givet ham Nemme og Lyst til Haand-Arbeide, allerede forud synes at have bestemt ham. Jeg haaber tillige, at disse Betragtninger, jeg ovenfor har anstillet, vel overbevise Deres kiære Kone om Overvægten af de Grunde, som tale for Deres Hensigter med Deres Søn, og at hun efter modnere Overlæg snart vil indsee, hvor meget Forældre bør tage i Betænkning at lade deres Børn betræde Videnskabernes Bane, førend den næsteste og under en fornuftig Lærers Veiledning anstillet Prøvelse, har overbevist dem, at Naturen har tildeelt deres Børn et hurtigt Nemme, en troe Hukommelse og en villig Opmærksomhed til Læreren's Foredrag.

Men uagtet jeg saaledes er enig med Dem, at Deres Søn ikke bør studere, er jeg dog langt fra at troe, at det Snedker-Haandværk, hvortil han er bestemt, er det eneste han bør lære. Da Skaberen gav Mennesket en fornuftig Siel, og ved dette høie Fortrin udmærkede os for alle vore øvrige

Med-

Medskabninger, blev det og vor Pligt at dyrke denne vor fortrinligste Gvne, og at forskaffe os den Oplysning, hvorved vi kan blive os selv og vore Medmennesker nyttige. Denne Pligt paaligger det saa meget mere Mennesket at opfylde, som det er allene de i Forstanden grundede, og ved nyttige Kundskaber tilveiebragte Fornoielser, som forædle Villien, og give sand og varig Lyksalighed. De Glæder, som Sandserne tilbyde, ere efter deres Natur ustadige, og jo tiere de nydes, jo mere uskiftet bliver man til at nyde dem oftere. Uden Tvivl vilde derfor den Fader aldeles tilside sætte sine Pligter, som ikke, uden Hensigt til den Stand, hvortil han bestemmer sin Son, stræbte under Opdragelsen enten selv eller ved duelige Lærere at bibringe ham saadanne Kundskaber, som Staten af enhver Borger kan fordre. De forsomme derfor ikke, min kiære Mester! at lade Deres Son erholde Underviisning i Religionen og Sædelæren, Mechaniken, Tegnekunsten og de øvrige Kundskaber, som staae i Forbindelse med den Profession, han skal ernære sig ved. Dersom De efter nogen Tids Forløb vil give Borgervennen Efterretning om den Fremgang, Deres Son gjør i disse og andre nyttige Kundskaber, og ellers fremdeles vil værdige samme Deres Fortroelighed og Raadforsel, da vil denne ansee saadan Tillid for det meest smtgrende Beviis, om det hældige Udfald af sine Bestræbelser.

Borger-vennen.

No. 37.

Femte Aargang.

Fredagen den 17. Mai 1793.

Anmeldelse.

Formedelst indfaldende Helligdage bliver Repræsentant-Forsamlingen udsat til Mandagen den 27. Mai.

Anmærkninger om Fruentimmerets Opdragelse.

Kyelig har Borgervennen søgt at advare Forældre imod uoverlagte Skridt i deres Sønners Bestemmelse, men ikke mindre vigtigt er det, at de og i den Opdragelse, de give deres Døttre, betænke den Stand, hvori disse i den modnere Alder vil ved Egtelkab blive satte.

Det er Fruentimmerets vigtige Kald, som Hustruer og Mødre at bidrage til Menneske Slægtens Lyksalighed og Formerelse, og det er Forældres hellige Pligt, at give deres Døttre den Underviisning

ning og Opdragelse, som udfordres til værdigen at opfylde denne Bestemmelse.

Men da Huusmoderens Pligter, og de Kundskaber, som bør besiddes for at efterkomme disse Pligter, ere forskjelligte i de forskjellige Stænder, saa ere og Forældre forbundne i deres Datters Opdragelse idelig at have Hensyn til den Stand, hvori de af deres egen Forsatning og Formue kan slutte, at Giftermaal vil bringe hende.

Der som Haandværksmandens Kone har faaet den samme Opdragelse som den Fornemmers Datter, da vil hun kun lidet være skicket til at forestaae sin Mand's Huusholdning, og deri at udøve de hende som Huusmoder paaliggende Pligter.

Det Fruentimmer som bedre forstaaer at bruge Pennen end Syenaalen, som med større Færdighed kan bedømme et Vers eller andet videnskabeligt Arbeide, end veed at tillave en Ret Mad, er vel, i hvilken Stand hendes Mand end befinder sig, altid en uduelig Huusmoder, men i Borgerstanden er hun Familien dobbelt skadelig, fordi Huusholdningen der ofte er vidtløftigere, Konens Pligter altsaa flere, og deres Tilfidesættelse følgelig af større Indflydelse.

Hvorledes vilde den som Stadsdame opdragne Pige kunne beskæftige sig med Kjøkkenets Sysler. Hvorledes vilde det ved overdreven Læsning forfinede

de og nervesvækkede Fruentimmer kunne finde Lyst eller have Kræfter nok, til at iagttage de Arbejder som en Haandværksmands Hustru, der vil være sin Mand nyttig, og befordre hans og sit eget fælles Beste, ikke kan undslaae sig for.

Det Fruentimmer, der som Pige er i hendes Forældres Huus bleven vant til at fordrive Dagen med at bringe sin Pynt i Stand, for at vise sig paa Baller, Concerter og i Selskaber om Aftenen, kan ikke ventes som Huusmoder at ville have Kjærlighed for de stille huuslige Glæder. Af hendes letfindige Forældre har hun erholdt alle hendes Forfængeligheds Ønsker tilfredsstillende, i deres Huus har hun lært at ansee Pynt for Fruentimmerets høieste Prydelse, Selskaber og Adspredelse for de høieste Goder. Hvorledes skulde hun da som Kone taale, at hendes Mand lader eet eeneste af disse Ønsker ubønhørt. Nei! sorgløs vil hun styrte ham og Børn i Armod, og naar denne er indtruffen, vil hun bebreide Manden den Ulykke, hvori hendes Odselthed og Letfindighed har styrtet Familien.

Til at nyde den huuslige Lykkeligbed, er Flanen ligesaa uskicket som uværdig, men Udgangen dertil staaer allene aaben for den sædelige og velopdragne Pige, som i hendes fornuftige og retskafne Forældres Huus har erholdt Underviisning om de huuslige Pligter, og af hendes egen Moders Exempel har lært deres Udøvelse.

Hvis

Hvis det altsaa er Forældre vigtigt, dersom det er deres alvorlige Ønske, at deres Datter maae blive ved Opdragelsen dannet til, i Tiden som Egetfælle at gjøre hendes Mand lykkelig, som Moder at udvikle og forædle hendes Børns Evner, som Forstanderske af den indvortes Huusholdning, at befordre Familiens Vel, da være det dem og magtpaaliggende, ikke at give deres Døttre saadan Smag paa Forlystelser, at den bliver dem skadelig som Huusmødre. De sørge for, at den unge Pige lærer at sætte sin høieste Glæde i sine Pligters Opfyldelse. Hun vil da ikke som Kone og Moder ubekymret overlade Huusholdningens Bestyrelse og sine Børns Opdragelse til Fremmede, men hendes Mand's Kierlighed, hendes Børns Dannelse til retskafne Borgere, vil være hendes varmeste Ønske og Maalet for hendes Jdrætter.

Tilfreds med sig selv, fordi hun er sig sine Bestræbelser for hendes Pligters mueligste Opfyldelse bevidst, er hun ogsaa sig selv nok, og naar den i Letfindighed og uafbrudte Udspredelser opdragene Pige fortsætter dette Liv i Egttestanden, og idelig jager efter støiende Forlystelser, for derved at dræbe den for hende ellers saa langsomt hensnigende Tid, er intet Selskab den værdige retskafne Moder Kierere, end hendes Mand's og Børns, ingen Tidsfordriv hende behageligere end de Ænster, hvormed hun som Huusmoder har at beskæftige sig.

Hvor meget var det at ønske, at Forældre vel vilde betænke den Indflydelse, som de unge Menneskers Opdragelse har paa deres tilkommende Tænkemaade og Skiæbne.

Dersom Fædre og Mødre lærte at indsee og ret levende at føle denne vigtige Sandhed. Dersom de betænkte, at jo færre et Menneskes Nødvendigheder er, jo lettere lade og hans Lidenstaber sig styre af Fornuften, des større er og den Uafhængighed i Henseende til sig selv og Andre, som saa meget anstaaer dette i sin Natur fri Væsen, og allene fører til Dyd og Rettskaffenhed. Da vilde de mindre Formuende heri finde en Bevæggrund mere, til at undgaae unødvendige og daarlige Udgifter, og de Rigere vilde ikke saa ofte tilsidesætte Godgjoreheds og Menneskekærligheds Pligter for at anvende deres oversflodige Indkomster paa at forskaffe deres Børn et Vellevnet, som disse i deres modnere Alder enten aldeles ikke, eller i det mindste ikke uden deres Pligter Overtrædelser, kan fortsætte.

De vilde da vel vogte sig for at gjøre deres Døttres Barndom til en uafbrudt Række af sandseelige Forlystelser, hvorved de skabe dem indbildte Nødvendigheder, hvilke den simpelt og tarvelig opdragne Borger ikke kiender.

Menneskevennen og Patrioten vilde da glædes ved at erfare flere lykkelige Ægteskaber, og Statsbesty-

bestyrerne skulde ikke have nødig ved Overdaadighedens Love, som nu ere unyttige, fordi de ikke understøttes af Sæderne, at bestræbe sig for, at indskrænke den odelæggende Luxe.

Men ikke allene den huuslige Stands almindeligere Lyksalighed, ogsaa et større Antal Egtefæller vilde vise sig som den udeblivelige velgiørende Virkning af denne Forældrenes Overbeviisning. — Mangen fornuftig og retskaffen Mand, som i alle Henseender værdigen kunde opfylde Egtemandss- og Fader-Pligter, henlever nu sin Tid i den eenlige Stand, ikke fordi han jo troer, at et lykkeligt Egtefællekab meget forøger dette Livs Glæder, ikke fordi han jo veed, at han under andre Omstændigheder og tarveligere Sæder endog var forpligtet til at stifte en Familie, men han har ikke Formue eller Indkomster nok, til deraf at kunne tilfredsstille en forfængelig og overdaadig Egtefælles mangfoldige Ønsker, og han tænker for ædelt og menneskekierligt, til at ville udsætte hende og Børn for i Tiden at dele hans Armod.

Saa stor, saa almindelig er Indfyndelsen vaa Enkeltes og det Heles Vel, af den Opdragelse Forældre give deres Døttre, af den Levemaade, som de vænne dem til. Stort er derfor og det Ansvar Forældre paadrage sig, naar de enten af Forsængelighed, Eftergivenesshed og Svaghed, eller af Sorgløshed og Mangel paa Eftertanke om deres Døttres til

tilkommende Forsatning, daarligen opfyldte ethvert opstigende Onske, hvortil de ofte selv give den første Anledning.

Men herlig er derimod de Farældres Løn, som have dannet dydige, tarvelige og retskafne Mænd, værdige Huusmødre, thi deres Belønning er intet mindre end Bevidstheden, om derved at have bidraget til almindelig Lyksalighed. Og hvilke glade Udsigter aabne sig for dem i Fremtiden! Thi naar solvgraa Haar pryde deres ærværdige Huse, skal de see sig omgivne af dydige og taknemmelige Børn og Børnebørn, som vil bestræbe sig for at lykfsaliggjøre deres sidste Dage, og efter deres Død skal ære og velsigne deres Minde.

Anekdote.

Ludvig XI i Frankrig var en Ven og Beskytter af Handelen. Han stræbte med udmærket Omhu, ved kloge Indretninger, at befordre dens Fremme, og tog Kisbmandsstandens vindskibelige og agtværdige Medlemmer til Bords.

En Kisbmand, navnlig Maitre Jean, fandt sig smigret ved dette Hæderstegn, og anholdt hos
Kon-

Kongen om et Adels-Patent. Kongen opfyldte hans Ønske, men lod ham fra den Tid af ikke mere bede til Vords.

Denne Kingeagtelse krænkede ham saa meget mere, som han nu i sin nye Stand troede at for-
 tiene en større Agtelse end tilforn. Dette lod han sig og forstaae med for Kongen, men denne gav ham til Svar: Gaae min Hr. Adelsmand, da jeg tillod Dem Udgangen til mit Taffel, ansaae jeg Dem for den første af Deres Stand, nu er De den sidste af Deres. Jeg vilde altsaa gjøre andre Uret, naar jeg endnu beviste Dem den samme Væ.

Borger-Bennen.

No. 38.

Femte Aargang.

Fre dagen den 24. Mai 1793.

Anmeldelse.

Mandagen den 27de Mai bliver Repræsentationsforsamling, om Aftenen Klokker 6 $\frac{1}{2}$, paa sædvanligt Sted, hvilket herved bekiendtgjøres til de samtlige høie og respektive Hrr. Repræsentanteres behagelige Esierretning, og ville man ikke undlade herved tillige at anmelde, at i denne Generalforsamling Revisorer blive at vælge, til at giennemsee den afgaaende Administrations Regnskab.

Opmærksomhedens Nytte og Nødvendigheden af dens tidlige Brug.

Dersom vi skal forskaffe os Kundskab om Tingene uden om os, maae disse nærmes vor Forstand, eller vi maae gjøre os Forestillinger derom,
dog

dog indpræges ikke derved allene Tingenes Billeder let og rigtig i vor Siel, enten nu dette maae tilskrives vore Siæle-Evners Sløvhed, eller vore Sandse-Kedsfabers Svaghed.

For at faae et rigtigt og fuldstændigt Begreb om en Ting, for at dette Begreb kan blive varigt, maae vi nødvendig opholde os noget ved Tingenes Betragtning og hæfte vor Opmærksomhed derpaa.

Men ligesom Opmærksomhed udfordres til et Begrebs Fuldstændighed, Lydelighed og Varighed, saa bidrager den og til vore Siæle-Evners Udvi-ling og deres bequemmere Brug, thi heri allene bestaaer Forskiellen imellem Manden og Barnet, begge som fornuftige Væsener betragtede. Det sidste har ligesaa megen Forstand og Genie som den første, men det kiender ikke sine Evner, og skal først ved Opdragelsen faae dem udviklede og under Øvelsen lære deres Brug.

Opmærksomheden styrer Forstandens Gang, den hindrer Siæle-Evnernes alt for hastige Fart, som ellers vilde giøre, at Mennesket ifkun lærte at kiende Tingenes Overflader; Den veileder Mennesket til at kiende sig selv og Naturens Inderste, den fører til Kundskab om Tingenes Ligheder og Uligheder, om deres Sammenhæng og Forbindelse.

Den som er vant at hæfte et opmærksomt Blik paa sig selv, vil ofte opdage skjulte Evner,
som

som hverken han eller andre havde formodet, men nu ligesom vaagne og befries af deres Fængsel.

Det gaaer ofte den menneskelige Forstand som Diamanten, dens Glans og Værd kiendtes ikke, førend den faldt i en Mands Hænder, som vidste at skille den fra Flinten, hvori den Aarhundrede igiennem havde ligget skjult.

Ogsaa, naar vi betragte Efterlignelses- og Kapselysten, som er Mennesket saa naturlig, og saa meget bidrager til vor Arts Oplysning og Forædling, indsees Opmærksomhedens Nødvendighed og Nytte. Historien fortæller os, at det var Efterlignelses-Evnen som veilede Mennesket af den paa Vandet flydende Spaan, at slutte sig til Mueligheden i Skibe at omseile Verden; Den lærer os at det fra Træet nedfaldne, i Jorden forraadnede og som Plante igjen opspirende Olden, har givet de første Begreber om Agerdyrkning, og at Fuglens Sang har veiledet Menneskene til Tonekonsten. Hvorledes vilde disse og flere Kunster og Videnskaber, der alle have bidraget til Livets større Bequemmelighed og Nationernes større Kultur, have været opfundne, dersom Mennesket havde ladet alt, som tildrog sig omkring ham, gaae ubemærket og unyttet forbi. Ligesaa lidet vilde man see Kapselysten, denne den fornuftige Selvkierligheds værdigste og ædleste Datter, frembringe saa mange store endog tilkommende Slægter lyksaliggjørende

Hand,

Handlinger, dersom Mennesket ikke ved at lægge Mærke til, hvad en anden havde gjort for ham, derved blev drevet og opmuntret til, at erhverve sig den samme Hæder, selv at fortiene et ligesaa stort Navn blant sine Medmennesker.

Men ligesom det til Forstandens Dykkelse, til dens ofte meget forborgne Egners Opdagelse og deres Udvikling er nødvendigt, at man anvender Opmærksomhed paa, hvad der foregaaer i sit eget Inderside, saa er den og aldeles uundværlig til at forskaffe sig den til sit Hjertes Forbedring saa nødvendige Selvkundskab. Denne til Dyd og Lyksalighed saa vigtige Kundskab udfordrer den nøieste Ugtpaagivenhed paa alle de Lyster og Tilbøieligheder, som opstige, og som Mennesket af Mangel paa denne Opmærksomhed ofte ikke kiender, ofte endog ikke veed, har bestemt ham, førend han allerede har foretaget en Handling, som han nu for silde fortryder. —

Dersom nu Opmærksomhed er saa vigtig, saa uundværlig til Forstandens Oplysning og Karakterens Forædling, saa er det vel og Forældres og Læreres Pligt, tidlig at vænne Børnene til, intet at lade gaae ubemærkt forbi, sluttig at lade dem læse i Naturens store Bog, som bestandig ligger aaben til alles Brug, og ligesaa tydelig som sikkert veileder os til vor Lyksaligheds Befordring.

Denne

Denne Pligt kan Forældre og Opdragere saa meget lettere efterkomme, som Skaberen har givet Børnene en Begierlighed efter Kundskab og en Videlyst, der allerede tidlig begynder at yttre sig. — Heraf har han villet betjene sig, som et Middel til at rive Mennesket af den Uvidenhed, hvori de ere fødte, og hvori de ellers vilde forblive.

Hvor meget forsee altsaa Forældre sig, naar de quæle denne saa gavnlige Kundskabs Drift, naar de ved uventlige Svar afvise de Spørsmåale, hvorved Børnene søge at komme til nyere Kundskab, om hvad de see eller høre, og som det stod i Forældrenes Magt at besvare; Men hvor uoverlagt, hvor letsindigt er især deres Forhold, som forsætliggen og imod bedre Vidende besvare Børnenes Spørsmåale urigtig, for derved at kunne gjøre sig lystige paa Børnenes Bekostning? Ved denne Handlemaade bliver Barnet, som let merker, at man har det til Beste, billigen opbragt imod den som saaledes spotter det, og lærer tidlig at kiende Falskheds og Forstillensens Konstgreb. Endelig vænnes og Barnet ved dette deres Foresattes smitsomme Exempel, til at forhaane den, som det ikke troer at besidde saa mange Kundskaber og Indsigter, som det selv. Indbildskhed og Spottesyge er altsaa de visse Følger af dette Forældrenes Forhold.

Daarligt er det og at forundre sig over Børns Uvidenhed, og latterligt at forhaane dem, fordi de ikke

ikke har Kundskaber, som vi først ved mange Nars Erfarenhed og Eftertanke har samlet. Hvad vilde en Fremmed, som første Gang kom reisende til vort Land, billigen kunne dømme om vort Forhold, naar vi loe ham ud, fordi han hos os søgte Underretning om Ting, som ere os, der vare fødte og opdragne i Landet, for længst bekiendte?

Langt anderledes handle derfor og fornuftige Fædre og Modre. De besvare ei allene, saavidt deres Evner og Indsigter tillade dem det, villig og gierne de Spørsmåale, som deres Barn maatte opfaste, for saavidt de angaae Ting, som det kan være ham virkelig nyttigt at vide, men de stræbe endog at opmuntre denne Forskelyst, ved selv at forelægge ham Spørsmåale til Besvarelse, ved ofte at affordre ham Regnskab for, hvad der i hans Nærværelse er foregaaet, og at spørge ham om de Anmærkninger, han derover har gjort. Ere nu disse Anmærkninger saa rigtige, som hans liden Erfarenhed og saa Kundskaber tillade, eller mærker man blot at han har gjort sig Umage for at forskaffe sig saa megen Oplysning, som det med hans uoverde Dømmekraft er ham mueligt, da viser man ham hvad Nytte disse erhvervede Indsigter kan tilveiebringe ham, man godtgjør ham, at han paa denne Maade bliver dannet til at være sine Medborgere nyttig, at han derved bliver gjort stikket til at udbrede Hæld og Lyksalighed i den Virkefreds, hvori Forsynet med Eiden maatte sette ham.

Bed

Ved disse og lignende Forestillinger, for saa vidt de indrettes efter de unge Menneskers Fattesvner, kommer Opdrageren sikrere til sit Maal, end naar han anvender vilkaarlige Belønninger og Berømmelser for Barnets Flid, thi de første virke ofte Bindsyge og de sidste Forsængelighed og Stolt-
hed, men begge ere hos det ufordærvede Barn, hvis Forstand tidlig er bleven anført til at sysselsætte sig med det, der ikke er over dets Sphære, unød-
vendige.

Regler for Omgang med Andre.

Dersom vi ikke havde andre end Gud til Vidne om vore Handlinger, var det os nok, naar vort Hierte vidste sig frit for Bebrejdelser, thi det er efter Hiertet at han dommer os. Men da vore Medmennesker ikke kan giennemskue vort Inderste, maae de af vore Handlinger slutte sig til vore Tanker. Det er derfor baade vor Fordeel og vor Pligt, at vi ikke forsætlig give Anledning til Mistanke.

Jeg siger det er vor Fordeel, thi da vi ofte behove vore Medborgeres Hielp, er det os magtpaaliggende, at vi har deres Agtelse. De vil bevise os Belvillighed og Tjenester i Forhold til de fordeelagtige Tanker, de har fattet om os.

Jeg antager det og for vor Pligt, eftersom vi bør bidrage til andres Guldkommenhed og Forædning, ved en Opførelse, som kan give dem Smag paa Dydens Lidøvelse.

Det er da ikke nok at have Dyden i Hiertet, den maae gøres synlig. Den maae, saavidt det skaaer til os, fette

sette alle vore Handlinger i et saa klart Lys, at de ikke blive tvetydige eller kan modtage ugunstige Fortolkninger.

Eusebius frygter Gud, ærer og tjener ham. Imidlertid kalder Kvædet ham en Gudsfor nægter. Og hvorfor? Han spotter uforståelig den Gudsdyrkelse, som iblant hans Medborgere er indført og vedtaget. Han viser Ringegæstelse for sit Fædrelands Religion. Deraf slutter man, at han ingen Gud troer.

Euergetes er medlidende, gavmild og tjenstgættig, men hans Omgang er kold og uvenlig, hans Ord saa, hans Mine surr. De Ulykkelige, som deres Elendighed gjør frygtssomme, tør ikke nærme sig ham; Havde den Arme kun vovet et Forsøg, vilde han ei vendt tilbage uden Trost og virkelig Understøttelse. Men Euergetes Kiuler sin menneskekierlige Tænkemaade under et ubehageligt, tilbagestødende Udortes. Man troer ham derfor haard og ukierlig.

Photius er en Mand af Værd og Talenter. Han kunde med sine mangfoldige og vel ordnede Kundskaber virke Oplysning iblant dem ham omgaaes. Men Photius er alt for alvorlig, taus og tilbageholden. Han er tillige alt for undseelig. Næppe, undertiden stammende, besvarer han de Spørsmåle man gjør ham. Han anses nu for ensfoldig og uvidende.

Amalia er dydig, sin Mand hengiven og sine Pligter troe. Men hendes Pynt er søgt, hendes Omgang fri, og de Selskaber hun søger, ere udraabte. Man vil nu ikke undersøge hendes Karakter noiere, for at forske sig om hendes Sæder. Hendes Dom er alt fældet, hun holdes for Kokette.

Den store Kunst at omgaaes andre rigtig, kan indbefattes under disse 2 Regler: 1) Gjør intet, uden hvad der ei allene i sig selv er ret, men som ogsaa bærer Retfærdighedens og Dydens tydelige Præg. 2) Gjør end ikke det Naturens eller Fornuftens Lov tillader eller befaler, uden paa den Maade og med den Varsomhed som denne Lov foreskriver. Den første af disse 2 Regler er Kilden til gode Exempler, den anden til Velansændigheden.

Borger-Bennen.

No. 39.

Femte Aargang.

Fredagen den 31. Mai 1793.

Anmeldelse.

S Generalforsamlingen den 27de Mai bleve følgende nye Medlemmer antagne:

Magister og Rektor Estrup i Randers.

Magister og Konrektor Hansen i Helsingør.

Raadmand og Guarnisons-Auditeur Estrup, *ibid.*

Risbmand Fenvich, *ibid.*

Risbmand Ulrich, *ibid.*

Hof- og Stadsrets-Prokurator Valle,

Borger og Høker P. Norup.

Bogbinder Berg.

Skoemagermester Ahrendts.

Parykmagermester Lydom.

Professor Rahbek.

Kammerherre O. N. Sehestedt i Oekonomie og Commerce-Collegio.

Til at revidere Administrationens Regnskab for afvigte Aar bleve valgte Hr. Kommerce-Raad Rabe Holm og Hr. Pastor Thye, som begge behagede at imodtage Valget.

Ligeledes paatog sig efter Anmodning Hr. Grosserer M. G. Holm, Hr. Brygger Willekou og Hr. Vinhandler Beck at være overværende, naar Selskabets Papirer og Documenter efter Lovens 4. Kapitel §. 19. skulle overleveres den tiltrædende Administration, hvori Hr. Hassing vedbliver at besørge de Forretninger, som han i forrige Aar har havt at expedere for Selskabet.

De øvrige Propositioner, som Administrationen havde besluttet at andrage for Repræsentationen i dette Møde, bleve udsatte indtil næste Møde, da det Antal af de Herrer, som mødte, ikke var saa stort, som Lovene byde, naar Ting af Bigtighed skulle afgjøres. Administrationen troede det nødvendigt, at en Generalforsamling maatte ansættes i Junii Maaned, som nærmere skal blive bekiendtgjort.

Afskilligt om Haandværker, Lauge, Fabriker og slige Handteringer.

I. En Sag af saare stor Indflydelse paa Haandværkers, Manufakturers og Fabrikers Befor-

fordring til største Fuldkommenhed, er Arbeidets Deeling, det vil sige, at de besynderlige Grene af en Haandtering forrettes af særskilte Hænder. — Lad os, for at indsee Nyttens heraf, betragte et af de simpleste Haandværker, Skoemagerens. Naar denne skal tage Maal, skjære til, sye, gjøre Læster, Hæle, tvinde Traad, lave Beeg, sværte og pudse ic. gaaer nødvendigen mere Tid bort, ved saa ofte at forandre Værktøi, og gaae fra eet til et andet, end naar Arbeidet var deelt imellem flere Personer, hvoraf een stedse giorte eet Slags, og en anden eet andet Slags af hine Arbeider. Deri ligger og uden Tvivl en Hovedaarsag, hvorfor vore Haandværkere ikke kan holde Priis med Fremmede. Det er Beviis paa høiere eller lavere Grad af Bindelighed og Forbedring i et Land, estersom sliq Deeling er vidt udbredt, eller ringe. Hvad der i Staters eller Selskabers raae Tilstand var een Mand's Arbeide, er almindeligen i en forbedret bleven adskilliges, ja ofte saare manges.

Det er især tre Ting der gjør Arbeidets Deeling saa nyttig. Først, naar en Mand's Forretning er indskrænket til en vis simpel Behandling, hvorpaa han anvender sit hele Liv, maae hans Behændighed og Færdighed immer stige og forøges. Med Færdighedens Forøgelse voxer Mængden af det Arbeide, som frembringes i lige lang Tid. En almindelig Smed, der aldrig har været vant til at gjøre Søm, vil neppe, uagtet opvandt til at handtere

tere Hammeren, være istand til at giøre 2 a 300 Søm i en Dag, om han ved særdeles Leilighed fik i Sinde at ville giøre dem, og disse vil endda blive meget slet giorte. En Smed, opvant ved at giøre Søm, men ikke blot opofret og oplært i Nagelsmed Haandværket, kunde maaskee med yderste Flittighed giøre 800 a 1000 Søm i en Dag. Men en Nagelsmed, der ikke har lært andet, og blot hermed besætter sig, giør over 2000 Søm en Dag naar han ret arbeider.

Den anden Fordeel ved Arbeidets Deeling er Binding i Tiden. En Bøver paa Landet, der driver en liden Vøling, spilder megen Tid paa at gaae fra hans Bøv til Marken, og atter fra hans Mark til Bøven.

Drives 2 eller flere særskilte Handterinaer af en Mand i et og det samme Værksted, saa spildes vel mindre Tid, men dog stedse nogen, ved at vende Haanden fra en Slags Forretning til en anden, ved at bruge sine Hænder til mange forskellige Ting.

En tredie Fordeel af Arbeidets Deeling bestaaer i Maskiners Opfindelse, der lette og forkorte Arbeidet. Folk, der beskæftige sig idelig og idelig med en simpel Behandling, hvorpaa deres hele Ugtksomhed er henvendt, ledes letteligen til at udfinde en Maskine eller et let beqvemt Hielpemiddel, at

at forrette deres eget særskilte Arbeide paa, saa ofte saumes Natur tillader sig Forbedring.

Naalemagerhaandværket er eet af dem, hvor Arbeidets Deeling især kan betragtes. Een trækker Staaltraaden ud, en anden gjør den lige, en tredie klipper den af, den fjerde spidser den, den femte toppe den for at tage mod Hovedet; til at gjøre Hovedet fordres atter særskilte Behandlinger, at sætte det paa er en nye Forretning, at gjøre Naalen hvid er en anden, ja det er en Handtering for sig selv at sætte den i Pappir, og paa den Maade kan Naalemager-Haandværket deles i omtrent atten særskilte Behandlinger. Naar nu atten Personer hver for sig gjør Naale uden hinandens Hielp, saa tvivler vel ingen paa, at overmaade meget mindre Antal Naale i lige lang Tid bliver færdig, end naar de ere eenige om, at hver af dem befatter sig kun med en enkelt Green eller en enkelt Behandling, hvori de da opnaae utroelig Færdighed og Behændighed. Engelskmanden Smith siger i sit fortreffelige Skrivt om Nationalvelstand, at han kiendte et lidet Naalefabrik, hvor ti Personer allene vare i Virksomhed, og hvor nogle af dem sølgelig forrettede to eller tre særskilte Behandlinger. Men endskiønt de vare meget fattige og derfor kun middelmaadig forsynede med det fornødne Værktøi, saa kunde dog disse 10 Personer, naar de vilde vise sig ret flittige, forfærdige omtrent tolv Pund Knap-penaale i een Dag. I et Pund er der 4000 Knap-penaale

penaale af Middelsstorrelse. Disse 10 Personer kunde da tilsammen forfærdige 48000 Knappenaale i een Dag, hvilket for hver Person var en tiende Deel af 48000, og følgelig 4800 Naale. Men havde de alle arbeidet særskilt og hver for sig, siger han, uden at nogen af dem havde været oplært til dette besynderlige Haandværk, saa havde hver af dem vist ikke kunnet forfærdige tyve, maaskee ikke een gang een Knappenaal i en Dag; det er ikke den 240 Deel, og maaskee ikke den 4800 Deel af hvad de nu formedelt en rigtig Deeling og Forening i deres forskiellige Behandlinger, formaae at gjøre.

Enhver indseer letteligen, at udvidet Deeling i Arbeide ikke kan finde Sted paa Landet eller i smaae Stæder, da kunde f. Ex. letteligen en Bedrivt gandske henligge, naar den eenste, som havde at bestille med en enkelt Behandling enten døde eller blev syg, eller bortreiste, og ingen var der kunde gaae i hans Sted. Det er kun i store Stæder saadan Deeling kan finde Sted og bidrage til Forædling i Handteringernes Frembringelser.

2. Et andet vigtigt Hielpemiddel til Fabrikers og Handteringers Forbedring vilde det være, om Kunstnerne, Haandværkerne, Fabrikanterne havde paa Daanf Beskrivelser over deres Forretninger, med tilhørende Værktoi og Maskiner, og med Efterretninger om Fremgangen, om Opfindelserne, om Kunstgrebene, om Forædlingerne hos andre Nationer.

tioner. De franske Videnskabsmænd have ladet sig være magtpaaliggende, at udgive slige omstændelige Beskrivelser. Nogle tyske Lærde har forsøgt dem med Anmærkninger. Lad os faae disse Skriver oversatte, lad danske Videnskabsmænd finde Lyst og Opmuntring til at paatage sig saadant og forsøge Udgaven med deres egne Erfaringer. Hvorfor skal vore Haandværkere i saa meget vige for andre Nationers. Naar de havde ypperlige Bøger hver i sit Fag, saa kunde de paa den Maade veiledes til mangt et Forsøg, og til megen ved andres Erfaring udfunden Forbedring, der kan gavne dem.

Slige Beskrivelser kunne vi jo faae tilveiebragte, naar Laugeene vilde patriotiskt bidrage dertil. Naar f. Ex. Smedelaugers Mestere hver gave 3 a 4 Rdlr. engang for alle og Svendene 1 Rdlr. a 2 Rdlr., saa udkom en Sum af 3 a 400 Rdlr., hvoraf Bogens Forfattelse, Trykning, Kopperstikning ic. kunde bestrides; Forsøg til Theoriens Undersøgelse foretages, og hver Mester og Svend erholde et Exemplar af Bogen; og saaledes med alle de andre Lauge.

Borgervennen har her fremsat sin Tanke til nærmere Overveielse, om man finder den enten paa den foreslagne eller nogen anden Maade iværksfættelig. Meppe vil nogen Tænkende kunne andet end bifalde, at jo Beskrivelser, saaledes som anført, skulde være saare nyttige. — Det forstaaer sig

sig selv, at de maatte være ypperligen gode og være forfattede og igiennemgaaede med al den Nøiagtighed, Sandheds Kierlighed, Kyndighed og Erfarenhed, som var muelig.

(fortsættes)

Anekdote.

En Christian Christophersen Røck var Sorensskriver i Tellemarken i Aaret 1662. Hans onde Hierte og store Uretfærdighed gjorde ham til udsædlig Fiende af da værende Foged Jørgen Snell, hvilket gjorde, at de skilte hinanden ved deres Embeder. En Snelle er et norsk Ord, betydende en Teen. Disse 2 Navne gave derfor Anledning til det artige Ordspil: at Christian Røck spandt saa længe paa denne Snelle, indtil Snellen gik itu, og han spandt af Røkken. Hans værste Dnske over sine Fiender var dette: Sid du maatte blive stolt.

S. T—p.

Borger-Bennen.

No. 40.

Femte Aargang.

Fredagen den 7. Juni 1793.

Anmeldelse.

Onsdagen den 5te Juni sidstleden blev Selskabets Pengebeholdning til ult. Martii, Banke-Recipisserne for deponerede Obligationer, og øvrige Documenter afleverede af Hr. Købke, til nu værende Administration, i Overværelse af de 3 Herrer Repræsentanter: Hr. Grosserer M. G. Holm, Hr. Brygger Billekou og Hr. Viinhandler Beck, som paategnebe Administrationens Qvittering for Afleveringen.

End videre afleverede Hr. Købke Penge-Beholdningen for de tvende Maaneder, April og Mai, tilligemed en Note over Indtægter og Udgifter i disse tvende Maaneder, forsynet med behørigte Bilager; thi han havde havt den Godhed at besørge Kasserer-Embedet indtil den udnævnte Kasserer kunne blive indsat til sine Forretninger, som er skeet med Junii Maanedes Begyndelse.

Hr.

Hr. Købkes Regnskab med Bilager fra 8de Martii 1792 til ultimo Martii indeværende Aar, blev ligeledes fremlagt og besørget med snarreste de Herrer Revisorer: Hr. Kommerceraad Kabe Holm og Hr. Pastor Thye tilsendt.

Den utrættelige Omhyggelighed, hvormed Hr. Købke som Administrateur stedse har arbejdet for Selskabet, og som saa tydeligen fremskinnede af den fuldkomne Orden, hvori alt forefandtes ved Afleveringen, fortjener Selskabets varmeste Tak. At de Forretninger, som han i afvigte Aar har besørget for Selskabet, fordre megen Tid men endnu mere Umage, det forklarer sig selv, og at en Mand, som uden for Selskabet har Forretninger nok, saa velvilligen tillige paatog sig disse, og saa usfortrødne udførte dem, det bør — det vil Selskabet stedse erindre med sand Erkiendtlighed.

Tænk ikke ilde om din Broder.

(Oversat af Wagnitz's Moral in Beispielen.)

En brav Officeer fik sin Afsked, fordi hans Konge havde gjort Fred og ikke meer behøvede hans Tjeneste. Manden kom derved i stor Nød, da han nu ikke havde noget at leve af. Han gik derfor til

Mi:

Ministeren, for at bede ham at give ham et Embede igien. Ministeren der kiendte ham som en duelig og ærlig Mand, lovede at sørge for ham, og bad ham at spise til Middag hos sig.

Med Taalet fremtog Ministeren en Gulddaase af megen kunstig Arbeide. Enhver beundrede den som et Mesterstykke i sit Slags, og den gik fra den ene til den anden, hele Bordet omkring.

Efter nogen Tid vilde Ministeren igien tage sig en Priis, men han kunde ikke finde Daasen i sin Lomme. Han kunde heller ikke erindre, at han, efter at den var gaaet rundt om Bordet, havde faaet den tilbage igien. Det hele Selskab blev bestyrtset, og een af Gæsterne meente, at een kunde have stukket den hos sig i Tanker.

Enhver giennemsogte sin Lomme, men ingen fandt den. Een anden Gæst sagde, det maatte være det hele Selskab magtpaaliggende, at Daasen blev funden igien. Han gav derfor det Raad, at een efter den anden skulde staae op, og for alles Dine vende sin Lomme. Han selv gjorde Begyndelsen, og alle andre fulgte hans Exempel. Men da Louren kom til den aftakkede Officier, vægrede han sig ved at gjøre det saamme. Man sagde ham, han vilde derved gjøre sig meget mistænkelig; men han svarede, at hans hele foregaaende Liv kunde beskytte ham imod Mistanken om et Tyverie, og han

han blev ved sin Bægning. Nu tvivlede ingen paa at han jo var Lyven, og alle ansaae ham med Foragt og Uvillie. Han bar denne Forhaaelse med Taalmodighed, og gif hiem da Tasset var til Ende.

Om Aftenen, da Ministerens Kammertiener vilde legge hans Kiøle bort, fandt han den borteblevne Daase i det ene Skiod, hvor den, formodelst et Hul, var faldet ned. Ministeren glædede sig over den ærlige Mand's reddede Uskyldighed, og gav Befalning, at man om Morgenens skulde bede Officieren komme igien. Denne kom, og Ministeren, som gif ham i Møde med aabne Arme, fortalte ham Historien om den igien fundne Daase. Da bad han ham, at han dog vilde sige ham Aarsagen, hvorfor han i Gaar ikke havde villet vende sin Lomme.

Nu da vi ere allene, svarede Officieren, Kan jeg sige dem det; i Gaar kunde jeg det ikke, da jeg maatte befrygte, at der iblant de Fremmede maatte være een eller en anden som vilde giøre en Forbrydelse af min uforskyldte Armod. Da jeg kom til Dem i Gaar, vidste jeg ikke at jeg kom til at spise hos dem. Jeg havde derfor underveis kjøbt mig en Medisterpølse, fordi jeg havde ikke Penge nok, for at lade mig tillave bedre Slags Mad. Naar jeg havde vendt Lommen, vilde enhver have seet denne Medister, og mange vilde have leet derover.

over. Dette var Marsfagen hvorfor jeg vægrede mig ved at gjøre det.

Ministeren omarmede ham paa nye, og lo-
vede strax at skrive til Kongen, for at bede om et
Embede for ham. Derefter lod han hele Gaard-
dagens Selskab bede til sig, og da de vare forsamlede,
tog han Officieren ved Haanden, og traadte ind
med ham i Bærelset. Enhver blev forundret.
Men Ministeren viiste dem Daasen, sagde hvor
den var bleven funden, og foreskillede dem Officie-
ren som en meget værdig og retskaffen Mand, som
Kongen om nogle Dage vilde belønne efter hans
Fortienester.

Man behøver ikke at være riig for at være
lykkelig.

(af samme Skriot)

I Kjøkkenet af et Slot i Frankerig var engang en
Dreng som maatte vende Steg, og bekom derfor sin
Underholdning. Af en Hændelse gik Kongen der forbi
og saae Drengen under sit Arbeide, og da han nu havde
en smuk Skabning, og saae munter og glad ud, tænkte
Kongen, Drengen skifte sig maaskee til noget bedre,
jeg vil dog eengang udspørge ham. —

Kon

Kongen spurgte altsaa: Hvorfra er du og hvad er din Forretning? — Jeg er fra Berry, svarede Drengen, uden at vide at han talede med Kongen, jeg hedder Stephen, og er Koffedreng her. — Hvor meget fortjener du da ved dit lille Embede? — Jeg fortjener saa meget som Kongen. — Hm! Hvormeget fortjener da Kongen. — Saa meget som han bruger, og saa meget fortjener jeg ogsaa.

Det var et skönt, klogt og tillige sandt Svar af Drengen; thi Kongen havde vel mange flere Indkomster, men ogsaa langt flere Udgifter, for at underholde saa mange Betientere, Soldater, Embedsmænd ic., saa at han ved Enden af Aaret vel ikke har mere tilovers end Drengen.

Anekdoter.

En Præst i Guldbrandssdalen, med Navn: Jens den yngre, blev deels af Mangel paa Studenterne, deels og fordi ingen vilde tage imod Kaldet for dets Kingheds Skyld, taget ud af Trondhiems latinske Skoles fjerdes Lektie, og omtrent i Aaret 1600 kaldet til Præst paa Læssøe, hvor han, som en meget fattig Person, kom vandrende. Han ægtede en Bondedatter, og avlede med hende 9 Børn,

Born, som alle bleve ved Bondestanden. Selv kunde han Bundermager-Professionen, som han i Forstningen tildeels skal have ernæret sig med, ved at gjøre Skindfeller for Bønderne.

I en Liigprædiken over en Bønde, som havde været Skindfeldmager, sagde han: „vel var den gode salig Mand en god Mester til at gjøre Skindfeller, dog kunde han ikke gjøre saadanne Fryndser i Hiørnene som jeg.

Zacharias Skancke var omtrent samme Tid Præst til Sillejord. Om ham fortælles, at han hug Tommer i Skoven med sine Dreng, og iført sin Præstekiøle og Krave gif han barsøddet til Annerkerne, med Skoene og Strømperne paa en Kiep paa Axelen, og naar hans Folk om Sommeren var ude paa Fjeldgræs-gangene, holdt han da Huus-holdning sammesteds, og havde der sin Bæverstoel, hvorpaa han for Motion vævede Dreiel. Derfor maatte Ungdommen, som vilde beredes til Guds-bord, forære ham et Røgle Hørgarn. Efter de Tider skal han have været en lærd Mand, og meget retfærdig i sit Embeds Forelse.

Speile var hos os for et hundrede Aar siden saare fældne. Ikkens i den beste Statsstue og Herresal, hos Velhavende og Fornemme, fandtes et Speil, lidet paa Glas og stort paa Kamme; men dette var almindeligen hele Husets Speil; og den som vilde søge det tilraads, maatte søge den Stue, hvor saadant Karitet fandtes. Rogle kaldte det et Søndags Die, fordi man paa den Dag pyntede sig lidt mere end ellers. I Hr. Kammerherre Suhms nye Samlinger 2 Bind 1. og 2. Hefte findes en Skifteforretning efter Doctor Ole Worm i Kiøbenhavn 1655. Hans Jordegods og Obligationer beløb sig til over 40,000 Rdlr. Specie, og Guld, Sølv, Linned ic. over 7000 Rdlr., og dog findes kun et Speil, som under Navn af et stort Ebenholts Speil i den store Stue, er vurderet for 2 Rdlr. Den hele Forretning viser et Boehave, Huusredskaber, Pragt og Pengevæsen, saa aldeles forskiellig fra vore Tiders, at en Sammenligning ikke er uinteressant.

Borger-Bennen.

No. 41.

Femte Aargang.

Fredagen den 14. Juni 1793.

Anmeldelse.

Da Undertegnede have begyndt i Forening med hinanden at bestride Administrations-Forretningerne for Selskabet, saa have vi — paa Grund af den Forandring i vore Forretninger, som det deraf adskilte Kasserer-Embede medfører — deelt Sagerne saaledes imellem os: at Hr. Kørbye imodtager, som tilforn, Oplaget af Ugebladet, og har Tilsyn med hvad deraf maatte afhændes, Hr. Hasting besørger Bladets ugentlige Uddeeling, og controllerer med Bogholderen i Henseende til Medlemmernes Antal, samt deres Af- og Tilgang, Hr. Cantor controllerer med Kassereren og glemmer Selskabets Documenter.

For at meddele Selskabets samtlige respektive Medlemmer Underretning om Bestemmelsen af Kassererens Hr. Nagards Forretninger, ville vi her indrykke Indholdet af den Instrux, som blev approberet af Repræsentationen i Generalforsamlingen

gen den 22de April sidstleden, og hvilken vi tilstillede Kassereren ved Skrivelse af dato 29de Mai.

Instrux

for Understøttelses Selskabets Kasserer, saaledes som samme i Repræsentations Forsamlingen den 22. April d. A. er antaget.

1. Kassereren skal have alle Selskabets ordentlige og overordentlige Contingenter, samt andre Indtægter; ligeledes besørger han alle paa Selskabet hvilende Udgifter ordentlig afgjorte.
2. Han skal, ligesom den Administrateur, der tilforn havde Kassen, holde den i Lovens 4de Kap. § 8. befalede Protocol over Selskabets Indtægter og Udgifter; saaledes som bemelte Paragraph byder.
3. Han skal være Administrationen subordoneret i alt, som henhører til hans Forretninger i Selskabet. Han bør hverken have Indtægter eller udbetale Fordringer, Selskabet vedkommende, uden efter Administrationens hans meddeelte Anviisning.
4. Han skal, saa ofte Administrationen forlanger det, og i det ringeste hver Maaned, være pligtig til at forelægge Administrationen ovennævnte Protocol afsluttet, for deraf at kunne erfare

erfare Kassens Tilstand hver Gang. Ligeledes skal han overensstemmende hermed aflegge Kvartaliter det i Lovens 4 Kap. § 8. paabudne Regnskab, saaledes som det sammesteds fordres af Administrationen, hvilken nu her efter bør imodtage, giennemsee og attestere Regnskabet, førend det indrykkes i Ugebladet.

5. Hvad Kassens Beholdning angaaer, da har Kassereren at rette sig efter Lovens 4 Kapitel §. 7., og gjør om Obligationers Anskaffelse Forestilling til Administrationen.
6. Til Selskabets og Administrationens Sikkerhed skal Kassereren stille et tusinde Rigsdaalers Caution, for de Penge han oppebærer efter Repræsentationens Resolution af 18de Martii h. a.; derimod tilstaaes ham, efter samme Resolution, et hundrede Rigsdaler aarlig Løn af Selskabets Kasse, som han erholder maanedlig eller kvartaliter.

Administrationen for det 2c.

Foruden denne Instrux have vi tilstillet Kassereren nogle nærmere Bestemmelser af hans Forretninger, overensstemmende med Instruxen og med den Plan, vi ere blevne eenige om at følge, ved at besørge Selskabets Anliggender. De vigtigste Punkter heri ere af følgende Indhold:

- a. Ved Incassationen af de ugentlige Kontingenter har Kassereren at rette sig efter de Lister, som Budene fremlægge, og som skal være attesterede af den Administrateur, der uddeler Ugebladet. For de derpaa anmeldte Restancer skal Budene levere til Kassereren saa mange Blade, som de Resterendes Antal er stort, og disse Blade udleverer han igien til Budene, naar Restancerne indfries.
- b. Overordentlige og Kvartals-Kontingenter indkræber Kassereren efter Qvitteringer, som Administrationen tilstiller ham med en Liste, over hvilke og hvor mange Qvitteringer hver Gang udstædes. Qvitteringerne paategnes i nærværende Administrations Tid af Hr. Cantor som Notarius.
- c. Ligeledes forholdes med Incassationen af Afdrag paa Laan.
- d. Kassereren maae paasee, at Buddene gjøre Regnskab for de dem betroede Qvitteringer i det seneste 14 Dage efter, at de have imodtaget dem, og saasnart han formærker nogen Uorden eller Mangel ved Afregningen, maae han strax anmelden det for Administrationen.
- e. Lønninger til Selskabets Betiente udbetaler Kassereren efter Anviisning fra Administrationen.

- f. Ligeledes forholdes med de paa Selskabet hvilende Pensioner.
- g. Andre indløbende Regninger skulle være paategnede af Administrationen, forinden Kassereren udbetaler deres paalydende Summe.
- h. Naar Laan ere bevilgede, da skal Kassereren erholde af Administrationen Tid efter anden Anviisning paa, hvilke og hvormange Laan han til hver Tid har at afgjøre, i Forhold til hans Kassebeholdning, og maae Kassereren ikke afvige fra den Orden, som Administrationen bestemmer for ham, i Henseende til Laanenes Udbetaling.

For saavidt som de her anførte Poster tilføjede have Indflydelse paa Bogholderens Forretninger, have vi ogsaa tilstillet ham i Skrivelse nogle Punkter, som han maae iagttage, i Særdeleshed med at affatte Anviisningerne og Qvitteringerne, hvilke Administrationen udstæder til Kassereren.

Ligeledes have vi communiceret Budene, hvad de skulle iagttage, i Henseende til saavel den ugentlige Incassation, som til Incassationen af de Summer, hvorfor dem betroes Qvitteringer. For de ugentlige Kontingenter skulle de hver Uge aflegge Regnskab ligesom hidtil; og de dem betroede Qvitteringer skulle de søge, saavidt mueligt, at faae afgjorte

giorte inden 14 Dage efter at Kassereren har ubleveret dem, ligesom de skulle være pligtige til at forevise Kassereren, hver Gang de giøre Afregning, Qvitteringerne, som de endnu ikke have kunnet erholde Betaling for.

Da Hr. Købke har affluttet forrige Administrations Regnskab med ult. Martii, saa skal vort Regnskab begynde med 1. April indeværende Aar, i hvilken Hensigt Hr. Købke, som i forrige Blad blev meldt, har a parte antegnet Indtægter og Udgifter for April og Mai Maaneder, og derover meddeelt os en Note med Bilager, hvoraf vi erfare, at 1 Annuitets Beviis No. 161. paa Kapital 100 Rdlr., og en Kongelig Obligation No. 3686 paa Kapital 75 Rdlr. ere indkøbte, hvilke behørigen paategnede med snarest skulle blive deponerede i Banken.

Vi have troet os forpligtede til at giøre Selskabet bekiendt med det Væsentligste af den Plan vi have besluttet at følge i Forretningerne for Selskabet, derfor meddele vi herved ovenansførte Beretning. At handle efter vor bedste Overbeviisning til Selskabets Gavn, det er vort varmeste Ønske, og skulle endog vore Bestræbelser nu og da blive frugtesløse, saa skal det være os nok at have gjort hvad der stod til os.

Administrationen for det foreenede Understøttelses Selskab.

J. H. Kørbye. J. Hassing. J. Cantor.

Unek.

Anekdote fra Middelalderens Tid, som kan
 tiene til at oplyse Talemaaden: at sætte
 een Horn paa.

Den grædske Kaiser Andronicus, som i Na-
 ret 1183 regierede i Constantinopel, var en stor El-
 skere af smukke Fruentimmer, og havde mange
 Veninder blant de givte Koner i Staden. Inid-
 tertid forlangte han ikke deres Gunst omsonst; men
 forundte de Mænd, som tilstødte ham Adgang i
 deres Huse, Jagdrettighed, og lod til Kiendetegn
 paa denne Frihed sætte et par Hiortetaffe over de-
 res Dørre, hvilke han havde givet saadant Fortrin.

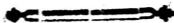
I Middelalderens Tider var det Skik, at
 Konger, Fyrster og Adelsmænd brugte smalle Skoe,
 forsynede med en Snabel af $1\frac{1}{2}$, 2 eller $2\frac{1}{2}$ Fods
 Længde, hvis opstaaende Spidse var prydet med
 Bielder; fra denne Skik, som de ringere Stænder
 ikke torde bruge, har Ordsproget sin Oprindelse:
 at leve paa en stor (høi) Fod.

Magistraten i Tennstadt i Thüringen blev i Aaret 1516 indbudet at være tilstæde ved en stor Klokkes Daab i Byen Bargela, og dem sendtes i denne Anledning følgende Fadderbrev:

Vore gode Tjenester tilforn, ærlige velvise
Herrer!

Vi ere til Ginds, vil Gud! til forstkommende Korsets Ophvielsesfest, at lade vor Klokke, efter den christelige Kirkes Skik og Sædvane, indvie og døbe. Derfor skeer herved vor gudelige Begiering til Eder, at I til forbemeldte Tid for Guds Skyld ville møde og samles tillige med flere gode Venner, og som Faddere at bivaane denne Høitidelighed. Modtager Lønnen for denne Eders Velvillighed af den allerhøieste Gud, vor Patron S. Sixtus og den hellige Jomfrue Juliana. Søndagen efter St. Egidii Fest 1516.

Curt og Claus Wisthum
von Eckstedt,
tillige med de øvrige Kirkeværgere.

Borger-Bennen.

No. 42.

Femte Aargang.

Fredagen den 21. Juni 1793.

Anmeldelse.

Administrationen seer sig nødsaget til, formedelst indløbne Forhindringer, at udsætte den Generalforsamling, som man havde ønsket at holde i denne Maaned, indtil næste Maaned, da den nærmere Bestemmelse af Eiden skal blive forinden bekiendtgjort.

I forrige Uge bleve 10 Kongelige Obligationer a 70 Rdlr. fra No. 8002 til 8011 inclusive, til Besløb den Summa 700 Rdlr. indkøbte og paategnede, for at deponeres i Banken.

Til behagelig Efterretning for Vedkommende anmeldes, at Selskabets Kasserer, Hr. Aagaard, boer paa lille Røbmagergade No. 63.

Med særdeles Fornøielse har Commissionen for Borgervennen modtaget nærværende Afhandling af Herr Skoemagermester Fahrenholz, og bevidner ham derfor wegen Forbindtlighed, ligesom det vil geraade ham til Ære, at han viser sig at være en Mand, der forener Skarpsindighed med sine praktiske Kundskaber. Man smigrer sig med det Haab, at flere Mænd af Kundskaber og Duelighed vil berige vort Blad med saadanne Afhandlinger.

Om Skoenes beste og beqvemmeste Form.

(I Anledning og paa Grund af Hr. Campers Afhandling; see Borgervennen No. 24. fjerde Aargang.)

Det er ikke at forundre sig over, at en Mand der skriver uden for sit eget Fag, for at tie ne sine Medmennesker med de Dplybninger, som han ved Efterforskning er bleven Eier af, (om en lige saa nyttig som almindelig Profession) ikke sik kert kan gjøre den Nytte, som hans Ønske sigter til.

Hr. Camper siger i sin Afhandling: Menne skenes Fødder ere givet ukyndige Haandværksmænd til Priis, som af Bane og Dvælle sye Skoe, uden at

at tage Hensyn til at give samme den Form, som passer til Fodens Dannelsse. Mig synes, at det som allene fortjener Navn af Bane, er noget, som Mennesket let, uden at tænke fornuftigt, kan blive Eier af. Beviis derpaa giver os Børn, som, i Følge deres Alder, ikke kan behandle noget med fornuftig Overlæg; de gjøre hændelsesviis, af en blot Bane, gode og onde Handlinger, og ere lige tilfreds med begge, indtil de enten blive belønnede eller straffede af de Eldre.

Jeg forsikkrer, at saadan har det sig ikke med et Haandværk, der har sine Grund-Regler og sine Bestemmelser; thi Arbeideren maae være overbevist om, hvorfor det skal være saa og ikke anderledes. Man kunde vel og være sikker paa, at blant saa mange Mestere i denne Profession maae findes endeel duelige Mænd, som i Sierningen haver viist, at de grundig forstaae hvad de bør. Derfor kan jeg ikke overtale mig til at troe, at Skoemagerne, uden Undtagelse, skulde være et saa vankundigt Slags Folk, at de ikke kunde være virksom, tænke og behandle de Ting fornuftig som de haver lært, og det lige saa vidst, som de, der ere uden for Professionen, mener at kunde skrive rigtig derom; dog foragter en fornuftig Haandværksmand ikke en lærd Mands Forskrifter, som sigter til at vejlede nyttige Ting, naar de ere grundede paa Muelighed, men Migt imod sig selv byder ham, ikke at antage Regler, som hans Erfaring, grundet paa

Sand-

Sandhed, tilfiger ham, at være enten umuelige eller unyttige.

At Hr. Camper behager at tilegne Skoemagerne alle de Feil, som Skoe i disse Tider kan have, er allene Aarsagen, at han enten ikke kender, eller ikke haver overveiet alle de Vanskeligheder, som Skoemagerne ere underkastede.

Det er unægteligt, at der ere mange Mennesker som ere uestertænkksom villige til at antage udenlandske Moder til Brug, og ikke først undersøge, om de føre Nytte eller Skade med sig. Vil en erfaren Haandværksmand have det ringeste imod det sidste, og give Anledning til at vælge noget bedre; saa bliver han af sine modeelskende Medmennesker udelet og foragtet. At de sidste blive ved Skade for sildig flogne, og indsee, at de have feilet; bliver vidst en uundgaelig Følge, af deres Forhold imod dem selv.

Var det ikke for det danske Folk en Hæder, naar vi selv opfandt alle de Moder, som kunde være for os almindelig nyttige, og for enhver Stand i Særdeleshed passende? at mine Landsmænd ere duelige nok dertil, tør jeg frit ud sige, det kommer ikkun an derpaa, naar vi vilde skienke hverandre mere Fortroelighed, saa vilde Flid og Lillid forenes, og det er et Monster, som vi uden Skam kunde efterligne andre Nationer i. Dog, jeg vil holde mig i min indspendte Virkekreds, og ikkun tale om det som henhører til min Cirkel; villig giver jeg andre Ret, hvis Sag det mere kan være,

til

til at tale om al anden Skade, som Mode og antagne Skikke kan giøre.

I Følge Hr. Campers Afhandling tager jeg mig nu den Frihed tydelig at vise, hvorvidt hans Mening, i Overeenstemmelse med Mueligheden, kan finde Sted eller ikke: hvornæst jeg tilføier endeel brugelige og nyttige Regler for Skoemagerne; og tillige at giøre enhver opmærksom paa sig selv, for, at deres Fodder kunde have det Gode, at forbruge veldannede Skoe.

Det er en Sandhed at Skoene maae være længere end Maalet man tager med Maalestokken, thi det viser den sunde Fornuft, endog foruden Anatomis Regler, at imedens vi gaae, forlænges Fodderne; men at give en Tomme til i Længden, er for meget, hvilket jeg her neden næiere skal forklare.

Ved den engang antagne rigtige Maade at tage Maal til Skoe, iagttager man følgende: Man betragter 1. om Fodderne ere hule i Svangen, eller platte under hele Fodsaalen; 2. om de have Krydstaaballer; 3. om de paa een eller begge Fodder have en opreisende Laa; 4. om de have Liigtorne, og hvor de sidde paa Fodderne; 5. om Fodderne ere mavre og haarde eller kiødfulde og bløde; 6. om Fodderne ere unaturlig tykke af Hævelse. Naar Skoemageren stiltiende, ved at see og tænke, har giort sig bekiendt med disse Forskielligheder, saa spørger han Personen, som maaltages, der best kan føle sig selv: hvor de smmeste Steder ere paa Fodderne.

derne. Efter Fodens Forskiellighed og til sammes Bequemhed danner Skoemageren en Læst, ifald Modegriller ikke gior, at der bliver ham befalet det modsatte, og i Tilfælde heraf bliver da Skoemageren uforstyldt underkastet enhver's Udmømmen, thi det kan ikke sees paa Personen som bruger Skoene, at hans Indbildning haver Skyld, at han bærer Skoe, som ikke ere efter hans Fodders Dannelsse.

Da de høie og smalle Mandsskoehæle blev Mode, vare alle Skoemagerens Advarsler forgieves, indtil de fleste der brugte dem havde deraf faaet en vaklende og usikker Gang, saa bleve endeel nødte til at afskaffe dette Slags Hæle, for Umhed's Skyld. Disse brugtes til de nu brugelige spidse og platte Skoe, som gjorde Skaden for Fodderne større; thi Skoe af den Form fordærver mange Menneskers Fodder: Der ere Personer, endog under 30 Aars Alder, som maae føle smertelige Følger deraf. De engelske Mandsskoehæle, som ere lave, lange og brede, skulde da endelig overtude os om Skaden af de høie og smalle Hæle, hvilket vor Fornuft og Følelse længe forud havde sagt os, dersom vi havde villet troet os selv. Fruentimmerens høie Hæles Afskaffelse, (hvorom Skoemagerne saa ofte forgieves have talt,) synes nu at have samme Fremgangsmaade, thi det vides, at de nyemodens Fruentimmer Skoehæle, som nu synes at blive gængs, har længe været brugte udenlands; havde en dansk Skoemager tilveiebragt dette Monster, som i Miniatur nærmest ligner en Huggeblok — hastig vilde man

man saaledes have bedømmet ham: Sy! den Mand maae have en gemeen Tænkemaade. Fordommene ere stedse villige at være Modesygens troe ledsagere, derfor maae Fornuft og Estertanke ofte staae tilbage, hvormed Mennesket ikke sielden gjør sig selv og undertiden sine Medmennesker Skade og Uret. Men om det kan kaldes godt Dansk, det overlader jeg Læserne at bedømme.

Det er vist at troe, at vore Forfædre haver indseet, at det gjorde Nytte for Menneskenes Tæer, at Skoene stod lidet foran i Beiret, men skulde denne Mode komme i Brug igien, saa maatte samme vist komme fra Paris, som Hr. Camper siger, at Moden af de skadelige platte og overdrevne spidse Skoe er kommen fra, i saa fald blev den vist antagen.

Menneskenes Fødders Dannelser ere forskellige. De Fruentimmer, som have huulsvangede Fodder, maae derfor have nogenledes høiagtige Hæle, og de der have platte Fodder, maae have ganske lave Hæle, de første for ikke at synke tilbage, og de sidste for ikke at hæves for meget til en umagelig Gang. Hælene maae ei være for smalle, thi det giver Anledning, som Hr. Camper siger, at forvrie Fodderne o. s. v.

Et frugtsommeligt Fruentimmer, som endnu er ung og haver Livskraft, lader det for Modens Skyld ofte komme an derpaa, og bruger hvad en ugrundet Indbildning haver bragt tilveie hos hende, saa at Tanken om noget bequemere maae forsvin-

de, blot for at være efter Moden galant i smukke Selskaber.

Smaa Skoe, som mange unge Mennesker fruge, for, efter deres Mening, at have pene Fodder, er en unægtelig stor Skade for det hele menneskelige Legeme. Med Ret advarer Hr. Camper særdeles for Følgerne af denne Feil. Ungdoms ufornuftige Egenraadighed har dog ikke allene Skyld, thi der gives omme Mødre, som af en Slags Kierlighed til deres Slutter, at de skal være fortryllende i deres hele Antog, give dem Skoe som ere saa spidse og smaae, at Fodderne sidde saa faste, som de vare voxede deri, og det veed enhver, at Fodderne, men ikke Skoene vore. Giver de da ikke selv Børnene Leilighed til at tænke urigtig i Fremtiden om Ting, som ellers kunde nytte dem deres hele Livstid?

Fra den spæde Alder af bliver Menneskenes Fodder paa forskiellige Maader med Forsæt forderbede, og man bebrejder Skoemagerne for det, at de ere saa ukyndige, at de ikke kan irettesætte alle de Feil, som Menneskenes Fodder Tid efter anden have faaet, formedelsst Ufertænkksomhed.

Jeg haver nu tydelig vist endeel Hindringer, som hidindtil næsten haver tilintetgjort Skoemagerens nyttigste Begrebers Udovelse. Hvad for Jagtagelser der bør være, ved at danne en Skoe, som skal have en god og beqvem Form, skal jeg i følgende Orden vise.

I. At give en Tomme til Skoemagerens Maal, er for meget; de som vil have Bevist der, paa,

paa, behage at sætte en Fod udstrakt paa Gulvet, og tage en Papirstrimmel at maale den Længde med, som Foden paa denne Maade har. Dette Maal holder de ved Skoemagerens sædvanlige Træmaal, saa kan de tydeligt see den rigtige Forskiel.

Føddernes forskiellige Længde kræver mere eller mindre Tilgift i Længden af Skoen, men det er ikke nok, thi tvende Personers Fodder, som tilsynne ere lige lange, treffer, at den enes Fodder behøver $\frac{1}{2}$ deel Tomme længere Skoe end den andens, hvilket kommer an paa Menneskets Alder og Svaghed, Føddernes Omhed og forskiellige Strækning.

Disse Forskielligheder har saavel Sted i Bredden som Længden af Foden, derfor er det meget vanskeligt at gjøre Skoe efter Moden, som saavel skal passe Hovedet, som omme og svage Fodder.

2. Enhver Fod skulde have sin egen Læst, dannet efter Fodens naturlige eller unaturlige Skikkelse, for at skaffe den rette Hvile i Skoen.

3. At bruge en Cirkel til at maale Bredden af Foden med, er formedelt Føddernes ubestemte og forskiellige Strækninger til ingen Nytte; thi naar det først bliver afgjort, at Skoene i ingen Henseende skal passe til andet end til Fødderne, saa er Skoemagerne i Stand til at gjøre Skoe, som ei skal forderve samme.

4. Alle Menneskers Fodder ere ikke lige brede for Taaen, derfor kan og Skoene være noget forskiellige, men spidse Skoe er, som Hr. Camper siger, aldeles skadelige.

5. Hr. Camper siger, Skoehælene maae ikke være høiere end omtrent saa meget, som Ujevnheden af Steenbroen kan udgiøre. Jeg tilstaaer, at naar Moden vilde være saa gunstig at byde det, saa bliver det lige saa mueligt, som det i sig selv er nyttigt; thi Skaberen haver dannet Menneskenes Fodder saaledes, at de sikkert kan gaae paa dem, uden at kunsle paa nogen Korhøining. Skoehælene bør være saa lange under Foden, at Stammen af Benet sikker kan hvilke derpaa, for at Legemets Tyngde tillige understøttes ved samme.

6. De nu brugelige store og skadelige Modens Skoespender, byder for største Delen, hvorledes Skoene tillige med deres Remmer skal vanstables, som strider imod al den Nytte, en beqvem Sko ellers kunde giøre, især for smaae Fodder.

Marfagen, at de omtalte og for Menneskenes Helbred meget skadelige Skoespender er kommen i Brug, er nok denne; det var en splinternye udenlands Mode; og naar slikt arriverer, saa griber man seendes blind derefter, og sætter al Estertanke til Side; men er det billigt? Disse Spender bruges uden Forskiel paa smaa og store Fodder, og efter de flestes Dnsfer skal de uimodsigelig sidde paa Fodens Bøining. Men — Folgerne blive, at de samle Krydstaaballer; en haard Hud, og Liigtorne paa Fodderne; hvilket alt foraarsager megen Omhed, som de kunde fritages for, naar de vilde bruge Spender efter deres Fodders Størrelse, og tillige lod Skoene giøre efter deres Fodders forskiellige Omstændigheder; især skulde Spendet sidde paa Bristen,

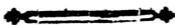
sten, hvor Foden kan taale det, såå kan Skoen slutte om Ankelen, Spenket sidde fast, og de fik en sikker Gang. Denne Sætning bliver vist nok ingen værdig Gienstand for den omtalte fordervelige Mode. Men — er der vel noget fornuftigt Menneske, som med Forsæt forderver den Grund, hvorpaa det Huus hviler, hvori han boer? Hvor kan da Menneskene med Vidende og Villie forderve deres Fodder, som skal bære deres Legeme, hvori deres Siel boer, som staaer i en nøie Forbindelse med hinanden, naar Mennesket skal være virksom? thi lider Legemet, saa foler Sielen, og Mennesket bliver mindre duelig i sit Kald: at det desuagtet skeer, det mener jeg at have tydelig nok beviist. Aldrende Mennesker bevidne det daglig, naar de med Bedrøvelse erindre deres Ungdoms Ufertæksomhed i denne vigtige Punkt, at de ikke er istand til at tage Deel i tilladte og uskyldige Fornoielser, for det, at deres Fodder nægte dem den Tjeneste, hvortil Skaberen havde dannet dem duelig nok, indtil en hoi Alder, dersom de ikke alt for tidlig vare bleven fordervede. Betragter vi Bondestanden — fielden, jeg tør sige aldrig, see vi svage Fodgængere, undtagen at de ere fødte Kroblinger, eller ved Uheld bleven det, dette anfører jeg ikkun som et overflødig Beviis, der ydermere siger os, at vi med vores, til ingen Nytte, forfinede Modesmag, forderver vores Fodder, og selv er Marsag i, at de ikke uden Ulempe kan bære os, indtil vort Legeme gaaer tilbage til sit Intet, hvoraf samme fik sin Tilværelse. Skoemagerne nødes ofte til at dræbe

dræbe Sandheden i Kødsefen, for med de nyttigste Beareber ikke at omdanne deres Belyndere til at blive deres Venner; og derfor med mægtigste Flid at arbejde efter Moden og for Følge Indfald; da hvem vil fortænke Arbejderne heri, thi enhver Skoemager skal leve af manag, og maae derfor gjøre sig til Plikt, at opvarte enhver med saadant Arbejde som de onsker, hvad enten det er til Nytte eller Skade: Men det blev aldrig personlig Fornærmelse, at enhver især med fornustig Overlæg, og i Følge heraf, velsaede dem det passende for deres Fodder, ligemeget om det ikke var overeensstemmende med en latterlig Mode.

De som med Estertanke haver læst Herr Campers Afhandling, vilde heraf erkjære, at hans Meninger ere af mig brugte paa ethvert Sted, hvor de kunde siene til Sandhedens Befordring. Haandværkets Grundsætninger byder mig, deels at udvide og deels at forandre Hr. Campers Meninger; og det bliver maen Vebredelse for Manden, thi det er sikkert at troe, at det blev aldrig en Hovedsag for ham, at forskaffe sig fuldkomne Beareber om alt det en Skoemager bør vide. Derfor har Herr Camper heller ikke fundet Kilden, hvorfra dette Haandværks Banke- ligheder har sit Udspring.

For at være desto forstaaeliagere for enhver Læser, saa haver jeg indskrænket mig, og ikkun skreven om noget af Professionens Hovedsag; thi at skrive om dens hele indvortes Haandtering, vilde være lige saa uforstaaelig som unyttig for de fleste Læsere. Af dette Skrifts hele Indhold kan sikkert sees, at Skoenes Feil ikke beroer saa meget paa Mangel af Skoemagerens Indsættelse, som paa Indbildningen hos manag Mennesker der forbruger Skoene. De, som derfor vilde iagttage nogle af disse forestkrevne Kealer, efter deres Fodders Omstændigheder, og ansee samme som nyttige Modmidler for den tærende Modesyge, gjorde vel imod dem selv, og Skoemagerne vilde da med Glæde opfylde deres Pligter, i det sikre Haab, at deres Flid og mofommelige Arbejde, blev mere paaskionnet end forhen er veet.

Friderich Fahrenholtz.

R—d G—e.

Borger-Bennen.

No. 43.

Femte Aargang.

Fredagen den 28. Juni 1793.

Anmeldelse.

Administrationen giver sig den Frihed herved at indbyde samtlige høie og respektive Hrr. Repræsentanter til en Generalforsamling den 8de Julii næstkommende paa sædvanligt Sted om Aftenen Kl. 6 $\frac{1}{2}$. Da en Deel Sager blive at foretage, og Antallet af de Herrer, som behagede at møde i forrige Forsamling, ikke var saa stort, som Lovene byde, naar Sager af Bigtighed maae afgiores, saa beder man indstændigen, at saa mange af de respektive Herrer, som paa nogen Maade maatte have Leilighed dertil, ville bivaane næste Møde; da man ønskede at erholde Resolution, i Særdeleshed paa nogle Poster, som ikke ret vel taale Opsætelse.

Administrationen har imodtaget en Kgl. Obligation No. 301. paa Kapital 600 Rdlr. som blev indbetalt i Kongens Kasse i November Maaned forrige Aar,

og er af de 1000 Rdlr., hvilke efter 2det Kvartals Regnskab (see Borgervennen 5te Aargang No. 3.) vare deponerede i Banken, og hvoraf siden 400 Rdlr. bleve tagne til Udgivters Bestridelse (see 3 Quart. Regnskab i Bladet No. 17.). Denne Obligation er behørigen paa tegnet for at deponeres i Banken.

Ligesom nogle Mennesker bestandig søge og tage Anledning til, ved enhver Leilighed at tale om deres svækkede Helbred, endog paa den Tid, naar ingen anden synes, at nogen nær Aarsag er dertil, saa have mange en uimodstaaelig Driivt til at klage over den nærværende Tid, og i Sammenligning med den forløbne, at afmale den med de sorteste Farver. Det er mærkeligt, at dette Sprog er ført Aartusende tilbage, og efter al Rimelighed maatte vi nu være i det ringeste paa Brædden af al muelig Fordærvelse.

Man har tordnet i Taler og Skrifter fra de ældste Tider imod overhaandtagende Mangel paa Religion, og de dermed forbundne Dyder, og endnu fører man lige Anke. Dette synes underligt, at en Verden, som saaledes dagligen skulde fremgaae til Ufuldkommenhed, endnu kan bestaae, og
man

man maatte vel frygte for, at saa stor og vedvarende en Uorden ville ophæve enhver Forbindelse deri.

Da man imidlertid ei kan nægte, at Verden bliver ved at bestaae og at bestaae ret vel, saa er den Gissning vel ei ugrundet, at Forholdet mellem det Gode og det Onde i Verden har altid været det samme, og at det er mere det Godes og Ondes Skikkelse, som forandres, end Massen deraf. Efter denne Theorie kan man nogentledes komme ud af Forlegenheden, thi hine, som dadle, beregne allene de nye Mangler, og glemme de gamle, som nu er bødet paa; de forbigaae at nævne, hvad Mennesket har vundet i Oplysning og Dyd, og da de allene debitere Tiderne deres Svagheder, og ei creditere dem for deres Forbedringer, saa maa naturligtviis efter denne Beregning den nærværende Tid lide et stort Tab. Med ved en nøiere Undersøgelse torde det vel hende sig, at man vilde give denne Fortrinnet for de forløbne Tidsrum, og skionne paa de Fordele, vi have forud for samme.

Man klager over, at Religionen aftager, at dens Lærere foragtes og forhaanes, at Redelighed og andre Dyder ere forsvundne, at Letfindighed udbreder sig over det Hele, at Mangel paa Godtgjorenhed tiltager, at Frekhed og Trodsighed forses med meget andet, som Moralisterne og de satyriske Skribentere ofte og ofte fortælle. Nu og da fremstaaer vel en og anden for at tage den nærværende

rende Tids Forsvar, men de ere fiendne. Mange derimod, uerkiendtlige og uskionnsomme for det Gode, den nærværende Tid skienker, nyde dens Belgierninger, og betale dem med at dadle. Lad os være billige, endog udi vore Domme over disse. Det gaaer endeel af dem, ligesom Forældre der troer det gavnligt, bestandig at lasse deres Børn, og komme tilsidst saa i Vane med at skienke, at de ingen Ting finde, som ei fortienner Daddel; og ligesom disse, der ere villige til at straffe, men tilbageholdne med at rose det Gode, som findes hos Ungdommen, vedblive de altid en bebreidende Tone. Hensigten hos begge kan være meget god, men med de beste Hensigter er det mueligt at feile. Det vil vel ikke være unyttigt eller uvigtigt, at man imellem prøver Grundigheden af de Klager, som føres over den nærværende Tid, og som Borger af en Stat, at undersøge, hvorvidt Bebreidelserne ere fortiente imod samme, eller dets Lemmer.

Et lidet Bidrag dertil eller Forsøg derpaa skal følgende Afhandling blive, som har intet andet Formaal, end at nærme sig Sandheden, og give Anledning til, at skionne og føle de sande Fordele, man nyder.

Disse Betragtninger indskrænker man for denne Gang til den Stat, hvori vi ere Borgere, og lader os her prøve, om hine Bebreidelser ere fortiente.

At Religionen aftager og agtes mindre, det hører man ofte baade offentlig og i private Samlinger at paastaaes. Men — denne Paastand, er den grundig, er den billig? Bestaaer Religionen i Oplysning om det guddommelige Væsen, og udbredees denne Oplysning ved Kundskab om Naturen, hvor Skaberens har viist sine store og tilbedelsesværdige Egenheder, da er det uden for al Tvivl at man i de sildigere fremfor de forbigangne Tider haver gjort stærke Skridt mod dette Maal.

De vigtige Opdagelser i den Henseende indsluttes ei længere allene hos den Lærde og Naturforskeren. Man meddeler dem til den tilvoksende Ungdom, i det man underretter dens Lærere derom; i det man i Skrifter, fattelige for Almuen, udbreder dem, og man kan vel ikke varigere og kraftigere indprænte Mennesket Verbodighed for, og Kierlighed til Skaberens, end ved at gjøre det opmærksomt paa og bekiendt med hans Gierninger.

Den aabenbarede Religion haver lige Skæbne med hiin. Det som haver skadet og nødvendig maae skade denne, er dens Sammenblanding med menneskelige Tilfættninger, dens Blandning ved urigtige Begreber og Opfyldning af Fordomme. — Naar den altsaa befries mere og mere fra disse skadelige Snyltevevter, naar man stræber for, at de simple og af den største Religionslærer foredragne Lærdomme blive bekiendte og fattede, da kan man vel med

med Sandhed sige, at Religionen agtes og vinder. Kunne vi, uden at fornægte Sandheden, tilbageholde den Tilstaaelse, at ogsaa heri ere giorte vigtige Skridt udi vor Tidssalder.

Det er vist, at mange, som blande Kiernen med Skallen, ansee vor Alders Oplysning udi den aabenbarede Religion at være skadelig, og der gives vel de, som endog troe, at Forandring udi Religionens Skikke er Forandring i Religionen selv. Disses Fordomme og overdrevne Midkierhed kan dog ikke betage Sandheden dens Vægt, eller standse dens Fremgang. Det er dog vel en Sandhed, som ikke kan nægtes, at Religionen har vundet i Klarhed og Reenhed ved de mange Skrifter, som i denne Materie ere udgivne her, fremfor tilforn. Foruden de mange værdige Geistlige, som endog uden for Embeds Cirkler med nyttige og oplysende Skrifter bidrage til Religionen og Menneskets Held, og hvis Arbejder ikke heller mangle Læsere, som man med Visshed af Oplagens Størrelse og Gjentagelse kan slutte, saa ere og andre, hvis egentlige Kald ei er Religionens Forkyndelse, der opoffre deres Kundskaber og endeel af deres Tid til dette Arbejde. Man torde vel med Visshed paastaae, at udi lige Tidrum have ei været flere og bedre Skribentere i dette Fag, end den nærværende. Behøves det at nævne disse Mand? Deres Skrifter ere bekiendte Vidner for Sagen. Og nu — kan man da flage over Religionens Aftagelse, og ringe Agt, hvor
saa

faa mange, end ikke bundne ved Embedspligter, bidrage til dens Udbredelse? — Det forstaaer sig, at Oplysningen maae gaae langsom frem, og enhver Sæd behøver Tid til at modnes. Lærerne maae selv først kiende og fatte den, og disse vel igien udbrede den videre. Ogsaa til dette Niemed arbeides kraftigere nu, fremfor tilforn, med at danne duelige Skolelærere; og naar man er bekjent med det anlagte Skoleholder-Seminarium, seer man den inderlige Omhye for at udbrede Religionens Kundskab, og man erfarer, hvor broderligen de geistlige og verdslige Mænd, som ere anbetroede denne Sag, gjøre fælles Arbeide med, at sand Religion, det er Christendom, bliver mere og mere udbredt.

Paa en lige saa virksom og nyttig Omsorg for, at selv Religionens Dvelserne eller den udbortes Gudsdyrkelse mere forædles, giver Forsøget til den nye Psalmebog et nyt Beviis. Her eene og Mænd af forskiellig Stand sig, for at bidrage til dette Niemed, og dette taler vel og imod dem, som paaistaae, at Religionen ei agtes.

Men formodentlig forstaae mange under Klage over Religionens Foragt, den offentlige Gudstienestes Forsømmelse, eller mindre Samling af Mennesker i Templerne. Besynderlig forekommer denne Klage, da man hører den ført udi Kirker, som ere fulde af Tilhørere, og da man i det ringeste udi

Kiøbenhavn, hvor dog vel Forsømmelsen af den offentlige Gudstieneste skulde være størst, udi mange af disse Bygninger ei kan erholde Plads. Det er vel mueligt, at udi een eller anden Kirke kan Antallet af Tilhørere blive mindre, men da stiger det vel udi andre, hvor der tales mere efter Mængdens Smag. Rimeligt er det, at dersom ved een eller anden Menighed gaves Lærere, som manglede Grundighed og Talenter til at tale, at adskillige af dennes Medlemmer holdt dem fra at bivaane Forsamlingen, og den strengeste Geistlige ville vist undskylde sig selv og sine Medmennesker, naar de udebleve fra at være Tilhørere til saadanne Prædikener, som røbe Dumbhed, eller som fremføre saadanne Ideer, og saadanne Billeder, at man baade maae argre sig og lee over disses uoverlagte Fremgangsmaade.

(Fortsættelsen følger)

K—d G—o.

Borger-Bennen.

No. 44.

Femte Aargang.

Fredagen den 5. Juli 1793.

Anmeldelse.

Formedelst Grosserernes Forsamling Mandagen den 8de Juli maae Administrationen udsætte den til samme Dag berammede, og i forrige Blad averterede Repræsentant Forsamling, indtil Mandagen den 15de hujus, da de samtlige respektive Hrrs Repræsentantere forinden ved de sædvanlige Convocations Billetter skal blive nærmere underrettede om Klokkeslettet, naar Mødet kunne begynde.

Fortsettelse af forrige Nummer.

Man kunde hente Beviser af saadanne Talers offentlige Bekiendtgjørelse, og man kunde oplyse med Exempler, at fra de hellige Talestæder undertiden fremføres saadanne Sætninger og saadant Sprog,

Sprog, at de stode den nogenledes oplyste Mand. Lader os sette, at en Menighed er uheldig nok til at blive anbetroet en saadan Lærer, er det da Under, at han savner Tilhørere, at han taler til tomme Stole, at han forlades af sin Meenighed. Intet synes derfor mere uoveligt, end naar en Lærer bebrejder Menigheden, at den udebliver af hans Prædikener, thi det er, eller kan saa let være, at Årsagen ligger hos Læreren selv. Det kan og undertiden hende sig, at en Lærer, som til en Tid har mange Tilhørere, paa en anden Tid kan have færre, men dette er ikke Beviis paa Mangel af Ugjættelse mod Religions-Døvelserne. Med Alderen kan han tabe sin Færdighed og sine Gaver til at vedligeholde Opmærksomheden, hans Sieleevner svækkes, og hvo fortænker da nogen, at han henvender sig til dem, som han tiltroer disse Fortrin i en høiere Grad, eller i Mangel deraf søger ved egen Eftertanke eller Skrivters Læsning at anvende den til Andagt bestemte Time paa en dertil sigtende Maade.

Hvad den øvrige Deel af Gudstienesten angaaer, da vil vel ikke Antallet af dem, som tage Deel deri, nu være meget forskjellig fra det tilforn. Det heder, at her i Hovedstaden modtage adskillige Sakramentet fioldnere om Aaret end tilforn. Nogle have havt den Skik at communicere 4 gange, mange 2 gange og færre 1 gang om Aaret. Intet kan vel være vilkaarligere end dette. Religions-Stifteren har ingen vis Tid bestemt, og skal det berøe

berge paa Menneskets Bequemhed, til med Nytte at bruge det, da lader den sig ei heller indrette efter Almanacken Religions-Øvelserne ere nyttige Frugter, som enhver bor kunne nyde, men ei maa paatvinges nogen, hverken ved aandelig eller verdslig Magt. Papistisk Land har det vel været, som straffede Mennesket, for ei at betiene sig af Raademidlerne, og straffede det igien ved at berøbe det Rydelsen deraf.

Ligeledes er det mueligt, at Skrivtemaalet paa den hidtil brugte Maade med Knælen udi Skrivtestolen o. s. v. stemmer saa lidet med Oplysningen, at den giver mindre Lyst til at deeltage deligere i Kirkens Forretninger.

Man vil ei nævne den enkelte Misbrug ved Skrivtemaalet, at den Geistlige kan behandle Confi-
 tenten paa en uanstændig Maade, hvilket vel er Aarsagen til, at, naar der er Uenighed mellem Læren og hans Tilhørere paa Landet, kan Dispensation faaes til at søge Ministerialia udi en anden Kirke.

Men man vil allene erindre, at denne Kirkeskik har ingen Hiemmel af Religionen, at den endnu har en heel Deel af Pavedommets Levninger hos sig. Dette har været Anstod for mange retskafne Mænd, endog imellem Geistlige, og det mange Aar tilbage i Tiden. Og nu, hvad Beviis er det da mod Mangel af Agt for Religionen, at
 mange

mange finde denne Indretning, denne blot menneskelige Indretning, besværlig og ubehagelig. Var det Sted her at afhandle videre om denne Materie, saa torde Borgervennen yttre det Forslag, at for det første kunde hver anden Gang for Communionen være offentlig og hver anden Gang privat (Skriftemaal. Kirkens Skikke bør, som alle andre, rette sig efter Oplysningen.

Saa ugrundede som Beskyldningen er, at man agter Religionen og dens Skikke mindre nu end tilforn, saa usand er og den Bebreidelse, at dens Lærere og den geistlige Stand behandles med mindre Agt i disse end i de forløbne Tider. Man er vis paa, at ingen fornuftig Geistlig vil paastaae den Anseelse, som Pavedømmets Overtroe paabød Folket, at tilstaae denne Stand. Hvad de kunne og ville paastaae er en lige Værdighed med andre Statens lønnede Embedsmænd, og den tilhørlige Agtelse, som enhver personlige Dyder og Talenter berettiger ham til. Fra den Tid af, da man med Grund forkaster det indvortes overordentlige Kald til Lære Embedet, og Sandheden tilstaaes, at Lære Embedet søges, som et Middel til at ernære sig paa en Maade, hvorved man kan bidrage til Medmenneskers Gavn, saa kan ingen overordentlig Cresbeviisning formodes eller paastaaes.

Saa meget billigere er dette, som den geistlige Stand, der tilforn var bunden med saa mange
For

Fordomme fra Almuens Side, der hindrede den at deeltage i adskillige af Livets uskyltige Glæder, nu nyder mere af disse, og altsaa estergiver af den overdrevne Vresbeviisning, som forhen blev den tilstaaet.

Vi have jo levet den Tid, at det blev anseet forargeligt, naar en Præst for sit Helbreds eller sin Fornøielses Skyld lod sig see til Hest, hvor man stødte sig over, naar han i Selskab tog Deel udi Kortspil, hvor man foragtede ham, dersom han blev overbevist at besøge et Skuespil o. s. m. Disse Fordomme vare Aarsagen til andre Fordomme, og blandt dem den synlige Erbødighed for Dragten. At denne er mindre, at man skatter Personen mere end Klædebonnet, er sandelig en Binding baade for Læreren og Menigheden.

De Geistlige, betragtede som Embedsmænd, veed man visseligen intet Exempel paa, at have lidt Forhaanelse eller Forsølgelse blandt os, som Lærere. De Leiligheder, hvor dette synes at finde Sted, have alle været uden for Embeds-Cirklen, og da skulde man vel uden Vanskelighed kunne godtgjøre, at de fleste af dem ere begyndte fra de Geistlige selv. Overalt, det vil og det kan den oplyste geistlige Mand ei paastaae, at han, fordi han er af den Stand, skal omgaaes uden for Embedet med mere Skaansel end enhver anden. Ligesaa lidet vil det fordres, at naar en eller anden enkelt Mand bliver

bliver bekiendt for Egennyttighed, Hyklerie, Stolthed o. s. m. at han da skal have blidere Domme end ethvert af hans Medmennesker.

Var der endog talt imellem mod den hele Stand, da var det dog intet andet, end hvad enhver Stand har været underkastet; og har nogen retskaffen geistlig Mand talt derved?

I Henseende til Geistlighedens Belønning, da naar det beregnes, at en ei ubetydelig Deel af Landets Produkter, foruden andre Gaver, falder den til Deel, synes ingen Anledning til Klage over Stands Forurettelse.

Som enhver Statstiener bør Religions-Læreren have sit anstændige Udkomme, men det kommer ei ham til at bestemme Maaden, hvorpaa Staten eller Regenten vil besolde ham. Mueligheden af, at Geistligheden kunde erholde fast Gage, har vel hos nogle givet Anledning til at klage i Forveien over, at Standen blev forfulgt, men kan noget være mere ubilligt? Kunde og burde nogen geistlig Mand yttre Ubillie imod, om engang Tienden blev mod Erstatning fratagen, som en særdeles byrdefuld Afgift for Almuen? Var saadant Foretagende at dadle? Om det var mueligt at treffe en Indretning, at Daaben, Brudevielser, Jordspaakastelse skeedte uden Betaling for enhver af disse Handlinger

tinger især, skulde saadant stride mod Ret og Omhu for Standen?

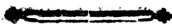
Ville vi være Sandheden troe, da maae vi tilstaae, at just fra de ældre Tider haves alle de fornærmelige Ordsprog og Indfald mod Geistligheden, men hvorfor? fordi Geistligheden var mindre oplyst, fortiente mindre Retelse da end nu. Det er vel sandt, at tilforn have maaskee i Almindelighed Geistligheden haft mere Indflydelse udi private Huse, have maaskee haft mere Magt over Samvittigheden. Men — hvor er den Geistlige, den oplyste Geistlige, som ei ønsker, at Sandhed og Oplysning, udbredt ved ham, maae have meer Indflydelse, end personlig Myndighed?

Og mon det ikke for Geistligheden selv kan medføre ubehagelige Folger? Mon den ei derved lettelig kan indblandes udi Ting, som aldeles ei vedkommer den? Mon ei dette, og saa den ubehagelige Forsætning at leve af Gaver, kan have Grunden i sig til, at man har beskyldt Standen for Egen nytte. Det var ubilligt at dadle hele Standen for een enkelt Mands Skyld, men enkelte Vindesygge maae denne have, saavel som hver Kreds paa Jorden, og det synes maaskee meget tilgiveligt, saalænge Indkomsterne ere uviste, at man er mere omhyggelig for de timelige Fordele, end man ellers vilde, thi man forstaaer alt for vel, at den Sorg for den kommende Dag, som dadles hos Hedningene,

gene, var allene at forklare om utilladelig Omsorg for jordist Rigdom. En Nødvendighed er det, at en hoi Grad af Sparsommelighed, og en noie Omsorg for Indkomsterne, maae finde Sted, saalænge Indtægterne ere uvisse, og altsaa er Geistlighedens Paastand udi den nu værende Forsatning om sin Ret til det yderste, en Sag, som man finder grundet; men ogsaa maae den igien paa den anden Side undskylde Tilhøreren, naar han, overbeviist om Tiendetagelsens ubehagelige Virkning paa hans Ager, ønskede meget at blive fri derfra, imod at betale til Præstens Underholdning paa en anden Maade. Men saadant Ønske og saadanne Forslag vise de vel, at Standen agtes mindre?

Det torde vel være let at bevise, at de Geistlige ingen Tid have havt mere Agtelse end nu, og man torde endog paatage sig at godtgjøre, at Forsølgelses Aand imod de Geistlige er længere borte end tilforn. Vi have havt Lærere ved Menigheder her i Rigerne, som Øvrigheden har seet sig nødsaget til, at advare og faae afskedigede, men hvor længe har Meenigheden ei stiltiende taalt disse Skrøbeligheder?

(Fortsættelsen følger)

K—d G—e.

Borger-Bennen.

No. 45.

Femte Aargang.

Fredagen den 12. Juli 1793.

Anmeldelse.

Herved bringes de samtlige respektive Hrr. Repræsentantere i behageligst Erindring, at Generalforsamlingen holdes næstkommende Mandag den 15de hujus paa sædvanligt Sted om Aftenen Kl. 6½. Administrationen tager sig den Frihed at anmode de gode Herrer om, at saa mange, som maatte have Leilighed dertil, ville bivaane dette Møde, da man i Særdeleshed ønskede Resolution paa nogle Poster, hvilke ikke kunne udsættes længere.

Fortsettelse af forrige Nummer.

Det er da neppe ubilligt at paastaae, at de Geistlige, som klage over Liderne, i Henseende til den mindre Agtelse, hvormed de beegnes, ere selv Marsag deri, og gjøre dem fortiente dertil.

Man

Man kunde i Almindelighed anføre Exemppler paa Handlinger, hvorved dette er skeet, men da man altid bliver mistænkt for, at ville pege paa him eller denne, naar man fortæller Tildragelser, uagtet tilfælles for flere, saa vil man ikke engang anføre saadanne Beviser.

Borgervennens Mening og Befiendelse bliver denne, at Geistligheden nyder mere frivillig Afgtelse nu end tilforn, fordi den er mere oplyst, mere værdig dertil.

Gaaer man nu herfra til at undersøge om Moraliteten imellem os Mennesker haver vundet eller tabt udi de sildigere Tider, da synes Resultatet at blive, at den udi nogle Poster har tabt men vundet udi mange.

At Mangel paa Redelighed, og Forsøg paa at bedrage og at tilvende sig paa ulovlige Maader andres Eiendomme, er større end tilforn, er vel en heel problematisk Sætning. Saalænge Actie-spillet varede, er det vist nok, at en Deel af den danske Nations Redelighed tabte sig. Selv Actiehandelen, og siden Følgerne af den, den store Mængde af Tabende, fristede vel mange til Midler, som fortiene at afskyes, og hvorved man vilde bøde imod Slaget af de paadragne Uheld. Men — lader os og indrømme Sandheden, at man stedse har talt og taler med Foragt om saadanne Bedragerer,

gere, og at altsaa Moraliteten hos de fleste ei har tabt af sin Magt. Ogsaa er det vist, at den af forskjellige Aarsager hidrørte Armod har maaskee giort Tyverie mere almindelig end tilforn. Ingen Last er naturligere end denne, at, naar lovlige Midler til at ernære sig mangle, søger Mennesket ulovlige for at opfylde Naturens Krav; og intet Mittel er til at forebygge denne Last, uden at give Leilighed til at fortiene, eller rettere, at man bestræber sig for, at den Slægt bliver mindre, hvoraf Hungrige og Arme frembringes, det er, at man trækker færre Antal Mennesker ud fra at ernære sig, som er skeet, ved at forsøge Overdaadighedens Tienere.

Forgiebes tale Lovene, tale Religions Lærerne imod denne Last, naar en hungrig Mave skriger imod dem, og derfor har vor vise Regiering og vore værdige Medborgere af enhver Stand arbeidet paa Leiligheder for den Fattige til at fortiene, og gavne det Almindelige i det han underholdes. At disse Indretninger ei strax kan have den tilsigtede Virkning, er ingen Under; thi ogsaa i den Henseende maae der først ventes Frugter, naar Ungdommen vænnes til hellere at arbejde end at trygle. Maaar den Tid kommer, og efter al Anseelse vil den ei blive borte længe, at Mennesket mere og mere føler sit Værd, at det er en stor Deel deraf, at kunne ernære sig selv uden at fødes af Haanden, da vil Arbeidsomhed tage mere og mere til, Lasten hæves

hæves tilligemed Aarsagen. I den Periode derimod, naar Overdaaden indskrænkes, naar Antallet af unyttige Mennesker afskaffes, naar Ophævelse eller Forringelse af overflødige Hænder begynder, da gribe disse om sig, endog paa usovlige Maader, for at drage Livets Nødvendigheder til dem.

Disse Laster troer man især at falde Hovedstaden til Deel, og det er naturligt, da den har draget saa mange Mennesker ud fra den nærende Klasse. Den maae altsaa føle Besværligheden deraf; thi uden for den og dens nærmeste Egne synes det ikke at Bedragerie og Tyverie ere mere almindelige end tilforn. Men ogsaa her vil det aftage ved vor vise, vor retfærdige, vor kloge Lovgivning. Denne setter ei længere Forbryderen ud af Stand, til at kunne komme i Arbeide, ved at berøve ham hans Agtelse, og den byder endog Leilighed til at kunne opholde Livet ved Arbeide, indtil den Tid, at en anden Næringsvei for den Ulykkelige aabner sig. Betsignet være enhver den, som arbeidede til dette Diemed, som stræbte at borttage Leiligheden til nye Forbrydelser. Kongen og hans Mænd tilbagevinde ved denne Lov Staten og Menneskeligheden mange Offere, som ellers vare tvungne til at skade og vanære begge.

Her heder det med Sandhed: Lyksaligt det Land, hvor Bestyrerne philosophere, og Philosopherne bestyre. Dersom hine fremfarne Lieder

kunde

kunde imellem en Deel af Folket rose sig af mere Afholdenhed fra de Laster, som stride mod Blufærdighed, hvilket dog ei engang kan indrømmes, saa kunde vore imod disse bryste sig af, at imellem hiin Classe er Drukkenskab meget mindre end tilforn. Udi hine saa meget forroste Eider, der agtedes det jo ei for Banære, at endog de største i Landet ofte og offentlig bragte en vældig Ruus med sig fra Bordet, og kan man dog tillægge hine Dage Afholdenheds og Blufærdigheds Koes, naar Friller bleve offentligen erkjendte, taalte og ophøjede ved udvortes Ære. Det forekommer i det ringeste syndersigt, at man tilegner hiin Tid Ærbarhed og Streng-
hed i Sæder, naar Binen og dens Allierede offentlig hædredes. Det er imidlertid saa langt fra, at man paa hines Bekostning vil vinde noget for vor Tid, at det endog tilstaaes, at denne Last har flere ulykkelige Offere i de sildigere end i de forløbne Aar. Kilderne til dette Onde ere mange, og blant de mange er Hovedarsagen den Banskelighed, det har været efter Levemaadens Beskaffenhed, at ernære og underholde en Familie paa den Tid, Le-
gens og Siels Munterhed giver Kald dertil.

Antallet af de ulykkelige Fruentimre forstørres, og engang overvundne tvinges de til at overvinde andre.

Hvo nægter dette at være sørgeligt, og hvo veed ei, at denne Lidenskab, iværksat paa andre
Maa-

Maader, haver endnu ulykkeligere Følger? Følger, som man maae skielbe for at tænke i sin Bidde, ligesom man ommer sig ved at nævne Lasterne selv.

Grunden til deres Udobelse ligger vel meest i Legemet's fra Naturen afvigende Pleie, og naar den Opflaring, som og udi Diætetiken udbredes, bliver almindelig, at forekomme Nervernes alt for tidlige Pirren, ved at formindste Brugen af hidtige Drikke og Spiser, hos Ungdommen især, vil uden al Tvivl det Onde afhjelpes, som vanskeligen ellers udroddes.

Et Onde, skal man kalde det en Last, Skrøbelighed eller Sygdom, er bleven udi de sildigere Aar hyppigere imellem os end tilforn, og det er den, som just i nærværende Periode, da man skriver dette Blad, har alt for tydelig beviist sig. Selvmord, som udi de forbigangne Tider neppe hørtes, seer man næsten daglig at finde Sted.

Det var ubilligt at nægte, at man har talt og skrevet nok derimod, men om nogen, som ellers vilde paa den Maade forlade Verden, er derved holdet tilbage, er noget, som man ønskede opløst.

Er det en Sygdom, da maae vel Aarsagen søges udi de physiske Indflydelser paa Legemet, og det er vel ikke urimeligt at antage, at man, og i de koldere Climater haver saadant Beirligt, som svarer

rer til den italienske Sirocco Wind, hvorom man er forsikkert, at saalænge den vedvarer, blive Mennesker, som indaande den, saa svage og tungsindige, at de gribe det Middel, der staaer i deres Magt, til at træde ud fra det dem utaalelige Liv. Det indvendes vel derimod, at naar Selvmord skulde være en Sygdoms nærmeste Følge, maatte efter den Sætning mange flere Selvmord være til, end nu er, da Climaet og Veirliget er fælles for alle paa det Sted, men — er det ikke Tilfældet ved de fleste Sygdomme, at mange gaae dem lykkelige igiennem, og desværre! at udi denne Tid er Mortalitetens Listen for dem, som have dræbt sig selv, forholdsmæssig lige stor med de andre.

Men — Harsagen være hvad den vil, og det kan overlades Theologerne, eller Lægerne, eller den Naturkyndige, hvilken sidste man troer at være best skicket dertil, at opsoge den Bevægaarsags Udspring, hvorfra Selvmord hidrører; og Undersøgelsen og Bestemmelsen af, om denne Handling er strafværdig eller ikke, det maae Philosophen og den Lovkyndige afgjøre; saa bliver det en Sandhed, at hvad vor Tid derved har tabt i sin Aagt ved Selvmord, har den vundet igjen ved at høre det sieldnere Onde, at dræbe en anden, for selv at miste Livet. —

Tilforn var det et alt for ofte prøvet Middel for det at af sig selv og Verden kiede Menneske,
at

at begaae et Mord paa endog værgeløse Børn, for selv at dommes efter Loven til at miste Livet. Det Slags Handlinger vare dobbelt farlige fremfor Selvmord. Foruden dette, at tvende Liv opofredes, isteden for at eet nu bliver tilsat, saa var tillige den Dumbhed imellem den uoplyste Almue, at naar man udi Fængslet lod sig omvende, vandt man en dobbelt Hensigt, først den at berøves det Liv, hvoraf man var kied, og siden den anden Bished, at blive vel faren paa hin Side Graven, fordi man følte, at man ei oftere vilde begaae en Handling, som udført, ovnaaede Maalet at omkommes. Fornuftige Love standsede denne ulyksalige Misbrug, ved at lade Straffen blive det modsatte af Forbrydelsen.

Om Selvmord kan straffes, det er en Sag, som aldeles ei er afgjort, men afgjort er det, at den Straf, Lovene nu give, blive af ingen Virkning, fordi deres Udførelse er forbunden med saadanne den menneskelige Følelse modstridende Omstændigheder, at Lovene sættes i hvert Tilfælde ud af Kraft.

(Fortsættelsen følger)

K—d G—e.

Borger • B e n n e n .

No. 46.

Femte Aargang.

Fredagen den 19. Juli 1793.

Anmeldelse.

Sidste Representantsforsamling d. 15 Juli
ere følgende Herrer, som ordentlige Medlemmer an-
meldte og udvalgte

Johannes Seiling Kongl. Brynmøller

D. H. Seegers Linvævermester

J. Ehlert Linvævermester

Jens Lintrup Provst i Stevensherred

v. Caroc Ober-Auditeur ved H. K. H. Prinds
Friderichs Regiment

Mad. Catharine sal. Guldsmed Wærum's Enke

Niels Koeskilde Thee- og Porcellains-Handler

Peter Lorenzen Mesterkræder

A O Weil Dreiermester

Hinneberg Skoleholder

Malling Sadelmager ved det Asiatiske Comp.

J. Schmidt Snekermester

K. Bagge Kof

H. C. Buch Assistent ved det Asiatiske Comp.
Berger Nagelsmedemester.

Det øvrige i denne Generalforsamling Passerede vil Administrationen have den Ære næste Gang at tilkiendegive.

Fortsettelse af forrige Nummer.

Vi ville nu vedrøre en anden Bebreidelse, man har gjort vore Læder, i det man tilregner dem en større Attraae efter udbortes Ære end tilforn. Det bør ei nægtes, at faa Navn tilbage, da var denne Latterlighed alt for almindelig. Mange skammede dem ved at bære Navn af det, de vare, for at faae Navn af det, de ei kunde blive.

Men ogsaa dette aftager meget udi vore nærværende Dage; og Aarsagen dertil ligger derudi, at Menneskeværd og Borgerværd skattes mere end tilforn. Bonden, og Haandværksmanden, og Arleideren i hvad Fag det end er, bliver betragtet fra den Synspunkt de fortjene, det er: efter deres personlige Værd. Høiaatelse, Ærbødighed, Hengivenhed, udbortes Æresbeviisning imod de Fornemmere, er mindre nu end nogen Tid tilforn en Følge af, at de ringere Classer blandes af det udbortes Glimmer som pryder, som om-
gis

giver dem. Man beregner den Agtelse, som udvises, ikke efter Æhner eller Rangforordningen, ikke efter fødte Fortienester eller Skjoldmærkerne, men efter egne Fortienester, efter Talenter og Kierlighed samt Omhu for det Almindelige.

Deraf følger igien, at man mindre attraaer at snige sig frem eller klavre nogle Trin op paa den saa kaldte Grens Trappe, fordi man veed, at Overmænd og Ligemænd domme os efter vore Handlinger. Men lad end saa være, at endnu ere en Deel som føle den Gressyge, der attraaer at hæve sig over sine Jevnlige, at endog det Tilfælde er givet, hvor flere have eenet sig udi dette Diemed, at trygle om en Rang, som de ikke behove, saa er det ingen Mangel, egen for vore Tider. Allerede udi Holbergs Tid fandt den Sted, og hans Comoedie, den honette Ambition, tiener til Vidne om, at det er en gammel Daarlighed, som har indsneget sig. Udi denne Deel af Regningen tør man paa staae, at Ballancen falder ud til Fordeel for vore Tider, og naar Rang og Titler ei ere Beslønninger eller Kiendetegn paa Regjeringens Velbehag for Statsborgerne, da tilvende de dem, som prunke dermed, ingen Agtelse eller sandt Fortrin.

End videre paabyrder man vore Tider en større Overdaadighed frem for de ældre. Man vover sig ikke til herom at yttre noget, fordi ingen endnu har bestemt sagt, hvad der kan regnes enten til Overdaad-

daadighed for det Hele, eller for hver Mand. Der er maaskee intet mere ubestemt Begreb end dette, og vi tage neppe meget Feil, at Forskiellen mellem nu og tilforn bestaaer mere i forskiellig Maade at vise den paa, end virkelig Forskiel af Overdaaden selv.

Allene maae man erindre sig, at jo mere Menneskets Industrie producerer, jo mere er han berettiget og har Leilighed til Velværet, og altsaa kan det, som paa en Tid er Overdaadighed, paa en anden Tid være Tarvelighed. Sagen fra denne Synspunkt betragtet vil vel vanskeligen kunne med Sikkerhed bedømmes, og Undersøgelsen derom fordrer saa megen Tid; saa meget Arbeide og saa meget Rum kræves til at fremlægge disse Undersøgelser, at dette Blad er dertil alt for snevert.

Derimod kan og bør man afhandle den Beskyldning imod vore Tider, som man hører offentlig og privat at igientages, at Frelshed og Trodsighed tiltager imellem Borgerne, at man nu, fremfor tilforn, fornærmer de Gaand, som binde Befalinger til Adlydsen. Borgervennen maae endnu, den blive endog paa nye forfulgt, fordi den taler efter sin fuldkomne Overbeviisning, gjøre den Tilstaaelse, at den kiender ingen Beskyldning mod vore Tider mere usand, mere ubillig. Man har troet, at enkelte Uordener og Oplob bære Vidne imod hans yttrede Sætning, og man tilregner disse at være

Føl.

Følger af en Fordærvelse, som egentlig tilfalder vore Dage, af en Smitte, som fra Sydvest er iudblæst i Landet. Men —

Borgervennen skal godtgjøre, at lige Tildragelser tilforn ere skedte, og ligesaa ideligen ja endnu oftere, have fundet Sted baade først og længere hen udi dette Aarhundrede. Aldrig kan man forsvare eller undskylde dette Slags Optrin, men det er og Tiderne allene vi forsvare.

Hvad de personlige Stridigheder angaae, som have givet Anledning til Optrin, dem enhver afskyer, da vare saadanne langt fra at være sieldne i Begyndelsen af dette Aarhundrede og indtil Midten deraf, og Fortællinger om Tildragelserne udi Høgen paa Amalienborgs Pladsen erindre adskillige heel vel.

Overilelse, Uforsigtighed, og overdreven Deestagelse for dem, som man troer at være fornærmet, kan aldrig undgaaes, og Ungdommen vil altid give Anledning til smaa Uordener.

Derom haaber man, at endog Borgervennens heftigste Modstandere med den ere enige, og altsaa lade denne Deel af Uordener gaae ud af Regningen. Men — Hovedargumentet imod Borgervennen, som nogle værdige Mænd have sagt ham egentlig at skulle være, Begivenhederne ved den Af-
 fai

faire med den heftede Kiøbmand Brabrandt, er sandelig af ingen Vægt imod ham, men tvertimod et stort Beviis for hans Sætning.

Man maae først skielne imellem Opløb og Oprør; og mærke, at det sidste har til Aarsag virkelig eller indbildt Grund til Misfornøielse, og at det dernæst har til Diemed at sætte Lovene og deres Haandthævelse ud af Kraft. At en enkelt Mand føler hint, og har dette til Hensigt, er intet Beviis om Oprørs Aand. Enhver som handler imod Lovene og søger med Magt enten egen eller Fremmes des at berøve dem deres Virkning, kan man vel kalde en Oprører. Men Oprør finder ei Sted udi sin egentlige Bemærkelse, førend saa mange Mennesker forbinde sig sammen, at de rimeligviis kunde troe at standse den høiere Magts Udførelse, og at tilvinge dem andre Love eller anden udøvende Magt deraf.

At den laveste Deel af Almuen, at ubesindige Dreng, at Lediggængere og flere saadanne først af Nysgierrighed samle sig, og siden nogle af disse opmuntres eller kjøbes til at hævne den, som indbildte dem at være fornærmet af en privat Mand, ved ulovlige Handlinger imod denne, er mere Raadhed end nogen anden Forbrydelse, og bør alvorligen straffes for Følgernes Skyld, men de, som begaae saadanne Handlinger, kiende ei engang til

Op

Oprør, de vide ei engang hvorfor det eller hiint foranstaltet.

Den Afstøje enhver Mand og Borger viiste imod disse Optrin, den Uvillie man søgte over denne Opførsel, var vel et Kiendetegn paa, at ingen bifaldt den Omgang, hvormed Pøbelen blev samlet. Men — hvilket Beviis er tydeligere paa den fasteste Overbeviisning og Tillid til Regeringens Retfærdighed, end den Umuelighed det var for Arrestanten, ved at anklage Behandlingen imod ham, som Kiøbenhavnst Borger, og raabe om Hielp, at faae nogen til at bevæge sig, endskønt ingen stærk Bøgt omgav ham. Enhver holdt sig fra at fornærme Ketten. Nysgierrighed allene forøgede Antallet af dem, som ledsagede ham, og dette, skulde det have fundet Sted, naar der var Stemning mellem Almuen til Oprør? Uagtet alle de Kunstgreb, som vare anvendte for at vinde Anhang, udrettedes intet, og hvo kan troe at saadan Leilighed ubenyttet var gaaet forbi, naar Hang til Uorden og Oprør var imellem Folket. Sandelig! dersom saadan Geist ulurede i Gemytterne, saa kom den i Flamme ved sliq Leilighed. Hvad Sensation Pièces under Lovise Brabrandts Navn siden efter har medført, hvad inderlig Afstøje den har opvaakt imod hver den, som blev anseet deeltagen deri, det veed enhver.

Man kunde med Ret opfordre dem, som gjøre Nationen Verbreidelse for Lyst til Uordener, at

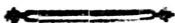
at bevise deres Paastand, og man skal kunde godtgjøre dem, at længe, og førend de Ord Frihed og Lighed bleve almindelige i Frankrig, havde man i disse Riger Oprin, som meget mere lignede Oprør.

Men saa gaaer det, naar Sandheden, som tilforn hvistedes, nu siges høit, naar oprigtigen nævnes Mangler og Feiltagelser ved deres rette Navn, naar Fordomme gaaes alvorligen imøde, da raabes paa, at Trodsighed og Frelshed har taget overhaand.

Tænke- og Skrivefrihed ere vante til at forhaanes med dette Navn, men under en retfærdig og vis Regiering lider ingen af dem. Hvor Regenten imod Folket og Folket imod Regenten gaaer oprigtigen og aabenbar frem, der er Oprør aldrig at befrygte.

Borgervennen nægter det ikke, at den afkyer enhver Handling, som opvækker en ubillig Mistanke om mindre god Forstaaelse mellem Regenten og Folket, som henregner enkelt Mand's Foretagender og Bestræbelser til at være Folkets Handlinger. Den ærer man, som har Frimodighed og Oprigtighed til at advare imod den enkelte Mand, som er skyldig i Forbrydelserne, hvilke her omhandles; og saa nyttig, som hans Midkierhed er, saa skadelig er dens derimod som udbreder Mistanken mod den største Deel af Folket.

(Slutningen følger)

R—d G—e.

Borger · Venner.

No. 47.

Femte Aargang.

Fredagen den 26. Juli 1793.

Fortsettelse af forrige Nummer.

De, som ere deelagtige udi disse sidste Foretagender, overtænke ei, hvor let de farligste Folger kunde afstedkommes. Udi en Stat, hvor Regieringen ei handiede med saa megen Sindighed og Fasthed, som her, kunde utidig Frygt lede til Midler, der just vilde forbitte de Gemytter, som ikke havde Følelse af Brede eller Modstand; og man kunde være vis paa, at just de, der ønskede Omveltninger i Staten, ville beraabe dem paa den Mistanke, som udbredes imod Folket.

Sit Forsæt troe skal Borgervennen ei indlade sig udi nogen Stridighed med dem, som have anfaldet ham og hans tilforn udi denne Anledning yttrede Tanker, men allene tillade sig tvende Anmærkninger. Den første er denne Sætning, at Erfarenhed bekræfter at paa de Steder, hvor Gemytterne ere stemte til Oprør, hindres de ei ved Advarseler fra Religionens Side. Man kan dog ei nægte dem
ne

ne Sandhed, da det er uden for al Tvivl, at de franske Geistlige have vel torde og ibrigen talt imod Oprørs Manden som var deres Stand til saa stor Tab. Det er desuden vanskeligt udi Religions Taler at afhandle saadanne Materier, som falde ind i den Wei, paa en Maade, at de ved et ensidigt mundtlig Foredrag blive ret indseete og forstaaede

Den anden Sætning er denne, at Prædikener som befatte sig med at overbevise om særdeles Borger pligter, synes ei at have haft megen stor Virkning Længe og ofte er den Sandhed lært fra de offentlige hellige Talesteder: giver Keiseren det Keiserens er, men Toldsvig og Contrabande-Handel har visse feligen ei aftaget derved, ja, det kan man ei nægte at der gives Meenigheder, hvor man ikke har ladet sig overbevise om, at Overtrædelse af disse Love ei nogen Synd, naar man veed at skjule den. Borgervennen ønsker saa oprigtig, som enhver andet god Borger, at han maae tage Feil udi disse Sætninger, og han modtager med Glæde den Overbeviisning og Underretning, som kan bringe ham til at tilbagefalde sin Meening. Verligen har han talt udi denne Sag, og redeligen har han yttret sin Mening om vore Tidens Forhold til de forbigangne Dage. Han skal nu eller længere hen søge Leilighed til at bemærke vor Tidens synderlige og egne Fordeele, thi intet Kald er ham vigtigere og glædeligt

deligere, end at bidrage til at føle den Lykke at være dansk Borger.

En Skrivelse fra Snydenstrup til Trekholdt.

Høifæredede Kiære Monfrere!

Han skal have saa megen Tak for hans kjerlige Skrivelse af 3 f. M. hvori han melder mig sit Velbefindende, og tillige forhører hvordan det gaaer mig. Ja Herre Gud! det gaaer, som det kan og ei, som det skulde, og han kan aldrig troe, hvilket uselt Liv jeg fører. Nei da priser jeg ham, som tog den Beslutning udi Amsterdam at handle med Mennesker, fremfor jeg Tosse, som blev her i Landet; thi aldrig har Tilstanden været slettere end nu.

Han maae saa mend intet troe af alt det, som staaer udi Avisen og de trykte Bøger, om at vi leve godt heri Landet, thi jeg og saadanne brave Folk have en stor Ulykke med at kunne slaae os igiennem. Den ene Næringsvei efter den anden slaaer os feil, og jeg maae sige, at fra 1787, da han, kjereste Monfrere! forlod mig, og reiste sin Wei, saa er det en Kiede af Gienvordigheder.

Han

Han veed bedst, hvor misfommelig jeg har kiempet mig igiennem Verden, indtil den Tid, og nu skal han faae at høre, hvor uhyggelig det derefter er gaaet mig. Han veed og husker vel at sidst vi talte sammen, da stod jeg mig vel og eiede rede Penge, som jeg paa en ærlig og lovlig Maade ved min Vinsfibelighed erhvervede mig.

Min Haandtering, hvorpaa jeg vandt store Penge, var at udføre Qvæg fra Jylland, og for at erstatte Landet i Korn, hvad det tabte i Qvæg, saa indsmuglede jeg fremmede Kornvare. Han veed, at jeg i mange Aar nærede mig saaledes, thi Herre Gud! Man skal jo tiene Folk med at skaffe dem baade Brød og Kød.

Denne min gode Hensigt blev og rundeligen belønnet, da jeg fortiente Anseeligt, siden jeg ei ville uleilige Soldbetienten med at tælle Qvægshovederne eller beregne Sold deraf, og gik helst i min Eensomhed ved min Hiord, ligesom Patriarcherne. Saamænd jeg var ei uheldigere baade ved selv og andre at faae Kornet til at rangere med indfødt dansk Korn, og han troe fiere Monfrere, at min Nøie udi flere Aar blev saaledes vel signet, at jeg kunde sige om mig selv, at jeg sad varmt og godt.

Men Herre Gud! hvad meener han kiære Monfrere! udi det for enhver dansk nærsom Borger ulykkelige Aar 1783 udkomme to Forordninger, der setter mig paa engang ud af mine lovlige Handelsveie. Ja! Gud forlade disse Folk, som kan foreslaae Kongen saadanne Ting. Siden han endnu kan læse og forstaae sit Modersmaal, saa skal jeg ved Skibskleilighed sende ham disse Ting, og han skal da, om han endnu elsker mig og Flittighed, ligesom jeg, væde dem med sine Taarer. Tænk engang! den 6 Jan. 1788 blev fremmed Korn tilladt at indføres, og saa ligger al min Handel dermed, siden det ei er forbudent. Men kiære Monfrere! veed at jeg er af et noisomt Gemyt og trøstede mig som saa: Ja! ja! nu maae du lade være med Kornhandelen, men du skal saamænd stræbe destobedre at skille Landet fra det overflødige Dvæg, og da lette Priser er godt for Handelens Opkomst, saa skal de saa mænd ei betynge de umælende med at paaalegge det Skat.

Saaledes slog jeg mig da til Rolighed, men hvad meener han, saa kommer 3 Dage efter en nye Anordning af 11. Jan. 1788, som nedsætter Tolden paa Dvæg, og saa er der jo intet ret at profitere ved at udsnige det. Nei! Nei! Han var lidt klogere at han reiste sin Wei med sin Skat, end at blive i et Land, hvor man kommer med saadanne Paafund.

Ja! hvad skal man vente i et Land, hvor man lader blive Skrivestrihed, og hvor man søger at faae jødiske Børn til at lære at arbejde. Hvad meener han vel Monfrere! at der er et Selskab i Kiøbenhavn, hvor man finder christne Præster at sidde ved og arbejde med Jøder, og omgaaes dem som Benner. Herre Gud! skulde han dog troe, at Ugudeligheden kunne gaae saavidt? det er forfærdeligt! Jeg sørger oprigtig for vor Christendom. Ja! Kiereste Monfrere! han maae græde med mig over, at man saa mænd vil have Natmændenes Børn til at være ligesom andre Underaatteres. Hielp han mig at hade alle de Mennesker, som arbejde paa saadant ugudeligt Væsen. Men kiære Monfrere! vil vel vide, hvordan det siden er gaaet mig. Jeg skal oprigtig fortælle ham det, og han skal erfare, at jeg hver Dag bliver forfulgt. Jeg tænkte ved mig selv, du maa da drage til Kiøbenhavn, thi der er vel Udveie for en Mand af Stræbsomhed. Indtil 1790 nærede jeg mig godt af at have forbudne Oplag af Fædevarer, for at tie min trængende Næste i dyr Tid, og man var saamænd og taknemmelig, saa jeg vandt endda noget paa den Speculation.

Men — saa kommer atter en Forordning 24 Nov. 1790 og giver Tilladelse til Oplag af Korn og Fædevarer, og hvad nu? dermed er den Handels Fordeel mig af Hænderne. Skulde han ei troe

troe kiære Monfrere! at man skrev Love blot for at forfølge mig, og ødelegge mig Stakkel.

Nu slog jeg mig da til at handle med Pengeforter og forstod mig godt paa den Kunst at skrabe Møndter sammen og udsnige dem. Men, da jeg var allerbedst i Drift dermed, saa kommer en Forordning d 9 Nov 1791, som tillader frie Udførsel af rede Penge og Møndter, og dermed var den Mæringsvei forbi. Jeg tænkte da paa at giøre vel imod min trængende Broder ved at laane Penge ud, og jeg klemte dem dygtig af, naar de ei betalte ved at lade dem sette i Slutteriet. Men hierte Monfrere! saa faaer vi igjen en Forordning af 12 Apr. 1793, som befaler, at man skal underholde Skyldneren i Fængslet paa egen Bekostning, og saa kan han selv tænke hvad nu er for mig at giøre.

Jeg er nu ret en ulykkelig Mand, og veed ei hvad jeg skal gribe til. Jeg maae forlade dette elendige Land. Jeg maae gaae min Wei, thi for min Duellighed og Klittighed er intet at giøre. Hierte Monfrere! kunde vel skrive mig til, om han ei veed noget Sted, hvor min Flid kunde blive belønnet. Kunde jeg komme til ham, saa skulde vi ret hævnø os over vort utafnemmelige Fødeland, hvor man endog indskrænker Tallotteriet, som og
gav

gav noget at fortjene med at understøtte Fattige til
at spille. Han kan troe at jeg henlever

hierte kiære Monfrere

hans bedrøvede Ven og Tiener

Kiøbenhavn d. 6 Juli 1793.

Enydenstrup.

Trykfeil.

I sidste Blad No. 46, første Side 3die Linie fra
neden.

læs Seilmager isteden for Sabelmager.

X—d G—e.

Borger-Bennen.

No. 48.

Femte Aargang.

Fredagen den 2. August 1793.

Anmeldelser.

I Generalforsamlingen den 15de Juli blev efter Administrationens Forestilling tillagt Kassereren aarlig 10 Rdlr. til Skriver- Materialier.

Betræffende Selskabets aarlige høitidelige Møde, som man for dette Aar endnu ikke havde kunnet foranstalte formedelst Omvexling i Administrationen og Iverksættelsen af de med Kassereren trufne Indretninger — blev resolveret, at dette overordentlige Møde skulle holdes i September Maaned, og Administrationen blev det paalagt forinden at besørge det Fornødne i denne Henseende.

Da Administrationen ved at igiennemgaae Bans-
:orecipifferne for Selskabets Obligationer havde bragt Erfaring, at disse Obligationer havde forskiellige Rente-Terminer, men vare tillige samlede paa Re-
:ipifferne, ligesom de Tid efter anden vare deponerede
i Bans

i Banken, saa at man, ved at anvise de til hver Tid forfaldne Renter, maatte uddrage de ved saadan Leilighed udfordrende Obligationer af alle Recipisserne, hvilket var forbundet med Uleiligheder, som man ønskede at undgaae — saa foreslog Administrationen: at det ville være til megen Lættelse og bedre Orden, om hvert Slags Obligationer blev samlet og inddelt paa særskildte Recipisser, saa at man hver Gang efter disse Recipisser kunne udtage alle de Obligationer, hvorpaa Renterne til een Tid vare forfaldne. Ligeledes forestillede Administrationen, at det ville blive en Besparelse for Selskabets Kasse, om Obligationerne bleve deponerede i Species Banken, siden i denne Banke ikkun betales 1 pro Mille een Gang for alle, saalænge en Depot deri bliver, da derimod i den gamle Bank betales for Depot 1 pro Mille aarligen.

Repræsentationen antog i alle Deele disse Administrationens Forslag.

Da nogle af de Medlemmer, som have erhholdet Laan af Selskabet, havde paadraget sig betydelige Restancer, og disse voxte med hver Maaned, hvorved tillige Usandsynligheden at faae dem afgjorte maanedsligen tiltager, saa udbad Administrationen sig Forholds Ordre i Henseende til disse Restancer i Følgs Lov. 2 Kap. § 6.

Repræ:

Repræsentationen behagede at resolve: at de Resterende skulle i Ugebladet paaminde om at opfylde deres Forpligtelser, og at dem, hvis Restancer vare størst, men som nu begyndte at afdrage derpaa, skulle tilstilles Qvittering for Juli Maaned h. a. hvorfra Afbetalings Terminen skulle regnes at begynde i Forbindelse med den, sidste Gang de have betalt, da de mellemværende uindløste Qvitteringer skulle kasseres. I Dyrigt havde Adm. i næste Møde at forelægge en speciel Fortegnelse over alt hvad ens hver endnu skylder.

Endelig blev fremlagt Kassererens Qvartals Ballance over Selskabets Indtægter og Udgifter fra 1 April til ult Junii h. a. som skal blive indrykket i Ugebladet, saasnart som den forrige Administrations Regnskab med Revision er publiceret.

I Følge Repræsentationens her foran anførte Beslutning anmodes de Herrer Medlemmer, som endnu staae tilbage med maanedlig Afdrag paa betømte Laan, at de jo før jo hellere ville afgjøre deres Restancer, da vi i andet Fald nødes til i næste Generalforsamling at navngive for Repræsentationen i den specielle Fortegnelse, enhver som endnu maatte staae tilbage, og ikke forinden Forsamlingen har meldt

meldt sig til at begynde Afdrag paa sin Gield, efter den Plan, som Repræsentationen nu har behaget at bestemme til Løttelse for dem, hvis Restancer ere saa betydelige, at de ikke kunne ventes afgjorte paa een Gang.

Ligeledes anmodes de Herrer Medlemmer som staae til Restance for Contingenter saa vel i Qvartaler som prænumerando, at de behageligst vilde indfri deres Qvitteringer med allersnarest, da det er os paalagt efter Lovens 1 Kap, § 13 at andrage for Repræsentationen i næste Generalforsamling, hvor mange Restancer af denne Art der til den Tid endnu maatte befindes.

Administrationen for det foreenede Understøttelses Selskab.

J. S. Rørbye. J. S. Hassing. S. J. Cantor.

3 Anledning af den nye Prøve-Psalmebog.

Iblandt de flere Beviser paa Biskop Balle's Omhu for Oplysnings Fremme og forbedret Gudsbyrkelse er den Anledning han gav, og det Arbejde han har deeltaget udi ved Udarbejdelsen af en Evangelisk Christelig Psalmebog. Dette, som er saa megel

meget vigtigt, giver os Haab om flere lige vigtige Forandringer udi Liturgien og Kirke-Skikkene, Han har ved Psalmerne fundet den Overbeviisning, at disse maae forandres efter Tidernes Oplysning og at intet bedre Middel er til at forekomme Ringeagt og Fornærmelse mod den offentlige Gudstieneste end at indrette den stemmende med funde og reene Begreber. Disse Betragtninger have overvunden alle andre, som kunde have fremstaaet imod at fremkomme efter 10 Mars Forløb fra den nu værende Psalmebogs Udgivelse med Forslag til en nye, og enhver oplyst Mand bør vide ham Tak, at han lagde Haand paa Arbeidet.

Hverken har han, eller nogen af os andre derfor miskiendt deres Omhu, som man anbetroede Udgivelsen af den forrige og det kan vel med bestemt Visshed siges, at den var meget bedre end den ældre Samling, at nogle nye og gode Psalmer vare komne dertil, at endeel af de gamle vare kiendeligen forbedrede. Salig Biskop Harboes og Hans Excellence Geheimeraad Hægh Guldbergs ogsaa deri viiste Omsorg for Religionens Fremme erkiender enhver med Taknemmelighed. Men Sandheden tillader at paastaae, at en meere valgt Samling var fornøden, og at endnu mange Forbædringer staae deri tilbage; dog hvad Under? Harboe, denne retsindige og flittige Mand, havde naaet sit Livs Aften, og hans Medarbejder var betyngtet med saa mange andre Forretninger, at det blev dem umueligt

ligt at anvende al den Tid og al den Nøie, som dette Arbeide udkræver. Ikke heller var nogen af dem egentlig Digter. Imidlertid vorde dem Tak og Hæder for at have begyndt paa dette saare vigtige Værk.

Biskop Balle indsaae og følte at Forandringen udi de gudelige Sange var meere end een eller tvende Mænds Arbeide, og han erkjendte tillige, at Oplysning i Religionen med Følelse og Smag for det Skønne, maatte forbindes til dette Diemed, og efter disse Grundsætninger valgte han sig Medarbeidere, ogsaa geraader det ham til Ære, at han søgte dem uden for den indbiede Stand, som forrige Tider troede allene at burde befatte sig med det, som angaaer Kirken.

Religionen og Gudsdyrkelsen bør være fælles for alle, og det er vel ingen Fornærmelse at sige, at til begges Fremme have Mænd af verslig Stand bidraget lige med Geistligheden. Hvad aandelige Sange især angaaer, da ere en Christens Sange af Hr. Etatsraad Rothe et fast Vidnesbyrd om, med hvor megen Nidkærhed og Held ogsaa denne Deel af Gudsdyrkelsen er behandlet af Mænd uden for den egentlige Geistligheds Sphære. Vor Thaarups og vor Ewalds høitidelige Sange ere alt for bekiendte for enhver oplyst Mand til at nævne dem. Nogle have dadlet, at ei flere egentlige Geistlige vare indbudne til Commissionen om den nye Psalmebog,

mebog, men af hvad Aarsag? Var Antallet af Arbejderne ei stort nok? var Balget ei godt nok? Fandt man mange iblandt Geistligheden foruden de, hvis Arbejder blive afhandlede i Commissionen, der vare skikkede til at dømme og selv arbejde? og af disse, ere de her i Hovedstaden, hvor Samlingerne maatte holdes? Borgervennen tilstaaer, ei at finde nogen Grund til hiin Daddel, og troer meget meere, at det anbefaler et Arbejde, naar det fuldføres af Mænd, som man kiender at have arbeidet uden at være bundne ved Embedspligter, eller uden at underligge visse Forpligtelser, der i følge Embeds Fed ere paa lagte, og som man dog udi nogle Tilfælde vel kan antage at stride imod de Begreber Oplysning veldædigen har meddeelt.

Den Ængstlighed, som disse sidste Vilkaar undertiden medføre, kunne i det ringeste hos nogle, hindre fra at iverksætte gode Forandringer og, uagtet deres bedre Overbeviisning, have gjort dem frygtfomme for at foreslaae saadanne Afvigelser fra den hidtil brugte Maade.

Saaledes f. Ex. er udi Psalmen No. 3 Vi troe ic. udeladt de Ord, der saalænge have staaet, til Hjelvede soer, uagtet dette indeholdes i de saakaldte Troens Artikler. Mon ikke udi en Samling, bestaaende af Geistlige allene, eller flere Geistlige, denne Sætnings Vedblivelse kunde have fundet ivrige Forfegtere, uagtet denne, ei hiemlet af Skrivten,
og

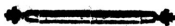
og reist sig fra en urigtig Oversættelse af et Ord, vist fortjener at udelades. Det kunde tilgives at man paafoed sammes Vedblivelse, saa længe Sætningen staaer udi hiine Artikler, men det stodte dog imod Oplysningen, om den havde blevet staaende.

Langt fra at man derved vil beskylde den geistlige Stand i Almindelighed for ikke at kunne indsee Fordommene udi Religionens Lære. Men man vil meget meere vise, at de Forpligtelser, som den underligger endnu hindrer den ofte fra at tale og lære efter dens klare og rigtige Oplysning.

Det er bekiendt, hvor meget og hvor længe mange Geistlige ønskede Exorcismus affskaffet, men det varede i lang Tid inden Ønsket blev opfyldt.

Ligesaa gaaer det endnu med det private Skrivemaal. Engang vil og derved vel skee Forandring, men derom er alt skrevet saa meget og saa grundigt, at man ikke behøver andet end at nævne denne Sag.

(Fortsættelsen følger)

K—d G—e.

Borger - B e n n e n .

No. 49.

Femte Aargang.

Fredagen den 9. August 1793.

Anmeldelser.

Følgende Kongelige Obligationer ere siden Anmeldelsen i No. 42 indkøbte for havende Kasse Beholdning nemlig:

1 Obligation No. 571 . . . . 260 Rbd.

4 Dito No. 470, 826, 1973, 2745, a 70 Rbd. 280 —

3 Dito No. 1790. 1791, 2172, a 75 — 225 —

Tilsammen 765

Administrationen har i Følge Repræsentationens Resolution i sidste Generalforsamling deponeret alle Selskabet tilhørende Rgl. Obligationer, i Species Banken, og er nu Beløbet af alt hvad Selskabet eier i Rgl. Obligationer, de her oven anførte med iberegnet, den Summa 12480 Rdlr. Ogsaa den af Cassereren stillede Caution blev ved denne Leilighed, efter en ældre Repræsentations Resolution deponeret i bemeldte Bank.

At den paa lille Riøbmagergade Onsdagen den 31. Julii opkomne Ildsvaade har nødt Kassereren til at forandre Boepæl maae Administrationen, indeligen rørt over denne Mands høistbeklagelige Forsatning, anmeldte. Han boer for nærværende Tiid i Magstrædet No 37. At Selskabet ved dette bedrøvelige Tilfælde intet tabte uden nogle Papirer — til hvis Anskaffelse igien man har søiet fornødne Anstalter — var en Følge af besynderlige, skion uforudseet, til Selskabets Fordeel sammenstødende Omstændigheder, i det Kassereren samme Dags Formiddag havde bragt nogle vigtige Documenter Rigtighed, og om Estermiddagen, nogle Dieblifførend Ilden udbrød, afleverede disse tilligemed sit Pengebeholdning for Selskabet til Administrationer som just paa den Dag holdte Møde.

Saa beroligende som denne Esterretning maasik være for enhver, der bieder til Selskabets Vedligeholdelse og Fremvært, saa bedrøvelig vil vist paa den anden Side den Tidende være for enhver sand Borgerven: at Selskabets Kasserer ved den omtalte Ildsvaade har mistet alt hvad han eiede.

Man tænke sig en Mand, som fra sit Livs Morgen af mæisommeligen har arbeidet sig frem paa sin jordiske Bane; som først langt over sit Livs Middag har bragt det saavidt, at han tør haabe, met

med lidt mere Bequemmelighed at kunne arbeide i de endnu tilbagestaaende Timer; men som — i det Dieblig, da hans Siel synes at faae nye Kraft ved denne glade Forestilling — pludselig af en uimodstaaelig Magt berøves alle de Hielpemidler, der skulle have bidraget til at gjøre herefter saavel hans Arbeids- som Hvile-Timer behagelige. Man forestiller sig, hvad en Mand i en saadan Tilstand maae sole ved at kaste et Blik tilbage paa alle de Besværligheder han tilforn har maattet kiempe imod, alle de mæsifomme Bestræbelser han har maattet anvende for at erholde endog de tarveligste Bequemmeligheder, og nu seer nye Besværligheder optaarnes omkring sig, uden at kunne hente Trøst fra Frugterne af hans forrige Arbeide — hvoraf end ikke mindste Spor er tilbage — og man kan da gjøre sig et nogenledes Begreb om J. Nagaards Forfatning.

Fortsettelse af forrige Nummer.

J Almindelighed tør Borgervennen yttre den Meening, at saa ædel en Grund, det undertiden kan have, at forsvare det gamle, og saa meget, som man kan bifalde, at Mænd, troende dem forpligtet ved Embeds-Eed, vedblive at følge det, saa er det paa den anden Side af den yderste Vigtighed ei at

ei at modsætte sig eller dadle de Forandringer, som i Følge Kundskabers og Sæders Fremgang ville have Sted, thi i det man vaager derimod giver man Leilighed, at Oplysningen, som standses i at forandre det eene, det enhver føler at burde forandres, med Ligegyldighed, ja med meere end Ligegyldighed ansees og omgaaes med det øvrige.

Faa ere, og meget faa maae Religions Sandhederne være, siden de skulle kiendes og følges af alle, men for disse faa og væsentlige Religions Sætninger bør enhver Mand, og meest den Geistlige vaage. Hvo nægter at man finder udi vore Religionsbøger noget, som ei henhører til det væsentlige i Religionen, thi man maatte dog vel torde sige, at alt det væsentlige deri har den til Menneskets Oplysning bestemte fuldkomne Lærer foredraget og udviklet. At Bogen om hans Wandel og om hans Lære udi ukyndiges Hænder, og derved, at mange ville blande deres øvrige Kundskaber og Fordomme ind i Religionens, er bleven anvist som Moder til adskillige overflødige og tildeels urimelige Sætninger, er ei at nægte. Det er et sørgeligt Beviis paa, hvorledes de ypperligste Lærdomme kunne blive misbrugte, naar man kiender den catholiske Religions Læreres Fordreielse af Skriften til at opelste og forsvare egne daarlige Meninger. Tænksfrihed hos enkelt Mand begyndte med vældig Haand at rense Ugren. Men — torde vi, og har Luther vel paastaet, at intet meere er tilbage?

Torde

Torde vi nægte at Levninger endnu findes af hiine fremmede Planter? Torde man med Grund antage, at der ikke findes en eller anden saadan uvæsentlig Religions Sætning, som en opklaret Fornuft maae forkaste?

Maaskee har man ei Uret, naar man meener at det er en Mangel udi Religionens Foredrag, at man ei nok adskiller de væsentlige vigtige Lærdomme fra de andre, og udvider Tallet af Hine for meget. Men — deri har man upaatvivlelig Ret, naar man paastaar, at man har meget fordærvet Religionens Lære, meget forvildet sig fra Sandheden ved at vilse kunstle paa hine Religionens simple Troes og Levnets Sætninger.

Hvad Følger kunne det vel have uden fornærmende for Religionen, dersom man satte det iblandt Hovedartikler at troe Dieble, og hvo skader meest Religionen, enten Spotteren, som enhver kan tage sig vare for, eller den Lærer udi Tydskland, som paatog sig at vise Dievelens Vigtighed og Nytte. Deslige Sætninger er det, som bør adskilles fra de væsentlige i Religionen, og derpaa, at saadan Forskiel udi Sandhederne finder Sted, bør Almuen gøres opmærksom. Det er bekiendt, at da Exorcismus var affkaffet, vare nogle misfornsiede og troede at den urene Aand ei lovligen var opsagt sin Bopæl; hvilket beviser Nødvendigheden

den af, at man underretter den Uoplyste om hine omhandlede Forskiel mellem Lærdommene.

Endog den nye Psalmebog vil gjøre det til en vigtig og kjær Pligt for Folkets Lærere at arbejde til dette Maal, da mange af hine mørke og vrangte Begreber ere udslettede af de forrige Psalmer, og den vankundige, men overtroiske vil meene, at Religionen derved lider et Hoved-Stød. Ved Catechisationerne er Leilighed til at bibringe baade de Unge og Gamle saadanne Kundskaber, og af mere oplyste Skoleholdere vil man med Grund haabe, at og i den Henseende vindes meget. Maatte det ei være et meget nyttigt Foretagende, om ved den almindelige Lærebog udi Religionen fulgte en kort historisk Anviisning om Anledningen og Tiden, naar og Maaden, hvorpaa visse af Læresætningerne have faaet Sted udi den christelige Kirke? Man vilde da blive oplyst om, at Forbigaaelsen af nogle, som man ellers var vant til at finde udi sine Lærebøger, havde en god og vigtig Grund, og lære den store Forskiel imellem Skriftens egentlige Indhold og dens uegentlige Anvendelse.

Denne Idee underkastes de meere oplystes Overveielse. Finder den Bifald, da have vi due-lige Mænd nok iblandt os til at forfatte saadant et Værk med fornøden Korthed, Skionsomhed og Fuld-standighed.

Hvor

Hvorledes? Vil man spørge, vil Forfatteren paaftaae at den nye Psalmebog indeholder andet end vor Religionsbog? Eller at Religions Sætningerne blive forandrede eller og at man finder nye og fremmede Begreber i Psalmebogen istædet for ældre, som man har forkastet? Dette er langt fra at være Forfatterens Mening; men det er hans Erklæring, at han finder uvæsentlige Lærdomme udeladte af Psalmerne, som tilforn stode der, at han finder rigtige Begreber om Ting, som forhen paa en vrang Maade vare forestillede, at han glædes ved at see at fremmede Ord, som man ei forstod, ere udeladte og saadanne satte istædet, at enhver kan fatte dem. Hvor mange Beviser kunde han ei fremføre paa dette. Saaledes seer man udi den forandrede Psalme, Nu bede vi den Hellig Aand udi det fjerde Vers udeladt det slemme Begreb om, at Dievelen skulle plage enhver Døende, og ombyttet med det værdigere:

At vi ringeagte Verdens Lyst og Hæder,
 Og kun eftertragte Ewighedens Glæder.

Saaledes er og udi den Psalme det grædste Kyrie eleis forandret til Herre hør vor Bøn, som er fatteligere og passeligere. Som tilforn anmærket er af Psalmen Vi troe udeladt den Lære: til Helvede foer, en af de Lærdomme, som altid har været mange Iviol underkastet, og som man har Vanskelighed med, efter en rigtig Skriftfortolkning

tolkning at give mindste Grund for. Overalt bemærker man, at de udi foregaaende Samlinger alt for idelige forekommende Begreber om Satans og Dievelens Magt over Mennesker ere udeladte. Til Prøve paa hvor heldig og værdig forandret de Psalmer ere, som indeholdt hine mørke Begreber, vil man til en Sammenligning anføre følgende.

Den sidste Psalmebog
No. 355.

Den nye evangelisk
Christelige No. 97.

3 Vers.

Jeg gaaer til Døden hvor jeg
gaaer,
Og veed mig ikke sikker,
Ei nogen Dag og Time naar
Han (Dievelen) har mig alt
i Strikker.
Et lidet Aandefang
Kan ende al min Gang,
At jeg i Evigheden staaer;
Jeg gaaer til Døden, hvor
jeg gaaer.

Jeg gaaer til Døden, hvor
jeg gaaer;
I hver en Livets Alder,
Ei veed jeg hvor, hvorledes,
naar
Min Gud mig herfra kalder.
Stærk eller Svag, jeg skal
Dog ned i Dødens Dal;
Uryggelig den Sandhed staaer
Jeg gaaer til Døden, hvor
jeg gaaer.

(Fortsættelsen følger)

K—d G—e.

Borger • Bennen.

No. 50.

Femte Aargang.

Fredagen den 16. August 1793.

Slutning af forrige Nummer.

Det er et af den nye Psalmebogs udmærkede Fortrin, at den giver glattere og mildere Begreber om det guddommelige Væsen, og dets Huusholdning med Mennesket. Ikke hine Billeder om Gud, som en hevngierrig Regent, hvilke Billeder ere hentede fra det overdrevne udi den østerlandske Poesie, findes deri. Derimod det, som kan indprente Kierlighed og Hengivenhed til et retfærdigt Væsen, det, som viser, at Taknemmelighed, og ei Frygt, bør være Spire til Dyden, er saa hældigen anbragt. At man i Overtroens og Bankundighedens Tider greb til det Middel at indjage Skræk, for at indprænte Moral, var intet Under, da Sædelærerne selv savnede Kundskaber og Følelser af de rette Bevæggrunde til Dyden. Udi Slaveriets og Despotismens Dage er det rimeligt, at Forestillingen om den høieste Magt maatte forbindes med Begreber om Hevn og Trudsel, fordi disse virkede paa Mennesket i hans politiske Forsatning. Man digtede

tede sig en Hoben onde Mander, som skulde have Lov til at plage Mennesket, faae det til at begaae Forbrydelser o. s. m.; at disse skulde fødes tillige med Barnet, og kæmpe med den Døende. Den skadelige og farlige Overtroe om Spøgelse og andet mere, hidrørte derfra; og man gjorde Afskedstimen for den fromme men eenfoldige Christen til en Scene, fuld af Rædsler.

Hvor meget sundere, hvor meget ædlere, hvor meget opbyggeligere ere de Begreber om vor Bortgang herfra, som den under No. 194 anførte Psalme indeholder. Borgervennen giver sig Tillidelse til at pryde sit Blad med at indføre den her.

Far Verden Farvel!

Fra dig vil jeg vende min trættede Siel.

De Glæder, du giver, er intet mod dem,

Jeg veed, jeg skal vinde i Himlen, mit Hiem!

Thi seer jeg til Himlen, og kiedes nu ved

Forfængelighed. :/:

Hvad er det dog alt,

Som Verden saa falskelig Lykke har kaldt?

Det er jo kun Skygger i flyvende Fart!

Kun Bobler, som glindse, men briste saa snart!

Kun Søgleværk, svangert med Sorg og Fortred!

Forfængelighed. :/:

Hvad

Hvad Rigdommens Guld ?

Den Afgud for Daarer, det skinnende Muld ?
 Som lokker saa mangen fra Ret og fra Skiel,
 Og mætter dog aldrig den higende Siel;
 O Rigdom! du est som Erfaringen veed,
 Forfængelighed. ∴

Og Ere og Magt,

Og seirende Vælde og brammende Pragt ?
 Hvor ofte misundt, og forfulgt, og forhadt!
 Hvor ofte omstyrtet, forhaanet, forladt!
 O daarlige Stolthed! Du plager dig med
 Forfængelighed. ∴

Nu Styrke og Nar,

Og Sundhed, og Snildhed, og heldige Kaar,
 Og Menneskers Yndest, og Bistand og Raad,
 Og Arbeid og Nøie, og drabelig Daad;
 Hvad er det, naar Døden os kalder afsted ?
 Forfængelighed. ∴

Farvel da, Farvel!

Ustadige Verden! ustadige Held!
 Jeg seer kun til Himlen og stunder derhen,
 Til Jesum, min Herre, min Frelser, min Ven!
 Blandt sine Udvalgte har han mig bereed
 Mit blivende Sted. ∴

Der skal jeg opnaae,

Hvad jeg her paa Jorden ei kiendte, ei saae:
 En Rigdom, en Hæder, som altid bestaaer,

En

En Saligheds Fylde, som aldrig forgaaer.
 Der savner jeg Intet, der vinder jeg Alt.
 Min Gud er mig Alt. ∴

Livsalige Stund!

Naar jeg skal henlumre i Afstedens Blund,
 Og Sielen fra Støvet da vikler sig ud,
 Og svinger sig op til sin Skaber, sin Gud!
 O! kom du velsignede herlige Stund!
 Kom, salige Stund! ∴

Efter Planen for dette Blad skal man holde sig tilbage fra al Slags litterarisk Bedømmelse, og Borgervennen maae derfor overlade dette behagelige Arbeide til de Blade, som dertil have taget deres Bestemmelser. Kun maae Borgervennen, som enhver anden, med sand Glæde bevidne, at de værdige Mænd, der have valgt og bedømt, samt forandret Psalmerne, ogsaa have henset til, at den Kiedsommelighed, som nødvendig maatte følge med mange eenslydende Vers, er undgaaet ved at forkorte de lange og trættende Psalmer. Paa saadan en Maade bliver Gudstienesten kortere og mere passende med den almindelige Fremgang udi Kundskaber.

Som dansk Borger, og som Christen, maae det vel glæde enhver, at man saaledes ordentlig og gradviis gaaer frem til Forbedring og Oplysning, og føle, hvor lykkelige vi ere fremfor hine Staters
 Bor

Borgere, hvor man maae beslitte sig paa Uvidenhed og Overtroe, og indføre aandelig Despotisme, for at den Verdslige trygt skulde kunne handle. Men Retskaffenhed og Redelighed elsker Lyset, og vel os, at vi have det, og maae see ved det!

R—d G—e.

(Indsendt)

Forflag til noiere Overveielse, angaaende en Forbedring ved den Kongelige Fødsels-Stiftelse her i Staden.

Det ville være høist utaknemmeligt, at mis-kiende den velgiørende Nytte, vores Fødsels-Stiftelse her i Staden udbreder, ikke allene naar vi see hen til, at den afværger mangt et nyefødt Fosters Afvivelse, hvis ulykkelige Moder ikke tør være bekiendt for Verden, at have født et Barn; men endog i Henseende til den Nytte den stifter, i det at Jordemødrene og andre, som studere Lægevidensskaben, saavel Medici som Chirurgi, der oplæres frit, og ved den daglige Øvelse kan bringe denne, for det menneskelige Selskabs Vedligeholdelse saa høist nødvendige Kunst, til den Fuldkommenhed, som den i vore Dage er stegen til; ikke at tale om den Indretning der findes for fattige Borgerkoner her fra Staden, der frit kan holde deres Barselsfeng der, saavel som andre af fornemmere Stand, der ikke opholde dem i Byen for bestandig.

Gen

En Ting synes endnu at mangle, for at giøre Indretningen mere fuldkommen, den nemlig: at der ingen Leilighed er, efter nærværende Indretning, for dem som der paa Stiftelsen skal oplæres, til at faae Øvelse i, at kunne bestemme de forskjellige Tider i Svangerskabet, der saavel in casu forenli, naar det af Ketten begieres, som in praxi civili, naar en svanger Kone, af en eller anden Marsag, ønsker at vide hvor langt hun er henne i Svangerskabet, er hoist nødvendigt, ja især for dem der blive ansatte som Physiici eller Distrikts-Chirurgi, ligesaa nødvendigt, som at være øvet i at kiende Fødslernes Natur, Fremgang o. s. v. Men hvem veed ikke, som selv har lagt Haand paa Bærket, hvor hoist vanskelig denne Deel af den praktiske Jordemoderkunst er, naar man ikke har havt temmelig megen Øvelse deri. Kunde man altsaa finde Midler, til at afhjælpe denne Mangel, ville sikkert denne, endog iblant Udlændere bekiente, og saa almindelig berømte Stiftelse, at endog mange Fremmede reise hertil, for at studere denne Videnskab her, og profitere af Indretningen, endnu vinde mere i sin Agtelse, og dens Nytte blive videre udstrakt.

Jeg vover i den Henseende at komme frem med følgende Forslag til næiere Overveielse af Bedkommende: De Penge, som af sal. General-Major Clasen, i Følge hans Testament ere givne til Fødselsstiftelsen, beløbe sig til saameget, at et Antal

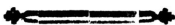
tal af 5 Svangere mere end sædvanlig bestandig kan frit indtages; disse Penge kunde jo da anvendes til et saadant Brug, saaledes nemlig, at der paa de 5 nye Senge kunde indtages Svangere, der meldte sig, saasnart de mærkede Tegn til Svangerskab, og kunde forblive der den hele Tid, indtil Fødselen var forbi; disse kunde da, under Lærerens Anviisning, tiene til Nøvelse for de Studerende sammesteds.

Man vil formodentlig strax giøre mig den Indvending: at det vilde være vanskeligt at faae saadanne Subjekter, der kunde og vilde opholde sig saa lang Tid i Stiftelsen. Sandt nok! iblant fattige giorte Koner, som havde Mand og Børn hjemme, vilde der neppe findes nogen, men iblant fattige Enker, der ingen Familie eller Børn havde, var der vist mangen een, som med Glæde vilde benytte sig af en saadan Indretning; saavel som iblant fattige ugifte Fruentimmer, der for at skjule deres Feiltrin for Verdens Øine, ofte leie sig ind paa Bagsale, og andre lidet besøgte Steder, hvor de blive ofte, af saa kaldte medlidende Folk, saaledes udsuede, at de maae sætte deres sidste Eiendom paa Assistentshuset, og naar de endelig blive friske igien, af Mangel paa det nødvendige til Klæde og Føde, gribe til saadanne Midler, der styrte dem dybere og dybere i Elendighed; Mon ikke saadanne Fruentimmer ogsaa, med største Taknemmelighed, vilde benytte sig af denne for dem saa velgiørende Indretning, naar den blev i de offentlige Blade bekjentgiort, f. Ex. Adresse Contoivrets Efter:

terretninger, eller Aftenposten, som komme meest i Lægmands Hænder. Endnu vil man maaskee gjøre mig den Indvending, at Stiftelsen behøver de 5 nye Pladser for de Fødende, hvis Antal, som man af de aarlige Beregninger i Aviserne kan see, aarlig tiltager; hertil svarer jeg igien, at jeg troer Videnskaben, og altsaa i Tiden det almindelige Vel, vilde vinde lige saa meget, om ikke mere, ved den her foreslagne Indretning, som den vilde vinde ved at kunne aarligen indtage henimod 100 Fødende mere end som før, da vi dog see, at det har ladet sig gjøre, jeg troer gierne med nogen Vanskelighed, i de seenerer Aar uden at have flere Pladser end tilforn, og denne Vanskelighed vil de Studerende her i Landet vist erkiendtlig paastionne, og Fremmede nævne Kiøbenhavns Fødsels-Stiftelse iblant de første i Europa.

Jeg har giort dette Forslag, ikke fordi jeg troede at det var det beste eller eneste, men fordi jeg her fandt Leilighed til at gjøre hine Mænd, hvis Omhu og Umage, for at gjøre Stiftelsens Nytte saa udbredt som mueligt, jeg aldrig skal miskiende, opmærksomme paa denne ene Mangel, da jeg er overbeviist om deres Redebonhed til, om mueligt, at afhielpe den. Jeg har skrevet dette offentlig, da det ikke allene er mit, men alle mine Medstuderendes ivrige Ønske, at en saadan Indretning maatte komme til Virkelighed.

— o —

M. S. L—g.

Borger, Bennen.

No. 51.

Femte Aargang.

Fredagen den 23. August 1793.

Om Rieclighed til Forældre.

Rierlighed til Forældre er til alle Tider og hos ethvert Folkeslag erkiendt for en af Menneskelighedens naturligste og ædelste Kjølelser. Dens Værd er saa viensynlig, Forpligtelsen dertil er saa let at indsee, at selv det raae Natur, Menneske, naar han ei er aldeles vanslægtet og nedstunken til Dyrriskhed, horer og følger villig dens Stemme. De vilde Scyther, fortæller Historien os, bleve overfaldne med Krig af Persernes Konge Darius; Agre og Boliger havde de ei at forsvare, thi Melk og raadt Hestekød var deres Føde, Skovenes Huler deres Leie. De trak sig derfor tilbage, efterhaanden som Persernes Hære nærmede sig, og fandt det ikke fornødent at sætte sig til Modværge, førend Darius angreb det Sted, hvor deres Fædres Begraveller vare; da først styrtede de frem, og det med saadan Boldsomhed, at meer end 80000 af deres Fiender maatte betale denne Forbovenhed med Livet.

Med

Mod denne Scythernes omme Verbødighed for deres Forældres Minde, vil man maaskee troe at kunne sætte den Haardhed, som hine vilde Nationer siges at udøve, i det de paa affides Steder udsætte deres svage og kraftløse Oldinge, for enten at opsluges af vilde Dyr, eller døe af Hunger; men selv denne tilsyneladende Grusomhed taber, ved en nærmere Overveielse, endeel af sin Unaturalighed.

Mangel er en mægtig Lov, siger hiin Digter, og naar man betænker, at disse Ynkværdige maae føle denne Sandhed af tungeste Erfarenhed, at deres Ukyndighed, deres Mangel af Tænkksomhed og Virkelyst levner dem neppe saa meget til Føde, som enhver ved sit Spyd og sin Bue kan forskaffe sig paa Jagten, at denne skuffelige Næringsvei ofte kun sparsom tildeler selv den raske unge Mand saa meget, som Naturen udfordrer til at stille hans Hunger, da vil man erkiende, at de Tilfælde ei kan have været sieldne, da Forraaden langt fra ikke har strækket til, for ogsaa at meddele de udlevede Oldinge noget; Valget har været imellem at henrives alle af den kvalfulde Hungersdød, eller og for at redde nogle, at opofre den Deel af Selskabet, for hvilket Alder og Usmagt syntes at udbrage Lodden. Nøden var saaledes den første grumme Læremester af denne Skrækkelighed, og Banen, den mægtige Bane, har efterhaanden gjort den til Bedtægt,

tægt, og udryddet den naturlige Afstye, de maatte føle derfor.

At de Vilde, uagtet saa barbariske indførte Skikke, derfor dog ikke savne hiin menneskelige Følelse af Omhu og Hengivenhed til dem, som gav dem Livet, bevise hine Sydamerikanere, om hvilke Rejsende fortælle, at de først tage paa det beemodigste Afsked med saadanne Dødens Offre, udtrykke deres Kummer ved Hylen og Gebærder, og derpaa selv slaae dem ihjel.

Raadføre vi os med Erfarenhed, og give Agt paa den større eller mindre Grad af veyelviis Kierlighed, som ytrer sig imellem Forældre og Børn, da finde vi med temmelig Vished at kunne antage som en almindelig Sætning, at Kierlighed og Omhu røber sig stærkere i den nedstigende Linie, at Forældres Kierlighed til deres Børn har en større Grad af Hestighed og Jnderlighed, end disse til Forældrene; at denne Følelse findes i en endnu høiere Grad hos Bedsteforældrene, og derimod Børnebørns Hengivenhed for disse bliver i samme Forhold svagere.

At denne Forskiel grunder sig paa den menneskelige Naturs Bestaenhed, kan vel ikke nægtes, at mange Aarsager støde sammen hos Forældrene, til at opvække disse heftige Følelser for deres Afkom, at paa den anden Side Alderens og Tilbøieligheder-

nes

nes Forfkiellighed maae bidrage meget, til at gjøre Børnenes gjensidige Følelse for hine mindre heftig, dette behøver vel ingen vidtloftige Beviser. Heller ikke kunne enkelte iagttagne Exempler af det Modfattede være tilstrækkelige, at kuldkafe den almindelige Sætning.

Bed at følge Historiens Veiledning, og agte paa den barnlige Kierligheds Uttrelser hos forskjellige Folkelag, til forskjellige Tider, og paa forskjellige Steder, synes det med stor Sandsynlighed at kunne erkiendes for Sandhed, at i Forhold som Forældrenes Magt og Myndighed over Børnene har været større, har disse i samme Forhold råbet en inderligere Hengivenhed og en varmere Kierlighed til Forældrene.

I intet Land er vel Forældrenes Magt over Børnene mere uindskrænket end i China. En Fader adlydes af sin Familie som en Fyrste, hans Magt over den kiender ingen Grændser, og efter hans Død æres han af den som en Gud. Finder han Misshag i sine Børns Opførelse, saa behøver han ei at bevise det; thi man forudsætter, at Sønnen nødvendig maae være skyldig, naar Faderen er misfornøiet med ham. Denne faderlige Myndighed strækker sig saa vidt, at Sønnen mister Livet, naar Faderen vedbliver sin Anklage. De paastaae, at ingen kan kiende Sønnens Fortienester eller Uværdighed bedre end Faderen; han har opdraget ham,

ham, og i saa lang Tid givet Agt paa hans Handlinger; kan nogen, sige de, have større Kierlighed for ham, end hans Fader? naar altsaa den, som kiender ham fuldkomment, og elsker ham ømmelig, fordømmer ham, hvor kan da andre holde ham for uskyldig? — Gjør man dem den Indvending, at der gives Mennesker, der have en naturlig Afstøje for hinanden, og at Fædre, der ligesaa vel ere Mennesker som Fædre, ogsaa kunde have saadant ondt Sindelag mod deres Børn; saa svare de: at Menneskene ikke kunne være unaturligere end vilde Dyr, af hvilke selv de grusomste aldrig for Lyst dræbe deres Unger.

Desuden, paastaae de, er Kierlighed til Børnene saa dybt indprentet i Forældrenes Hierte, at den ikke uden ved den unaturligste Halsstarrighed eller de affhyeligste Udsvævelser af Børnene kan udryddes deraf.

Den første moralske Grundfætning i Henseende til det huuslige Liv, er blandt Chineserne denne, at Børn bør udvise saadan Kierlighed, Lydighed og Frefrygt mod deres Forældre, at hverken disses strenge Behandling, eller deres høie Alders Egenfindighed, eller deres Stands Ringhed, kan være istand til at forandre den.

Børnenes Forpligtelser ophøre end ikke med Døden; de kaste sig ned paa Jorden for deres Forældres døde Legemer, og bringe dem Spiser, som om de levede
 endnu.

endnu. De begrave dem med udsvævende Pragt; besøge deres Grave, og væde dem med Taarer. Deres Billeder giemme de omhyggelig i Husene, og vise dem en lige Verbødighed. Den sædvanlige Sørgetid er 3 Aar; saalænge den varer, maae den Sorgende ikke bestyre noget offentlig Embede; Mandarinen maae nedlægge sin Betiening, og selv Statsministeren maae forlade sin Post, for blot at være sysselsat med sin Kummer.

Skulde det indtræffe, at en Søn foragtede sine Forældre, eller endog i et Anfald af Brede lagde Haand paa dem, saa er hele Provindsen, hvor denne affhyelige Handling er begaaet, sat i Bevægelse. Keiseren selv dømmer Forbryderen. Alle Mandarinerne, baade der og i Naboe-Egnene, blive affatte fra deres Embede, da man anseer det som et Beviis paa deres Skidesløshed, at de ikke i Tide har ved Straffe forbedret saadant et slet Menneskes onde Gemyt, inden det kom til denne Yderlighed; thi de troe det ikke mueligt, paa een gang at bringe det til saadan Grad af Ondskab, uden ved andre Leiligheder at have robet sig. Hvad Forbryderen selv angaaer, saa hugge de ham i Stykker, opbrænde ham, nedrive hans Huus, ja endog de hosstaaende Huse, og opreise i deres Sted en Skiendselfstotte til evigt Mindesmærke.

Keiserne selv kunne ikke unddrage sig deres Forældres Myndighed, uden at staae Fare at bøde
der

derfor. Historien fortæller, at Moderen til en af deres Keisere havde en hemmelig Forstaaelse med en Hof-Mandarin; da dette blev offentlig bekiendt, troede Keiseren, at hans saavel som Rigets Ære fordrede, at saadan Opførsel blev straffet; han forviiste hende derfor til en langt bortliggende Provinds. Han vidste, at denne Gierning vilde opvække Misfornøielse ved hans Hof, og forbød derfor enhver, at tale til ham derom.

De taug ogsaa alle en Tidlang, i det de haabede, at Keiseren selv vilde betænke sig og erkiende det Urigtige i sin Opførsel ved denne Leilighed; men da Tiden gik, uden at deres Haab blev opfyldt, saa besluttede de heller at vove alting, end at være stiltiende Vidner til saa skadeligt et Exempel.

Den første, som havde Mod til at overgive Keiseren en Forestilling derom, blev nedslagt paa Stedet. Imidlertid forhindrede hans Død ikke, at jo nogle Dage efter en anden Mandarin traadde frem; og for at vise Verden, hvor villig han var til at opofre sit Liv for det almindelige Bedste, saa befalede han, at hans Liigvogn skulde holde ved den keiserlige Slotsport. Keiseren, istedet for at erkiende det Store i denne Handling, blev kun derved desmere opbragt, og lod ham ei allene henrette, men bragte ham først paa Pinebænken, for at affrække andre ved dette Exempel. Nu skulde man troet, at Forsigtighed havde forbudet alle videre Skridt i denne Sag, men Chineseerne tænkte anderledes; thi deres

deres Beslutning var fast, heller allesammen at omkomme, end at tie til saa ond en Handling. Derfor indfandt sig snart en tredie, beredt at opofre sig til Døden. Han befalede, ligesom den foregaaende, at bringe hans Ligkiste hen til Palladset, og forsikrede Keiseren, at han ikke længer kunde taalmodig see hans Forbrydelse. Hvad kan vi tabe ved vores Død, sagde han; intet, uden Synet af en Monark, som vi ikke kunne betragte uden Misfornoielse og Afsky. Siden Du ikke vil høre os, saa ville vi gaae hen at opsøge Dine og Din Moders Forfædre. De skulle høre vore Klager, og maaskee skal vores og deres Skygger, i Rattens mørke Taushed, vise sig for Dig, og bebreide Dig Din Uretfærdighed.

Keiseren, yderlig opbragt over denne Forbovenhed, befalede med de udsøgteste Piinsler at martere ham til Døde. Flere opflammedes ved disse Exempler paa Heltetmod, udsatte sig for de samme Piinsler, og døde som ægte Martyrer for den barnlige Vrefrygt, hvilken de til sidste Blodsdraabe forsvarede. Endelig trættes Keiserens Grusomhed ved denne heltetmodige Standhaftighed; enten begyndte han omsider at frygte farlige Følger, eller blev virkelig overbeviist om sin begangne Uret; nok, han angrede sine henrettede Mandariners Død, og sin Moders Forviisning. Han kaldte hende tilbage, og indsat hende i den forrige Værdighed igien.

(Slutningen følger)

B o r g e r - B e n n e n .

No. 52.

Femte Aargang.

Kredagen den 30. August 1793.

Slutning

Om Rieclighed til Forældre.

(See forrige Nummer.)

Hos Romerne var Forældrenes Myndighed over Børnene næsten uindskrænket; ikke desmindre tilbydes dette Folks Historie os de elskværdigste Exempler paa barnlig Omhed og Hengivenhed. Tildragelsen med Coriolanus, der ved sin Moders Forestillinger lod sig bevæge til at nedlægge de hevingierige Baaben, han havde grebet mod sit Fædreland, kan fremsættes som et Beviis herpaa, men er langt fra ikke saa rørende og elskværdigt, som det mindre bektendte Træk af den unge Manlius, hvis Fader var bleven indstøvet, til at forsvare sig mod adskillige Beskyldninger, blant andre denne, at han med for stor Strengthed behandlede Sønnen, og paalagde ham Arbeider, der vare et ungt Menneske, af saa ypperlige Anlæg, uværdige. Ikke saasnuart saaer den unge Manlius Efterretning herom,

om, førend han tidlig om Morgenens begiver sig til Anklageren Pomponius i hans Huus. Denne, som meente at han kom for at bekræfte Angivelsen, og at besvære sig over Faderens Haardhed, befalede alle at gaae ud af Kammeret, for at give ham desmere Frihed, til at komme frem med alt hvad der laae ham paa Hiertet. Herved befordrede han just det unge Menneskes Hensigt; Manlius fremdrog sit Sværd, som han hemmelig havde bragt med sig, og tvang Pomponius ved Trudsler om Døden til at sværge, at han vilde tage sin Anklagelse tilbage.

Ikke mindre mærkelig er i denne Henseende en vis Flaminius; som Folke-Forsvarer havde han gjort Udkast til en Lov, der var meget til Bedste for Almuen, og hvis Fuldbyrkelse derfor var meget magtpaaliggende for samme. Han drev paa denne Lovs Bedtagelse med yderste Fasthed, trods alle de Forestillinger og Trudsler, hvormed Raadet søgte at affrække ham deraf; men som han stod paa Tællestedet, og forelagde Sagen til Afgjørelse, blev han standset af sin Fader, der bød ham stige ned. Han adlød, og Forsamlingen, som derved mistede Udsigten til at faae sin paastaede Rettighed drev en igiennem, var saa langt fra at finde denne hans Opførsel ubillig, at de end ikke yttrede det mindste Tegn til Misfornøielse derover. Denne sidste Omstændighed viser især, hvor meget Uresfrygt

frugt for Forældre var hellig og almindelig hos dette Folk.

For ikke at trætte Læseren med flere Exempler, maae det være nok at anmærke, at ogsaa Grækernes Historie tilbyder skionne og mærkelige Bidrag hertil, hvoriblandt den ædle Cimon, som gif frivillig i det Fængsel, hvori hans Fader var død af Kummer, for derved at udløse hans Liig og faae det jordet, udentviol fortjener det ypperste Sted.

Mon vel de nyere Tider, mon vel vore Dages Historie kan fremvise saa hyppige og saa udmærkede Mynstre paa denne fortreffelige Dyd? og hvori ligger egentlig Grunden til denne Forskiæl? Disse Spørgsmaal synes at frembyde Læreren en interressant Gienstand for hans Betragtning, og deres Besvarelse vilde ikke være aldeles uden Nytte. At udvikle alle hidhørende Ideer, og at fastsætte noget afgjørende, vil Borgervennen ikke driste sig til; som Anledning til nœiere Overveielse fremsættes allene nogle enkelte Betragtninger og Jagttagelser.

Den Tilbøielighed, som et Barn føler for sine Forældre, maae have sin Grund i Taknemmelighed, og denne forudsætter Belgierninger, som ikke allene virkelig ere beviiste, men som ogsaa af den Modtagende erkjendes at være, det de er.

Det

Det kommer altsaa her ikke egentlig i Betragtning: om den Omhue, den Veiledning, den Understøttelse og de Kierteget, Forældrene bevise deres Børn, ere virkelig at ansee som Belgierninger, eller ei; ja man kunde vel paastaae; at de ikke i sig selv kan kaldes saaledes, da de samtlige deels kan betragtes som Pligter, hvis Opfyldelse paaligger dem, deels som Udøvelse af en naturlig indplantet Drift, hvis Tilfredsstillelse bliver at betragte som en moralsk Nødvendighed; men det, hvortil man er forpligtet, og hvortil man ledes af naturlig Drift, kan ei i egentlig Forstand kaldes Belgierning.

Da først kan Forældrenes Omsorg for deres Afkom paalægge denne nogen Forpligtelse til Lægenemmelighed, og denne igjen lægge Grund til hiin samme Tilbøielighed, naar Forældrenes Kierligheds Beviisninger staae under en fornuftig Estertankes Herredømme, det er at sige, naar de vide at styre deres Følelsers Udbrud, at holde til raade med deres Forraad af Omheds-Beviisninger, og lade dem staae i det rigtige Forhold til Børnenes forskellige Karakter, Temperament og Opførsel.

Derved allene kan de forskaffe deres Omhyggelighed den fornødne Anseelse og Værd i Børnets Dine, og indpræge i dets bøielige Hierte disse gjensidige Følelser, som da stedse ville blive befæstede deri, og bestemme deres hele tilkommende Opførsel

førsel mod Forældrene. I modsat Tilfælde vil Barnet uden Vanskelighed, og tidligere end man skulde formode det, erkiende, at de OmhyedsBeviis, han modtager, ere nødvendige Uttreffer af en naturlig Drift hos Forældrene, hvis Tilfredsstillelse staaer i ingen virkelig Forbindelse med dets Forhold, og har intet Krav paa dets Erkiendtlighed; det vil snart føle, hvor vigtigt det selv, som Gienstanden for denne Tilbøielighed, maae være for Forældrene, og at det ingenlunde forholder sig saa, som man vel vil indbilde det, at Lydighed og en dem behagelig Opførsel skulde være nødvendige Betingelser, uden hvilke det kunde staae Fare for at miste noget af denne Vigtighed.

Barnets Siel er tidlig nem til at mærke denne Forskiel, just fordi vi have for ringe Tanker om dens Snildhed, og i Følge deraf sikkе os desmere blot for den.

Vel sandt, den kan ei giøre sig rede for disse dens Forestillinger, men derfor troe man dem ikke ligegyldige; slige utydelige Begreber rodfæste sig dybt, og virke siden kraftigen paa Villien.

Erfarenhed vil ikke modsigе, men bestyrke disse Sætninger. Antallet er stort af Forældre, og især af Mødre, som troe at forsikkre sig deres Børns Omhed og Hengivenhed, ved at ødsle med Kierteegn, at føie deres smaa Luner, see igiennem
Fin

Singre med deres smaa Uartigheder; men mon de naae deres Diemed? mon disse forkiælede, disse maaskee for deres hele Liv ulykkelige Skabninger virkelig giengielde den velmenende, men ufornuftige, Moder eller Fader med nogen sand Kierlighed og Tilboielighed?

Nei! det høieste saadanne Forældre kunne opnaae, er Smiger og hykkelske Kiertegn, hvormed Barnet veed at faae sine Ønsker tilfredsstillede. Sand Gientierlighed bliver kun de værdige Forældres Løn.

O at denne Sandhed maatte erkiendes og følges af enhver, som Forsynet paalagde de vigtige Fader- og Moder-Pligter! da skulde Forældre ikke saa ofte see deres Livs Aften formørket af Rummer over vanartige og uslydige Børn; da skulde de nyere Tiders Aarbøger kunde prydes med Exempler paa barnlig Kierlighed og Hengivenhed, som for-tiente at staae ved Siden af hine Alderdommens værdige Mynstre.

Ordholdenhed af en Munk.

Paa en St. Stephansdag, som indfalder i December paa anden Juledag, skulde en Barsøder-Munk holde en Lovtale over den hellige Stephanus,

nus, i en Kirke, som var indviet til denne Helgen. Men da det var meget koldt, saa anbefalede Præsten ham, for alting at giøre sin Præken kort.

„Vær ikke bange, svarede Munken, jeg skal nok maae det saa, at mine Tilhørere ikke skulle fryse ihjel.“

Paa denne Forsikring lod man ham bestige Prækestolen, hvor han holdt følgende Tale:

Mine elskede Brødre, denne Dag er helliget til Erindringen om Sognets Helgen og Beskytter. Det var mig, som i afvigte Aar havde den Lykke, paa denne samme Dag at fremtræde med en Lovtale over denne Helgen. Allerede dengang har jeg skildret Eder hans Dyder, hans Levnetshistorie, og hans Martyrdom. Jeg er overbevist, at I alle besidde en god Hukommelse, og følgerig endnu meget godt erindrer Eder, hvad jeg dengang har foredraget over denne Materie. Da jeg nu ikke erindrer mig, at han siden den Tid har giort noget Nyt, saa vil jeg hermed for i Dag beslutte min Tale, i det jeg ønsker Eder alle den evige Salighed.

Ænekdote.

Borgervennen har for ikke længe siden anført Oprindelsen til nogle gamle Ordsprog og Talemaader;

der; her vil man anføre en Fortælling, som synes at angive Oprindelsen til den Talemaade: at lede efter Eslet man rider paa.

En Bonde fik engang det Erinde, at indkøbe Esler paa et Marked i næste Kiøbsted. Han gik til Guds derhen, købte syv af disse Dyr, og vendte hjem til sin Landsby, i det han drev sex af dem for ved sig, og reed bag efter paa det syvende. Da han var kommen uden for sit Huus, talte han sine Esler, inden han steg af, fandt at der kun var sex, og troede nu ganske vist, at den syvende var bleven borte for ham. Han vendte altsaa paa Stedet tilbage til Markedet, og gav sig al optændelig Nøie, for at finde det tabte Esel igien. En heel Døgn tilbragte han med Søgen, og anstregede sig og Dyret, han reed paa, saa stærkt, at dette sidste endelig styrtede af Mathed. Nu blev han først vaer, at det Dyr, han hidtil havde redet paa, var det manglende Esel, og at han rigtig nok havde havt det fulde Antal.

